

การศึกษาวงพินพาทย์เมืองจำปาศักดิ์ สปป.ลาว : กรณีศึกษาบ้านพระพิน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา

ธันวาคม 2557

การศึกษาวงพินพาทย์เมืองจำปาศักดิ์ สปป.ลาว : กรณีศึกษาบ้านพระพิน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา
ธันวาคม 2557

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาวงพินพาทย์เมืองจำปาศักดิ์ สปป.ลาว : กรณีศึกษาบ้านพระพิน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยามหิดล

ธันวาคม 2557

เฉลิมพล อะหาโส. (2557). การศึกษาวงพิณพาทย์เมืองจำปาศักดิ์ สปป.ลาว : กรณีศึกษาย่านพระพิน.

ปริญญาานิพนธ์ สป.ม. (มานุษยวิทยามหาวิทยาลัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจิ ศรีสมบัติ,

รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา อินทรสุณานนท์.

การศึกษาวงพิณพาทย์บ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์ แขวงจำปาศักดิ์ สปป.ลาว ในครั้ง นี้มี
วัตถุประสงค์

- 1.เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและบทบาทของวงพิณพาทย์บ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์ สปป.ลาว
- 2.เพื่อศึกษาการบรรเลงวงดนตรีพิณพาทย์ที่ใช้ประกอบพิธีเลี้ยง หอมเหศักดิ์หลักเมือง ของ
ชาวเมืองจำปาศักดิ์

ผลการวิจัยพบว่า

1.วงพิณพาทย์บ้านพระพิน เมืองจำ ปาศักดิ์ ในอดีตเคยเป็นวงดนตรีที่ใช้ประจำอยู่ในคุ้มของ
เจ้าผู้ครองนครจำปาศักดิ์ กระทั่งในปี พ.ศ.2518 มีการปฏิวัติภายในประเทศลาว ทำให้วงพิณพาทย์ถูก
นำมาใช้ในประเพณีพิธีกรรมทั่วไป ให้เก็บรักษาไว้ที่หอดนตรี สโมสรบ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์
ปัจจุบันวงพิณพาทย์บ้านพระพินมีนักดนตรี 8 คน ควบคุมดูแลโดย นายบุญเกิด พมมะสิง การรับงาน
ส่วนใหญ่เป็นวงปี่พาทย์ ประกอบไปด้วย ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ข้องวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด ปี่ และ
ฉิ่ง บทบาทของวงพิณพาทย์บ้านพระพินต่อเมืองจำปาศักดิ์ ใช้เป็นวงดนตรี สำหรับประกอบพิธีกรรม
ทางความเชื่อและใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

2.การบรรเลงวงพิณพาทย์ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง ถือได้ว่ามีความสำคัญ
เป็นอย่างมาก วงพิณพาทย์มีบทบาทในการบรรเลงประกอบพิธีกรรมตั้งแต่ต้นจนจบ โดยวงพิณพาทย์ที่
ใช้ในพิธีกรรมประกอบไปด้วย ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ข้องวงใหญ่ ระนาดเอกเหล็ก ตะโพน กลองทัด ปี่
ฉิ่งและแสง ลักษณะการบรรเลงประกอบพิธีกรรมเป็นการบรรเลงเพื่อให้ห้องคัมเหศักดิ์ ที่ถือได้ว่าเป็น
เทวดาประจำเมืองจำปาศักดิ์ให้ลงมาทรง พ่อช่าง แม่ล้าม โดยใช้เสียงดนตรีของวงพิณพาทย์เป็น
สื่อกลางในการ ติดต่อสื่อสาร เพื่อให้ห้องคัมเหศักดิ์เกิดความพอใจและออกฟ้อน เพื่อความเป็นสิริมงคล
ในพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมืองพบบทเพลงที่มีความสำคัญดังนี้ เพลงกลม เพลงกราวนอก เพลง
เชิด และเพลงอรัญญ บทเพลงเหล่านี้ใช้ในการประกอบการฟ้อนขององคัมเหศักดิ์ ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าว
จะจัดขึ้นในช่วงต้นเดือนมีนาคม ของทุกปี ที่สโมสรบ้านพระพิน โดยใช้หอฟ้อนเป็นสถานที่จัดงาน ใน
พิธีกรรมชาวเมืองจะนำเครื่องสักการะเข้าไปถวายแด่องคัมเหศักดิ์หลักเมือง โดยผ่านแม่ล้าม พ่อช่าง ซึ่ง
ทั้ง 2 คนนี้จะทำหน้าที่เป็นร่างทรงขององคัมเหศักดิ์

A STUDY OF LAO CHAMPASAK PINPART : A CASE STUDY OF PRAPEEN

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Fine Arts Degree in Ethnomusicology
at Srinakharinwirot University

December 2014

ChaLernpol Ataso. (2014). **A Study of Lao Champasak Pinpart : A Case Study of Prapeen.**

Master thesis, M.F.A (Ethnomusicology). Bangkok: Graduated school, Srinakharinwirot University. Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assist. Prof. Dr.Rujee Srisombut, Assoc. Prof. Dr.Kanjana Intarasunanont.

This research is to investigate Lao Champasak Pinpart, Champasak Province, Champasak of Lao People's Democratic Republic consisting of two objectives as follow;

1.To study the current role Lao Champasak Pinpart, Champasak Province, Champasak of Lao People's Democratic Republic.

2.To study the play of Lao Champasak Pinpart for the shrine of the city-god rite of Champasak residents

The research reveals That;

1. Lao Champasak Pinpart is the local music brand of Champasak province. In the past, it was belonged to the governor of the city. In 1975, there was a revolution which brought many changes in Laos. As a result, Lao Champasak Pinpart was applied to all traditional at that time. Presently, All music instrument are well kept at the hall of music located in Baan PraPeen, Champasak province. There are 8 musicians under Mr.BoonKoet Pommasing's supervision. The kind of music showing in public will be Percussion Instruments which consist of alto xylophone (ranat-ek), alto bamboo xylophone (ranathum), khong wong yai, tabor (two-faced drum), double-headed drum (klong that), flute (pi) and small cymbal (ching). It will be normally played for common rites regarding to their beliefs and religious ceremony in Champasak province.

2. The play of Lao Champasak Pinpart for the shrine of the city-god rite is very important from the beginning till end. The instrument used in this ceremony are alto xylophone (ranat-ek), alto bamboo xylophone (ranathum), khong wong yai, metallophone (ranat ek lek), tabor (two-faced drum), double-headed drum (klong that), flute (pi) and small cymbals (ching), and Seang. The purpose of the play is to be please the god of Champasak via Mae-Laam and Pho-Chang by using the music as a way of contact. The songs played in the event are Phleng Klom, Phleng Krao-nok and Phleng Orathai which are very important to the rite. It is yearly hold at in beginning of march at the hall of dancing, Baan Pra-Peen, Champasak province. The resident will offer oblation by Mae-Laam and Pho-Chang.

ประกาศอนุญาต

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลือ จากบุคคลหลายๆท่าน ซึ่งได้ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และเทคนิคในการลงภาคสนาม ดังนี้

ขอขอบพระคุณท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุทธิ ศรีสมบัติประธานที่ปรึกษาควบคุมปริญญานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา อินทรสุณานนท์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ได้ให้คำปรึกษา แนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในการศึกษา จนทำให้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ ดร. มานพ วิสุทธิแพทย์ ที่ให้เกียรติเป็นประธานการสอบปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เฉลิมพล งามสุทธิ ที่ให้เกียรติเป็นกรรมการในการสอบปริญญานิพนธ์ ได้สละเวลาอันมีค่าในการสอบปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เพื่อแนะนำ แก้ไข และปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ปฐมพงษ์ ลิ้มเจริญ ได้ให้คำปรึกษา แนะนำการสืบข้อมูลตลอดเวลา เมื่อผู้วิจัยได้เข้าปรึกษา ให้คำแนะนำจนเกิดความชัดเจนและเข้าใจในการทำวิจัยครั้งนี้มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. อธิราชย์ นันขันธ์ ที่คอยชี้แนะแนวทาง เทคนิคในการลงภาคสนาม การวางตัวในสังคมลาว และให้คำปรึกษาในเรื่องของคำถามที่ใช้ในภาคสนาม

ขอขอบพระคุณ มุลนิธิคุณวิโรกุลสงเคราะห์ (เอ็ง เต็ก ตึง) ที่ให้การสนับสนุนผู้วิจัยในด้านทุนการศึกษา ทุนการวิจัย และยังหยิบยื่นโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้วิจัย มาโดยตลอด ค ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงยิ่ง

และที่สำคัญยิ่งขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และคุณย่า ที่ให้กำเนิดและอบรมสั่งสอน ข้าพเจ้ามาตั้งแต่เล็ก ให้ความสำคัญต่อการศึกษา และเป็นกำลังใจให้ตลอดมา

เฉลิมพล อะทาโธ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 ภูมิหลัง	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ความสำคัญของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
ข้อตกลงเบื้องต้น	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
เอกสารและตำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง	11
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเทศลาว	11
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเมืองจำปาศักดิ์	13
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับดนตรีและวงปี่พาทย์	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	23
3 วิธีการศึกษาค้นคว้า	30
จំแนรวบรวมข้อมูล	30
จំแนศึกษาข้อมูล	31
จំแนวิเคราะห์ข้อมูล	31
จំแนนำเสนอข้อมูล สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	32
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	33
สภาพปัจจุบันของวงพิณพาทย์บ้านพระพินเมืองจำปาศักดิ์	34
สภาพวงดนตรี	44
นักดนตรี	46
เครื่องดนตรี	49
ระนาดเอก	51

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
ระนาดทุ้ม.....	52
ฆ้องวงใหญ่.....	54
ระนาดเอกเหล็ก.....	55
ตะโพน.....	57
กลองทัด.....	59
ปี่.....	60
พิธีกรรมก่อนการบรรเลงโดยทั่วไป.....	62
การฝึกซ้อม.....	59
การรับงานและรายได้.....	70
การสืบทอด.....	71
วิธีการสอน.....	72
ลักษณะการสอน.....	72
เวลาการฝึกหัดและซ้อม.....	72
เพลงฝึกหัด.....	72
ผู้เฒ่าในปัจจุบัน.....	77
บทบาทของวงพิณพาทย์บ้านพระพิน.....	77
บทบาทวงพิณพาทย์ต่อชุมชน.....	78
บทบาทวงพิณพาทย์ต่อประเพณี.....	81
บุญวัดพุ.....	82
บุญผูกแขนปีใหม่.....	83
เลี้ยงหอพุ.....	83
บุญสว่างเอื้อพระพิน.....	84
บุญสว่างเอื้อเมืองจำปาศักดิ์.....	84
บุญเพ็งธาตุ.....	85
กฐินหอเมือง.....	87
ขึ้นเจียงขึ้นห้อย.....	89
ประเพณีเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง.....	89

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า	
4 (ต่อ)		
รูปแบบการบรรเลงในพิธีกรรม.....	91	
กายพ่อซ่าง.....	102	
กายแม่ล๋าม.....	103	
สรุปพิธีกรรมในช่วงที่ 1.....	117	
สรุปพิธีกรรมในช่วงที่ 2.....	120	
สรุปพิธีกรรมในช่วงที่ 3.....	123	
สรุปพิธีกรรมในช่วงที่ 4.....	130	
สรุปพิธีกรรมในช่วงที่ 5.....	135	
สรุปพิธีกรรมในช่วงที่ 6.....	146	
ศึกษารวบรวมบทเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมและบันทึกเป็นโน้ตไทย.....	147	-
เพลงกลม.....	151	
เพลงแขกมอญบางขุนพรหม.....	156	
เพลงแขกโหม่ง.....	157	
เพลงเขมรเกี่ยวข้าว.....	159	
เพลงเขมรไทรโยค.....	160	
เพลงลาวเขมรปี่แก้ว.....	161	
เพลงเขมรพวง.....	167	
เพลงเชิด.....	169	
เพลงนกเขาสีนวล.....	172	
เพลงลาวนาคเกี้ยว.....	174	
เพลงนางนาค.....	175	
เพลงแป๊ะ.....	176	
เพลงพัดชา.....	178	
เพลงเรื่องไหล.....	179	
เพลงลาล่องน่าน.....	179	
เพลงลาวเสียงเทียน.....	179	
เพลงลาวดวงเดือน.....	181	

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
เพลงสร้อยสนใหญ่.....	183
เพลงไอ้ดวงจำปา.....	185
เพลงออร์ทัย.....	186
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	187
สรุปผลการวิจัย.....	188
อภิปรายผลการศึกษา.....	197
ข้อเสนอแนะ.....	198
บรรณานุกรม.....	199
ภาคผนวก.....	202
ภาคผนวก ก.....	203
ภาคผนวก ข.....	212
ภาคผนวก ค.....	217
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	222

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงความยาวของลูกกระนาบเอก.....	52
2 แสดงความยาวของลูกกระนาบทุ้ม.....	53
3 แสดงเส้นผ่าศูนย์กลางลูกม้องวงใหญ่.....	55
4 แสดงความยาวของลูกกระนาบเอกเหล็ก.....	56

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ผังสโมสรบ้านพระพิน.....	34
2 แผนที่แสดงที่ตั้งเมืองจำปาศักดิ์.....	35
3 ด้านหน้าสโมสรบ้านพระพิน.....	36
4 ป้ายสโมสรบ้านพระพิน.....	36
5 เรือนพ่อช่าง สโมสรบ้านพระพินเมืองจำปาศักดิ์.....	37
6 หิ้งมเหศักดิ์ในเรือนพ่อช่าง.....	38
7 โรงครัว.....	38
8 ห้องน้ำ.....	39
9 หอฟีออน.....	40
10 เรือนแม่ล้าม.....	41
11 หอดนตรี.....	42
12 สาง.....	43
13 หอมเหศักดิ์.....	43
14 การจัดผังวงปีพาทย์.....	44
15 วังพิณพาทย์บ้านพระพินในงานกฐินหอเมือง.....	45
16 วังพิณพาทย์บ้านพระพินในงานศพ ณ คุ่มเจ้าราชคณย์.....	46
17 นายบุญเกิด พมมะสิง.....	46
18 นายอินแปล แก้วพอนไซ.....	47
19 นายหลอดไหม ไชยะลิด.....	47
20 นายกอละกัน พมมะลือไซ.....	47
21 นายแก้ว คำบุบผา.....	48
22 นายชะเหลิมไซ วงสิน.....	48
23 นายบุญมี นอละจัก.....	48
24 นายพวงเพ็ด วงปะจัน.....	49
25 ภายในห้องเก็บเครื่องดนตรี หอดนตรี.....	50

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
26 ระนาบเอก.....	51
27 แสดงขนาดระนาบเอก.....	51
28 ระนาบทุ้มใช้บรรเลง.....	52
29 แสดงขนาดระนาบทุ้ม.....	53
30 ม้องวงใหญ่ที่ใช้บรรเลง.....	54
31 แสดงขนาดม้องวงใหญ่.....	54
32 ระนาบเอกเหล็กที่ใช้บรรเลง.....	55
33 แสดงขนาดระนาบเอกเหล็ก.....	56
34 ตะโพนที่ใช้บรรเลง.....	57
35 แสดงขนาดตะโพน.....	58
36 กลองทัดที่ใช้บรรเลง.....	59
37 แสดงขนาดกลองทัด.....	59
38 ปี่ที่ใช้บรรเลง.....	60
39 แสดงขนาดปี่.....	60
40 เครื่องดนตรีที่ชำรุดเสียหาย.....	61
41 ค่ายในงานมงคลทั่วไป.....	63
42 นำชวยดอกไม้มานำเนียบเชือกจึงตะโพน.....	63
43 การไหว้ครูวันศีล 15 คำ หึ่งในหอดนตรี.....	64
44 การไหว้ครูวันศีล 15 คำ ที่ตะโพน.....	65
45 การติดเทียนจีฟุ้งที่หูกหัวของตะโพน.....	65
46 การนั่งเสพปีพาทย์ระเบียงหอดนตรีในวันศีล 15 คำ.....	66
47 การรินเหล้าถวายเทวดา.....	67
48 การรินเหล้าถวายครูบาอาจารย์.....	67
49 เทียนจีฟุ้งชั้น 5 สีเหลือง.....	68
50 เทียนจีฟุ้งชั้น 5 สีขาว.....	68
51 เทียนจีฟุ้ง เล่มบาท.....	68
52 บรรเลงในวันศีลเป็นการฝึกซ้อมไปในตัว.....	69

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
53 ซ้อมปีพาทย์ประกอบหนังปลัดคือ	70
54 ป้ายหมู่บ้านพระพิน	79
55 ภาพสโมสรบ้านพระพิน	79
56 คุ่มเจ้าราชคนัย บ้านวัดทุ่ง เมืองจำปาศักดิ์	80
57 คุ่มเจ้าบุญอ้อม บ้านวัดทุ่ง เมืองจำปาศักดิ์	80
58 คุ่มเจ้าอุปฮาดทองพูน บ้านวัดทุ่ง	80
59 คุ่มเสด็จเจ้าบุญอ้อม บ้านวัดทุ่ง	80
60 งานศพเจ้าเอื้อนผ่องใสสุดาจัน ณ คุ่มเจ้าราชคนัย บ้านวัดทุ่ง เมืองจำปาศักดิ์	81
61 เสพดนตรีในงานศพเจ้าเอื้อนผ่องใสสุดาจัน ณ คุ่มเจ้าราชคนัย บ้านวัดทุ่ง เมืองจำปาศักดิ์	81
62 พญากำมะทา	82
63 พระประธานในปราสาทหินวัดพู	82
64 ศาลาหอไช เมืองจำปาศักดิ์	85
65 ธาตุยาครูยอดแก้ว โพนสะเม็ก (ยาครูจี๋หอม)	86
66 บรรยากาสนุญเพ็งธาตุ ณ วัดธาตุฝุ่น เมืองจำปาศักดิ์	87
67 บรรยากาสการทอดกฐิน ณ ศาลาหอแจกวัดบ้านพักตากาม เมืองจำปาศักดิ์	88
68 เสพพิณพาทย์ในการแห่กฐิน	88
69 วงพิณพาทย์ประกอบพิธี	91
70 ผังวงพิณพาทย์ที่บรรเลงในพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง	92
71 หอฟ้อนสโมสรบ้านพระพิน	93
72 วงพิณพาทย์กำลังบรรเลงประกอบการฟ้อน	93
73 วงพิณพาทย์บรรเลงเพลงกลมประกอบการฟ้อนดาบเจ้าอินตรา	94
74 วงพิณพาทย์บรรเลงเพลงกราวนอก	95
75 เจ้าคำแสนงอนฟ้อนดาบเพลงกราวนอก	95
76 วงพิณพาทย์เสพเพลงเชิดประกอบพ่อช่างที่ยมเจ้าพระ (พญานาค)	96
77 งานเขียนกระถางใบตอง	97
78 การจักตอก	98

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
79 การเตรียมเทียนจี้ผึ้ง.....	98
80 การसानตาเหลว.....	99
81 ตาเหลวที่ถูกคิดไว้เสีย.....	100
82 การจัดเครื่องประกอบเสาร์หลักเมือง.....	100
83 นางแต่งกำลังแต่งกายพ่อช่าง.....	101
84 คายพ่อช่าง.....	102
85 คายแม่ล่อม.....	103
86 การเตรียมผ้าถุงและพาหมาก.....	104
87 การเตรียมพาหมากและพาเหล้าพายา.....	104
88 การจัดอาสนะพ่อช่างและแม่ล่อม.....	104
89 อาสนะแม่ล่อม.....	105
90 อาสนะพ่อช่าง.....	105
91 พ่อช่างเดินทางมาถึงผามพิธี.....	106
92 พ่อช่างจุดเทียนจี้ผึ้งเปะคาย.....	107
93 พ่อช่างทรงเครื่องสีแดง.....	107
94 ฆ้องและกลองหลัก.....	107
95 วงพินพาทยประกอบพิธีเลี้ยงหอ.....	107
96 พ่อเทียมฟ้อน.....	108
97 แม่นางเทียมฟ้อน.....	109
98 ชาวเมืองจำปาศักดิ์นำเครื่องสักการะมาถวายของคัมหมะศักดิ์.....	110
99 แม่นางเทียมฟ้อนดาบ.....	111
100 เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ฟ้อนเพลงอรทัย.....	112
101 เจ้าอินตราและเจ้าคำแสนงอนออกฟ้อน.....	113
102 เขียวคือเจ้าธรรมรังสี.....	114
103 เจ้าธรรมรังสีออกฟ้อนดาบ.....	115
104 บรรยาการชาวเมืองจำปาศักดิ์นำเครื่องสักการะเข้าไปถวาย.....	116
105 พ่อช่างเปลี่ยนชุดลำลอง.....	118

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
106 วงพินพาทย์ขณะบรรเลง.....	119
107 เจ้าอินตราพื่อนดาบ.....	121
108 เจ้าคำแสนงอนพื่อนดาบ.....	122
109 เจ้าคำแสนงอนพื่อนเพลงอรรถ.....	123
110 แม่ล่อมเดินเข้าสู่หอพื่อน.....	124
111 พ่อช่าง และแม่ล่อมคัดเหล่า.....	126
112 ลูกหลานในคุ้มในวัง คัดเหล่า.....	127
113 นางแต่งเชิญพาคา.....	128
114 พ่อช่างแม่ล่อมคัดเหล่า.....	129
115 เจ้าธรรมรังสีออกพื่อนดาบ.....	130
116 พ่อช่างเปลี่ยนเครื่องแต่งการสีเทา.....	132
117 พ่อล่านออกพื่อน.....	133
118 พญานาคเทียมพ่อช่าง.....	134
119 บริวานถือดาบ.....	136
120 พญากัมมะทาเทียมพ่อช่าง.....	137
121 ทหารถือหอกดาบ และปืน.....	138
122 เจ้าอินตราและเจ้าคำแสนงอนเดินออกจากหอพื่อน.....	138
123 เจ้าอินตราเจ้าคำแสนงอนเดินนำขบวนไปยังทำน้ำพระพิน.....	139
124 ข้าวจ้ำส่งดาบให้เจ้าคำแสนงอนพร้อมจุดเทียน.....	139
125 เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอนกำลังรับดาบจากข้าวจ้ำ.....	140
126 เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอน กำลังเดินไปหน้าสโมสรบ้านพระพิน.....	141
127 เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอนพร้อมทั้งบริวานทางด้านทิศตะวันตกของสโมสรบ้านพระพิน.....	141
128 เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอนเดินทางกลับสู่หอพื่อน.....	142
129 เจ้าคำแสนงอนขยายเหล่าแก่ผู้มาร่วมงาน.....	143
130 เจ้าอินตราขยายเหล่าให้แก่ผู้มาร่วมงาน.....	144
131 บรรยาการการสูตรขวัญ.....	145
132 บรรยาการการผูกแขน.....	146
133 แสดงการกำหนดจุดเสี่ยงต่ำและเสี่ยงสูงของโน้ต.....	148

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางชนชาติ แต่ละชนชาติมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองหรืออาจมีวัฒนธรรมที่คล้ายกัน เช่น ภาษา การแต่งกาย ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ วัฒนธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องสะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ การปกครอง สิ่งเหล่านี้ถูกถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของภาษา การแต่งกาย ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ สังคมและสืบสานจนกลายมาเป็นวัฒนธรรมของตัวเองในแต่ละชนชาติ

ชนชาติลาว เป็นชนชาติหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นชนชาติที่มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ชนชาติลาวมีถิ่นกำเนิดดั้งเดิมอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน ภายหลังถูกชนชาติจีนรุกรานจึงอพยพลงมาอยู่ในเขตเมืองขว ปัจจุบันคือเมืองหลวงพระบาง (มหานุนมี เทบสีเมือง แปลโดย ไพท ภูธา. 2554: 28) มีการละเล่นดนตรีบูชาเทพเจ้า พบรูปวาดผนังถ้ำในเขตวัฒนธรรมดองซอน มีรูปคนเป่าแคน เต็มระบำ อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี มีหลักฐานปรากฏแสดงให้เห็นว่าชนชาติลาวมีการละเล่นดนตรีเพื่อประกอบพิธีกรรมตั้งแต่ยุคสำริด (ก่อนประวัติศาสตร์) การหล่อโลหะ หลายชนิดผสมเข้าด้วยกันเรียกโลหะใหม่นี้ว่า “สำริด” มีการใช้สำริดสร้างหม้อบั้ง (กลองมโหระทึก) ขึ้นมาเมื่อก่อนสามพันปี โดยมีหลักฐานว่าพบหม้อบั้งหนาแน่นอยู่แถบจีนตอนล่าง เวียดนามตอนบนและลาว รวมทั้งภาคอีสานของไทย (ไพท ภูธา. 2554: 59) เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่าชนชาติลาวรู้จักการใช้ดนตรีในการสื่อสารกับเทพเจ้า

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบด้วยประชากรหลายกลุ่มชาติพันธุ์ โดยในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ล้วนแต่มีวัฒนธรรมดนตรีเป็นของตนเองอย่างโดดเด่น แต่ภายหลังจากการวางรากฐานในระบบการปกครอง ที่ทรงมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์ประมุข ดนตรีในกลุ่มเครื่องเคาะได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญในฐานะดนตรีของราชสำนัก โดยดนตรีในรูปแบบดังกล่าวได้รับการดูแลเป็นอย่างดีจากราชสำนักในทุกยุคสมัย มีบทบาททั้งใน พระราชพิธี และในฐานะที่เป็นดนตรีเพื่อความบันเทิงลิมลิมศักดิ์ พิภูลศรี. 2551: 3) วงดนตรีกลุ่มนี้ราชสำนักลาวเรียกว่า “พิณพาทย์” เป็นวงที่ใช้ในราชสำนักโดยเฉพาะ มีหลักฐานว่าราชสำนักลาวรับมาจากราชสำนักเขมร ในสมัยของพระเจ้าฟ้างุ้ม เนื่องด้วยในสมัยนั้นเจ้าฟ้างุ้มได้รับพระราชทานพระธิดาจากพระเจ้ากรุงเขมรมีนามว่านางแก้วเก็งยาเป็นพระอัครมเหสี (สิลา วีระวงส์ แปลโดย สมหมาย เปรมจิตต์. 2535: 55) หลังจากที่ได้รับพระราชทานเครื่องดนตรีพิณพาทย์ ครุและนักดนตรีพิณพาทย์จากราชสำนักเขมร จึงได้วางรากฐานการดนตรีในราชสำนักลาว โดยมีการตั้ง ตำแหน่งขุนนางสำหรับควบคุมดูแลวงพิณพาทย์ ให้สังกัดในกรมวังของราชสำนักลาวล้านช้างหลวงพระบาง นับเป็นการวางรากฐานของดนตรีพิณพาทย์ที่ใช้ในราชสำนักลาว ที่มีบทบาทเป็นอย่างมากต่อพระราชพิธีและ

ประเพณีต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับราชสำนักลาวเรื่อยมา ในสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชขณะนั้น พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์แห่งอาณาจักรลาวล้านช้าง ซึ่งมีศูนย์กลางอาณาจักรอยู่ที่เมืองหลวงพระบาง ได้ย้ายราชธานีของอาณาจักรลาวล้านช้าง จากเมืองหลวงพระบางมาตั้งยังเมืองเวียงจันทน์ในปี พ .ศ.2103 (สุรศักดิ์ ศรีสาอาจ. 2545: 88) ได้สถาปนานครหลวงเวียงจันทน์ให้เป็นราชธานีของอาณาจักรลาวล้านช้าง และมีกษัตริย์ปกครองสืบมาหลายพระองค์ ครั้นถึงสมัยพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช เป็นกษัตริย์แห่งนครเวียงจันทน์ พระองค์ทรง อยู่ในราชสมบัติได้ 57 ปี ก็พิราลัย ใน พ .ศ.2237 พญาเมืองจันทน์ เสนาบดีเลขาซึ่งราชสมบัติตั้งตัวเป็นกษัตริย์ แล้วเห็นราษฎรนับถือท่านพระครูโพนสะเม็กมาก เกรงจะเป็นภัยต่อบัลลังก์ จึงคิดกำจัดเสีย ฝ่ายท่านพระครูรู้เท่าทันคิดว่ามีมารมาผจญแล้ว จึงได้ให้ศิษย์ที่ไว้วางใจไปรับเอาเจ้าหน่อ กษัตริย์พร้อมทั้งพระมารดา ปะปนครอบครัวศิษย์โยมประมาณ 3,000 คน ค่อยเล็ดลอดไปที่ละเล็กทีละน้อย หนีออกจากเมืองเวียงจันทน์ (เดิม วิกาศ์พนกิจ . 2546: 35) ลงไปถึงนครจำปาศักดิ์แล้วทำพิธีอภิเษกเจ้าหน่อ กษัตริย์ขึ้นเป็นเจ้าแผ่นดินนครจำปาศักดิ์ถวายพระนามว่า เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร เมื่อปี พ .ศ.2257 เป็นอันว่าเมืองจำปาศักดิ์ได้แยกออกเป็นประเทศเอกราชหนึ่งต่างหาก ในปี พ .ศ.2257 (สิลา วีระวงส์ แปล โดย สมหมาย เปรมจิตต์. 2535: 162)

ราชสำนักเมืองจำปาศักดิ์ มีการละเล่นดนตรีและนาฏศิลป์ มาตั้งแต่สมัยพระเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร ดนตรีมีบทบาทในด้านศาสนา และพระราชพิธีต่างๆ ที่ เกี่ยวข้องกับเจ้าชีวิต แสดงถึงเมืองจำปาศักดิ์ว่ามีวงพิณพาทย์มาตั้งแต่ครั้งอพยพมาจากนครเวียงจันทน์ เนื่องด้วยการอพยพในครั้งนั้นอาจมีนักดนตรีที่อพยพมาพร้อมกัน และได้นำแบบแผนของดนตรีวงพิณพาทย์จากเมืองเวียงจันทน์ มาใช้ที่จำปาศักดิ์อีกด้วย

ในสมัยเจ้ายุติธรรมธร (คำสุก) นครจำปาศักดิ์ได้ตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศไทย ทำให้ทางนครจำปาศักดิ์ต้องส่งเครื่องราชบรรณาการให้แก่ราชสำนักไทย ทำให้เจ้านครจำปาศักดิ์และเชื้อพระวงศ์ ได้มีโอกาสเดินทางมายังกรุงเทพเพื่อถือน้ำพิพัฒน์สัตยาปีละสองครั้งเมื่อนำเครื่องราชบรรณาการมาถวาย ข ทำให้มีการรับเอารูปแบบประเพณีในราชสำนักไทยกลับไปด้วย พร้อมกันนี้ได้นำกลับไปปรับใช้ให้เข้ากับราชสำนักนครจำปาศักดิ์ จึงเป็นเหตุให้ราชสำนักนครจำปาศักดิ์พยายามที่จะเอาแบบอย่างจากราชสำนักไทยไป ทำให้พระราชพิธี และการดนตรีต่างๆ ในราชสำนักจำปาศักดิ์มีความคล้ายคลึง กับดนตรีพิณพาทย์ไทย ราชสำนักจำปาศักดิ์มีความสนิทสนมกับทางราชสำนักไทยอย่างแนบแน่น และมีความจงรักภักดีต่อราชสำนักไทย เสด็จเจ้ายุติธรรมธรทรงมีความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอันมาก โดยในรัชกาลของพระองค์ได้มีการส่งช้างเผือกเข้ามาถวายที่กรุงเทพ เป็นจำนวน 3 เชือก ได้แก่

1. พระเศวตสกลวโรภาส สมโภชขึ้นระวางเมื่อ วันศุกร์ เดือน 7 แรม 13 ค่ำ ปีมะเส็ง พ.ศ.2424
2. พระเศวตจรูญราพาพรรณ สมโภชขึ้นระวางเมื่อปี ระกา พ.ศ.2428
3. พระเศวตวรนาเคนทร์ สมโภชขึ้นระวางเมื่อวันที่ 4 กันยายน พ.ศ.2433

เป็นเครื่องแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ราชวงศ์เป็นอย่างดี เสด็จเจ้ายุติธรรมธร (คำสุก) ยังถือได้ว่าเป็นต้นราชสกุล ณ จำปาศักดิ์ (ศิริกาญจน์ จุจจานุทัศน์ . 2553: 41) พระองค์ยังได้ส่งพระโอรสทั้ง 3 ของพระองค์มาศึกษาที่เมืองไทย ได้แก่ เจ้าราชนนัย (เจ้าหุຍ) เจ้าศักดิ์ประสิทธิ์ (เจ้าเบง) และเจ้าศักดิ์ประเสริฐ (เจ้าอูย) ครั้นเสด็จเจ้ายุติธรรมธร (คำสุก) ถึงแก่พิราลัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้แต่งตั้งให้เจ้าราชชนนัย (เจ้าหุຍ) กลับไปปกครองนครจำปาศักดิ์แทนพระบิดา เป็นเหตุผลสนับสนุนได้ว่าการนำเอาดนตรีปี่พาทย์ รวมไปถึงบทเพลงต่างๆ กลับไปใช้ในราชสำนักจำปาศักดิ์ด้วย เชื่อกันว่ารัชกาลที่ 5 ทรงพระราชทานเครื่องดนตรีปี่พาทย์วง ให้แก่ราชสำนักจำปาศักดิ์แต่ในปัจจุบันเหลือเพียงฆ้องวงใหญ่ เก็บรักษาไว้ที่บ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์ในปัจจุบัน

ในสมัยเสด็จเจ้าราชชนนัย (เจ้าหุຍ) เจ้าผู้ครองนครจำปาศักดิ์พระองค์ที่ 10 ได้นำพระโอรสและพระราชธิดา คือ เจ้าสันประสิทธิ์และเจ้าเอือนหญิงผ่องใสสุดาจันทร์ มามอบให้อยู่ในการดูแลของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในเวลานั้น เพื่อให้ศึกษาและฝึกอบรมวิชาความรู้ที่จะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาบ้านเมืองสืบไป (ศิริกาญจน์ จุจจานุทัศน์ . 2553: 86) เจ้าเอือนหญิงผ่องใสสุดาจันทร์ หรือดอกฟ้าจำปาศักดิ์ ได้ศึกษานาฏศิลป์ไทย และวิชาในแขนงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกุลสตรี ทำให้พระองค์มีบทบาทเป็นผู้นำของสตรีชาวลาว ในยุคพระราชอาณาจักรลาว แสดงให้เห็นว่านาฏศิลป์และการดนตรีในนครจำปาศักดิ์มีความคล้ายคลึงกับของไทยมาก จะเห็นได้ว่านครจำปาศักดิ์กับประเทศไทยนั้น มีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดที่แนบแน่นกันเป็นอย่างดี สมาชิกในราชวงศ์ทุกพระองค์ที่เข้ามาพำนักและเข้ารับการศึกษาในประเทศไทย ต่างได้รับการอบรมและดูแลอย่างใกล้ชิดจากเชื้อพระวงศ์ในราชวงศ์จักรี

หมู่บ้านพระพินเป็นหมู่บ้านที่มีบทบาทต่อดนตรีในราชสำนักของเมืองจำปาศักดิ์เป็นอย่างยิ่ง นักดนตรีในราชสำนักเมืองจำปาศักดิ์ส่วนใหญ่ อาศัยอยู่ในหมู่บ้านพระพินและหมู่บ้านใกล้เคียง ฝึกซ้อมกันภายในคุ้ม จึงทำให้เครื่องดนตรีพินพาทย์ในราชสำนักจำปาศักดิ์ ถูกนำมาเก็บไว้ที่หอดนตรีคุ้มใหญ่ เวลาที่มีงานราชพิธีต่างๆ ในที่จัดภายในคุ้มจะมีการนำนักดนตรีเข้ามาบรรเลงถวาย นักดนตรีในหมู่บ้านพระพินได้รับการดูแลเป็นอย่างดีจากทางราชสำนักเมืองจำปาศักดิ์ มีการนำครูดนตรีปี่พาทย์จากทางเขมรมาสอนนักดนตรีในวงและยังให้นักดนตรีเข้ามาเรียนเพลงในประเทศไทยเพื่อนำกลับไปใช้ในเมืองจำปาศักดิ์อีกด้วย ดนตรีในเมืองจำปาศักดิ์จึงมีความเจริญทัดเทียมกับเมืองเวียงจันทน์ และเมืองหลวงพระบาง ภายหลังการปฏิวัติในประเทศลาว ปี พ.ศ.2518 ได้มีการเปลี่ยนภายในประเทศลาว จากพระราชอาณาจักรลาว ที่มีองค์กษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศมาเป็น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่มีประธานประเทศเป็นประมุข ทำให้ระบอบกษัตริย์ของประเทศลาวถูกล้มล้าง ดนตรีที่ใช้ในราชสำนักหรือวงพินพาทย์ได้ถูกลดบทบาทลง ปัจจุบันวงพินพาทย์บ้านพระพิน ถือเป็นวงดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ของชาวเมืองจำปาศักดิ์ทั่วไป เช่น งานเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง งานศพ และงานต่างๆ วงพินพาทย์เมืองจำปาศักดิ์จึงถูกนำมาใช้กับสามัญชนทั่วไป

วงพิณพาทย์บ้านพระพินในปัจจุบันนับว่าเป็นวงดนตรีที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ ในราชสำนักเมืองจำปาศักดิ์ได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นวงดนตรีที่เคยบรรเลงในราชสำนักมาแต่ครั้งยังมีระบอบกษัตริย์ปกครองเมือง ปัจจุบันวงพิณพาทย์บ้านพระพินเป็นวงดนตรีที่ใช้สำหรับพิธีกรรมและประเพณีทั่วไปภายในเมืองจำปาศักดิ์ มีการสืบทอดการบรรเลงดนตรีพิณพาทย์ แต่อาจมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสังคมลาวในยุคปัจจุบัน แต่ก็ยังคงรูปแบบของวงพิณพาทย์ไว้อย่างเดิม บทเพลงที่ใช้บรรเลงในปัจจุบันนั้น เป็นบทเพลงที่เคยใช้มาตั้งแต่ในยุคพระราชอาณาจักรลาว บางบทเพลงอาจมีลักษณะทำนองที่พิเศษ และอาจขาดหายเนื่องจากไม่มีการจดเป็นรายลักษณ์อักษร และนับวันยิ่งหาคนที่จะบรรเลงได้น้อย เพราะไม่ค่อยมีผู้ให้ความสนใจมากเท่าไรนัก

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวงพิณพาทย์บ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อศึกษาบทบาททางสังคมของวงพิณพาทย์บ้านพระพินในปัจจุบัน และศึกษาบทเพลงที่ใช้ประกอบพิธี บันทึกลงเป็นโน้ต เพราะถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ควรค่าอย่างยิ่ง สมควรที่จะฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปะแขนงนี้ให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและบทบาทของวงพิณพาทย์ บ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์ สปป.ลาว
2. เพื่อศึกษาการบรรเลงวงดนตรีพิณพาทย์ที่ใช้ประกอบพิธีเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมืองของชาวเมืองจำปาศักดิ์

ความสำคัญของการวิจัย

วงพิณพาทย์บ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นวงดนตรีที่เคยบรรเลงประจำอยู่ในราชสำนักของเจ้าข้าหม่อมเมืองจำปาศักดิ์ นับเป็นวงพิณพาทย์ที่มีความเก่าแก่มาพร้อมกันกับราชวงศ์เจ้านครจำปาศักดิ์ แต่ภายหลังการปฏิวัติภายในประเทศลาว ปี พ.ศ.2518 ได้มีการลดบทบาทของวงพิณพาทย์ลง ด้วยเหตุว่าเป็นดนตรีแห่งศักดิ์นาไมใช้เพื่อมวลชนชาวลาว วงพิณพาทย์บ้านพระพินจึงถูกลดบทบาทลงในฐานะดนตรีแห่งศักดิ์นาไม ด้วยเหตุนี้วงพิณพาทย์บ้านพระพินจึงมีบทบาทเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความเป็นดนตรีราชสำนักของเมืองจำปาศักดิ์ที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน และนับวันก็จะสูญหายไป ในการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการบันทึกบทเพลงและบทบาทของวงพิณพาทย์บ้านพระพินที่ยังบรรเลงในพิธีกรรมต่างๆ ในปัจจุบัน ให้เป็นองค์ความรู้ทางด้านดนตรีให้กับผู้ที่สนใจศึกษาวงพิณพาทย์ในแบบของลาว เพื่อนำมาเปรียบเทียบและเป็นแนวทางในการศึกษาและสืบทอด ในวัฒนธรรมทางด้านดนตรีของประเทศเพื่อนบ้านให้คงอยู่ และเป็นองค์ความรู้ให้กับผู้ที่สนใจ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาบทบาทของวงพิณพาทย์บ้านพระพินที่มีต่อประเพณีของชาวเมืองจำปาศักดิ์ ในปัจจุบัน
2. ศึกษาบทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงประกอบพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง ของชาวเมืองจำปาศักดิ์และบันทึกทำนองฆ้องวงใหญ่เป็นโน้ตไทย

ข้อตกลงเบื้องต้น

คำศัพท์ภาษาลาว ที่ใช้ในปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ได้ใช้ภาษาไทยในการบันทึกโดยมีคำอ่านใกล้เคียงกับสำเนียงของภาษาลาวมากที่สุด

นิยามศัพท์เฉพาะ

ก๊ีบ	สกุลเงินที่ใช้ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน
การจั่น	มหรสพที่ถูกนำมาแสดงภายในงานเพื่อให้เกิดความสนุกสนานรื่นเริง
การเสพ	การนั่งฟังดนตรีอย่างตั้งใจ
การแอบ	การฝึก หรือการเรียน เช่น เรียนระนาดเอก คือ แอบระนาดเอก
กองอัดถา	เป็นลักษณะของกองบุญจะมีเตียงนอนมีเสา 4 มุม มีการตกแต่งเตียง ด้วยผ้าเย็บตุ้มตุ้มติดห้อยสวยงาม ในเตียงประกอบไปด้วย หมอน เสื้อ ผ้าไตร ต้นเงิน ต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทอง
ขันหมากเบ็ง เป็นต้น	
ขึ้นเจียงขึ้นหยี่	พิธีกรรมที่ชาวเมืองจำปาศักดิ์ทุกคนจะนำ เครื่องสักการะ เหล้า บุหรี่ เทียน จี๊ซึ้งและดอกไม้ ไปถวายแด่องค์มหาเศศักดิ์หลักเมือง โดยมีพ่อช่างแม่ล่อม และข้าวจ้ำเป็นผู้รับ มีขึ้นในเดือนเจียง หรือเดือน 1 ของลาว ซึ่งตรงกับ เดือน ธันวาคม
ขันหมากเบ็ง	เป็นเครื่องสักการะใช้สำหรับบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีลักษณะคล้ายๆ บายศรี แต่จะมีขนาดเล็กกว่า
ขันแปด	เครื่องสักการะแสดงถึงความเคารพต่อผู้ที่อาวุโส และเทวดา ประกอบไปด้วยเทียน 8 คู่, ดอกไม้ 8 คู่, ใส่ลงในชาม 8 ชาม
ขันห้า	เครื่องสักการะแสดงถึงความเคารพต่อผู้ที่อาวุโสกว่า ประกอบไปด้วยเทียน 5 คู่, ดอกไม้ 5 คู่, ใส่ลงในชาม 5 ชาม
ข้าวจ้ำ	ผู้ที่ทำหน้าที่บอกกล่าวองค์มหาเศศักดิ์แทนชาวเมือง เป็นผู้ดูแลรักษาสโมสรบ้านพระพินและดูแลพิธีกรรมต่างๆ เป็นผู้ชาย 4 คน
คัดเหล่า	การดื่มเหล้าโดยการดูดจากไหเหล้าที่ตั้งอยู่ข้างเสาหลักเมือง เป็นช่วงพิธีกรรมส่วนหนึ่งในประเพณีเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง

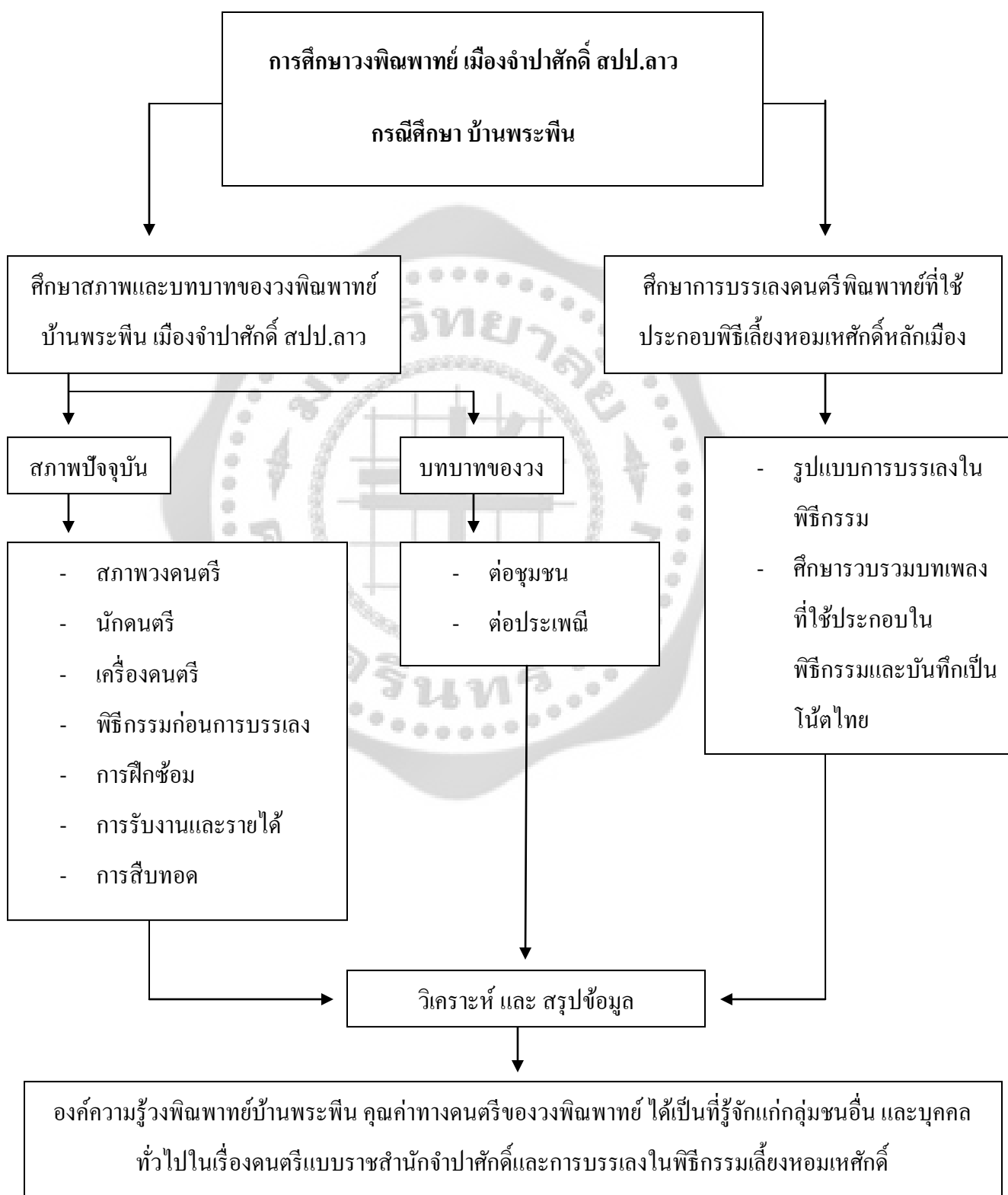
กาย	เครื่องสักการะต่อเทวดา ครูบาอาจารย์ที่ไม่ใช่มนุษย์
แคมท่า	บริเวณริมฝั่งแม่น้ำ
คอบ	การแจ้งให้ทราบหรือการบอก ใช้สำหรับผู้น้อยบอกผู้ใหญ่
เคื่องคำของคุณ	สิ่งที่คนลาวเชื่อว่าเป็นของสำคัญมีฤทธิ์อยู่ในตัวเองเพื่อใช้ขับไล่สิ่งไม่ดี
เช่น งาช้าง, เขาสัตว์, ลูกแก้วขาว เป็นต้น	
จักตอก	การเหลาไม้ไผ่ให้เป็นแผ่นบางๆ กว้างประมาณ ซม. เพื่อใช้ในการมัด
จัว	เณร
เจ้าคำแสนงอน	เทวดาเมหศักดิ์หลักเมืองของชาวจำปาศักดิ์ เป็นน้องของเจ้าอินตา ในพิธี
เลี้ยงหอมเมหศักดิ์หลักเมืองจะนุ่งผ้าสีแดง	
เจ้าท่ามะลังสี	เทวดาเมหศักดิ์หลักเมืองของชาวจำปาศักดิ์ ในพิธีเลี้ยงหอมเมหศักดิ์หลัก
เมืองจะนุ่งผ้าสีเขียว	
เจ้าย่าชะม่อม	เจ้าผู้ครองนคร, พระเจ้าแผ่นดิน
เจ้าอินตา	เทวดาที่คอยปกป้องรักษา เป็นองค์เมหศักดิ์
เจ้าอุปฮาด	เทียบได้กับตำแหน่งอุปราช หรือผู้ที่มีอำนาจรองจากพระเจ้าแผ่นดิน
เจ้าราชวง	เป็นรองของ ตำแหน่งอุปฮาด(อุปราช) รับผิชอบบรรดาศักดิ์และตัดสิน
ถ้อยคำพิพาททั้งปวง	
เจ้าเอือนหญิง	พระธิดาของเจ้าผู้ครองนคร ที่มีพระมารดาเป็นเจ้า
เจ้าเอือน	พระธิดาของเจ้าผู้ครองนคร ที่มีพระมารดาเป็นสามัญชน
เจ้าราชบุตร	เป็นตำแหน่งที่ตั้งให้แก่ผู้ที่เป็นโอรสของพระราชาหรือพระเจ้าแผ่นดิน
หรือราชินิกุลผู้ใดผู้หนึ่งก็ได้ ทำหน้าที่ช่วยราชการตามที่ได้รับมอบหมาย	
ชวย	ใบทองที่หมุนเป็นกรวย ใช้ใส่ดอกไม้และเทียน
ชอดแจ้ง	การอยู่ตั้งแต่หัวค่ำไปจนถึงรุ่งเช้าของอีกวัน
โดย	เป็นคำลงท้ายเมื่อผู้น้อยรับคำกับผู้ที่อาวุโสกว่า เช่นเดียวกับคำว่า ครับผม
เดือนเจียง	เดือนที่ 1 ของชาวลาว ตรงกับเดือน ธันวาคม
แต่งกาย	การจัดเตรียมเครื่องสักการะต่อครูบาอาจารย์ เทวดา ที่มองไม่เห็น เพื่อใช้
เป็นสื่อกลางระหว่างผู้ประกอบพิธีกับครูบาอาจารย์ เทวดา ที่มองไม่เห็น	
ดีช่วงน้ำนอง	การละเล่นบนเรือหลังจากที่มีการแข่งขันกันเสร็จ ฝายพายในเรือทุกรายจะมี
การร้องลำทำเพลงเป็นจังหวะมีการตีฉิ่งตีกลอง เป็นจังหวะภายในเรือทำให้เกิดความสนุกสนาน	
ดาแหลว	ไม้ไผ่ที่ถักเป็นรูปหอกเหลี่ยม มีใบคูณใบขอมัดอยู่ตรงกลาง ใช้ติดไว้ที่เสา
ในผามพิธีเพื่อป้องกันสิ่งที่ไม่ดีให้ออกไปจาก ผาม	

ถวย	การมอบสิ่งของให้ ใ้กับผู้น้อยมอบให้ผู้อาวุโส หรือบุคคลธรรมดา กับเทวดา และบุคคลที่สูงศักดิ์กว่า
เทียนกิ่งเทียนหั่งา	เทียนขี้ผึ้งที่นำมาปั้นให้มี 3 ง่ามมีลักษณะคล้ายตรีศุนย์ของพระอิศวร
เทียนชั้นห้า	เทียน 5 คู่, หรือ เทียน 10 เล่ม
เทียนม	การมาของผีบรรพบุรุษ แล้วเข้าทรงในบุคคล
นางแตง	เป็นผู้หญิง 4 คนที่มีความรู้ในการจัดแต่งเครื่องประกอบพิธีต่างๆ ในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์มหัศจรรย์
บ้ำ	การขอในสิ่งที่ต้องการ โดยที่ผู้ขอจะสร้างเงื่อนไข เพื่อแลกกับสิ่งที่ต้องการ
บุญเพ็งธาตุ	งานนมัสการธาตุพระยอดแก้ว โพนสะเม็ก จัดขึ้นในวันเพ็ญเดือน 12 หรือเดือนพฤศจิกายน
บุญสว่างเอือ	เป็นประเพณีแข่งเรือ จัดขึ้นในช่วงเดือน พฤศจิกายน
บ้านพระพิน	ชื่อหมู่บ้านในแขวงจำปาศักดิ์ ประเทศลาว ที่มีวงพิณพาทย์
ปลงบ้ำ	การทำตามเงื่อนไขที่ได้สร้างไว้ เมื่อสมความต้องการแล้ว
ปลัดตื้อ	เป็นการละเล่นละครรูปเงา คล้ายๆ หนังตลุงทางภาคใต้ และหนังประโมทัยอีสาน ชาวอีสานเรียกว่าหนังบักตื้อก็มี
ผ้าชิ้น	เป็นผ้าถุง ที่สตรีชาวลาวนิยมใส่กันโดยจะมีการทอตลอดลายให้สวยงามไว้
ที่ดินของผ้าชิ้น	
ผาม	โรงพิธีที่ได้รับการตกแต่งประดับประดา
ผู้เอบ	บุคคลที่กำลังฝึกหัด หรือกำลังเรียนในบางสิ่ง
พระยาชาโชน	พระยาของกษัตริย์หรือเจ้าผู้ครองนครที่เป็นหญิงสามัญชน
พิณพาท	วงดนตรีที่ประกอบไปด้วยระนาดเอก ฆ้องวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด
นั่ง และปี	
พ่อช่าง	เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณฝ่ายผู้ชาย ซึ่งจะเป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างชาวเมืองจำปาศักดิ์กับเทวดาที่อยู่บนสวรรค์
พ่อเทียม	ผู้ชายที่ชาวเมืองเรียกว่า พ่อช่าง เมื่อมีองค์มหัศจรรย์ลงทรงจะเรียกว่าพ่อเทียม
พ่อล้าน	เป็นเทวดาภูมิเจ้าที่ คอยปกป้องรักษาทางฝั่งเหนือของเมืองจำปาศักดิ์บริเวณบ้านพระพิน ชาวจำปาศักดิ์ให้ความนับ ถือจะลงมาในงานเลี้ยงหอมเสศักดิ์ หลักรเมืองที่สโมสรมบ้านพระพินด้วย นุ่งเครื่องสี่เทา

พาข้าว	อาหารคาว 3-4 อย่าง กระต๊อบข้าวเหนียว แจ่ว ผัก วังเลียงใส่ถาด
พาขวัญ	การนำใบทองมาประดิษฐ์เป็นชั้นๆ คล้ายบายศรีใช้ประกอบพิธีบายศรี
คู่ขวัญ	
พาขาว	อาหารคาว 4 อย่าง พร้อมกระต๊อบข้าวแจ่ว วังรวมใส่ถาด
พาหวาน	ขนมหวานใส่ถ้วย 4 ชนิด วังรวมกันลงในถาด
แม่นางเทียม	ผู้หญิงที่ชาวเมืองเรียกว่า แม่ล่อม เมื่อมีองค์มหัศจรรย์ลงทรงจะเรียกว่าแม่นางเทียม
แม่ล่อม	เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณฝ่ายผู้หญิง ซึ่งจะเป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างชาวเมืองจำปาศักดิ์กับเทวดาที่อยู่บนสวรรค์
ลงหอ	ช่วงเวลาที่เทวดาที่อยู่บนฝากฟ้าลงมาทรงพอช่วง แม่ล่อม
เลียงหอ	เป็นพิธีเช่นบวงสรวงประจำปี จะมีขึ้นในช่วงออกใหม่ 3 ค่ำเดือน 4 และออกใหม่ 3 ค่ำเดือน 6
เลียงหอมเหล็กหลักเมือง	เป็นพิธีเช่นบวงสรวงประจำปี ในแต่ละปีจะมีวันเวลากำหนดชัดเจน เพื่อแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษ เพื่อให้องค์มหัศจรรย์บันดาลความอุดม สงบสุขร่มเย็น และปกป้องคุ้มครองชาวเมืองจำปาศักดิ์
เมืองแกน	ดินแดนที่อยู่บนฝากฟ้าที่สถิตของพระอินทร์
มเหล็ก	ผีบรรพบุรุษ, เทวดาที่อยู่บนฝากฟ้าซึ่งชาวเมืองจำปาศักดิ์ให้ความเคารพนับถือ
วันโฮม	วันรวมตัวกันหรือวันเตรียมงานใหญ่ก่อนจะถึงวันงานจริง
แสง	ฉาบ
สโมสรับ้านพระพิน	สถานที่รวมใจของชาวเมืองจำปาศักดิ์ ภายในสโมสรับ้านประกอบไปด้วย หอมเหล็กหลักเมือง เรือนพอช่วง เรือนแม่ล่อม หอพ็อน หอดนตรี สาง โรงครัว ใช้เป็นสถานที่จัดพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์มหัศจรรย์ของชาวเมืองจำปาศักดิ์
ส่งสะกาน	การเผาศพ, การนำศพไปยังป่าช้าเพื่อจะทำการชาปนกิจ
สาง	ห้องเก็บของที่ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ของสโมสรับ้านพระพิน เช่น จาน ชาม
เสื้อ หม้อ เป็นต้น	
สุดขวัน	การพูดในสิ่งอันเป็นมงคล โดยการเรียงร้อยคำเป็นกลอนแล้วใส่ทำนองจะมีหมอลำหรือคนสุตรเป็นคนออกเสียงเป็นทำนอง
สมมา	การแสดงความเคารพของผู้น้อยต่อผู้อาวุโส หรือบุคคลธรรมดากับบุคคล
สูงศักดิ์	

เสพงัน	การบรรเลงดนตรีให้เกิดความรื่นเริงในพิธีนั้นๆ
เสากาบบัว	เป็นเสารัที่มียอดเป็นรูปดอกบัวตูม
สว่างเอือปุดา	เป็นประเพณีแข่งเรือ จัดเพื่อถวายแด่องค์มหะศักดิ์หลักเมือง จัดที่บ้าน
พระพิน	เมืองจำปาศักดิ์ บริเวณท่าน้ำหลังสโมสรบ้านพระพิน เรียกอีกชื่อว่าสว่างเอือ พระพิน
หงายพาข้าว	การทำบุญเลี้ยงพระในช่วงเช้า ที่ไม่ใช่ในวัด
หลอง	การบอกกล่าว ใช้สำหรับบุคคลธรรมดาบอกแก่ผู้สูงศักดิ์กว่า
หมอลำได้	เป็นการละเล่นพื้นเมืองของชาวลาวทางใต้ มีหมอลำฝ่ายหญิง-2 คน. หมอลำฝ่ายชาย 1 คน, คนเป่าแคน 1 คน, คนตีกลองและคนสับฉิ่ง เป็นการร้องหมอลำตอบกัน เกี่ยวกับระหว่างฝ่ายหญิงฝ่ายชาย ให้ความสนุกสนาน โดยจะมีการนั่งล้อมวงหันหน้าเข้าหากันเป็นครึ่งวงกลม
หยื่นเหล่า	การเทน้ำลงไปในไหเหล่าที่ตั้งไว้ข้างเสารัหลักเมือง
หยาย	การแจกจ่าย, การทำให้กระจายออกไป
หยายเหล่า	เป็นการแจกจ่ายสุรามงคล โดยที่พ่อเทียม และแม่นางเทียมจะเดินแจกเหล่าให้แก่ลูกหลานชาวเมืองจำปาศักดิ์ที่มาร่วมงานเลี้ยงหอมเสาศักดิ์หลักเมือง เชื่อกันว่าเป็นสุรามงคล ผู้ที่ได้ดื่มจะมีความสุขสวัสดิ์
หอแจก	ศาลาการเปรียญของวัด
หอไซ	เป็นศาลาริมฝั่งแม่น้ำโขง ในสมัยก่อนใช้ในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับเจ้าข้าหม่อม เช่น บุญสงน้ำ พระแก้ว บุญสว่างเอือ ใช้เป็นที่ ประทับชมการแข่งขันในบุญสว่างเอือ
หอฟ้อน	ศาลาขนาดใหญ่มีเสารัหลักเมืองสีทองอยู่ตรงกลาง ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์มหะศักดิ์ ในพิธีกรรมเลี้ยงหอฟ่องแม่ล้าจะฟ้อน ณ ศาลานี้
อาชญา	คำเรียกบุคคลที่มีเชื้อสายเจ้าเมืองภายในราชวงศ์
เอิ้น	การออกเสียงเรียกคนที่อยู่ข้างเคียง
แอบเพลง	การเรียนเพลง หรือท่องจำ และปฏิบัติเพลงนั้นๆ ทางดนตรีไทยคือ ต่อเพลง
โองว่า	ศาลาหรือเรือนขนาดใหญ่ใช้ในการว่าราชการของเจ้าเมืองในสมัยก่อน
เอือโสม	การนำเรือมารวมกัน ก่อนวันแข่งขัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทำวิทยานิพนธ์ศึกษา วงพินพาทยเมืองจำปาศักดิ์ สปป.ลาว : กรณีศึกษามันพระพิน ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นหัวข้อดังนี้

1. เอกสารและตำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง
 - 1.1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเทศลาว
 - 1.2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเมืองจำปาศักดิ์
 - 1.3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับดนตรีและวงปี่พาทย์
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารและตำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง

1.1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเทศลาว

มหานุนมี เทบสีเมือง แปลโดย ไพท ภูธา (2554: 28,33) ลาว เป็นชนชาติเก่าแก่ซึ่งครอบครองดินแดนในแหลมสุวรรณภูมิมาเป็นเวลานาน เกือบจะกล่าวได้ว่าก่อนชนชาติใดๆ มีการค้นพบโบราณวัตถุมากมายหลายชนิด ที่เป็นหลักฐาน ยืนยันว่ามีบรรพบุรุษของชนชาติลาวดำรงชีวิตอยู่ในบริเวณนี้ เช่น ขวานหิน หินดาว เสาหินตั้ง ไหดินเผา ไหหิน เมล็ดข้าวเปลือก เศษผ้า ภาชนะ เครื่องใช้สอยอื่นๆ อีกหลายอย่าง วัตถุโบราณเหล่านี้ สอดคล้องกับแนวคิดและจินตนาการหรือลัทธิความเชื่อของชนชาติลาวในสมัยสังคมป ฐุมโบราณ เช่น ลัทธิความเชื่อเกี่ยวกับเมืองแถนว่า มีเมืองแถนอยู่บนสวรรค์ ต่อมาเมื่อโลกเกิดขึ้นแต่ไม่มีคนอยู่ พญาแถนได้จัดไพร่พลของตนจำนวนหนึ่ง ลงมาอาศัยอยู่บนโลก ช่วยกันสร้างเมืองให้เจริญรุ่งเรืองสืบมาจนถึงปัจจุบัน ชนชาติลาวมีลัทธิความเชื่อของตนโดยเฉพาะ จึงได้แต่งตำนานพญาแถนขึ้นมาจนกลายเป็นตำนานหรือนิทานประจำเผ่าและเล่าสืบต่อกันมาแบบปากต่อปาก จนถึงรุ่น ลูก หลาน เหลน ต่อกันมาอีกหลายต่อหลายรุ่นอย่างยาวนานเป็นเวลาหลายพันปี แพร่หลายเข้าไปทางตอนเหนือของทวีปเอเชียในเขตนครลุง นครป่า และนครเงี้ยว ไพท ภูธา (2554: 59) อย่างไรก็ดี มีหลักฐานยืนยันอีกว่า ชนชาติลาวทุกเผ่าในทุกหนทุกแห่งนับถือแถนมาไม่น้อยกว่า 6,000 ปี หลักฐานที่ว่าได้แก่ หินดาว ที่พบวางกระจายอยู่ทั่วไปในหลายภูที่ที่อยู่ใกล้ๆ และต่อเนื่องกับสายภูเลย ในประเทศลาว และพบว่าไหดินเผาของบ้านเชียงที่มีอายุราว 1,300 – 1,700 ปี ก็มีรูปดาวแบบเดียวกันที่คอไหดินเผา นั้นยืนยันว่า คนที่อยู่เลยเมืองลาว กับคนที่อยู่บ้านเชียงเมืองอุดรธานี ในเวลานั้น นับถือแถนเหมือนกัน เป็นคนพวกเดียวกัน นอกจากหินดาวแล้วยังพบว่า เมื่อสามพันปีก่อนโน้น ชนชาติลาวหรือ “คนดาว” รู้จักหล่อโลหะหลายชนิดผสมเข้าด้วยกัน (มีเหล็ก ดีบุก ตะกั่ว ทองเหลือง ทองแดง) เรียกโลหะใหม่นี้ว่า “สำริด” มีการใช้สำริดสร้างฆ้องบั้ง (กลองมโหระทึก) ขึ้นมาเมื่อก่อนสามพันปี โดยมีหลักฐานว่าพบฆ้องบั้งหนาแน่นอยู่แถบจีนตอนล่าง เวียดนามตอนบนและลาว รวมทั้งภาคอีสานของไทย

สูตรศักดิ์ ศรีสำออง (2445: 1–3) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวตั้งอยู่ทางตอนในของคาบสมุทรอินโดจีนระหว่างเส้นขนานที่ 14–23 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 100– 108 องศาตะวันออกไม่ติดต่อกับชายฝั่งทะเล มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความยาว 416 ก.ม.
ทิศใต้	ติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชา มีความยาว 492 ก.ม.
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม มีความยาว 2,069 ก.ม.
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับสหภาพพม่า มีความยาว 230 ก.ม.
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับประเทศไทย มีความยาว 1,730 ก.ม.

มีเนื้อที่รวมทั้งสิ้น 236,800 ตารางกิโลเมตร ความยาวจากเหนือถึงใต้ราว 1,700 กิโลเมตร ส่วนกว้างที่สุดประมาณ 500 กิโลเมตร ส่วนแคบที่สุดประมาณ 140 กิโลเมตร

สภาพภูมิอากาศ พื้นที่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาและที่ราบสูง ที่ราบลุ่มมีน้อย คิดเป็นอัตราส่วน 3 : 4 ของพื้นที่ทั้งหมด

ภาคใต้ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่สูงและที่ราบสูง ส่วนพื้นที่ราบอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำโขงและลำน้ำสาขาสายสำคัญ 2 สาย คือ เซโดน และเซกอง ที่ราบลุ่มสำคัญในเขตภาคใต้ได้แก่ที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงบริเวณแขวงจำปาศักดิ์ ที่ราบลุ่มน้ำเซโดน แขวงสาละวัน และที่ราบลุ่มน้ำเซกองแขวงอัตตะปือ บริเวณที่สูงและเทือกเขาของภาคใต้มีความสูงเฉลี่ยโดยประมาณ 1,000 เมตร จากระดับทะเลปานกลาง ที่ราบสูงที่สำคัญได้แก่ ที่ราบสูงบอละ เว็น เขตเมืองปากช่องแขวงจำปาศักดิ์ เทือกเขาและภูเขาที่สูงที่สุดในพื้นที่นี้อยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นกลุ่มเทือกเขาดันน้ำเซกอง ความสูงระหว่าง 2,000 – 2,500 เมตร ชื่อภูตะอวด

ภูมิอากาศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวตั้งอยู่ในเขตร้อน จึงมี ลมมรสุมพัดเข้าสู่ประเทศ เขตภาคเหนือซึ่งเป็นเทือกเขาสูงอากาศมีลักษณะกึ่งเมืองร้อนและหนาว อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปีระหว่าง 8.5 – 9 องศาเซลเซียส ความแตกต่างของอุณหภูมิระหว่างกลางวัน และกลางคืนคือประมาณ 10 องศาเซลเซียส จำนวนชั่วโมงที่มีแสงแดดตลอดทั้งปีประมาณ 2,300– 2400 ชั่วโมง หรือประมาณ 6.3 – 6.5 ชั่วโมงต่อวัน ความชื้นสัมพัทธ์ของอากาศเฉลี่ยร้อยละ 70 – 85 ตลอดทั้งปี ปริมาณน้ำฝนในฤดูฝน ระหว่างเดือนพฤษภาคม – ตุลาคมประมาณร้อยละ 75 – 90 ฤดูแล้งระหว่างเดือนพฤศจิกายน – เมษายน ประมาณร้อยละ 10 - 25

การปกครองและประชากร สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ปกครองโดยระบอบสาธารณรัฐ ภายใต้พรรคประชาชนปฏิวัติลาว มีประธานประเทศทำหน้าที่เป็นประมุขรัฐ และนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่หัวหน้าคณะรัฐบาลในการปกครองประเทศ มีประชากรรวมทั้งสิ้น 4,599,777 คน แบ่งเป็น

ชนเผ่าลาว – ผู้ไท	6	ชนเผ่า	ร้อยละ 68.28
ชนเผ่าทิเบต – พม่า	30	ชนเผ่า	ร้อยละ 21.28
ชนเผ่ามอญ – เขมร	3	ชนเผ่า	ร้อยละ 6.94
ชนเผ่าม้ง - -เย้า	7	ชนเผ่า	ร้อยละ 2.95

สถิติประชากรสำรวจเมื่อ พ.ศ.2539

สุวิทย์ ชีรัสดิล (2543: 7) การที่พื้นที่ส่วนใหญ่ของลาวมีภูเขาเป็นจำนวนมาก ทำให้ประชากรมากระจุกตัวกันมากในบริเวณพื้นที่ราบใกล้แม่น้ำโขง โดยเฉพาะในแขวงสะหวันนะเขตและแขวงเวียงจันทน์กับกำแพงนครเวียงจันทน์ แขวงสะหวันนะเขตมีประชากร 656,000 คน ส่วนแขวงเวียงจันทน์มี 313,000 คน กำแพงนครเวียงจันทน์มี 476,000 คน 3 พื้นที่นี้มีประชากรรวมกันถึง 1,445,000 คน หรือร้อยละ 34 ของประชากรทั้งประเทศ 3 พื้นที่นี้เป็นเขตที่มีอิทธิพลทางการเมืองมากที่สุดของประเทศ หลังจากย้ายเมืองหลวงจากหลวงพระบางมาตั้งที่เวียงจันทน์เป็นต้นมา

1.2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเมืองจำปาศักดิ์

เดิม วิชาศกยพนกิจ (2546: 32) กล่าวว่าเมื่อสมัยเมืองเวียงจันทน์แยกออกจากหลวงพระบางเป็น 2 อาณาจักร เมื่อ พ.ศ.2238 นั้น อาณาเขตเวียงจันทน์ทางทิศตะวันออก ตั้งแต่ได้แก่งหลี่ผื่นขึ้นไปซึ่งเมืองจำปาศักดิ์อยู่ในเขตแคว้นของเวียงจันทน์ด้วย

เดิมแต่ศักราชยังไม่ถึง 1,000 ปี ยังมีกษัตริย์ขอมองค์หนึ่งพาไพร่พลพวกแขกจามกับลาวปนส่วยที่เป็นชาวถิ่นเดิม ได้สร้างเมืองขึ้นริมฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงที่ก่อนหน้านี้เรียก บ้านกระต๊อบเมืองกลาง (บ้านสำโง คือ น้ำบ่อขึ้นพระนอนทุกวันนี้) ครั้นสร้างเสร็จแล้ว ขนานนามเมืองว่า นครกาลจำบากนาคบุรีศรี แล้วเจริญทางพระราชไมตรีกับพระเจ้ากรุงันทายเพชร กัมพูชา เจ้านครจำบากนาคบุรีศรี (ไม่ปรากฏพระนาม) มีพระโอรสองค์หนึ่งทรงพระนามว่า เจ้าสุทศราชา พอเจริญวัยพระราบิดาก็พิราลัย ท้าวพระยาทั้งหลายจึงพร้อมกันอัญเชิญเจ้าสุทศราชาขึ้นครองราชสมบัติเป็นสุขสืบมา เมื่อทางกรุงกัมพูชามีข้าศึกมารุกรานบ้านเมือง เจ้าสุทศราชาก็ยกไพร่พลไปช่วยปราบอริราชศัตรูพ่ายแพ้ไป เป็นที่พอพระราชหฤทัยของพระเจ้ากรุงกัมพูชา สมตามที่ได้มีสนธิไมตรีไว้ต่อกัน เมื่อพระเจ้าสุทศราชายกไพร่พลกลับกรุงนครจำบากนาคบุรีศรีได้ราวปีเศษ ก็ประจวบสิ้นพระชนม์ในระหว่างศักราชได้ 987 ปี ไม่มีโอรสและธิดาจะสืบสันตติวงศ์ เมืองกาลจำบากนาคบุรีศรีว่างกษัตริย์มาจนถึงศักราชครบ 1,000 ปี ในปีขาล สัมฤทธิศก ยังมีกระษัตริย์ผู้มั่งคั่งคนหนึ่ง พูคาซื้อสัตย์มั่นคงและอยู่ในยุติธรรม สมณชีพราหมณ์อาณาจักรก็นับถือยำเกรงจึงพร้อมกันยกขึ้นให้เป็นใหญ่แก่คนทั้งปวง ราษฎรได้รับความร่มเย็นเป็นสุขตลอดมา และมีบุตรคนหนึ่งนามว่า “นางเกา” เมื่อนางเกาเจริญวัยขึ้นแล้วพระบิดาก็ถึงอสัญกรรม นางเกาจึงพร้อมด้วยท้าวพญาเสนาบดีทั้งหลาย รักษาบ้านเมืองต่อมา

ลุศักราชได้ 1,000 ปีมะเส็ง สัมฤทธิศก เจ้าปางคำ เมืองหนองบัวลุ่มภูเดินช้างต่อหมอควาญพร้อมไพร่พลยกลงมาแทรกโพนช้างตามอริยลาวประเทศจนล่วงเข้าเขตแคว้นนครจำบากนาคบุรีศรี เจ้าปางคำเห็นนางเกายังสาวโสดอยู่ จึงมาพุดจาและโลม ที่สุดก็ลักลอบได้เสียกันเป็นเวลาหลายราตรี แล้วก็ยกพลกลับไปหนองบัวลุ่มภูพอนางเกาครรภ์แก่ถ้วนเดือนจะคลอดบุตร เมื่อนางเกาคลอดบุตรแล้วเป็นหญิงให้ชื่อ “นางแพง” เมื่อเจริญวัยขึ้นก็ช่วยมารดาปกครองบำวไพร่ราษฎรต่อ

หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระยอธกแก้วพุทธชินราชสกลมหา
สังฆปาโมกข์สมเด็จพระสังฆราชแห่งราชอาณาจักรลาว (2528: 109) ครั้น พ.ศ.2197 พระเจ้าค่อนคำ ผู้ครองกรุง
ศรีสัตนาคนหุต (นครเวียงจันทน์) ทิวคต เปลี่ยนรัชสมัย พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช โอรสองค์เล็กได้ขึ้นครอง
เมืองแทนสืบต่อแต่ปีนั้นมาเจ้าหมพู่และเจ้าบุญชูได้หลบภัยการเมือง ไปอยู่เมืองเว้ พร้อมด้วยเจ้าองค์หล่อโอรส
และชายา เจ้าหน่อกษัตริย์น้องชายเจ้าองค์หล่อโอรสเจ้าหมพู่ เข้าพึ่งพระกรุโพนสะเม็ก ท่านได้ให้ศิษย์โยมเอา
ไปเลี้ยงไว้หลบอยู่ภูสะง้อหอคำและบ้านจั่วพันลำสมสนุก ในระหว่างวันวยด้วยการบ้านการเมืองนี้ เจ้าราชครู
โพนสะเม็กเห็นจะอยู่ลำบาก เพราะศิษย์โยมมาก จึงเป็นห่วงศิษย์โยมทั้งหลาย ที่หวั่นไหวกับราชภัย เพราะ
เจ้านายมิถูกใจกันต้องมีการหาพรรคพวกส่อยุยง ถ้าขึ้นอยู่ในเวียงจันทน์ต่อไปคงจะได้รับความรำคาญเป็นแน่แท้

พ.ศ.2232 ตรงกับจุลศักราชที่ 1051 เจ้าราชครูชักชวนศิษย์โยมได้ 3,000 คนเสขอพยพครัวชาว
เวียงจันทน์ลงมาปฏิสังขรณ์พระธาตุพนมแต่ พ.ศ.2233-2235 จึงแล้วเสร็จ แล้วได้ล่องเรือแพลงไปเรื่อยๆ ครั้น
มาพำนักอยู่นครจำบากนาคบุรีศรี เจ้าราชครูตั้งใจพาญาติโยมและศิษย์ทั้งหลาย ตั้งหลักอยู่ที่นั่นมั่นคง ศิษย์
ทั้งหลายที่ไปไทยล้านช้างและเขมร ก็แยกย้ายกันตั้งหลักแหล่งทำมาหากินตามอัธยาศัยของตน ในตำบลต่างๆ
นับว่าไทยล้านช้างที่มีรกรากตั้งเดิมอยู่ประเทศจีนทางเหนือคืออพยพใหญ่ ไหลสู่ภาคใต้เป็นหมู่ ไหลสู่คราวนี้เป็น
ประวัติการณ์ สมัยนั้นนครจำปาศักดิ์มีผู้หญิงครองเมืองชื่อ นางแพง ซึ่งเป็นบุตรของนางเกา และนางเกาเป็น
บุตรของท่านขุนนางผู้มีตระกูลคนหนึ่ง ซึ่งท่านขุนนางผู้นั้นได้ครองเมืองสืบต่อมาจากพระเจ้าสุทศราชา ในเวลา
นั้นเจ้าราชครูมาพักอยู่ที่จำปาศักดิ์นั้นอายุของนางแพงได้ชราภาพมากแล้ว เห็นเจ้าราชครูโพนสะเม็ก มีจริยาวัตร
น่าเลื่อมใส และมีศิษย์โยมนับถือเคารพและติดตามมาเป็นเรือนหมื่นนับถือเคารพและติดตามมาเป็นเรือนหมื่น
นับถือเคารพและติดตามมาเป็นเรือนหมื่น ก็ชื่นชมยินดีเลื่อมใสศรัทธาในท่านเป็นอันมาก จึงพร้อมด้วยแสนท้าว
พญาอำมาตย์มนตรีอาราธนาให้ท่านเป็นผู้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ในแคว้นจำปาศักดิ์ และมอบหมายการ
ปกครองอาณาจักรให้ท่านเป็นผู้อำนวยการบริหารทั้งหมด นับแต่นั้นมา นครกาลจำบากนาคบุรีศรี ก็ถูกเปลี่ยนจาก
ผู้หญิงครองเมืองมาเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาครองเมือง หม่อมอมรวงศ์วิจิตร (2503: 189), พระยามหาอำ
มาตยาธิบดี (2512: 172) ค.ศ.1709 เกิดปัญหา ประชาชนทั้งหลายเกิดวิวาทพาทกันมีหัวใจกำเริบขึ้น สมคบกันตั้ง
เป็นชุมชนประพฤติเป็นโจรผู้ร้าย ราษฎรทั้งหลายผู้ตั้งอยู่ในความสุจริตต่างก็มีความเดือดร้อนยิ่งขึ้นเป็นลำดับ
เกือบจะเกิดเห ตุกลางลใหญ่โต ฝ่ายพระครูโพนสะเม็กได้วาทกล่าวปราชญ์ โดยทางธรรมก็หาเป็นเหตุให้สงบ
เรียบร้อยสมความประสงค์ไม่ ครั้นจะใช้วิธีปราบปรามเอาตามอาณาจักรก็เกรงว่าจะผิดพระวินัย เป็นหม่นหมอง
แก่ทางสมณเพศ พระครูโพนสะเม็กจึงเห็นว่าเจ้าหน่อกษัตริย์โอรสของพระนางสุมังคละเจริญวิ ัย และ
ประกอบด้วยเกียรติยศ เกียรติคุณพอจะปกครองบ้านเมืองได้ จึงได้แต่งแสนท้าวพระยาไปอัญเชิญรับเอาเจ้าหน่อ
กษัตริย์ (พระชันษา 15 ปี) กับพระมารดาจากตำบลจั่วพันลำน้ำโสมสนุก มาขึ้นนครจำปาศักดิ์

ลิตา วีระวงศ์ แปล สมหมาย เปรมจิตต์ (2535: 163) ได้กล่าวต่อไปว่า พระครูโพนสะเม็กได้ทำพิธีอภิเษกเจ้าหน่อกษัตริย์ขึ้นเป็นเจ้าแผ่นดินนครจำปาศักดิ์ถวายพระนามว่า เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร เมื่อปี พ.ศ.2287 (ค.ศ.1714) โดยแบ่งเขตแดนออกจากเมืองเวียงจันทน์ปากแม่น้ำโขงทางฝั่งขวา นับตั้งแต่มืองมุกดาหารลงไปทางด้านตะวันตก เอาเขตเมือง สุวรรณภูมิ พงกุลา ร่องไห้ และสายแม่น้ำโขง ซึ่งไหลแต่คงหมากอี่ได้เมืองนครพนมไปตกน้ำชี เหนือเมืองยโสธร เป็นเขตแดน ในสมัยรัชกาลเจ้าไชยกุมารโอรสของเจ้าสร้อยศรีสมุทร ได้ขึ้นครองเมืองแทนและได้ตั้งเจ้าธัมมเทโวเป็นอุปราช ตั้งเจ้าสุริโยเป็นเจ้าราชวงศ์ปี พ .ศ.2321 (ค.ศ. 1778) เมื่อกองทัพสยามยกขึ้นมามีดินนครเวียงจันทน์ได้ผ่านมาทางเมืองจำปาศักดิ์ และได้ได้นครจำปาศักดิ์อย่างง่ายดายเจ้าไชยกุมาร เจ้านครจำปาศักดิ์ยอมอ่อนน้อมแต่โดยดี ไม่มีการต่อสู้แต่อย่างใด และเจ้าไชยกุมารก็ได้เป็นเจ้าครองนครจำปาศักดิ์ต่อมา เป็นอันว่านครจำปาศักดิ์ได้แยกออกเป็นเอกราชต่างหากจากเวียงจันทน์ในปี พ.ศ.2321 (ค.ศ.1778) รักษาความเป็นเอกราชมาได้ 64 ปี ก็เสียเอกราชให้แก่สยาม

ศิริกาญจน์ ดูจนาทศน์ (2553: 36,45) ในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้ยกกองทัพไทยมาตีเอาเมืองนครจำปาศักดิ์ได้ นครจำปาศักดิ์จึงได้ตกเป็น ประเทศราชของไทยหรือสยามในสมัยนั้นเรื่อยมา สถานะของอาณาจักรจำปาศักดิ์จึงถือเป็นประเทศราชของไทยหรือสยาม อำนาจทางการเมืองจึงขึ้นกับส่วนกลางของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองภายในอาณาจักรจำปาศักดิ์เล็กน้อย เป็น “เจ้าผู้ครองนครจำปาศักดิ์” และต้องส่งเครื่องราชบรรณาการมาทูลเกล้าถวาย เพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ไทย โดยถูกกำหนดให้ส่ง 3 ปีต่อ 1 ครั้ง มาเป็นทุกปีดังปรากฏในตำนานเมืองนครจำปาศักดิ์ ฉบับหม่อมอมรวงศ์วิจิตร (ม.ร.ว.ปฐม คเนจร) ได้บันทึกไว้ว่า ได้มีการเปลี่ยนแปลงส่งเครื่องราชบรรณาการของนครจำปาศักดิ์ มาทูลเกล้าถวาย จาก 3 ปี ต่อ 1 ครั้ง มาเป็นทุกปี เมืองนครจำปาศักดิ์ เป็นเมืองประเทศราชของไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี เป็นต้นมา จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 เจ้านครจำปาศักดิ์ก็ยังคงมีความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระราชอาณาจักรสยามอย่างมั่นคงในฐานะเมืองประเทศราช จึงต้องส่งต้นไม้เงินต้นไม้ทองมาถวายพระเจ้าอยู่หัวเป็นประจำทุกๆ ปี และเมื่อทางเมืองหลวง (กรุงเทพฯ) มีพระราชพิธีที่สำคัญ เจ้านครจำปาศักดิ์จะเข้ามาเฝ้าฯ พังข้อราชการและถวายความจงรักภักดีโดยมิได้ขาด ดังเช่น ในปี พ .ศ.2436 ไทยได้เสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นเขตเมืองขึ้นนครจำปาศักดิ์ไปทั้งหมด ส่วนเมืองนครจำปาศักดิ์และเมืองขึ้นที่อยู่ฝั่งขวายังอยู่ในพระราชอาณาเขตไทย ฝรั่งเศสก็พยายามจะเกลี้ยกล่อมจะให้ “สมเด็จพระเจ้าจุติธรรมธร ” (คำสุก) เจ้านครจำปาศักดิ์ไปครองเมืองจำปาศักดิ์ใหม่ ซึ่งฝรั่งเศสจะตั้งขึ้นทางฝั่งซ้าย แต่สมเด็จพระเจ้าจุติธรรมธร (คำสุก) ไม่ยอมไป เพราะยังมีน้ำใจสวามิภักดิ์ต่อไทยเหมือนแต่ก่อนมา

สุรศักดิ์ ศรีสำออง (2545: 359) พ.ศ.2440 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ข้าหลวงต่างพระองค์ มีสารตราให้เจ้าจุติธรรมธร (คำสุก) เจ้านครจำปาศักดิ์เข้าเฝ้าเพื่อรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชดำเนินกลับจากประพาสยุโรปและนำเครื่องราชบรรณาการลงไปทูลเกล้าถวาย ณ กรุงเทพมหานคร เจ้าจุติธรรมธรได้นำเจ้าหุຍ เจ้าเบง และเจ้าอุยโอรสถวายสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรม

พระยาคำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ ทรงพระราชทานบรรดาศักดิ์เจ้าหุขเป็นเจ้าราชคนัย ตำแหน่งผู้ว่าราชการเจ้านครจำปาศักดิ์ ให้กลับไปช่วยราชการเจ้ายุติธรรมธรเจ้านครจำปาศักดิ์

เจ้ายุติธรรมธร (คำสุก) เจ้านครจำปาศักดิ์ ถึงแก่พิราลัยด้วยพระโรคชรา เมื่อวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2444 ชนอายุได้ 79 ปี ล่วงมาถึง พ.ศ.2446 เมืองนครจำปาศักดิ์ตกไปอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสตามสนธิสัญญา ฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2446 และฝรั่งเศสได้ตั้งเจ้าราชคนัย (หุข) โอรสเจ้านครจำปาศักดิ์ (คำสุก) เป็นผู้ว่าราชการนครจำปาศักดิ์ไปโดยปริยาย อนึ่ง ฝรั่งเศสได้รวมเอาหัวเมืองลาวแต่เวียงจันทน์ลงไปจนถึงภาคใต้เป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศสโดยตรงมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2436 แล้ว

Martin Stuart-Fox แปลโดย จิราภรณ์วิญญูรัตน์ (2553: 49-50) สนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยามที่ลงนามกันในปี 1893 ทำให้ดินแดนจำนวนมากถูกโอนย้ายไปอยู่ภายใต้การบริหารของฝรั่งเศสโดยมีปาวีเข้ารับตำแหน่งเป็นข้าหลวงใหญ่ของฝรั่งเศสประจำลาวคนแรก ในเวลานั้น ลาวของฝรั่งเศสประกอบไปด้วยดินแดนที่มีลักษณะเด่นจำเพาะอยู่จำนวนหนึ่ง ในภาคเหนือคืออาณาจักรหลวงพระบาง แต่ไม่ใช่ทั้งอาณาจักรเนื่องจากดินแดนบริเวณนี้ครอบคลุมทั้งสองฝั่งของแม่น้ำโขง และไซยะบุรี ซึ่งขณะนั้นยังอยู่ในมือของสยามแต่กระนั้นยังคงเป็นหน่วยทางการเมือง ที่เป็นหนึ่งเดียวภายใต้การบริหารโดยผู้ปกครอง ที่ฝรั่งเศสให้การรับรองว่าจะคุ้มครอง ส่วนดินแดนทางตอนกลางของลาวไม่มีความเป็นเอกภาพหนึ่งเดียว ดินแดนแถบนี้ประกอบไปด้วยหัวเมืองเล็กๆ จำนวนหนึ่งซึ่งก่อนหน้านี้เคยส่งบรรณาการทั้งโดยตรงและโดยอ้อมให้กับทางราชสำนักกรุงเทพฯ และเว้ แต่ทั้งสองราชสำนักนี้ไม่ค่อยให้ความสนใจกับดินแดนทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขงมากนัก ภูมิภาคแถบนี้ยังคงอยู่ภายใต้การบริหารของเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสซึ่งทำหน้าที่บัญชาการกองทหารเวียดนาม นี่คือนิยามของเหตุลวงหน้าที่ชี้ให้เห็นถึงความตั้งใจของฝรั่งเศส

ทางตอนใต้ สถานการณ์ที่ผิดปกติมีมากขึ้น ที่นั่น ผู้สืบราชสมบัติต่อจากเจ้ามหาชีวิตของจำปาศักดิ์ ยังคงแสดงสถานะของตนในฐานะรัฐบาลของสยาม แต่เนื่องจากจำปาศักดิ์แตกต่างจากหลวงพระบางคือที่ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำโขง จึงยังคงอยู่ในมือของสยามจนหลังปี 1893 ไปแล้ว ฝรั่งเศสจึงสูญเสียโอกาสที่จะบังคับใช้อำนาจในฐานะประเทศผู้อารักขาเหมือนอย่างที่ทำกับหลวงพระบาง เฉพาะดินแดนทางฝั่งตะวันออกของจำปาศักดิ์เท่านั้นที่อยู่ภายใต้การบริหารของฝรั่งเศสโดยตรงจนกระทั่งสนธิสัญญาปี 1904 ดินแดนบางส่วนของฝั่งตะวันตกของอาณาจักรจำปาศักดิ์ รวมทั้งเมืองหลวง จึงตกอยู่ใต้อำนาจของฝรั่งเศสในขณะที่สมาชิกราชวงศ์ส่วนใหญ่ลี้ภัยไปอยู่กรุงเทพฯ เจ้าหุขเลือกที่จะยังคงอยู่ในจำปาศักดิ์ต่อไป ฝรั่งเศสไม่ได้เตรียมการใดๆ ที่จะช่วยฟื้นฟูจำปาศักดิ์ในตอนนั้น แต่ด้วยฐานันดรที่สูงส่งของเจ้าหุข ทำให้ฝรั่งเศสแต่ง ตั้งพระองค์เป็นผู้ว่าการแขวงจำปาศักดิ์ โดยมีเมืองหลวงใหม่ (หลังปี 1908) อยู่ที่ปากเซ

ศิริกาญจน์ ฉูดจันทน์ (2553: 113,122) ใน พ.ศ.2496 (ค.ศ.1953) ฝรั่งเศสจึงถอนกำลังออกจากประเทศลาว เนื่องจากเกิดการจลาจลต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศส และหลังจากนั้นประเทศลาวได้จัดตั้งรัฐบาลผสม ก้าวเข้าสู่สงครามอินโดจีน จนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ.2518 ขบวนการประเทศลาวซึ่งเป็นขบวนการ

คอมมิวนิสต์ ได้ยึดประเทศลาวได้ทั้งหมด และล้มเลิกระบอบกษัตริย์ จัดการปกครองในระบอบสังคมนิยมส่งผลให้ “ราชวงศ์จำปาศักดิ์” จึงถึงจุดสิ้นสุดของราชวงศ์ ถึงแม้ว่าความเป็นราชวงศ์เจ้านครจำปาศักดิ์จะได้สิ้นสุดลงอย่างเป็นทางการ นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2518 แต่ความเป็นราชินิกุล หรือเชื้อพระวงศ์ในราชวงศ์จำปาศักดิ์นั้น มิได้สิ้นสุดตามไปด้วย สายเลือดของความเป็นเจ้าในราชินิกุล แห่งราชวงศ์ล้านช้าง ไม่ว่าจะเป็นล้านช้างหลวงพระบาง ล้านช้างเวียงจันทน์ หรือล้านช้างจำปาศักดิ์นั้น จะไม่มีที่สิ้นสุด โดยถือตามธรรมเนียมปฏิบัติของราชวงศ์

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ (ม.ป.ป.: 96-100) แขวงจำปาศักดิ์ ตั้งอยู่ทางตอนใต้สุดด้านทิศตะวันตกของสปป.ลาวติดกับชายแดนกัมพูชา ที่บริเวณเวินคาม เขตเมืองโขง มีพื้นที่ 15,415 ตารางกิโลเมตร เมื่อพิจารณาตามตำแหน่ง ที่ตั้งแล้ว พื้นที่แขวงจำปาศักดิ์มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่อื่น ดังนี้

ทิศเหนือ	จรดแขวงสาละวัน
ทิศใต้	จรดประเทศกัมพูชา
ทิศตะวันออก	จรดแขวงเซกอง แขวงอัตตะปือ และประเทศกัมพูชา
ทิศตะวันตก	จรดกับประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา

แขวงจำปาศักดิ์มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่สำคัญ คือมีพื้นที่ราบสูงโบโลเวนส์ ซึ่งชาวลาวเรียกว่า “ภูเพียงโบโลเวนส์” กว้างขวาง ในเขตเมืองปากซ่องและบางส่วนของเมืองปากเซ เมืองบาเจียงจะเดินสูง และเมืองปะทุมพอน แขวงจำปาศักดิ์มีแม่น้ำโขงไหลผ่ากลางตั้งแต่เขตเมืองชะนะสมบูน เมืองโพนทอง เมืองปากเซ เมืองจำปาศักดิ์ เมืองปะทุมพร เมืองสุขุมมา เมืองมุนตะปะ โมกและเขตเมืองโขง แม่น้ำโขงในช่วงท้ายของแขวงได้แตกตัวเป็นรูปพัดเกิดเป็นเกาะแก่งน้อยใหญ่จำนวนมากจนได้รับการเรียกขานมาแต่ครั้งบรรพกาลว่าเขตสี่พันดอน แม่น้ำโขงบริเวณนี้จะไหลผ่านพื้นที่ทางธรณีวิทยาที่เป็นหินแข็งวางตัวขวางแม่น้ำก่อให้เกิดน้ำตกและแก่งหินสวยงามหลายแห่ง ศูนย์สถิติแห่งชาติ (ค.ศ.2000:68-70) จากการที่สายน้ำโขงไหลผ่ากลาง แขวง ทำให้เขตพื้นที่รอบข้างเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะสมต่อการปลูกข้าวในปี แขวงจำปาศักดิ์จึงเป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญของสปป.ลาวมาตลอดทุกยุคทุกสมัย มีพื้นที่และผลผลิตข้าวเป็นอันดับสองของประเทศ รองจากแขวงสะหวันนะเขต ปัจจุบันภาครัฐได้พัฒนาให้มีการปลูกข้าวนาแซงในแขวงจำปาศักดิ์อย่างกว้างขวาง ปัจจุบันจำปาศักดิ์มีผลผลิตข้าวนาแซงเป็นอันดับสองของประเทศ รองจากกำแพงนครเวียงจันทน์ หากพิจารณาทางกายภาพโดยภาพรวมแล้ว แขวงจำปาศักดิ์ถูกแบ่งโดยแม่น้ำโขงออกเป็น 2 ส่วน คือพื้นที่ฝั่งตะวันออกหรือฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง มีเนื้อที่ประมาณร้อยละ 60 ของพื้นที่ทั้งหมด กับพื้นที่ฝั่งขวาหรือพื้นที่ทางฝั่งตะวันตกมีประมาณร้อยละ 40

ศูนย์สถิติแห่งชาติ (2000: 4-19) จากการสำรวจจำนวนประชากรครั้งล่าสุดของสปป.ลาว แขวงจำปาศักดิ์มีประชากรทั้งสิ้น 558,000 คนเศษ เป็นเพศหญิง 286,000 คนเศษ เพศชาย 272,000 คนเศษ ความหนาแน่นของประชากรพื้นที่ 36 คนต่อตารางกิโลเมตร เป็นแขวงที่มีประชากรหนาแน่นที่สุดรองจากกำแพงนครเวียงจันทน์

ประชากรแขวงจำปาศักดิ์มี 2 ชนเผ่าใหญ่คือลาวลุ่มกับลาวเทิง แบ่งเป็น 18 ชนเผ่าย่อย ในส่วนของลาวเทิง อาทิ เผ่าละเวน กะตาง ตะโอย ยะเหิน ส่วนบราวอยู่บ้านโนนสะอาดเขตเมืองโขง บริเวณนอกนั้นจะเป็นถิ่นที่อยู่ของชนเผ่าลาวลุ่ม สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของแขวงจำปาศักดิ์ จึงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ตาม

ลักษณะของชนเผ่าและสภาพภูมิประเทศ กล่าวคือ ชนเผ่าที่ ชนเผ่าลาวลุ่มมีจำนวนประมาณร้อยละ 80 อาศัยอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำโขง ลุ่มแม่น้ำเซโดน และบนเกาะดอนกลางแม่น้ำโขง มีอาชีพพื้นฐานด้านการทำนา จับปลา เลี้ยงสัตว์ หรืออยู่ในวัฒนธรรมข้าวปลานั้นเอง

ชาวลาวลุ่มโดยทั่วไปอาศัยอยู่ในพื้นที่เมืองชะนะสมบุณ เมืองโพนทอง เมืองจำปาศักดิ์ เมืองสุมา เมืองมุนละปะโมก เมืองโขง เมืองประทุมพร เมืองปากเซ ส่วนชาวลาวเทิงมีอาชีพพื้นฐานคือการทำไร่ทำสวน และอาศัยอยู่บนพื้นที่สูง พวกนี้จึงอาศัยอยู่ในเขตบาเจียงจะเดินสูง กับเขตเมืองปากช่อง และมีอาชีพมั่นคงด้วยการทำไร่กาแฟ เร่ว พริกไทย ละหุ่งเทศ ทูเรียน กล้วย มะละกอ สับปะรด และพืชเศรษฐกิจอื่นๆ

ชาวลาวเทิงที่อาศัยอยู่ในเขตที่ราบสูงของเมืองทั้งสองดังกล่าวมีทั้งอาศัยตั้งแต่ครั้งบรรพกาล และอีกส่วนหนึ่งอพยพโยกย้ายลงมาอยู่ที่ราบสูงโบโลเวนส์เมื่อครั้งฝรั่งเศสปกครอง ด้วยฝรั่งเศสได้กวาดต้อน และกะเกณฑ์แรงงานชาวลาวเทิงจากแขวงเซกอง อัดตะปือ และสาละวัน มาสร้าง ถนนสายต่างๆ ในลาวตอนล่าง และส่วนหนึ่งถูกนำเข้ามาเป็นแรงงานเพาะปลูกกาแฟเพื่อนำผลผลิตส่งไปจำหน่ายยังประเทศตะวันตกโดยตรง ทำให้ชาวลาวเทิงกลุ่มใหม่ตกค้างในเขตที่ราบสูงโบโลเวนส์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา นอกจากนี้ยังมีกลุ่มลาวเทิงที่อพยพย้ายถิ่น เมื่อครั้งบ้านแตกสาแหรกจากช่วงสงครามปฏิวัติจากการทิ้งระเบิดทางอากาศอย่างหนักหน่วง ใส่ชุมชนในพื้นที่ครอบครองของทหารฝ่ายกองทัพประชาชนปฏิวัติลาว ทั้งที่อยู่บนพื้นที่ราบและบนเขตภูเขาในลาวตอนล่าง เพื่อไม่ให้ทหารฝ่ายปฏิวัติหลบซ่อน หรือไม่ให้ชุมชนดังกล่าวมีศักยภาพในการช่วยเหลือทหารฝ่ายปฏิวัติ ลาวเทิงและลาวลุ่มในเขตอันตรายนดังกล่าว ส่วนใหญ่จึงอพยพเข้ามาอยู่ในเขตเมืองปากเซที่ปลอดภัยจากการโจมตีทำลายทางอากาศ เพราะเป็นเขตของฝ่ายรัฐบาลเวียงจันทน์ ภายหลังเมื่อสงครามสงบ ลาวเทิงส่วนหนึ่งจึงไม่ได้เดินทางกลับสู่ถิ่นฐานเดิมที่อยู่ในเขตที่ถูกยึดที่ห่างไกลแต่ได้ตั้งถิ่นฐานใหม่ในเขตที่ราบสูงโบโลเวนส์ เพราะสภาพภูมิอากาศประเทศ และภูมิอากาศไม่แตกต่างจากถิ่นเดิมที่ตนเคยอยู่อาศัย ประกอบกับเมื่อภาครัฐมีนโยบายรื้อฟื้นและขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจคือกาแฟ ทำให้พวกเขาได้รับการจัสธรรมพื้นที่ทำกิน และอาศัยรวมกับลาว เติ้งเจ้าของถิ่นตั้งแต่ระยะนั้นเป็นต้นมา ในระยะหลังก็มีลาวเทิงกลุ่มใหม่ได้อพยพครอบครัว และชุมชน จากเขตที่ถูกยึดเข้ามาตั้งถิ่นฐานในที่ราบสูงโบโลเวนส์เรื่อยๆ เมื่อเห็นว่าญาติพี่น้องที่เข้ามาอยู่ก่อน มีที่ทำกิน มีอาชีพที่ดีกว่าอยู่บนภูสูง อย่างไรก็ตามก็ยังมีชุมชนลาว เติ้งบางกลุ่มอาศัยอยู่ในที่ราบลุ่มริมถนน คือชนเผ่าบราบบ้านโนนสะอาด เขตเมืองโขง อันเป็นผลมาจากฝรั่งเศสเกณฑ์แรงงานมาทำถนนหมายเลข 13 แล้วจึงปักหลักอยู่ ณ ที่ราบแห่งนี้ตราប់ปัจจุบัน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ลาวลุ่มกับลาวเทิงเป็นเจ้าของพื้นที่เขตแขวงซำแกี่ร่วมกัน และมีความสัมพันธ์กันในหลายมิติ ซึ่งสัมพันธ์ภาพดังกล่าวจะปรากฏเด่นชัดในนิทานพื้นถิ่นของชนสองชนเผ่า เรื่องบาเจียงกับนางมะโรง

1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับดนตรีและวงปี่พาทย์

ปัญญา รุ่งเรือง (2546: 36-38) ได้กล่าววัฒนธรรมดนตรีล้านนา – ล้านช้าง ไว้ว่าล้านนาโบราณมีอาณาเขตเลยเข้าไปถึงตอนใต้ของประเทศจีนและตะวันออกเฉียงเหนือของพม่าในปัจจุบัน ล้านนาในเขตประเทศไทย ซึ่งนิยมเรียกว่า “ล้านนาไทย” จึงมีวัฒนธรรมทางดนตรีใกล้เคียงกับดนตรีในภูมิภาคเหล่านี้ แต่มีแบบแผนเฉพาะของตัวเองมากขึ้น ส่วนล้านช้างก็คือบริเวณที่เป็นประเทศลาวในปัจจุบันซึ่งมีวัฒนธรรมเดียวกันกับภูมิภาคทางตะวันออกเฉียงเหนือของไทย เมื่อพิจารณาจากภาพรวมในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าเครื่องดนตรีที่เป็นหลักของภูมิภาคนี้ จำแนกตามประเภทมีดังนี้ คือ

ก.เครื่องเป่า (Aerophone) เครื่องดนตรีที่เป็นหลักของเขตนี้นี้ก็คือ

เครื่องเป่าลิ้นอิสระ (Free reed aerophone) ได้แก่ แคน นานาชนิด เช่น แคนแบบมาตรฐานของลาว และไทย แคนเต้ายาวของชนกลุ่มน้อย เช่น เต้ง ของเผ่าอีเก้อ รวมทั้ง ปี่ ขนาดต่างๆ ของล้านนาและปี่ลูกแคนของภาคอีสานด้วย เครื่องเป่าลิ้นอิสระพบทั่วไปในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในรูปลักษณะต่างๆ กันของโบราณในภูมิภาคของไทยเรียกว่า เรไร ใช้ไม้ซางคู่หนึ่ง ดัดลิ้นโลหะเสียบเข้าไปในลูกน้ำเต้าใช้เป่าเป็นอาณัติสัญญาณเช่นเวลาพระลงโบสถ์ เป็นต้น

เครื่องเป่าลิ้นคู่ (Double reed aerophone) เครื่องดนตรีชนิดนี้มีเฉพาะแถบล้านนาไทยเพราะได้รับอิทธิพลจากพม่า ได้แก่ แ่น หรือปี่แ่น (พม่าเรียกHen) ซึ่งนิยมบรรเลงร่วมกับฉาบและกลองใช้ในกระบวนแห่และการฟ้อน

ข.เครื่องสาย (Chordophone) เครื่องดนตรีที่เป็นหลักของเขตนี้นี้ก็คือ

เครื่องดีด (Plucked lute) ได้แก่ ซึง ของล้านนาและ พิณ ของอีสานเป็นหลัก นอกจากนั้นยังมีพิณกันทวนยาวที่ไม่มีนม (Frets) ของชาวไทยภูเขาที่เรียกว่า ซอฮือ อีกด้วย พิณพื้นเมืองที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งก็คือ เพี้ย หรือ เปี้ยะ (มีหลายสาย) และพิณน้ำเต้า (มีสายเดียว) ซึ่งเล่นด้วยเทคนิคการใช้ฮาร์โมนิก (Harmonic) ในหนังสือมหานิติของล้านนามีการกล่าวถึงพิณประเภทฮาร์ป รูปต่างๆ เช่น รูปนกยูง รูปหงส์ รูปนาค เป็นต้น แสดงถึงอิทธิพลที่ติดต่อมาจากทางศาสนา แต่ไม่ปรากฏว่ามีเครื่องดนตรีประเภทนี้ในประเทศไทย ในภูมิภาคแหลมทองมีพิณชนิดนี้ในปัจจุบันพบที่ประเทศพม่าเพียงแห่งเดียวเท่านั้น มีภาพเครื่องดนตรีแบบนี้ในศิลาจำหลักที่นครวัดด้วย

เครื่องสี (Bowed lute) ได้แก่ สะล้อของล้านนามี 2 แบบ คือ แบบที่ไม่มีนมอย่างซอธรรมดาพบทั่วไปในภูมิภาคนี้ และแบบที่มีนมคล้ายพิณแต่ใช้สี พบเฉพาะที่จังหวัดน่านบางที่ก็เรียกว่าสะล้อเมื่อน่าน

ค.เครื่องตี เครื่องกระทบ (Idiophone) ได้แก่ เครื่องดนตรีประเภทฆ้องและฉิ่งฉาบ ฆ้องมีทั้งชนิดที่มีปุ่มและไม่มีปุ่ม ฆ้องมีปุ่ม (Boss gong) มีอยู่ทั่วไปในเขตล้านนา- ล้านช้าง รวมทั้งในหมู่ชาวลัวะทางตอนใต้ของประเทศจีน และไต้อู๋ในประเทศเวียดนาม ฆ้องไม่มีปุ่ม (Flat gong) พบเพียงบางแห่งเท่านั้น ได้แก่เครื่องดนตรีดังต่อไปนี้ ผางฮาดหรือฟ้างฮาด ของชาวภูไทและพานหรือปานของล้านนา ฉาบที่ใช้ในเขตล้านนามี 2 ขนาด

ง.เครื่องหนัง (Membranophone) ได้แก่ กลองน่านาชนิดที่เชื่อว่าเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิม ได้แก่ กลองหลวง กลองตึงโนง กลองปูลา ตะหลดปด และ กลองสะบัดไชย ของล้านนาไทย กลองตุ้ม กลองหาง และกลองเส็งของอีสาน

ระบบเสียงของล้านนาและล้านช้างเป็นแบบ 5 เสียง (Pentatonic) ที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานการแบ่งแบบ 7 เสียงเท่าๆ กันอย่างของภาคกลาง แต่ระบบเสียงของแคนล้านช้างรวมทั้งแคนไทยและลาวปัจจุบันเป็นแบบผสม คือ มีทั้งระบบ 5 เสียง (Pentatonic) และมีครึ่งเสียงปนอยู่ด้วย ทำให้สามารถเล่นเพลงที่มี 7 เสียงแบบ Diatonic ได้

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี (2551: 47,48,70) ได้กล่าวถึงปีพาทย์ลาวไว้ว่า ในประวัติศาสตร์การดนตรีของลาวปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับดนตรีในราชสำนักครั้งแรกในสมัยพระเจ้าฟ้างุ้มมหาราช ตั้งแต่ครั้งได้รับพระราชทานวงดนตรีจากราชสำนักกัมพูชา ตั้งแต่ ปีคริสต์ศักราช 1839 (พ.ศ. 2381) เป็นต้นมา จนกระทั่งถึงปีคริสต์ศักราช 1975 (พ.ศ. 2518) ซึ่งเป็นปีสุดท้ายก่อนที่ประเทศลาวจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งใหญ่ มาเป็นระบบสังคมนิยมและสังคมนิยมประชาธิปไตย ช่วงระยะเวลาดังกล่าว มีเจ้ามหาชีวิตทั้งสิ้น 6 พระองค์ตั้งแต่สมัยของพระเจ้าสุกเสริมจนถึงเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวัฒนา ช่วงระยะเวลาดังกล่าวเป็นระยะเวลาถึง 137 ปี มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองด้านดนตรีในราชสำนักได้อย่างชัดเจน

ในรัชสมัยของพระเจ้าสุกเสริมในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1838 – 1852 (พ.ศ. 2381–2395) ได้เริ่มมีการแสดงโขนในราชสำนักลาวเป็นครั้งแรก (Patrilk Gay. 1998: 45) การรับเอารูปแบบการแสดงโขนมาเผยแพร่ในราชสำนักก่อให้เกิดการพัฒนาการด้านดนตรีครั้งยิ่งใหญ่ ทั้งในรูปแบบของวงดนตรีที่ใช้ประกอบการบรรเลงและบทเพลงที่ใช้ในการประกอบการแสดง เช่น เพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ประกอบกิริยาของตัวแสดงเป็นต้น

หลังจากรัชสมัยของพระเจ้าสุกเสริม การดนตรีและโขนละคร ยังคงได้รับการส่งเสริมพัฒนาด้วยดีอย่างต่อเนื่อง จนถึงสมัยเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ (ค.ศ. 1904–1959 /พ.ศ. 2447–2502) ก็ยังได้รับการดูแลส่งเสริมเป็นอย่างดีถึงแม้ประเทศลาวยังอยู่ในฐานะเมืองขึ้นของฝรั่งเศส แต่ฝรั่งเศสก็ไม่ได้มีแนวคิดในการที่จะเป็นปฏิปักษ์ต่อการดนตรีและการแสดงในราชสำนัก โดยการพะลังพะลามการละครและฟ้อนต่างๆ ยังหาดูได้ตามเมืองต่างๆ ของลาว เช่น หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาศักดิ์

ดนตรีลาวเดิม หรือดนตรีที่เคยบรรเลงในราชสำนักในอดีต มีพัฒนาการท่ามกลางบริบททางการเมืองการปกครองที่เปลี่ยนแปลง ตั้งแต่ยุคราชอาณาจักรที่ปกครองตนเองอย่างอิสระ สู่อุคราชอาณาจักรที่สูญเสียเอกราช จนกระทั่งยุคที่เป็นสังคมนิยม การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง ย่อมส่งผลต่อพัฒนาการของดนตรีนอกจากนั้นการที่ลาวเป็นประเทศที่แวดล้อมไปด้วยประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งก็มีวัฒนธรรมทางดนตรีเฉพาะของตน โดยถึงแม้ว่าจะมีลักษณะบางส่วนที่คล้ายคลึงกันก็ตาม แต่ก็ล้วนมีอัตลักษณ์เป็นของตนเองทั้งสิ้น ดังนั้นในดนตรีลาวเดิมจึงปรากฏพบลักษณะของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างดนตรีของประเทศเพื่อนบ้านด้วยเช่นกัน หากพิจารณาจากพัฒนาการตั้งแต่สมัยพระราชอาณาจักรที่ปกครองตนเองอย่างอิสระ จนกระทั่งสมัยปัจจุบันที่มีการ

ปกครองในระบบสังคมนิยมประชาธิปไตย คนตรีลาวเดิมจะมีรูปแบบของการประสมวง 3 ประเภท ประกอบด้วยวงปี่พาทย์ไม้แข็ง วงปี่พาทย์ไม้นวม และวงมโหรี

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2551: 130-132) ได้กล่าวไว้ว่า “ปี่พาทย์” หมายถึงเครื่องประโคมอย่างหนักอันมีเครื่องตีและเป่าคือปี่-ฆ้อง-กลอง เป็นหลัก (ไม่มีเครื่องสาย) มีชื่ออยู่ในกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จว่า “ปี่พาทย์ฆ้องวง” เป่าปี่ตีฆ้องกลอง ก็คือ ปี่พาทย์ ผู้คนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ล้วนมีประเพณีเป่าปี่ตีกลองหรือฆ้องเป็นพื้นฐานอยู่แล้วตั้งแต่ยุคหินและยุคโลหะ ก่อนมีการติดต่อกับต่างประเทศ และก่อนจะรู้จักแบบแผนอินเดีย แม้เมื่อติดต่อกับชาวต่างประเทศ และเลือกรับแบบแผนประเพณีอินเดียเพื่อศาสนาและการเมืองแล้ว ประเพณีเป่าปี่ (น้ำเต้า) และตีกลอง (ไม้-โลหะ) ของท้องถิ่นก็ยังคงมีอยู่คึกคักมิได้หายไปไหน ปี่พาทย์ จึงมิได้มีกำเนิดหรือต้นแบบมาจากตำราเบญจคุริยางค์ของอินเดียโดยตรง แต่เป็นการประสมประสานระหว่างแบบแผนอินเดียกับประเพณีท้องถิ่นที่มีอยู่แล้วในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ (โดยไม่มีในอินเดีย) ดังจะเห็นได้จากร่องรอยและเรื่องราวของเครื่องมือสำคัญๆ ของวงปี่พาทย์คือ ปี่ กลอง ฆ้อง และระนาด ในทำนองเดียวกัน พูนพิศ อมาตยกุล (2552: 9) อธิบายวงปี่พาทย์ไว้ว่า มโหรีกับปี่พาทย์ น่าจะได้แก่คุริยดนตรีอันมาทางบาลีสันสกฤต คนตรีว่าเครื่องสาย ควรจะได้แก่มโหรี คุริยะทางบาลีว่ามี 5 อย่าง คือ กลองสามชนิดกับเครื่องเคาะและเครื่องเป่า ลมควรจะได้แก่ปี่พาทย์ ปี่พาทย์ของเราซึ่งเรียกว่าเครื่อง 5 ก็มี ปี่ ฆ้อง ระนาด ตะโพน กลอง คลาดกันที่เครื่องเคาะมากขึ้นเป็นสองคือฆ้องกับระนาด กลองน้อยไปหนึ่ง แต่ก็ ทำเสียงได้เป็นสาม (คือ เท่ง ตึง ต้อม) คงได้ผลเสมอกัน เครื่องปี่พาทย์ของเราแต่ก่อนก็มีแต่เครื่อง 5 เขาว่ามาเพิ่มขึ้นในรัชกาลที่ 5 เพราะเจ้านายทรงปี่พาทย์ ประชันขันแข่งกันต่างองค์ทรงคิดเพิ่มเครื่องขึ้น ด้วยเอาของเก่าซึ่งมีเล่นอยู่แล้วทางอื่นมาเพิ่มเข้าบ้าง จัดทำเพิ่มขึ้นใหม่บ้าง

มนตรี ตราโมท (2540: 19-22) ได้กล่าวไว้ว่า ปี่พาทย์แต่โบราณของไทยได้แปลงมาจากปี่ญาคูริยางค์ของอินเดียโดยตรง คือ

- 1.ปี่ (อย่างปี่นอก) ตรงกับ สุสิริ
- 2.ทับ (ใบที่ 1) ตรงกับ อาตค
- 3.ทับ (ใบที่ 2) ตรงกับ วิตค
- 4.กลอง (ขนาดเล็กที่เรียกว่ากลองชาตรี) ตรงกับ อาตควิตค
- 5.ฆ้องคู่ ตรงกับ ฆน

นี่เป็นเครื่องปี่พาทย์อย่างเบาใช้ประกอบกับการละเล่นในพื้นที่เมือง เช่นพวกโนห์รา ทางหัวเมืองปักษ์ใต้ยังใช้อยู่ทุกวันนี้ ส่วนเครื่องปี่พาทย์อย่างหนัก อีกชนิดหนึ่ง สำหรับประกอบกับโขนละครในกรุง และบางทีก็ใช้เป็นเครื่องบรรเลงไปกับกองทัพในเวลาสงคราม ต่อมาจึงแพร่หลายใช้เป็นเครื่องบรรเลงทั่วไป เครื่องปี่พาทย์ชนิดที่วันนี้ เรียกว่า “ปี่พาทย์เครื่องห้า” ซึ่งแปลมาจากเครื่องปี่พาทย์ดังกล่าวแล้วข้างบนนั้นอีกชั้นหนึ่ง มี 5 อย่างเหมือนกัน แต่มีเครื่องทำลำน้าเป็น 1 คนขึ้น คือ

- 1.ปี่ (อย่างปี่ใน)
- 2.ระนาด (เอก)
- 3.ฆ้องวง (ใหญ่)
- 4.โพน (ตะโพน)
- 5.กลอง (อย่างกลองทัด มีใบเดียว)

ความคิดที่เปลี่ยนแปลงเป็น รูปดังนี้ ดูล้ายคลึงกับหลายชาติ เช่น พม่า มอญ ชาว เป็นต้น ใครจะเอาอย่างใครก็ไม่ทราบ ในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นเองได้มีการเพิ่ม “ฉิ่ง” ขึ้นให้คนตะโพนตีอีกสิ่ง 1 และเมื่อเกิดเล่นละครเรื่องอิเหนาของชาว จึงเพิ่ม “กลองแขก” เข้าประกอบในวงปี่พาทย์อีกสิ่ง 1 ถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ 1 เพิ่ม “กลองทัด” ขึ้นเป็น 2 ใบ รัชกาลที่ 2 เสภาได้มีการร้องส่งปี่พาทย์ขึ้น จึงเพิ่ม “สองหน้า” สำหรับตีประกอบในการร้องรับนี้แทนตะโพนอีกสิ่งหนึ่ง เลยนำไปใช้ให้คนกลองตีสอดคล้องกับตะโพนในการบรรเลงอื่นๆ ต่อไปเรียกเสียว่า “เปิงมาง” สิ่งนี้เข้าใจว่าจะเอาแบบมาจากมอญ ชั้นแรกคงเอามาใช้แต่เพียงตีนกลองขณะก่อนในรัชกาลที่ 3 ได้เพิ่มเติมวงปี่พาทย์ขึ้นอีกหลายสิ่ง เรียกวงปี่พาทย์นี้ว่า “ปี่พาทย์เครื่องคู่” สิ่ง queเพิ่มเติมนั้นคือ

- 1.ปี่นอก (ซึ่งเดิมอยู่ในวงปี่พาทย์เครื่องเบ้า)
- 2.ระนาดทุ้ม (ไม้)
- 3.ฆ้องวงเล็ก
- 4.ฉาบเล็ก

ในรัชกาลที่ 4 เพิ่ม “ระนาดเหล็ก” (บางวงทำด้วยทองเหลือง เรียกว่าระนาดทอง) อย่างหนึ่ง กับ “ทุ้มเหล็ก” อย่างหนึ่ง เรียก “ปี่พาทย์เครื่องใหญ่” ในสมัยรัชกาลที่ 5 เคยมีผู้เพิ่มฆ้องวงขึ้นอีกวงหนึ่ง ขนาดใหญ่กว่าฆ้องวงใหญ่ เทียบเสียงมีระดับต่ำกว่า เรียกว่า “ฆ้องทุ้ม” แต่ไม่ทันแพร่หลายก็เลิกกันเสีย “ฉาบใหญ่” อีกส่วนหนึ่งซึ่งเข้าใจว่าเพิ่มในรัชกาลนี้ วงปี่พาทย์ได้ใช้กันมาเช่นกล่าวแล้วจนถึงสมัยปัจจุบันนี้ อาเนนท น าคอง (2550: 49) ส่วนวงปี่พาทย์ที่ใช้ขลุ่ยเป็ นเครื่องเป่าแทนปี่ระนาดและฆ้องจะดีด้วยไม้ฉวม เพื่อไม่ให้เสียงดังเกินเสียงขลุ่ย เรียกว่า “ปี่พาทย์ไม้ฉวม ” วงปี่พาทย์ไม้แข็งใช้บรรเลงสำหรับงานพิธีที่สำคัญและต้องการความขลังหรือศักดิ์สิทธิ์ หรือใช้บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบการแสดงโขนละคร เพราะวงปี่พาทย์ไม้แข็ง จะให้เสียงที่หนักแน่น ขลัง มีพลัง ในขณะที่วงปี่พาทย์ไม้ฉวมซึ่งมีเสียงอ่อนหวานกว่าจะใช้บรรเลงในงานรื่นเริงหรืองานมงคลต่างๆ

วงปี่พาทย์เมื่อนำมาใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรม จะเน้นที่กลองคือตะโพนและกลองทัด ซึ่งใช้ดำเนินลีลาหน้าทับและไม้กลอง เป็นเสียง สำคัญที่ทำให้พิธีกรรมมีความสมบูรณ์ โดยตะโพนให้เสียงของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ส่วนกลองทัดให้เสียงทุ้มต่ำเน้นย้ำสัญญาณจังหวะ ประกาศให้ผู้คนในชุมชนรับรู้ว่ามีงานบุญพิธีเกิดขึ้น สมบัติ จำปาเงิน ,สำเนียง มณีกาญจน์ (2539: 34) ได้กล่าวถึงปี่พาทย์ไม้แข็งและปี่ พาทย์ไม้ฉวมว่า การบรรเลงด้วยไม้ดีขนาด ปกติเรียกว่า ไม้แข็ง มาแต่ก่อนจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 จึงเกิดไม้ดีระนาดพิเศษ

เรียกว่า ไม่นวม เพื่อให้เสียงดังนุ่มนวลขึ้น ทำให้วงปี่พาทย์แยกออกเป็น ปี่พาทย์ไม้นวมและปี่พาทย์ไม้นวมและเกิดการบรรเลงเป็นสี่แบบ คือปี่พาทย์ไม้นวมเครื่องคู่ ปี่พาทย์ไม้นวมเครื่องใหญ่ ปี่พาทย์ไม้นวมเครื่องคู่ ปี่พาทย์ไม้นวมเครื่องใหญ่ และมีข้อสังเกตเพิ่มเติม คือ ในวงปี่พาทย์ไม้นวม เครื่องบรรเลงทุกชิ้นคงเดิมแต่ในวงไม้นวมใช้ขลุ่ยเพียงออเพิ่มเข้าไปแทนปี่ในและปี่นอก กับได้เพิ่มขลุ่ยเพื่อดำเนินทำนอง โดยใช้ลีลาแบบระนาดทุ้มเมื่อเป็นเช่นนี้ลีลาการบรรเลงพวกระนาดทุ้มจึงมีความเชื่องช้านุ่มนวล แทนการบรรเลงอย่างรวดเร็วกร้าวแกร่งอย่างพวงไม้นวม

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รัชชัช ไพไหล (2534: 96,103) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอาณาจักรหลวงพระบาง เวียงจันทน์และจำปาศักดิ์ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2325 -2446) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงลักษณะและปัญหาของความสัมพันธ์ทางด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมระหว่างไทยกับอาณาจักรหลวงพระบาง เวียงจันทน์และจำปาศักดิ์ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2325 – 2446) และเพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงวิธีการแก้ปัญหาด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของไทย ในการจัดการปกครองอาณาจักรหลวงพระบาง เวียงจันทน์และจำปาศักดิ์ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2325 -2446) ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอาณาจักรหลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาศักดิ์ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2325 –พ.ศ.2446) จะพบว่าโดยส่วนใหญ่แล้วความสัมพันธ์จัดอยู่ในระดับที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน โดยไทยอยู่ในฐานะเจ้าประเทศราชที่มีหน้าที่จัดการปกครอง ส่วนราชอาณาจักรลาวทั้งสามอยู่ในฐานะประเทศราช มีหน้าที่ส่งเครื่องราชบรรณาการ และสิ่งของมีค่ามาถวายพระมหากษัตริย์ไทย พร้อมกับปฏิบัติตามนโยบายของไทย

ความสัมพันธ์ทางด้านสังคมวัฒนธรรมระหว่างไทยกับอาณาจักรหลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาศักดิ์ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5 สิ่งที่จะช่วยเสริมให้ความสัมพันธ์กระชับแน่น และใกล้ชิดกันก็คือ อิทธิพลของศาสนาพุทธเนื่องจากว่าไทยและราชอาณาจักรลาวทั้งสามต่างก็นับถือพุทธศาสนา ดังนั้นพระมหากษัตริย์ไทยจึงทรงใช้พุทธศาสนาเป็นเครื่องเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี เป็นต้นว่า การสร้างวัด เจดีย์ ร่วมกับกษัตริย์ของราชอาณาจักรลาวมาตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ จึงมีผลทำให้ประชาชนของไทยและราชอาณาจักรลาวทั้งสามมีความใกล้ชิดกัน เพราะมีขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะ ในบริเวณหัวเมืองลาวที่มีอาณาเขตติดต่อกันระหว่างไทยกับราชอาณาจักรลาวทั้งสาม การถ่ายทอดวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ก็มาจากนโยบายของพระมหากษัตริย์ไทยในการนำบุตรหลานเชื้อพระวงศ์ ของกษัตริย์ราชอาณาจักรลาวทั้งสามมาอุปถัมภ์ให้การศึกษา อบรมที่กรุงเทพฯ บุตรหลานเหล่านี้ก็จะนำเอาศิลปวัฒนธรรม ค่านิยมของลาวเข้ามาเผยแพร่ในราชสำนัก และเมื่อกลับไปบ้านเมืองตน ก็จะนำเอาวัฒนธรรมประเพณีไทยกลับไปเผยแพร่ที่บ้านเมืองตน ดังนั้นความสัมพันธ์ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมระหว่างไทยกับราชอาณาจักร

ลาวทั้งสาม จึงเป็นปัจจัยช่วยให้ความสัมพันธ์ทางการเมือง การปกครองของไทยและราชอาณาจักรลาว ทั้งสามกระชับแน่น และมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ตลอดจนสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จนถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2325 –พ.ศ.2446)

กฤษฎาภรณ์ ไวยนันท์ (2548: 324) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง การสืบทอดปีพาทย์ในกลุ่มน้ำลพบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาสภาพ และบทบาทของ วงปีพาทย์ในกลุ่มน้ำลพบุรี และเพื่อศึกษา กระบวนการสืบทอดวงปีพาทย์ในกลุ่มน้ำลพบุรี ผลการศึกษาพบว่า วงปีพาทย์ในการประกอบพิธีกรรม ที่เคยรับใช้สังคมในอดีตนั้น ปัจจุบันลคบทบาทจนแทบจะหายไปจากสังคมของไทย พิธีกรรมต่างๆ ก็สูญหายหรือถูกละเลยไปมาก และบทบาทของปีพาทย์ในพิธีกรรมต่างๆ ที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทย คือ การคุกคามของวัฒนธรรมตะวันตก ความเจริญทางค้า นวัตกรรม และการเปลี่ยนวิถีชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม ถึงแม้ว่าการแสดงพื้นบ้านประเภท ลิเก โขนและละครที่โดยทั่วไปต้องใช้วงปีพาทย์เป็นดนตรีประกอบการแสดงก็ตาม แต่ก็เชื่อว่าคณะวงปีพาทย์ทุกวงจะมีโอกาสบรรเลงการแสดงดังกล่าวก็หาไม่ ทั้งนี้เพราะการแสดงต่างๆ ในปัจจุบันต้องมีการปรับตัว ปรับปรุงการแสดงให้สามารถสู้กับคู่แข่งได้

ชาลิต พิมพาทอง (2553: 130) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง การสืบทอดปีพาทย์ในอำเภอกระทุ้งแบน จังหวัดสมุทรสาคร โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและบทบาททางสังคมของวงปีพาทย์ในอำเภอกระทุ้งแบน จังหวัดสมุทรสาคร และเพื่อศึกษากระบวนการสืบทอดวงปีพาทย์ ในอำเภอกระทุ้งแบน จังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของปีพาทย์ในปัจจุบัน พบว่าวงปีพาทย์มีบทบาทเป็นอย่างมาก ทั้งที่มีต่อชุมชนในเรื่องของการสร้างรายได้ที่ดีและความสามารถพิเศษทางด้านดนตรีที่มีกับเยาวชน และใช้ความสามารถด้านนี้ไปสอบแข่งขันเพื่อเข้าทำงานกับ กรมกอง ต่างๆ มากมาย ทั้งยังมีบทบาทต่อองค์กรต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับดนตรีปีพาทย์ อีกด้วย เช่น สถาบันการศึกษาแก่นักเรียน นักศึกษาและผู้สนใจ นอกจากนี้ ยังมีบทบาทในการบรรเลงประกอบพิธีกรรมในพิธีต่างๆ ทางศาสนา รวมทั้งงานพิธีอื่นๆ ของสังคม และบทบาทในการบรรเลงประกอบการแสดงต่างๆ ที่ล้วนเป็นบทบาทที่สำคัญของปีพาทย์ทั้งสิ้น

บุญโชค ไชยชาติ (2551: 162) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสืบทอดปีพาทย์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาสภาพและบทบาทของวงปีพาทย์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเพื่อศึกษากระบวนการสืบทอดปีพาทย์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสอนปีพาทย์มีเนื้อหาของเพลงที่ครูดนตรีใช้สอนปีพาทย์มีลักษณะเป็น 2 แบบ คือ สอนเนื้อหาแบบเก่าอย่างโบราณดั้งเดิม คือ โหมโรงเย็น โหมโรงเช้า เพลงเรื่อง เพลงพิธีกรรมต่างๆ กลุ่มที่สอนเนื้อหาดนตรีแบบประยุกต์ คือแบบเก่ากับแบบใหม่เรียนผสมผสานกันทั้งเครื่องดนตรีในวงปีพาทย์ และเครื่องดนตรีไทยในวงปีพาทย์มอญประปนกัน การสอนมิได้สอนแต่เนื้อหาปฏิบัติเท่านั้น แต่ครูยังสอนทฤษฎีที่เหมาะสมตามสภาพกำลังของผู้เรียนจะพึงใช้ประโยชน์ดนตรีไทยควรรู้ ทั้งลักษณะทั่วไปของเครื่องดนตรีในวงปีพาทย์ การนำปีพาทย์ไปใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ส่วนวิธีการสอนครูมักเลือกเครื่องดนตรีให้ศิษย์เรียน โดยดูความเหมาะสม และความสามารถของผู้เรียน

ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ การถ่ายทอด นอกจากครูจะเป็นผู้ถ่ายทอดเองแล้ว ยังให้รุ่นพี่และศิษย์ด้วยกันเป็นผู้ช่วยถ่ายทอด มักจะใช้วิธีการบรรยายและกา รสาธิตเป็นหลัก การต่อเพลงและซ้อมเพลงโดยมากใช้เวลา กลางคือมากกว่าเพราะเป็นช่วงที่ผู้เรียนว่าง

สุกัลักษณ์ สุขเกษม (2548: 108) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสืบทอดปี่พาทย์ในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาบทบาทของวงปี่พาทย์ ในจังหวัดสมุทรสงคราม และเพื่อศึกษากระบวนการสืบทอดวงปี่พาทย์ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษา พบว่า บทบาทของวงปี่พาทย์ในปัจจุบันห่างหายไปจากสังคมไทยมากจะมีแค่พิธีกรรมงานศพเท่านั้นที่ปี่พาทย์ยังมีบทบาทเหนียวแน่น ปัจจุบันมีผลกระทบอย่างมากต่อบทบาทปี่พาทย์ในพิธีกรรมต่างๆ ที่ เคยเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทย เกิดจากความเจริญทางด้านวัตถุและการคุกคามของวัฒนธรรมทางตะวันตก ส่วนการบรรเลงปี่พาทย์ประกอบการแสดงนั้น ถึงแม้ว่าการแสดงศิลปะพื้นบ้านหรือนาฏศิลป์ไทยโดยทั่วไปยังใช้ดนตรีไทยอยู่ เช่น วงปี่พาทย์ เป็นดนตรีประกอบการแสดงก็ตาม แต่ การปรับตัวของนักธุรกิจการแสดง เพื่อให้สามารถแข่งขันเพื่อความอยู่รอดได้ ทำให้วงปี่พาทย์ในฐานะ วงดนตรีประกอบการแสดงมีบทบาทอยู่ในวงจำกัด ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น สอดคล้องตามทฤษฎีการรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กักระบบสังคม สังคมใหม่จะรับนวัตกรรมใหม่ๆ ได้เร็วขึ้น มีระบบค่านิยมและบรรทัดฐานในสังคมในลักษณะที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาสังคมให้เจริญรุดหน้าในอนาคตจึงเป็นเรื่องที่น่าห่วงอย่างยิ่ง สำหรับสภาพของวงปี่พาทย์ที่มีแนวโน้ม ที่ยากจะหาผู้สืบทอดต่อไป แม้กลุ่มผู้สืบทอดในลักษณะครอบครัวก็ตาม เนื่องจากบทบาทของวงปี่พาทย์ลดลงเรื่อยๆ ผู้สืบทอดไม่เล็งเห็นประโยชน์การนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต

สุกัญญา รัตนประทุม (2554: 135) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาดนตรีไทยคอนสาร ตำบลคอนสาร อำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพ บทบาท และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องของดนตรีไทยคอนสาร ตำบลคอนสาร อ.คอนสาร จังหวัดชัยภูมิ เพื่อศึกษาการสืบทอดและบันทึกบทเพลงดนตรีไทย คอนสาร ตำบลคอนสาร อ.คอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยคอนสาร สามารถสรุปหัวข้อดังนี้

1. พิธีกรรมก่อนการแสดง การกายอ้อ คือการไหว้ครูก่อนการแสดง เพื่อทำให้เกิดสิริมงคลและความสำเร็จในการแสดง

2. รูปแบบการจัดวงดนตรีไทยคอนสาร

2.1. การจัดระนาดฆ้องวง (วงปี่พาทย์เครื่องห้า)

การจัดรูปแบบวงระนาดฆ้องวง (วงปี่พาทย์เครื่องห้า) นั้น จะนำฆ้องวงใหญ่ไว้อันดับแรก ต่อมาเป็นระนาดเอก ด้านซ้ายของระนาดเอกเป็นฉิ่ง ด้านขวาของระนาดเอกเป็นตะโพน สุดท้ายเป็นกลองทัดและปี่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการจัดหาเวทีของเจ้าภาพ หรือถ้าขึ้นรถในขบวนแห่ประเพณีก็ยังคงรูปแบบนี้ แต่ถ้าสถานที่คับแคบเกินไปก็สามารถปรับได้ตามความเหมาะสม

2.2. การจัดวงฆ้องเจ้าพ่อ

การจัดรูปแบบวงฆ้องเจ้าพ่อมีลักษณะดังนี้คือ กลองตุ้มจะอยู่เป็นอันดับแรก และต่อด้วยฆ้องฟ่างตามลำดับ

3. การแต่งกายของนักดนตรีไทยคอนสาร

การแต่งกายแบ่งเป็น 2 แบบ คือ แต่งกายด้วยชุดสุภาพ และแต่งกายด้วยชุดไทยคอนสารที่เป็นเอกลักษณ์ ฆ้องเสื้อไหมแขนกระบอกสีขาวครีมพร้อมผ้าถุงยาว ชายเสื้อขาวแขนสั้นแถบผ้าจี๊ด นุ่งสะโพรงยาว

อนุชาต อินทร์สุวรรณ (2555: 103) ได้ทำการวิจัยเรื่อง วงปี่พาทย์พื้นบ้านล้านนา : กรณีศึกษาคณะเชิงผาล้านนาศิลป์ ตำบลกลางดง อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย โดยมีวัตถุประสงค์การศึกษา เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของวงปี่พาทย์พื้นบ้านล้านนา คณะเชิงผาล้านนาศิลป์ตำบลกลางดง อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย และเพื่อศึกษาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของปี่พาทย์พื้นบ้านล้านนา คณะเชิงผาล้านนาศิลป์ หมู่บ้านเชิงผา ตำบลกลางดง อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย ผลการศึกษา พบว่า วงปี่พาทย์พื้นบ้านล้านนา หมู่บ้านเชิงผา ตำบลกลางดง อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย มีการศึกษา สืบทอดและมีพัฒนาการทางดนตรีของวงปี่พาทย์พื้นบ้านล้านนา มาอย่างต่อเนื่อง อยาวนาน เป็นระบบ มีแบบแผน การเล่นเครื่องดนตรีในวงซึ่งประกอบด้วย เครื่องห้า ซึ่งเล็ก ซึ่งใหญ่ ปี่แนใหญ่ ปี่แนเล็ก ปี่กลองยาว แคน ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ซออู้ ซอด้วง แต่เดิมใช้ระบบการเรียนรู้แบบท่องจำ เป็นการต่อเพลงแบบครูกับศิษย์โดยใช้วิธีจดจำการเล่นเครื่องดนตรี ทำนอง จังหวะเป็นหลัก นักดนตรีบางคนยังใช้ลักษณะแบบครูพัก ลักจำ ทำให้การเล่นดนตรีไม่แม่นยำทำนอง เพราะไม่มีโน้ตทางดนตรีมาใช้ ต่อมามีการพัฒนาโดยครูไชยาจันทร์มาทองและสมาชิกในวงบางท่าน ได้พยายามศึกษาเรียนรู้ลักษณะโน้ตไทยของเพลงไทยเดิมทางล้านนาและเพลงไทยเดิมทั่วไป จนสามารถเรียนรู้ได้อย่างชำนาญและนำมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกในวงอย่างเป็นระบบ มีการบันทึกโน้ตไทยให้สมาชิกในวงเรียนรู้ฝึกซ้อมอย่างต่อเนื่อง จนสามารถเล่นดนตรีได้อย่างเป็นระบบแบบแผน มีความไพเราะ มีการถ่ายทอดความรู้ไปสู่เยาวชน นักเรียนในหมู่บ้าน เป็นการอนุรักษ์และ สืบทอด “วงปี่พาทย์พื้นบ้านล้านนา” ของหมู่บ้านเชิงผา ทุกเทศกาลงานบุญประเพณี เช่น งานขึ้นปีใหม่ งานสงกรานต์ งานแต่งงาน งานบวชนาค งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ งานประเพณีกินข้าวสลาก(ตานกัวยสลาก) แห่เทียนวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา งานทอดกฐิน งานทอดผ้าป่า มีการนำดนตรี “วงปี่พาทย์พื้นบ้านล้านนา” ไปร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

ดวงจำปี วุฒิสุข (2551: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาและการปรับตัวดนตรีเผ่ากัมมุ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว : กรณีศึกษาวงเก็ง บ้านนา เมืองฮุน แขวงอุดมชัย โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้ ศึกษาประวัติเครื่องดนตรีและบทบาทของวงเก็งพื้นบ้านชนเผ่ากัมมุ ศึกษาการพัฒนาและกระบวนการปรับตัวของวงเก็งพื้นบ้านชนเผ่ากัมมุ และ ศึกษาแนวทางการพัฒนาของดนตรีชนเผ่ากัมมุตามภูมิปัญญาเดิมของท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่าชนเผ่ากัมมุสืบเชื้อสายมาจากชาวอินเดียโบราณ ใช้ภาษากัมมุในการสื่อสารซึ่งจัดอยู่ในตระกูลภาษามอญ – เขมร ชาวกัมมุบ้านนามีกัมมูลำเนาเดิมอยู่ที่บ้านลูกกอน

มีคุณสมบัติพิเศษกว่าผู้บรรเลงระนาดในวงอื่นๆ เพราะวงปี่พาทย์เสภา ถือว่าเป็นการบรรเลงที่สุดยอด ส่วนการบรรเลงระนาดเอกประกอบการแสดง ผู้บรรเลงต้องมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับ ลีลาท่า รำ และแนวการบรรเลงเป็นอย่างดี คือ ผู้บรรเลงต้องรู้ท่ารำในท่าที่ ลีลาของการแสดงต้องมีความรู้เรื่องระดับเสียง(ทาง) ของการบรรเลงประกอบโขนละครด้วย เพราะนักร้องชายกับนักร้องหญิงใช้ระดับเสียงต่างกันในบทเพลง

การแสดง โขน ละคร ระบำ รำ ลีเก ที่ประสบผลสำเร็จ ผู้แสดง ๆ ได้ดีจนทำให้ผู้ชมประทับใจกับบทบาท ลีลา การแสดงนั้น ระนาดเอกนับว่ามีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ดังเช่น ละครเรื่อง ผู้ชนะสิบทิศ ของกรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ สมัยอาจารย์เสรี หวังในธรรม (ศิลปินแห่งชาติ) ที่ครองใจแม่ยก และผู้ชมเป็นจำนวนมากอย่างยาวนาน เพราะเพลงดนตรีที่บรรจบบรรเลงขับร้อง มีความไพเราะเหมาะสมเข้ากับบทบาทตัวแสดง โดยมีระนาดเอกและวงปี่พาทย์บรรเลงและส่งให้ตัวละครมีความโดดเด่น

เพ็ญพิชา สว่างวาริสกุล (2555: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเพลงหน้าพาทย์ประจำองค์เทพเจ้าฝ่ายหญิง โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาวิเคราะห์เพลงหน้าพาทย์ประจำองค์เทพเจ้าฝ่ายหญิงและเพื่อศึกษาการแปรทำนอง รูปแบบกลอนของระนาดเอกเพลงหน้าพาทย์ประจำ องค์เทพเจ้าฝ่ายหญิง ผลการศึกษา พบว่า เป็นเพลงไทยประเภทหนึ่งซึ่งใช้ประกอบในพิธีไหว้ครูและการแสดงชั้นสูงของไทย เช่น ประกอบการแสดงโขนหรือประกอบการเชิดหุ่น นอกจากนี้ยังใช้เพื่อประกอบอากัปกิริยาของเทพเจ้าทั้งฝ่ายชาย, ฝ่ายหญิง,ยักษ์ และลิงอีกด้วย

ณัฐพงศ์ ปันคอนทอง(2553: 117) ได้ทำการวิจัยเรื่องดนตรีประกอบพิธีกรรมฟ้อนผีมด ผีเม้ง กรณีศึกษา วงปี่ดเมืองคณะวัดเขียงยืน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาดนตรีที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมการฟ้อนผีมด ผีเม้ง ของวงดนตรีปี่ดเมืองคณะวัดเขียงยืน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อศึกษาวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวงดนตรีปี่ดเมืองในการบรรเลงประกอบพิธีกรรมการฟ้อนผีมด ผีเม้ง ของวงดนตรีปี่ดเมืองคณะวัดเขียงยืน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า เป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการฟ้อนผีมดของชาวล้านนาเข้ามาตั้งแต่สมัยล้านนาโบราณ วงดนตรีที่เรียกว่าปี่ดเมืองนี้ จะมีเครื่องดนตรี และการจัดรูปแบบของวงดนตรีที่คล้ายกับปี่พาทย์ของภาคกลาง แต่จะแตกต่างกันตรงที่เครื่องดนตรีบางชนิดเท่านั้น กล่าวคือ วงปี่ดเมืองจะใช้เครื่องเป่าที่เรียกว่า “แน” และใช้กลองกำกับจังหวะที่เรียกว่า “กลองเต่งทึง” กับ “กลองป่งปึง” แทน “ปี่ใน และ “ตะโพน” ที่อยู่ในวงปี่พาทย์ของภาคกลาง ส่วน เครื่องดนตรีอื่นๆ ภายในวงจะเหมือนกันทั้งหมด เพลงที่ใช้ในวงปี่ดเมืองส่วนใหญ่ก็จะเป็นเพลงประเภท 2 ชั้น และเพลงชั้นเดียว

วัชร แดงเทศ (2550: 127) ได้ทำการวิจัยเรื่อง วงปี่พาทย์พื้นเมืองจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้ ศึกษาประวัติความเป็นมาของวง ปี่ดเมือง ศึกษารูปแบบการบรรเลงปี่ดเมืองในพิธีกรรมต่างๆ และศึกษาระเบียบวิธีการบรรเลงของวงปี่ดเมือง ผลการศึกษาพบว่าเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์เมืองเหนือที่สำคัญจะประกอบไปด้วยระนาดเอก ระนาดทุ้ม ระนาดเอกเหล็ก ข้องวงใหญ่ ปี่แนน้อย ปี่แนหลวง กลองเต่งทึง กลองป่งปึง และฉาบ ซึ่งเป็นรูปแบบของวงปี่พาทย์เมืองเหนือ ส่วนการจัดรูปแบบของวงปี่เมืองเหนือจังหวัด

เชียงใหม่มีความคล้ายคลึงกันแต่อยู่ที่ประเภทของงานแต่ละงานและบางเครื่องดนตรีเท่านั้นที่แตกต่างกันแต่ในเครื่องดนตรีหลักอย่าง ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ระนาดเอกเหล็ก ฉิ่งวงใหญ่ มี การจัดรูปแบบเหมือนกันต่างกันที่การตั้งกลองเต่งทึงกับปี่แนเท่านั้น ซึ่งกล่าวโดยสรุปในการจัดรูปแบบเครื่องดนตรีจะขึ้นอยู่กับประเภทของงาน ถ้าเป็นงานศพกับงานปอยหลวงจะมีลักษณะการจัดรูปแบบวงที่เหมือนกัน

พิชชาณัฐ คูจินดา (2553: 270) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดความรู้ของวงปี่พาทย์บ้านใหม่ทางกระเบน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้ ศึกษาบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับการถ่ายทอดความรู้ และศึกษาสายสืบทอดความรู้ของวงปี่พาทย์บ้านใหม่ทาง กระเบน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า การสืบทอดวงปี่พาทย์บ้านใหม่ทางกระเบน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีลักษณะเป็นการถ่ายทอดความรู้ภายในครอบครัว และการถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคคลภายนอกที่มีความสนใจ โดยมีวิธีการถ่ายทอดความรู้ของวงปี่พาทย์บ้านใหม่ทางกระเบน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นวิธีการแบบมุขปาฐะ คือวิธีการถ่ายทอดแบบปากต่อปาก กล่าวคือ ในการถ่ายทอดแต่ละครั้งครูผู้ถ่ายทอดจะปฏิบัติเครื่องดนตรีที่กำลังทำการถ่ายทอดให้แก่ศิษย์ได้ดูเป็นแบบอย่าง เพื่อให้ศิษย์ได้สังเกตวิธีการ จดจำท่วงทำนอง และสังเกตลักษณะการปฏิบัติเครื่องดนตรี จากนั้นศิษย์จึงปฏิบัติตามครูผู้ถ่ายทอด และฝึกซ้อมจนกระทั่งมีความชำนาญ

บทที่ 3

วิธีการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาวงพัฒนาพหุบ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์ แขวงจำปาศักดิ์ สปป.ลาว ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ อาทิ งานวิจัย เอกสารตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอีกทั้งการรวบรวมข้อมูลจากการออกปฏิบัติภาคสนามเป็นแนวทางในการศึกษา จากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมนำมาวิเคราะห์เรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัยในรูปแบบการบรรยาย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางวิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย ดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1. ข้อมูลจากเอกสารและตำราวิชาการ จากแหล่งข้อมูลดังนี้

- สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ห้องสมุดคณะศิลปกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- หอสมุดแห่งชาติ
- หอสมุดมหาวิทยาลัยมหิดล

1.2. ข้อมูลจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม

- การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ
- การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ
- การสังเกตแบบมีส่วนร่วม
- การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

1.3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

- แบบสังเกต
- แบบสัมภาษณ์

1.4. อุปกรณ์ที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

- กล้องบันทึกภาพนิ่ง
- กล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหว
- เครื่องบันทึกเสียง
- แบบบันทึกโน้ตดนตรี และสมุดจดบันทึก

2. ขั้นศึกษาข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับวงพิณพาทย์ลาว ทั้งจากเอกสารตำราวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นข้อมูลหลัก โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ทั้งการสัมภาษณ์จากบุคลากรในท้องถิ่น ศิลปินประจำหมู่บ้านผู้มีความรู้ในด้านพิณพาทย์ลาว อีกทั้งเข้าร่วมสังเกตในประเพณีต่างๆ และในโอกาสพิเศษที่มีการบรรเลงวงพิณพาทย์ ศึกษาวิธีการบรรเลงของวงพิณพาทย์ในประเพณีเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง และถอดทำนองเพลงจากเครื่องบันทึกเสียง และเครื่องบันทึกภาพ บันทึกเป็นโน้ตแบบไทย รวมทั้งคำสัมภาษณ์ เรียบเรียงเป็นลำดับขั้นตอนแล้วบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้เรียบเรียงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับวงพิณพาทย์บ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์ จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม เป็นข้อมูลหลัก โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ทั้งการสัมภาษณ์จากบุคลากรในท้องถิ่น ศิลปินประจำหมู่บ้านผู้มีความรู้ในด้านพิณพาทย์ อีกทั้งเข้าร่วมสังเกตในพิธีต่างๆ และในโอกาสพิเศษที่มีการบรรเลงวงพิณพาทย์ โดยมีรายละเอียดของการรวบรวมวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

3.1.ศึกษาสภาพปัจจุบันและบทบาทของวงพิณพาทย์ บ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์ สปป.ลาว

3.1.1.สภาพปัจจุบัน

- สภาพวงดนตรี
- นักดนตรี
- เครื่องดนตรี
- พิธีกรรมก่อนการบรรเลง
- การฝึกซ้อม
- การรับงานและรายได้
- การสืบทอด

3.1.2.บทบาทของวง

- ต่อชุมชน
- ต่อประเพณี

3.2.ศึกษาการบรรเลงวงดนตรีพิณพาทย์ที่ใช้ประกอบพิธีเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง ของชาวเมืองจำปาศักดิ์

3.2.1.รูปแบบการบรรเลงในพิธีกรรม

3.2.2.ศึกษารวบรวมบทเพลงที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมและบันทึกเป็นโน้ตไทยรูป

4. ชำนาญเสนอข้อมูล สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการศึกษาวิจัย มานำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์ในบทที่ 4 แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในบทที่ 5 พร้อมทั้งอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวงพัฒนาศาสตร์บ้านพระพิน ซึ่งเป็นวงดนตรีปี่พาทย์ประจำเมืองจำปาศักดิ์ แขวงจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ซึ่งจะได้นำเสนอตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและบทบาทของวงพัฒนาศาสตร์ บ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์ สปป.ลาว

1.1. สภาพปัจจุบัน

- สภาพวงดนตรี
- นักดนตรี
- เครื่องดนตรี
- พิธีกรรมก่อนการบรรเลง
- การฝึกซ้อม
- การรับงานและรายได้
- การสืบทอด

1.2. บทบาทของวง

- ต่อชุมชน
- ต่อประเพณี

2. ศึกษาการบรรเลงวงดนตรีพัฒนาศาสตร์ที่ใช้ประกอบพิธีเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมืองของชาวเมืองจำปาศักดิ์

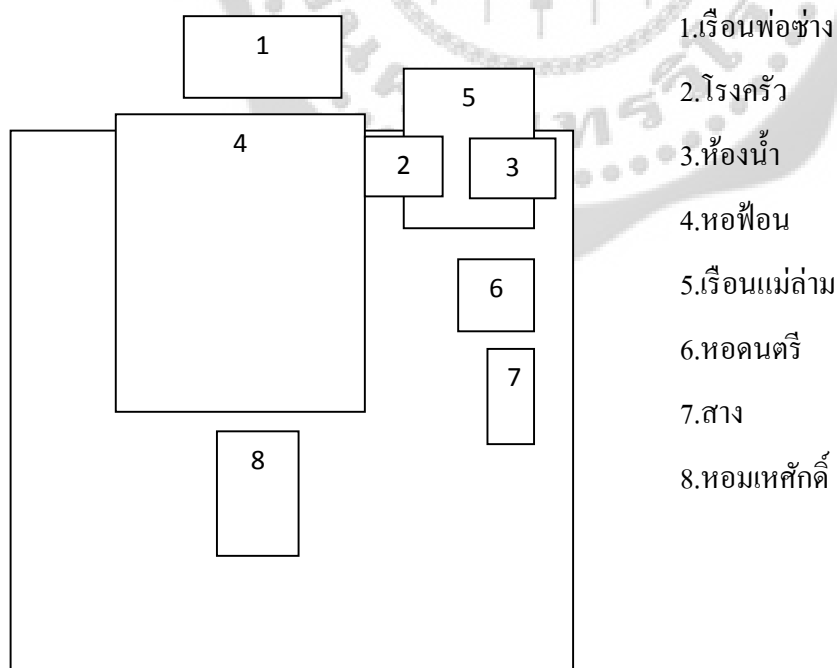
2.1. รูปแบบการบรรเลงในพิธีกรรม

2.2. ศึกษารวบรวมบทเพลงที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมและบันทึกเป็นโน้ตไทย

1. สภาพปัจจุบันของวงพินพาทย์บ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์

วงพินพาทย์บ้านพระพินเมืองจำปาศักดิ์ปัจจุบัน ถือได้ว่าเป็นวงดนตรีที่มีบทบาทเป็นอย่างมาก ในการประกอบพิธีกรรมและประเพณีต่างๆ ของชาวเมืองจำปาศักดิ์ ปัจจุบันวงพินพาทย์บ้านพระพินตั้งอยู่ใน สโมสรบ้านพระพินเมืองจำปาศักดิ์ ห่างจากพรมแดนไทย (ช่องเม็ก) ประมาณ 62 กิโลเมตร ห่างจากตัวเมืองปากเซประมาณ 27 กิโลเมตร โดยวงดนตรีดังกล่าวถูกเก็บรักษาไว้ในหอดนตรีสโมสรบ้านพระพิน หรือที่ชาวเมืองจำปาศักดิ์เรียกว่า หอมเหศักดิ์บ้านพระพิน โดยบริเวณสโมสรจะมีอาคารจำนวนหลายหลัง เป็นสถานที่ใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆ ของชาวเมืองจำปาศักดิ์ เช่น งานกฐินหอเมือง และงานเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง ถือได้ว่า สโมสรบ้านพระพินเป็นแหล่งสาธารณะประโยชน์ที่ใช้ประกอบพิธีทางศาสนา ประเพณีพิธีกรรม และงานต่างๆ ของชาวเมืองจำปาศักดิ์ โดยจะมีผู้ดูแลรักษาที่ชาวเมืองเรียกว่า แม่ล่ำม พ่อช่าง นางแตง และ ข้าวจ้ำ เป็นผู้ดูแลและควบคุม การรักษาดูแลสโมสรดังกล่าว

สโมสรบ้านพระพินหรือหอมเหศักดิ์บ้านพระพิน จึงถือได้ว่าเป็นศูนย์รวมใจของชาวเมืองจำปาศักดิ์ เป็นสมบัติส่วนรวมของชาวเมือง เป็นทั้งที่ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อของชาวเมืองจำปาศักดิ์ เช่น งานเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง และยังเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวเมืองจำปาศักดิ์ ในบริเวณสโมสรบ้านพระพินจะมีอาคารหลายหลังประกอบกันเช่น หอมเหศักดิ์เมืองจำปาศักดิ์ หอฟ้อน เรือนแม่ล่ำม เรือนพ่อช่าง หอดนตรี และสาง ดังนั้นสโมสรจึงเป็นที่เคารพและนับถือของชาวเมืองจำปาศักดิ์เป็นอย่างมาก เพราะมีหอมเหศักดิ์หลักเมืองอยู่ ซึ่งสถานที่ดังกล่าว นับเป็นสิ่งที่ชาวเมืองจำปาศักดิ์ให้การเคารพนับถือเป็นอย่างยิ่ง

ภาพประกอบ 1 ฟังสโมสรบ้านพระพิน

ภาพประกอบ 2 แผนที่แสดงที่ตั้งของสโมสรบ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์

ที่มา: <http://www.bloggang.com/data/mychildwithhivpicture127825107.jpg> 2 ธันวาคม 2557)

สโมสรบ้านพระพิน เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ของชาวเมืองจำปาสักดี ซึ่งในเวลาปกติจะไม่ มีผู้ใดอาศัยอยู่ มีเพียงข้าวเจ้า ซึ่งจะมานอนเฝ้ารักษาการที่เรือนพ่อช่าง ในทุกคืน มีการหมุนเวียนเปลี่ยนกันไป ตามตกลงกันในระหว่างข้าวเจ้าที่ได้รับการแต่งตั้งให้มานอนที่เรือนพ่อช่าง ส่วนเรือนแม่ล่ำจะถูกปิดไว้ ไม่มี ผู้ใดอาศัยอยู่ จะมีเพียงแต่แม่ล่ำที่จะมาพักในช่วงที่มิงงานของหอเมือง เช่น งานกฐินหอเมือง ขึ้นเจียงขึ้นห้อย เลี้ยงหอมเหล็กดีหลักเมือง และผูกแขนปีใหม่ ส่วนหอดนตรีจะมีการเสพดนตรี ในทุกวันสิด ขึ้น 15 ค่ำ และ แรม 15 ค่ำ โดยเสพตั้งแต่เวลา 18.00 น. - 20.00 น. โดยประมาณ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของนักดนตรี หากสิด 15 ค่ำ ใดที่นักดนตรีมีธุระด่วน หรือไม่สะดวกก็จะมีการบรรเลงเพียง 1 ชั่วโมง หรือ เพียงครึ่งชั่วโมง ตามแต่ความ สะดวกของนักดนตรี หรือหาก วันสิดใด นักดนตรีไม่พร้อมหรือติดธุระ ก็จะทำให้พ่อบุญเกิด (หัวหน้าวง) จุดเทียน ยกขันบอ และไม่มีการเสพดนตรี การเสพดนตรีจะเสพที่บริเวณระเบียงหอดนตรี ในสโมสรบ้านพระพิน

ภาพประกอบ 3 ด้านหน้าสโมสรบ้านพระพิน

(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2556)

ภาพประกอบ 4 ป้ายสโมสรบ้านพระพิน

(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2556)

ภาพประกอบ 5 เรือนพ่อช่าง สโมสรบ้านพระพินเมืองจำปาศักดิ์ (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2556)

เรือนพ่อช่าง มีลักษณะเป็นเรือนไม้ 2 ชั้น ใต้ถุนโล่ง ภายในเรือนพ่อช่างจะเป็นห้องใหญ่ ใช้เป็นที่พัก และรับแขกของพ่อช่าง เวลาถึงงานที่หอพ่อช่างจะมาประจำ ส่วนวันธรรมดาปกติจะมีข้าวจัมนอนเฝ้ารักษาการ เป็นประจำทุกคืน ภายในเรือนพ่อช่างจะมีหิ้งบูชาแม่ศักดิ์หลักเมืองอยู่ตรงกลางเรือน โดยหิ้งดังกล่าวจะไม่มี พระพุทธรูป เป็นเพียงหิ้งที่มีเพียงขันหมากเบ็งและต้นดอกไม้เงินดอกไม้ทองเท่านั้น ในยามถึงงานหรือ ลูกหลาน เมืองจำปาศักดิ์มีความเดือดเนื้อร้อนใจ ก็จะให้เข้าจำ หรือพ่อช่างขึ้นมามากกล่าว ต่อหน้าหิ้งแม่ศักดิ์บนเรือน พ่อช่าง พร้อมกับเครื่องบูชา เช่น สุรา เบียร์ บุหรี่ เทียนขี้ผึ้ง เงิน ตามแต่ศรัทธา ใช้เป็นที่รับแขกและที่พักพ่อช่าง

ภาพประกอบ 6 หิ้งมเหศักดิ์ในเรือนพ่อช่าง

ภาพประกอบ 7 โรงครัว (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2556)

โรงครัว ใช้เป็นที่หุงข้าว ประกอบอาหารสำหรับ เลี้ยงแขกที่มาร่วมงานประเพณีของหอเมืองจำปาศักดิ์ เป็นอาคารชั้นเดียว ประกอบไปด้วย เตาไฟ ที่ใช้ในการต้มข้าว และหุงหาอาหาร

ภาพประกอบ 8 ห้องน้ำ (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาสัย 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2556)

ภาพประกอบ 9 หอฟ่อน (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2556)

หอฟ่อน เป็นอาคารอเนกประสงค์ขนาดใหญ่ เป็นอาคารปูนชั้นเดียว โดยตรงกลางหอจะมีเสารีสีทอง ตั้งอยู่กลางหอ เรียกว่าหลักเมือง ส่วนระเบียงที่ต่อออกมาทางขวาจากภาพ เป็นบริเวณสำหรับใช้ตั้งเครื่องปั้นพาทย์สำหรับ บรรเลงประกอบพิธีกรรมต่างๆ หอฟ่อนใช้ในงานบุญต่างๆ ของเมืองเช่น บุญกฐินหอ ขึ้นเจียงขึ้นห้อย และเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง ในพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง พ่อช่าง และแม่ล่าง ที่ประทับทรง จะออกมารำ รอบเสารหลักเมือง โดยมีชาวเมืองปรบมือและส่งเสียง เป็นจังหวะเข้ากับเสียงวงพาทย์ในพิธีกรรม ชาวเมืองจึงเรียกว่าหอฟ่อน ส่วนในประเพณีต่างๆ ก็ใช้เป็นศาลาอเนกประสงค์ ในการทำบุญเลี้ยงพระ หรือ ตั้งกองกฐิน

ภาพประกอบ 10 เรือนแม่ล่ำม (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโศ 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2556)

เรือนแม่ล่ำม เป็นเรือนไม้ชั้นเดียวยกใต้ถุน ใช้สำหรับเป็นเรือนที่พักสำหรับแม่ล่ำมเวลาปฏิบัติงาน ประเพณีต่างๆ ของหอเมือง เช่น ขึ้นเจียงขึ้นหฺยี่ เลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง กฐินหอเมือง และผูกแขนปีใหม่ เป็นที่สำหรับแม่ล่ำมใช้รับแขก หรือลูกหลานที่มากราบคารวะ ภายในเรือนจะมีห้องพักแม่ล่ำม ห้องโห้วมเหศักดิ์ และโถงสำหรับต้อนรับแขก ภายในห้องมเหศักดิ์จะมีหิ้งที่ประกอบไปด้วย แจกันดอกไม้ หมากเบ็ง ต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง ตรงกลางหิ้งว่างไว้ ไม่มีพระพุทธรูปเป็นประธาน ใช้สำหรับแม่ล่ำมและข้าวจ้าว มาบอกกล่าวต่อองค์มเหศักดิ์ เวลาที่มีลูกหลานชาวเมืองคนใดเดือดเนื้อร้อนใจ ก็จะมากราบขอพรโดยมี สุรา เบียร์ บุหรี่ เทียนจี๊ซัง เงิน ดอกไม้ มากราบบอกกล่าวในห้องมเหศักดิ์ช่วยเหลือ โดยให้ข้าวจ้าวหรือแม่ล่ำมเป็นผู้บอกกล่าว และให้ผู้ใดเดือดร้อนอธิฐานด้วยตนเอง หากช่วงที่ไม่มียานเรือนนี้จะถูกปิดไว้ ไม่มีผู้ใดอาศัย

ภาพประกอบ 11 หอดนตรี (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2556)

หอดนตรี เป็นเรือนไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูง เป็นที่สำหรับเก็บรักษาเครื่องดนตรีพิณพาทย์ ภายในหอดนตรีจะมีเครื่องดนตรีวางไว้ และจะมีหิ้งครูอยู่ทางซ้ายจากภาพ บนหิ้งมีเพียงขันดอกไม้ หอดนตรีใช้ในการเก็บเครื่องพิณพาทย์ จะมีการเสพดนตรีในทุกวันสัปดาห์ 15 ค่ำ และ แรม 15 ค่ำ ในเวลาประมาณ 18.00 น. – 20.00 น. โดยประมาณ โดยจะมีการขนเครื่องพิณพาทย์ออกมาวางตรงระเบียงด้านหน้า แล้วหันหน้าเข้าไปในหอเพื่อบรรเลงดนตรี ประตูดนตรีเป็นแผ่นไม้สำหรับเลื่อนถอดออกได้ทั้งหมด หอดนตรีจึงใช้ในการเก็บเครื่องพิณพาทย์และบรรเลงในวันสัปดาห์ 15 ค่ำ

ภาพประกอบ 12 สาง (ภาพโดยเฉลิมพล อะทาโส 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2556)

สาง หรือ ห้องเก็บของ ใช้ในการเก็บสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่เป็นสมบัติส่วนรวมของหอเมือง เช่น ถ้วยชาม ช้อน เลื่อ กระตักน้ำ เครื่องเสียง พัดลม ฯลฯ โดยจะมีข้าวจ้างเป็นคนถือกุญแจ และดูแลห้องเก็บของ

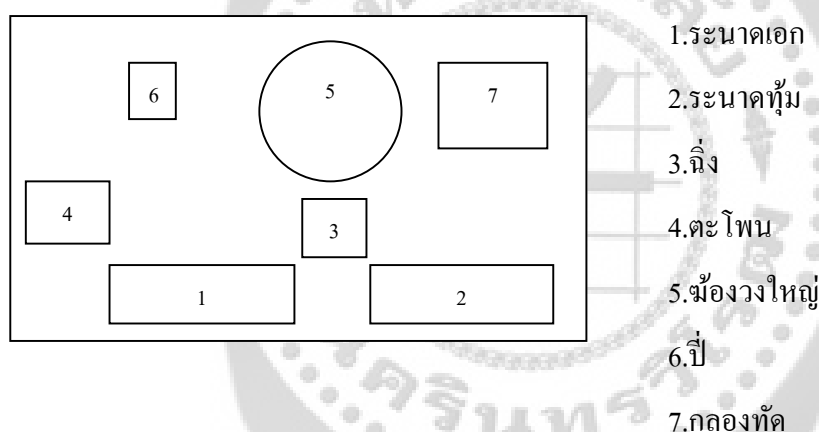

ภาพประกอบ 13 หอมเหศักดิ์ (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2556)

หอมเหศักดิ์ เป็นอาคารปูนชั้นเดียวยกใต้ถุน เป็นอาคารเดี่ยว มี 1 ห้อง ชาวเมืองจำปาศักดิ์นับถือเป็น หอองค์เหศักดิ์ หรือ เทวดาประจำเมือง ไม่เปิดให้ผู้ใดเข้าไปในหอ ชาวจำปาศักดิ์มีความเชื่อและศรัทธาเวลาจะไป จะต้องมีการยกมือไหว้ขึ้นหัว บอกกล่าว เพราะถือว่าหอดังกล่าวเป็นที่สิงสถิต ของวิญญาณผีบ้านทรงเมือง หรือองค์เหศักดิ์ อาคารดังกล่าวจะปิดประตูไว้ตลอด จะมีการเปิดประตูหอก็ต่อเมื่อมีบุญเลี้ยงหออเดือน 4 ของ ลาว หรือ เดือน มีนาคม เท่านั้น โดยจะให้ข้าวจ้าวเป็นผู้ดูแลรักษา

สภาพวงดนตรี

ปัจจุบันวงพิณพาทย์บ้านพระพินรับงานเฉพาะวงปีพาทย์ โดยมีเครื่องดนตรีดังนี้ ระนาดเอก 1 ราง, ระนาดทุ้ม 1 ราง, ฆ้องวงใหญ่ 1 วง, ตะโพน 1 ใบ, กลองทัด 2 ใบ, ปี่ 1 เล้า และ ฉิ่ง 1 คู่ เป็นวงปีพาทย์ที่รับงาน ทั่วไปในเมืองจำปาศักดิ์ รวมไปถึงพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสโมสรับงานพระพิน

ภาพประกอบ 14 การจัดผังวงปีพาทย์

จากภาพแสดงให้เห็นถึง วงดนตรีที่รับงานในปัจจุบัน ซึ่งการบรรเลงในแต่ละงานก็จะมีจำนวนเครื่องดนตรีดังในภาพประกอบ 10 ส่วนจำนวนนักดนตรีจะมีความแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกของ นักดนตรีเป็นหลัก เนื่องด้วยนักดนตรีบางคนมีอาชีพส่วนตัว และอาศัยอยู่คนละเมือง ซึ่งแตกต่างกันออกไป ดังนั้นการรับงานบรรเลงในแต่ละงาน อาจจะมีนักดนตรีไม่ครบเครื่อง แต่จะขนเครื่องดนตรีไปครบทุกเครื่อง โดยให้สลับกันบรรเลง แต่ละเครื่องหลักๆ ไว้ เช่น ระนาดเอก ฆ้องวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด เป็นต้น โดยมีผู้ ควบคุมวง ชื่อนายบุญเกิด พมมะสิง เป็นผู้ควบคุมดูแล การรับงานและการออกงานของวงปีพาทย์บ้านพระพิน

การแต่งกายของนักดนตรี เป็นการแต่งกายตามความสะดวกของนักดนตรี ไม่มีรูปแบบเฉพาะ เน้นความสะดวกของนักดนตรีเป็นหลัก เป็นเสื้อแขนสั้นคอปกหรือคอกลมก็ได้ ส่วนกางเกงมักเป็นกางเกงขาสั้น สีฟ้า ส่วนกางเกงขาสั้นก็มีบ้าง ถ้าเป็นงานศพนักดนตรีทุกคนจะสวมเสื้อเชิ้ตสีขาว มีทั้งแขนสั้นและแขนยาว ส่วนกางเกงเป็นการเกงสแล็คสีดำ เรียบร้อย

ภาพประกอบ 15 วงพิณพาทย์บ้านพระพินในงานกฐินหอเมือง (ภาพโดย เฉลิมพล อดิชาติ 28 พฤศจิกายน 2556)

การบรรเลงวงพิณพาทย์บ้านพระพิน จะมีเครื่องดนตรีทั้งหมด 7 ชิ้น ได้แก่ ระนาดเอก 1, ระนาดทุ้ม 1, ฆ้องวงใหญ่ 1, ตะโพน 1, กลองทัด 1, ฉิ่ง 1, และ ปี่ 1 ซึ่งถือว่าเป็นวงดนตรีที่สมบูรณ์ และในบางเวลาอาจมีการตีฉาบเล็กประกอบ ซึ่งในกรณีนี้ไม่ค่อยพบในงานส่วนใหญ่ ซึ่งคนตีฉาบนั่นจะเป็นคนที่บรรเลงกลองทัด หากเพลงใดไม่มีกลองทัด ก็จะตีฉาบแทน ดังนั้นวงดนตรีที่สมบูรณ์จะต้องมีนักดนตรีทั้งหมด 7 คน

ภาพประกอบ 16 วงพิณพาทย์บ้านพระพินในงานศพ ณ คุ่มเจ้าราชดน้อย

นักดนตรี

ปัจจุบันวงพิณพาทย์บ้านพระพินมีนักดนตรีประจำวงทั้งหมด 8 คน โดยนักดนตรีแต่ละคนมีภูมิลำเนาอยู่ในเมืองจำปาศักดิ์และเมืองปะทุมพร ซึ่งนักดนตรีแต่ละคนประกอบอาชีพส่วนตัวแตกต่างกันออกไป โดยมีนายบุญเกิด พมมะสิง เป็นผู้ควบคุมดูแลวงดนตรีและเครื่องดนตรีที่อยู่ในหอดนตรี สโมสรบ้านพระพิน ตลอดจนการรับงานของวงดนตรี ซึ่งนักดนตรีทั้ง 8 คนนี้ประกอบไปด้วย

นายบุญเกิด พมมะสิง อายุ 68 ปี

ชื่อเล่น เกิด

ที่อยู่ปัจจุบัน เมืองจำปาศักดิ์ บ้านพระพิน บ้านเลขที่ 072 หน่วยที่ 7

ตำแหน่ง กลองทัด

อาชีพ พ่อบ้าน, ผู้ดูแลหอดนตรีสโมสรบ้านพระพิน

ภาพประกอบ 17 (ภาพโดยเจลิพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

นายอินแปง แก้วพอนไซ อายุ 52 ปี

ชื่อเล่น เดว

ที่อยู่ปัจจุบัน เมืองปะทุมพอน บ้านเปื่อยล้าว บ้านเลขที่ 011 หมู่ที่ 01

ตำแหน่ง ระนาดเอก

อาชีพ ทำนา, ทำสวน, รับจ้างทั่วไป

ภาพประกอบ 18 (ภาพโดยเจลิพล อะทาโส 30 มกราคม พ.ศ.2557)

นายหลอดไหม ไชยะลิด อายุ 38 ปี

ชื่อเล่น หลอด

ที่อยู่ปัจจุบัน เมืองปะทุมพอน บ้านหัวคอนแดง บ้านเลขที่ 008 หมู่ที่ 01

ตำแหน่ง ตะโพน, กลองทัด

อาชีพ รับจ้างเล่นดนตรี

ภาพประกอบ 19 (ภาพโดย เจลิมพล อะทาโส 30 มกราคม พ.ศ.2557)

นายกอตะกัน พมมะลือไซ อายุ 32 ปี

ชื่อเล่น อิ่ง

ที่อยู่ปัจจุบัน เมืองจำปาศักดิ์ บ้านพัทธาคาม

ตำแหน่ง ระนาดทุ้ม

อาชีพ ทำสวน, ทำนา

ภาพประกอบ 20 (ภาพโดย เจลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

นายแก้ว คำบุผา อายุ 23 ปี

ชื่อเล่น แก้ว

ที่อยู่ปัจจุบัน เมืองจำปาศักดิ์ บ้านวัดนระคร บ้านเลขที่ 099 หน่วย 09

ตำแหน่ง ฆ้องวงใหญ่

อาชีพ รับเหมาก่อสร้าง, ทำนา

ภาพประกอบ 21 (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ. 2557)

นายชะเหลิมไซ วงสิน อายุ 22 ปี

ชื่อเล่น กิบโป้

ที่อยู่ปัจจุบัน เมืองจำปาศักดิ์ บ้านโพไซ บ้านเลขที่ 049 หน่วย 04

ตำแหน่ง จิ้ง

อาชีพ รับจ้างทั่วไป

ภาพประกอบ 22 (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 6 พฤศจิกายน พ.ศ.2557)

นายบุญมี นอละจัก อายุ 38 ปี

ชื่อเล่น มี

ที่อยู่ปัจจุบัน เมืองจำปาศักดิ์ บ้านวัดนระคอน บ้านเลขที่ 088 หน่วย 08

ตำแหน่ง ปี่

อาชีพ รับเหมาก่อสร้าง, ทำนา

ภาพประกอบ 23 (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 6 พฤศจิกายน พ.ศ.2557)

นายพวงเพ็ชร์ วงปะจัน อายุ 26 ปี
 ชื่อเล่น ช้าง
 ที่อยู่ปัจจุบัน เมืองจำปาศักดิ์ บ้านพระพิน
 ตำแหน่ง ตะโพน
 อาชีพ ทำนา

ภาพประกอบ 24 (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโศ 6 พฤศจิกายน พ.ศ.2557)

เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีที่ใช้ในวงพิณพาทย์ สโมสรมบ้านพระพิน (สัมภาษณ์นายบุญเกิด พมมะสิง 17 ธันวาคม 2556) เสด็จเจ้านครจำปาศักดิ์เป็นผู้ซื้อเพื่อนำมาใช้ในกิจการและประเพณีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหอเมือง และยังได้รับพระราชทานมาในสมัยเจ้ายุติธรรมธร (คำสุก) โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงพระราชทานมาในสมัยนั้น ปัจจุบันเครื่องดนตรีเหล่านั้นได้ชำรุดและสูญหายไปในการปฏิบัติในประเทศลาวปี พ.ศ.2518 จึงเหลือมาเพียงบางส่วน และได้ถูกนำมาเก็บรักษาไว้ในหอดนตรีสโมสรมบ้านพระพิน เพื่อใช้ในประเพณีที่เกี่ยวกับหอเมืองจำปาศักดิ์ ดังมีรายการดังนี้

ระนาดเอก	1	ราง	1	ผืน
ระนาดทุ้ม	2	ราง	1	ผืน
ฆ้องวงใหญ่	2	วง		
ระนาดเอกเหล็ก	1	ราง	1	ผืน
ตะโพน	1	ใบ		
กลองทัด	4	ใบ		
ปี่	1	เลา		
ซอด้วง	1	คัน		
ฉิ่ง	1	คู่		
ฉาบ	1	คู่		
กลองยาว	1	ใบ		

เครื่องดนตรีทั้งหมดถูกเก็บไว้ในหอดนตรี สโมสรบ้านพระพิน โดยวางไว้กับพื้นลักษณะเหมือนห้องเก็บของ ห้องดังกล่าวใช้ในการเก็บเครื่องดนตรีเพียงอย่างเดียว ภายในห้องจะมีการวางเครื่องดนตรีให้เหมาะสมแก่การเคลื่อนย้าย และบนผนังด้านบนซ้ายมือของหอดนตรีจะมีหิ้งบูชาครู สำหรับนำขันดอกไม้และเทียนมาจุดบูชาในทุกวันสัปดาห์ 15 ค่ำ และแรม 15 ค่ำ ส่วนตะโพนจะถูกแขวนไว้กลางหอดนตรี ไม่ได้วางไว้กับพื้นเหมือนเครื่องดนตรีชนิดอื่น โดยจะร้อยเชือกจากข้อหอดนตรีผูกเข้ากับตะขอ สำหรับห้อยตะโพน

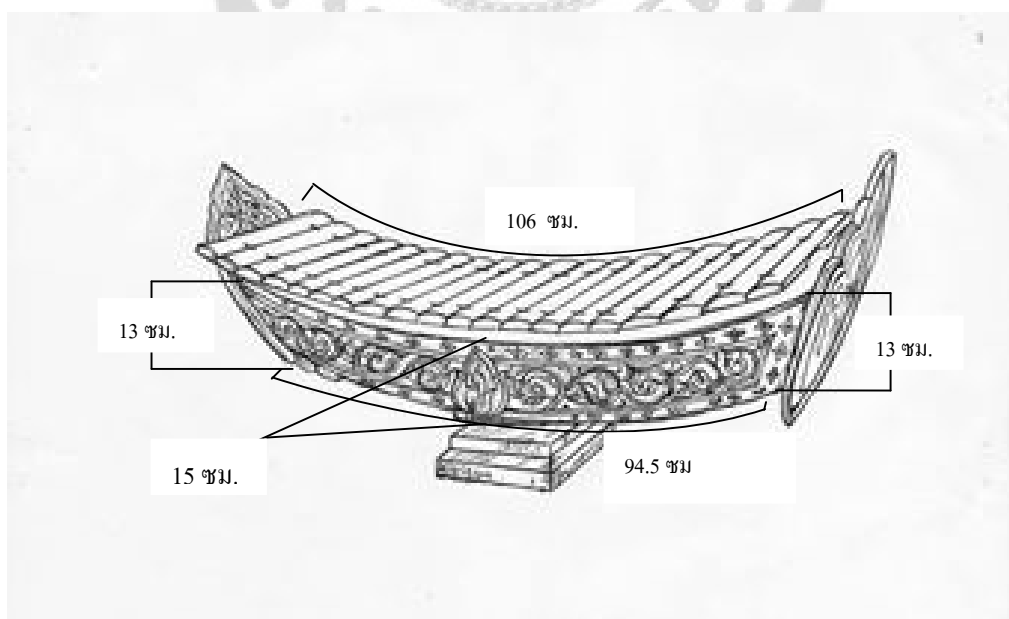
ภาพประกอบ 25 ภายในห้องเก็บเครื่องดนตรี หอดนตรี (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 15 มกราคม พ.ศ. 2557)

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในงานประเพณี ของสโมสรบ้านพระพิน ที่สามารถใช้ได้จริงมีเพียงเครื่องเป่าพาทย์ชุดเดียวเท่านั้นซึ่งได้แก่ ราวเอก ระนาดทุ้ม มโหรีวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด ปี่ ระนาดเอกเหล็ก ฉิ่ง และ ฉาบ เนื่องจากเครื่องดนตรีชนิดอื่นไม่ได้มีการนำมาใช้จึงไม่มีการซ่อมแซม ซึ่งเครื่องดนตรีที่ยังใช้ได้ในปัจจุบันและใช้บรรเลงในประเพณีพิธีกรรมต่างๆ มีดังนี้

ระนาดเอก มีลักษณะเด่นรางระนาดทำจากไม้สัก แกะสลักลวดลายเป็นลายกนก ปิดทองตามลวดลาย กนกของรางระนาดเอก พื้นระนาดทำจากไม้พยูง ถ่วงเสียงด้วยตะกั่วผสมขี้ผึ้งติดใต้ลูกระนาดตามเสียง มีลูกระนาดทั้งหมด 20 ลูก

ภาพประกอบ 26 ระนาดเอก (ภาพโดยเฉลิมพล อะหาโต 15 มกราคม พ.ศ.2557)

ภาพประกอบ 27 แสดงขนาดระนาดเอก

ขอบรางบนมีความยาว	106	เซนติเมตร
ขอบรางล่างมีความยาว	94.5	เซนติเมตร
ความสูงของกาบรางตรงขอบ 2 ข้าง	13	เซนติเมตร
ความสูงของกาบรางตรงกลาง	15	เซนติเมตร

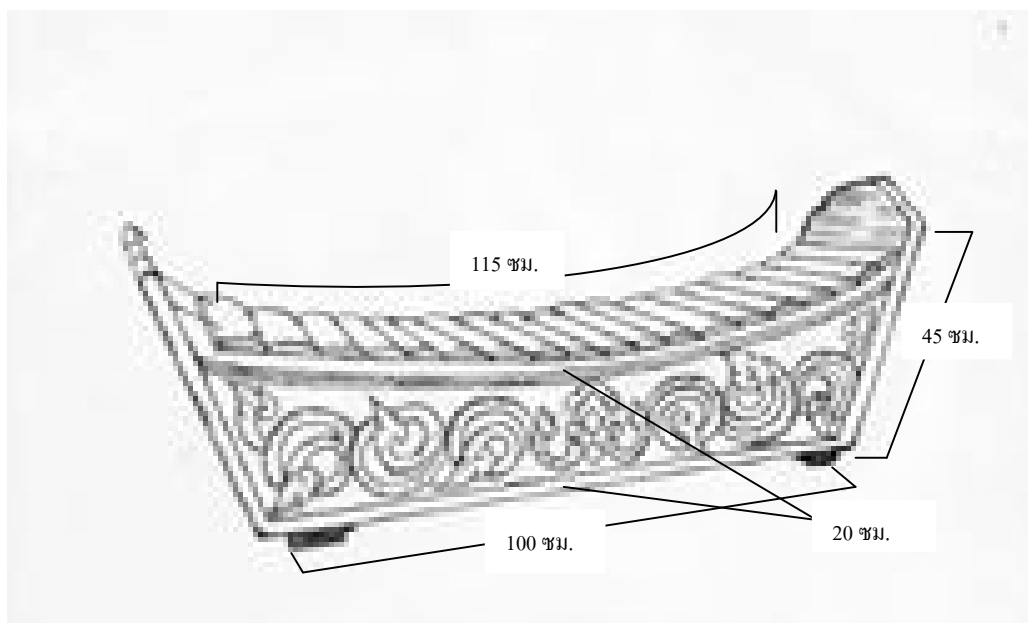
ตาราง 1 แสดงความยาวของลูกระนาดเอก

ลูกที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
ความยาว (ซม.)	38	37	37	36	36	35	35	34	34	33	33	33	32	32	31	31	31	30	30	29
		.5		.5		.5		.5		.5	.3		.5		.5	.4		.5		.5

ระนาดทุ้ม มีลักษณะเด่นรางทำจากไม้ประดู่ ตัวรางมีการเขียนลวดลายด้วยสีน้ำมัน ลวดลายเป็นศิลปะแบบลาว พื้นระนาดทุ้มทำจากไม้พุง ประดับเสียงด้วยการถากหรือเหลาบริเวณท้องของลูกระนาด มีลูกระนาดทั้งหมด 17 ลูก

ภาพประกอบ 28 ระนาดทุ้มที่ใช้บรรเลง (ภาพโดยเฉลิมพล อะหาโส 15 มกราคม 2557)

ภาพประกอบ 29 แสดงขนาดระนาบทุ้ม

ขอบรางบนมีความยาว	115	เซนติเมตร
ขอบรางล่างมีความยาว	100	เซนติเมตร
ความสูงของขอบขนาด 2 ข้าง	45	เซนติเมตร
ความสูงของก้นส่วนกลาง	20	เซนติเมตร

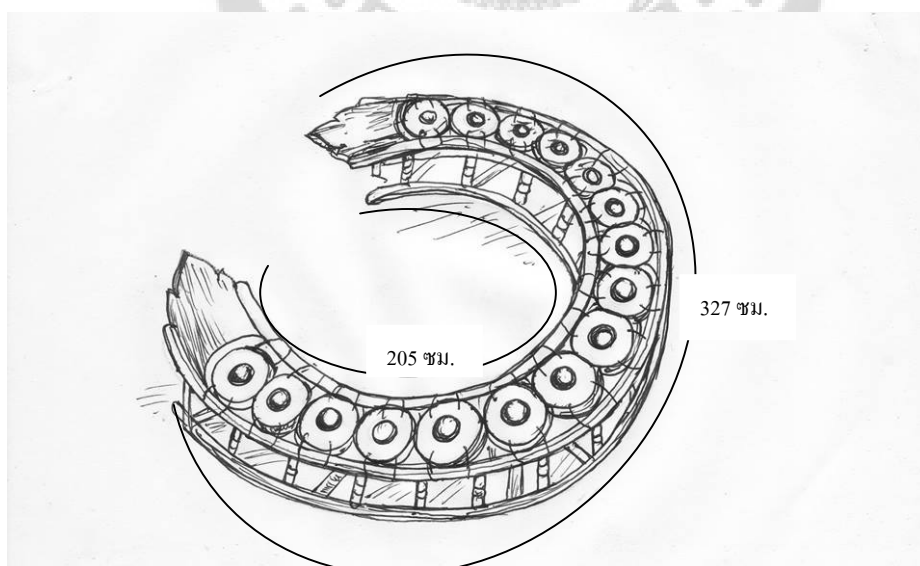
ตาราง 2 แสดงความยาวของทุกระนาบทุ้ม

ลูกที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
ความยาว (ซม.)	41	41	41	40	40	39	39	38	38	37	36	36	35	34	33	32	31
	.5	.5		.5		.5		.5			.5		.3	.5		.5	.5

ฆ้องวงใหญ่ ลักษณะพิเศษวงฆ้องทำจากหวายโป่ง โขนของวงฆ้องทำจากไม้ประดู่แกะสลักคล้าย ลูกฆ้องทำจากโลหะ ผูกร้อยเข้ากับวงฆ้องด้วยเชือกไนลอน ปรับเสียงโดยใช้ตะกั่วผสมขี้ผึ้งติดไว้บริเวณ ท้องของลูกฆ้องทุกลูก เพื่อให้ระดับเสียงแตกต่างกันออกไป มีลูกฆ้องทั้งหมด 16 ลูก

ภาพประกอบ 30 ฆ้องวงใหญ่ที่ใช้บรรเลง (ภาพโดย เฉลิมพล อะหาโต 15 มกราคม พ.ศ. 2557)

ภาพประกอบ 31 แสดงขนาดฆ้องวงใหญ่

เส้นรอบวงขอบนอกยาว	321	เซนติเมตร
เส้นรอบวงขอบในยาว	205	เซนติเมตร

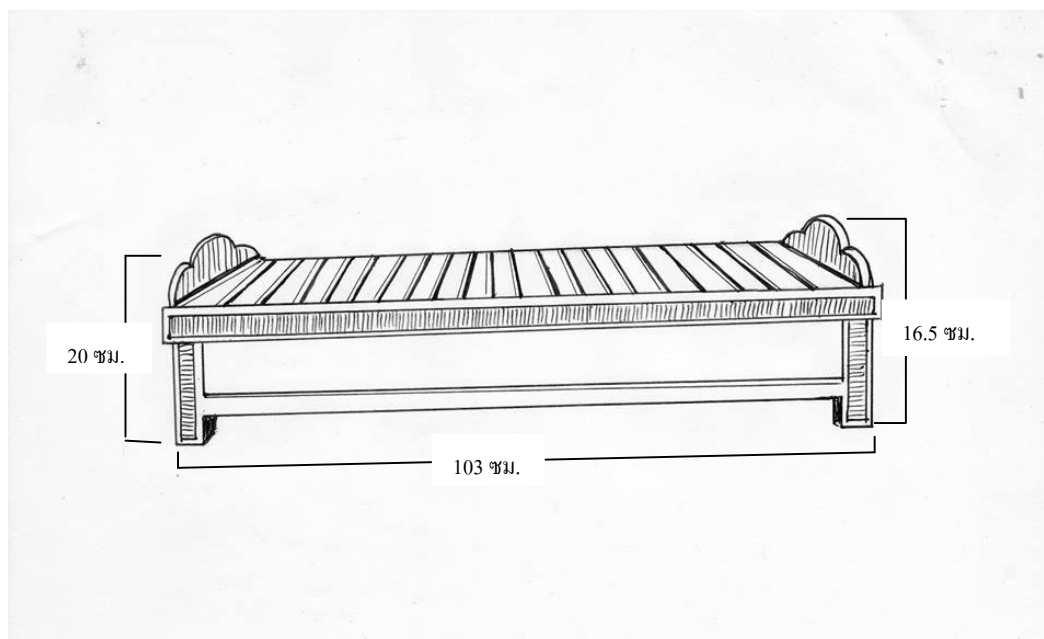
ตาราง 3 แสดงเส้นผ่าศูนย์กลางลูกฆ้องวงใหญ่

ลูกที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
เส้นผ่าศูนย์กลาง	16	16	15	15	15	15	14	14	15	13	14	14	13	12	12	12
(ซม.)	.5		.5	.5			.5	.5		.5		.5		.5	.5	

ระนาดเอกเหล็ก ลักษณะพิเศษรางทำจากไม้ประดู่ เขียนลวดลายด้วยสีน้ำมัน ลักษณะของลวดลายเป็นศิลปะแบบลาว พื้นระนาดเอกเหล็กทำจากเหล็ก ลักษณะเป็นแผ่นขนาดแตกต่างกันออกไปตามระดับเสียง โดยจะใช้ตะปุดตีหัวตอกแผ่นยาง ยึดเข้ากับรางระนาดเพื่อให้ลูกระนาดเหล็กสามารถวาง โดยจะเจาะรูบริเวณหัว และท้ายของลูกระนาด วางตรงกับตะปุดที่ยึดไว้กับราง โดยมีแผ่นยางรองอีกชั้น ทำให้เสียงของลูกระนาดใสและกังวาน มีลูกระนาดทั้งหมด 21 ลูก

ภาพประกอบ 32 ระนาดเอกเหล็กที่ใช้บรรเลง (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

ภาพประกอบ 33 แสดงขนาดระนาบหลัก

วางระนาบมีความยาว	103	เซนติเมตร
ขอบด้านซ้ายมีความสูง	20	เซนติเมตร
ขอบด้านขวามีความสูง	16.5	เซนติเมตร

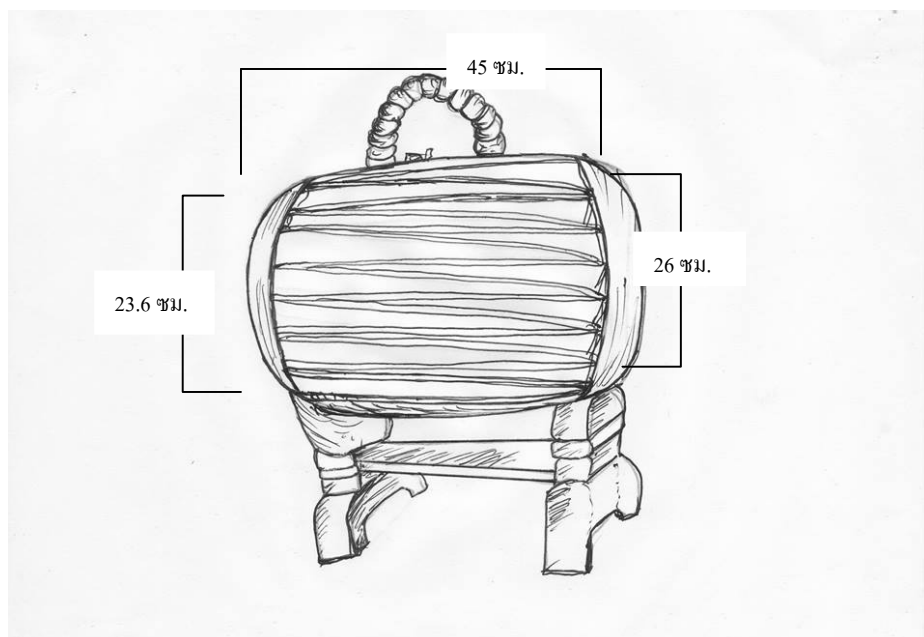
ตาราง 4 แสดงความยาวของลูกระนาบหลัก

ลูกที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
ความยาว (ซม)	25.3	25	24.5	24.5	23.5	24.4	24	23.5	23.5	23	23.1	22.5	22.1	22.1	21.8	21.7	21.3	21.2	20.7	21	21

ตะโพน ลักษณะพิเศษตัวตะโพนทำจากไม้มะม่วง คว้านใส่ในให้กลวง จึงหน้าด้วยหนังวัวทั้ง 2 ด้าน ใช้เชือกไนลอนร้อยใส่กับหนังจึงให้ได้เสียงกลองตามต้องการ ปรับเสียงกลองอีกครั้งด้วยข้าวเหนียวบดละเอียด นำมาติดหนังกลองทั้ง 2 ด้าน ให้ได้เสียงที่ต้องการ ขาของตะโพนทำจากไม้ประดู่

ภาพประกอบ 34 ตะโพนที่ใช้บรรเลง (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 15 มกราคม 2557)

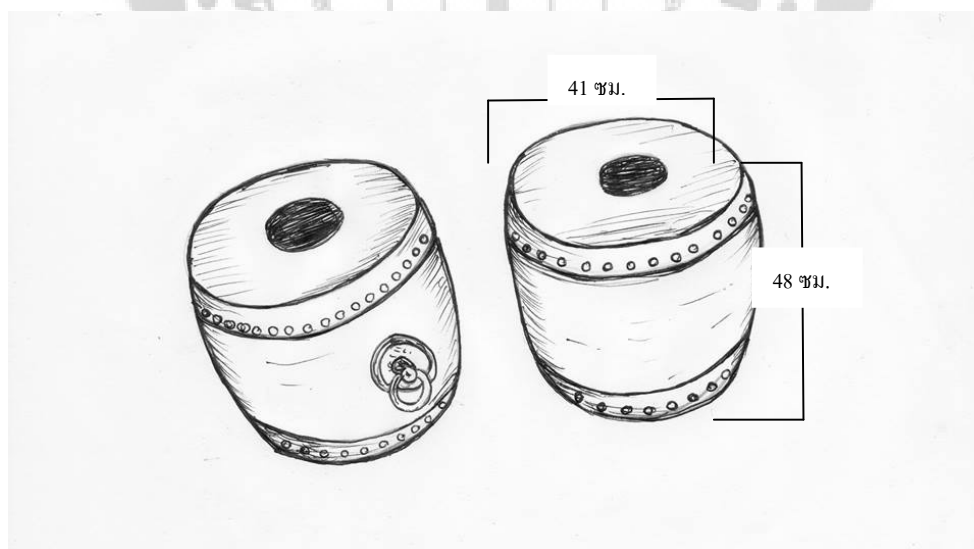
ภาพประกอบ 35 แสดงขนาดตะโพน

ลูกตะโพนมีความยาวตามแนวนอน	45	เซนติเมตร
เส้นผ่าศูนย์กลางของหน้าตะโพนด้านใหญ่	26	เซนติเมตร
เส้นผ่าศูนย์กลางของหน้าตะโพนด้านเล็ก	23.6	เซนติเมตร
ความยาวรอบลูกตะโพน	105	เซนติเมตร

กลองทัด ลักษณะพิเศษหุ่นกลองทัดทำจากไม้ตะเคียน ขุดตรงกลางให้กลวง ขึงด้วยหนังวัวทั้ง 2 ด้าน ตอกหมุดด้วยโลหะ

ภาพประกอบ 36 กลองทัดที่ใช้บรรเลง (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 15 มกราคม 2557)

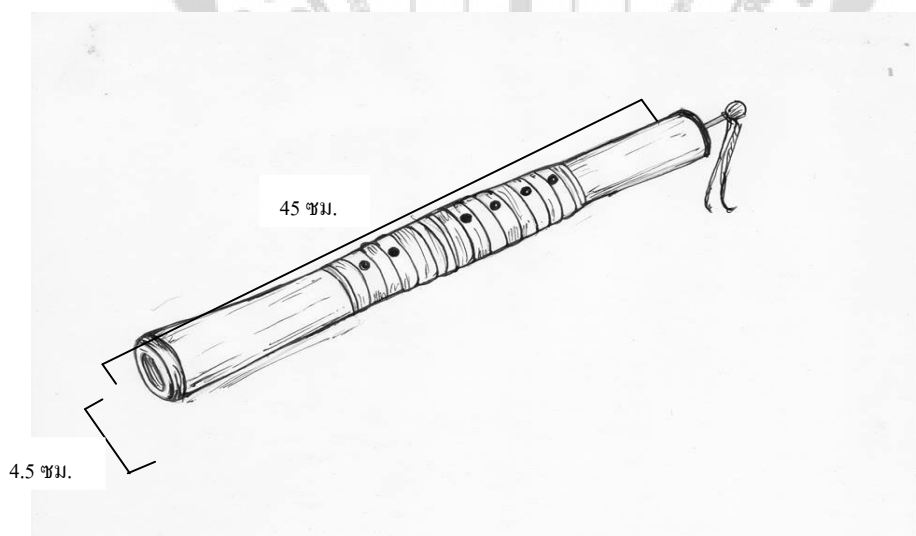
ภาพประกอบ 37 แสดงขนาดกลองทัด

เส้นผ่าศูนย์กลางของหน้ากลองทัด	41	เซนติเมตร
ความสูงของกลองทัด	48	เซนติเมตร
เส้นรอบวงของกลองทัด	153	เซนติเมตร

ปี่ ลักษณะพิเศษเลาปี่ทำจากไม้ชิงชัน กลึงให้เป็นรูปทรงกระบอกบานหัวบานท้ายเคลือบด้วย
 แล็กเกอร์ กำพลวดทำจากแผ่นทองเหลืองม้วนให้เป็นทรงกรวยแล้วบัดกรีให้เชื่อมต่อกันยาวประมาณ
 5 เซนติเมตร ใช้เชือกพันตรงด้านกว้าง สำหรับเสียบรูด้านเป่า ส่วนปลายใช้เสียบลิ้นปี่ ลิ้นทำจากใบตาล

ภาพประกอบ 38 ปี่ที่ใช้บรรเลง (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

ภาพประกอบ 39 แสดงขนาดของปี่

ความยาวของเลาปี่	45	เซนติเมตร
เส้นผ่าศูนย์กลางกลางของเลาปี่	4.5	เซนติเมตร

เครื่องดนตรีที่ถูกเก็บรักษาไว้ในหอดนตรีสโมสรบ้านพิน อีกส่วนหนึ่งที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่มีสภาพชำรุดเสียหาย ไม่สามารถนำมาบรรเลงได้แล้ว ได้แก่ ระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ กลองทัด ซอด้วง และ กลองยาว ซึ่งเครื่องดนตรีเหล่านี้ถูกวางเก็บไว้ในหอดนตรี โดยที่ไม่มีการซ่อมแซมแต่อย่างใด เนื่องจากนักดนตรีส่วนใหญ่มีอาชีพหลักที่แตกต่างกันออกไป จึงทำให้ไม่มีเวลาในการการซ่อมแซม ซึ่งเครื่องดนตรีเหล่านี้จึงถูกเก็บไว้อย่างเดียว มีดังนี้

ภาพประกอบ 40 เครื่องดนตรีที่ชำรุดเสียหาย (ภาพโดยเฉลิมพล อะทาโส 15 มกราคม พ.ศ.2557)

ระนาดทุ้ม มีลักษณะทำจากไม้ประดู่เขียนลายด้วยสีน้ำมัน ลักษณะลวดลายเป็นแบบศิลปะลาว พบเพียงราวระนาด ส่วนพื้นไม้มี

ฆ้องวงใหญ่ มีลักษณะทำจากหวายโป่ง วงฆ้องทำจากหวายโป่งลูกฆ้องทำจากโลหะชนิดทองเหลือง ปัจจุบันมีลูกฆ้องเหลืออยู่ 14 ลูก และลูกฆ้องแต่ละลูกมีเสียงค่อนข้างเพี้ยน

กลองทัด มีลักษณะหุ่นกลองทัดทำจากไม้ตะเคียนซุกให้กลวงซึงด้วยหนังวัว ดอกหมุกโลหะ มี 2 ใบ หนังหน้ากลองฉีกขาด และบางหน้าไม่มีหนังหน้ากลอง

ซอด้วง ลักษณะคันซอทำจากไม้ชิงชัน กระจับปี่ซอด้วงเป็นรูปทรงกระจับปี่คล้ายด้วงจับสัตว์ จึงด้วยหนังงูเหลือม ปัจจุบันเหลือเพียงคันซอ ไม่มีสาย มีลูกบิดเหลือ 1 อันใช้สำหรับปรับสายให้ได้เสียง และไม่มีคันชัก สำหรับใช้สี

กลองยาว มีลักษณะหุ่นกลองที่ยาวคล้ายกลองยาวของไทย หุ่นกลองทำจากไม้บักร์มีป่า (ไม้ขนุนป่า) ขุดข้างในให้กลวง จึงด้วยหนังวัวเพียงด้านเดียว ร้อยด้วยเชือกในลอนสำหรับปรับเสียงของหนกลอง ปัจจุบันเหลือเพียงหุ่นกลอง ไม่มีหนัง และเชือกจึงหนังของกลอง

พิธีกรรมก่อนการบรรเลงโดยทั่วไป

ขนบธรรมเนียมก่อนการบรรเลงดนตรีของวงพิณพาทย์ คือการไหว้ครู การไหว้ครูก่อนการบรรเลงนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก ซึ่งถือว่าก่อนที่จะมีการบรรเลงพิณพาทย์นั้น นักดนตรีจะต้องมีการไหว้ครูเสียก่อน เพื่อความเป็นสิริมงคล ของตัวนักดนตรีเอง และเพื่อให้การบรรเลงดนตรีสำเร็จไปได้ด้วยดี ถือเป็นการคารวะต่อครูบาอาจารย์ผู้มีพระคุณในการ คิดสร้างสรรค์ เครื่องดนตรี บทเพลง และถ่ายทอดมาเป็นรุ่นๆ เป็นการระลึกถึงบุญคุณครูบาอาจารย์ น้อมรวมจิตใจให้สงบเกิดสมาธิก่อนการบรรเลง นับเป็นขนบธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติกันมาช้านาน ดังนั้นก่อนการบรรเลงทุกครั้งจึงมีการไหว้ครูก่อน

ในการไหว้ครูก่อนการบรรเลงทุกครั้งจึงต้องมี คาย หรือ ชันซ์ครู เพื่อเป็นเครื่องสักการะต่อครูบาอาจารย์ ในแต่ละงานก็จะมีคาย (ชันซ์ครู) แตกต่างกันไป เช่น คายในงานมงคล คายในงานอวมงคล และคายการเสพในวันศีล ซึ่งคายเหล่านี้ ทางเจ้าภาพหรือผู้ว่าจ้างต้องเป็นฝ่ายจัดเตรียมไว้ให้นักดนตรี ตามที่นักดนตรีได้แจ้งไปก่อนจะมีการไปบรรเลง ทางเจ้าภาพงานจะต้องมีการจัดเตรียมไว้ให้เรียบร้อย

การที่จะนำเครื่องพิณพาทย์ออกจากสโมสรบ้านพระพินทุกครั้ง จะต้องมีการครอบหรือหลอง ต่อองค์มหัศจรรย์ก่อนทุกครั้ง เพื่อเป็นการบอกกล่าวและขออนุญาตนำเครื่องดนตรีออกไปบรรเลงงานข้างนอก ที่ไม่ได้อยู่ภายในสโมสรบ้านพระพิน โดยทางเจ้าภาพที่จะต้องว่าจ้างนำเครื่องดนตรีพิณพาทย์ ไปบรรเลงในงานบุญตามสถานที่ต่างๆ นั้น ที่ไม่ใช่สโมสรบ้านพระพิน จะต้องมีการนำคายซึ่งประกอบไปด้วย ชัน 5 เหล้า นูหรี เงินนำไปถวาย โดยให้ข้าวจ้างเป็นผู้หลองต่อองค์มหัศจรรย์ พิธีนี้ต้องทำที่เรือนพ่อช่าง ข้าวจ้างจะมีการยกคายบอกกล่าวต่อ เสด็จทุกๆ พระองค์ เพื่อจะบอกกล่าวให้ลูกหลานสามารถนำเครื่องดนตรีพิณพาทย์ออกไปบรรเลงได้ พิธีนี้จะมีขึ้นก่อนจะขนเครื่องดนตรีไปบรรเลงนอกสถานที่ ทุกครั้ง

คายในงานมงคล ทั่วไป เช่น งานกฐิน งานบวช งานเลี้ยงหอเมหศักดิ์หลักเมือง

- ชวยดอกไม้ 4 ชวย (กรวย) ในแต่ละชวยจะต้องมี เทียน 1 คู่ และ ดอกไม้ 1 คู่
- เหล้า 1 ขวด
- ยาสูบ 1 ซอง
- ธนบัตร 20,000 หรือ 50,000 กีบ ตามแต่เจ้าภาพจะใส่
- เทียนขี้ผึ้ง 2 เล่ม

นำสิ่งของดังกล่าวไถ่ลงในขันธ หรือพานรวมกัน หรือกระถางใบตอง เรียกว่า “คาย” เพื่อที่นักดนตรีจะได้ยกขึ้นไหว้ครู ได้สะดวก ยกคายไหว้ครูเสร็จนักดนตรีจะเอาชวชดอกไม้ เสียบเข้ากับเชือกขึงตะโพนด้านบน

ภาพประกอบ 41 คายในงานมงคลทั่วไป

ภาพประกอบ 42 นำชวชดอกไม้มาเหน็บเชือกขึงตะโพน

(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

แล้วนำเทียนขี้ผึ้ง 2 เล่มมาแปะไว้ที่หูจับตะโพนแล้วจุด นักดนตรีทุกคนพนมมือหันหน้าเข้าหาคายครู ก่อนการบรรเลง แล้วดับเทียนขี้ผึ้งเป็นเสร็จพิธีเริ่มการบรรเลงได้ โดยผู้ที่ทำพิธียกคายครูคือนายบุญเกิด พมมะสิงห์ ซึ่งเป็นหัวหน้าวง

คายในงานอวมงคล เช่น งานศพ

- ขัน 5, ขัน 8 (ขันที่มีเทียน 5 คู่ ดอกไม้ 5 คู่ เรียกว่าขัน 5 ส่วนขัน 8 มีดอกไม้ 8 คู่ เทียน 8 คู่)
- น้ำหอม 1 ขวด
- พาช้าว 4 พา (อาหารเป็นชุดใส่ถ้วยเล็ก วางใส่ถาด มีอาหารคาวหวาน เช่น ลาบ ก้อย ต้ม ยกเว้นอาหารประเภทเส้น เช่น ขนมนจีน แกงเส้นต่างๆ)
- กล้วย 4 หวี
- ผ้าแพรขาว 4 ผืน
- บายศรี 1 คู่
- กระติบข้าวเหนียว 4 กระติบ (กระติบเล็ก)
- หัวหมูสุก 1 หัว

การบรรเลงในงานศพทุกครั้ง ทางเจ้าภาพจะต้องจัดเตรียมเครื่องสังเวยดังกล่าวให้พร้อม เมื่อนักดนตรีและเครื่องดนตรีปี่พาทย์เดินทางมาถึงบ้านงาน มีการจัดวงเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะมีการบวงสรวงด้วยเครื่องสังเวยดังกล่าวในบริเวณที่ทางเจ้าภาพจัดไว้ให้ หรือตามแต่ความสะดวกของทั้งฝ่ายเจ้าภาพและนักดนตรี แต่ส่วนใหญ่มักนิยมตั้งไว้ใกล้ๆ บริเวณที่ตั้งวงปี่พาทย์ โดยหัวหน้าวงปี่พาทย์จะจัดเครื่องสังเวยวางไว้บริเวณหน้าเครื่องปี่พาทย์ อย่างเป็นระเบียบ แล้วจุดเทียนจี๊ฟั้งไล่ชั้น 5 ชั้น 8 นักดนตรีทุกคนพนมมือ หัวหน้าวงจะยกขึ้นบอกกล่าว เสด็จทุกๆ พระองค์ ตั้งจิตอธิฐานถึงครูบาอาจารย์ แล้วดับเทียน หลังจากนั้นก็เก็บเครื่องสังเวย โดยทางเจ้าภาพจะใส่ถุงพลาสติก เก็บไว้สำหรับให้นักดนตรีนำกลับบ้าน ก่อนจะมีการเริ่มเสพเพลงจะมีการไหว้ครูที่ตะโพน หัวหน้าวงจะนำเทียนจี๊ฟั้งมาแปะที่หัวหัวตะโพน แล้วจุดเทียนพนมมือระดับอก ไหว้อีกครั้ง แล้วดับเทียนเป็นอันเสร็จพิธีการไหว้ครู เริ่มเสพดนตรีปี่พาทย์

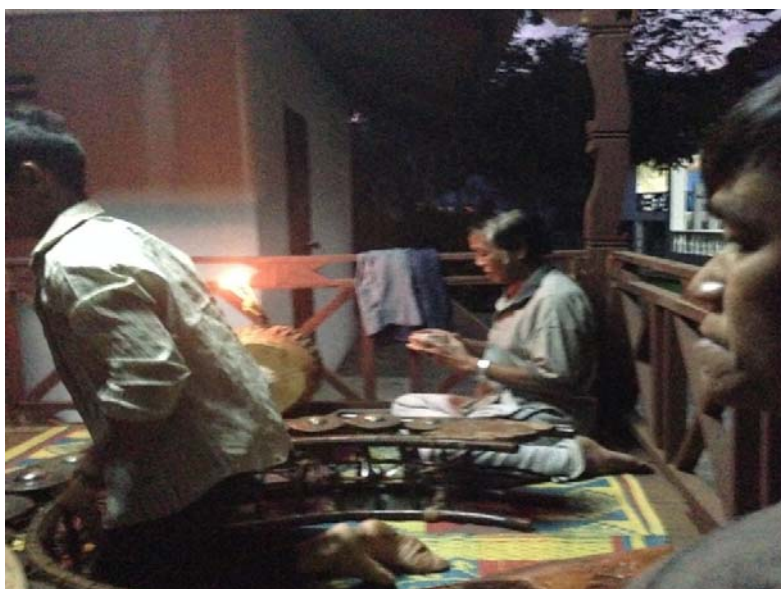
พิธีกรรมก่อนการเสพในวันศีล 15 ค่ำ

ในทุกวันศีลขึ้น 15 ค่ำ หรือแรม 15 ค่ำ คนลาวเรียกว่า “ศีลเพ็ง ศีลดับ” จะมีการเสพปี่พาทย์ที่หอดนตรี สโมสรบ้านพระพินตั้งแต่เวลาประมาณ 18.00 น. – 20.00 น. โดยประมาณ พิธีกรรมก่อนการบรรเลงในทุกศีล 15 ค่ำ จะมีหัวหน้าวงเป็นผู้นำพาประกอบพิธี โดยที่หัวหน้าวงจะเตรียมขันดอกไม้ ซึ่งในขันจะมีดอกไม้ 4 คู่ พร้อมกับเทียนจี๊ฟั้งที่ถือมาต่างหาก 3 คู่ โดยคู่แรกจุดไหว้หิ้งครูภายในหอดนตรี พร้อมยกขันดอกไม้ถวาย โดยหยิบดอกไม้ออกจากขันวางที่หิ้งบูชาครู พร้อมจุดเทียนจี๊ฟั้ง 1 คู่ และกราบ 1 ครั้ง

ภาพประกอบ 43 การไหว้ครูวันศีล 15 ค่ำ หิ้งในหอดนตรี (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 15 มกราคม พ.ศ.2557)

หลังจากนั้นเป็นการไหว้ครูที่ตะโปน โดยหัวหน้าวงจะนำเทียนขี้ผึ้งคู่ที่ 2 มาติดไว้กับหูหิ้วตะโปน แล้วจุดเทียน ยกขึ้นดอกไม้พนมไหว้ประมาณระดับอก ไหว้ครูตะโปนเสร็จแล้วนำดอกไม้ในขัน 1 คู่เสียบที่เชือกขึงตะโปน แล้วดับเทียน

ภาพประกอบ 44 การไหว้ครูวันศีล 15 ค่ำ ที่ตะโปน (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 17 มกราคม พ.ศ.2557)

ภาพประกอบ 45 การติดเทียนขี้ผึ้งที่หูหิ้วของตะโปน (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 17 มีนาคม พ.ศ.2557)

หลังจากที่ไหว้ครูที่ตะโพนเสร็จ นักดนตรีทุกคนก็จะเข้าประจำเครื่องของตัวเอง คนเสพระนาดก็จะไหว้ครู โดยใช้เทียนจีฟุ้งคู่ที่ 3 ดัดไว้ที่โขนระนาดด้านซ้ายมือของผู้บรรเลงแล้วจุด คนเสพระนาดยกมือไหว้ครูเป็นครั้งที่ 3 พอเสร็จ ดับเทียนและแกะเทียนออกเก็บไว้ได้รางระนาด เรียบร้อยแล้ว ก็เริ่มการเสพปีพาทย์ในวันสืล โดยเริ่มเสพ เพลงเสมอ-ร้าว เพลงเชิด เพลงกลม และตามด้วยเพลง 2 ชั้น ทัวไป เช่น นกเขาสินวล ลาวเสียงเทียน พัดชา ฯลฯ สุดท้าย เสพเพลง ลาวดวงเดือน เป็นเสร็จพิธีการเสพวันสืล 15 คำ

ภาพประกอบ 46 การนั่งเสพปีพาทย์ระเบียงหอดนตรีในวันสืล 15 คำ (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 30 มกราคม พ.ศ.2557)

พิธีกรรมก่อนการเสพงานเกี่ยวกับมหศักดิ์หลักเมือง

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับมหศักดิ์หลักเมือง เช่น เลี้ยงหอมมหศักดิ์หลักเมือง ผูกแขนปีใหม่ ขึ้นเจียงขึ้นหิย ส่วนเชื่อปู้ตา ถือว่าเป็นประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับองค์มหศักดิ์ การไหว้ครูหรือยกกายจึงมีความแตกต่างจากการยกกายในงานมงคลทั่วไป หัวหน้าวงจะมีการนำเครื่องคายซึ่งประกอบไปด้วย

- ขวดยดอกไม้ 4 ขวดย ในขวดยจะมีดอกไม้ 1 คู่ กับเทียนจีฟุ้ง 1 คู่
- เหล้า 1 ขวด
- ยาสูบ 1 ซอง
- ธนบัตรใบ 20,000 กีบ หรือ 50,000 กีบ
- เทียนจีฟุ้ง 1 คู่

สิ่งของดังกล่าวจะถูกนำมาใส่ไว้รวมกันในกระถางใบตอง ก่อนจะมีการเริ่มพิธีหัวหน้านางจะนำกระถางดังกล่าวมาไหว้ครู โดยจะไหว้ที่ตะโพน จะมีการนำเทียน 2 เล่มไปไว้ที่หูจับตะโพนแล้วจุด ยกกระถางคาย ไว้ระดับอก แล้ววางลงพนมมืออธิฐานถึงครูบาอาจารย์ แล้วเทเหล้าลงบนพื้นเพื่อเป็นการถวายแด่เจ้าที่ องค์มหะศักดิ์ แล้วนำมารินใส่ที่ตะโพนเป็นการถวายครู เสร็จแล้วนำเอาชวยดอกมามาเหน็บใส่ที่เชือกขึงตะโพน ยกมือไหว้แล้วกราบลง 3 ครั้ง ดับเทียนเป็นอันเสร็จพิธีไหว้ครู

ภาพประกอบ 47 การรินเหล้าถวายเทวดา

(ภาพโดย เฉลิมพล อดาทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

ภาพประกอบ 48 การรินเหล้าถวายครูบาอาจารย์

(ภาพโดย เฉลิมพล อดาทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

ในวัฒนธรรมลาว นิยมใช้เทียนจี๊ผึ้งในวิถีชีวิตประจำวัน การจะไปไหว้พระพุทธรูปในวัด ไปนมัสการพระธาตุ หรือการจะทำพิธีต่างๆ ล้วนแล้วแต่ใช้เทียนจี๊ผึ้งเป็นสำคัญ เพราะคนลาวเชื่อว่าเทียนจี๊ผึ้งเป็นเครื่องสักการะที่บรรพบุรุษได้นำพา ไข้จุดถวายในพระศาสนาและพิธีกรรมต่างๆ เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่มีมาแต่โบราณ นับเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในทุกๆ ประเพณีของชาวลาว เพราะคนลาวเชื่อว่าการได้นำเทียนจี๊ผึ้งไปกราบไหว้สิ่งใดก็ตาม ถือเป็นการเคารพอย่างสูงสุด เช่น การไปกราบพระก็จะถวายเทียนจี๊ผึ้ง การสมมาผู้หลักผู้ใหญ่ ก็จะมีผ้าไหมเทียนจี๊ผึ้ง และดอกไม้ ไปสมมา ดังนั้นเทียนจี๊ผึ้งจึงถือได้ว่าเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความเคารพ อย่างสูงและเป็นการให้เกียรติต่อสิ่งนั้น

เทียนจี๊ผึ้งที่ใช้ในปัจจุบัน ก็จะมีหลายขนาดตามแต่จะใช้ในแต่ละพิธีกรรม ซึ่งแต่ละขนาดก็จะมีราคาที่แตกต่างกันออกไป โดยใช้คำเรียก สลึง บาท เช่น เทียนเล่มสลึง เทียนเล่มบาท เป็นต้น ซึ่งราคาของเทียนจี๊ผึ้งก็จะแตกต่างกันออกไปตามขนาด และวัตถุดิบที่นำมาทำ เพราะปัจจุบัน มีทั้งเทียนจี๊ผึ้งแท้ และเทียนจี๊ผึ้งผสม ทำให้ราคาของเทียนจี๊ผึ้งแตกต่างกันออกไปตามขนาด และวัตถุดิบที่นำมาใช้

เทียนขี้ผึ้ง ขัน 5 แบบผสมสีเหลือง ขายเป็นมัด 1 มัดมี 10 เล่ม
ราคามัดละ 1,000 กีบ หรือประมาณ 4 บาท

ภาพประกอบ 49 (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 30 มกราคม พ.ศ.2557)

เทียนขี้ผึ้ง ขัน 5 ขี้ผึ้งแท้สีขาว ขายเป็นมัด 1 มัดมี 10 เล่ม ราคา
มัดละ 4,000 กีบ หรือประมาณ 16 บาท

ภาพประกอบ 50 (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 30 มกราคม พ.ศ.2557)

เทียนขี้ผึ้ง เล่มบาท สีเหลือง ขายเล่มละ 5,000 กีบ หรือประมาณ 20
บาท นิยมซื้อเป็นคู่ 10,000 กีบ หรือประมาณ 40 บาท

ภาพประกอบ 51 (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 30 มกราคม พ.ศ.2557)

การฝึกซ้อม

การฝึกซ้อมของสมาชิกวงพิณพาทย์บ้านพระพิน จะถือการบรรเลงในวันสืล 15 ค่ำ หรือสืลเพ็ง สืลดับ เป็นการฝึกซ้อมและทบทวนบทเพลงไปในตัว ซึ่ง 1 เดือนจะมี 2 วัน ดังนั้นในทุกวันสืล 15 ค่ำจะมีการบรรเลงปีพาทย์ตั้งแต่เวลา 18.00 น. – 20.00 น. โดยประมาณ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกของนักดนตรีแต่ละคนด้วย เพราะนักดนตรีบางคนก็มีงานส่วนตัว ภารกิจในครอบครัว จึงทำให้บางวันสืล อาจจะเสฟเพียงแค่ 1 ชั่วโมง หรือ ชั่วโมงครึ่ง ตามแต่ความสะดวก วันสืล 15 ค่ำ นักดนตรีจะเริ่มทยอยมาตั้งแต่เวลา 17.00 น. สำหรับนักดนตรีที่มีความประสงค์จะซ้อมด้วยตัวเองเพียงคนเดียว พอถึงเวลา 18.00 น. นักดนตรีมาครบกันแล้วจึงเริ่มทำพิธีไหว้ครู และบรรเลงดนตรี ซึ่งบทเพลงที่เสฟนั้นก็จะมิตั้งเพลงหน้าพาทย์ และเพลง 2 ชั้นทั่วไป

ภาพประกอบ 52 บรรเลงในวันสืล เป็นการฝึกซ้อมไปในตัว (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 17 ธันวาคม 2556)

การฝึกซ้อมในแต่ละครั้งนั้นจะมีคนมาประมาณ 4 – 5 คน เนื่องด้วยนักดนตรีบางคนอาศัยอยู่หมู่บ้านห่างไกล ทำให้การเดินทางมาค่อนข้างลำบาก จึงไม่ค่อยมาซ้อม และนักดนตรีบางคนก็มีเครื่องดนตรีซ้อมส่วนตัวจึงทำให้ผู้มาซ้อมในแต่ละครั้งไม่ค่อยจะครบตามเครื่องมือ นักดนตรีบางคนนอกจากจะซ้อมที่สโมสรบ้านพระพินแล้ว ยังต้องไปซ้อมปีพาทย์ประกอบการแสดง “ปลัดดื้อ” (หนังตะลุง) ที่หอชัย เมืองจำปาศักดิ์อีกด้วย ซึ่งห้องการเมืองจำปาศักดิ์ จัดให้เป็นศูนย์วัฒนธรรมเมืองจำปาศักดิ์ ก่อตั้งโดย Mr. Yues Bernaro ชาวฝรั่งเศส ร่วมกับหน่วยงานราชการเมืองจำปาศักดิ์ก่อตั้งขึ้น

ภาพประกอบ 53 ซ้อมปีพาทย์ประกอบหนังปลัดคือ (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 17 ธันวาคม พ.ศ.2556)

การซ้อมปีพาทย์ประกอบการแสดงปลัดคือนั้น จะมีการซ้อมเป็นประจำทุกวัน โดยจะมีการซ้อมในเวลาตอนเย็นประมาณ 19.00 น. เป็นต้นไป ส่วนการเลิกซ้อมนั้นขึ้นอยู่กับนักแสดงเป็นหลัก บางวันก็เลิกเร็ว บางวันก็เลิกดึก ส่วนวันไหนตรงกับวันสัปดาห์ 15 ค่ำ หรือมีงานของสโมสרב้านพระพิน ก็จะไม่มีการซ้อมปลัดคือ เพราะนักดนตรีบางคนต้องไปงานของสโมสร ช่วงไหนมีงานที่จะมีการไปแสดงปลัดคือต่างเมืองหรือต่างประเทศ ก็จะมีการซ้อม ทุกวัน หรือถ้าช่วงไหนการซ้อมลงตัวแล้วไม่ค่อยมีงานไปแสดงที่ไหน ก็จะมีการหยุดซ้อม การเตรียมตัวก่อนออกบรรเลงปีพาทย์ในแต่ละงานของสมาธิวงพิณพาทย์บ้านพระพิน อาศัยการซ้อมจากการออกงาน และบรรเลงในวันสัปดาห์ 15 ค่ำ ไม่มีการนัดซ้อมรวมในเวลาอื่นแต่อย่างใด แต่หากนักดนตรีคนไหนว่างก็สามารถไปนั่งซ้อมด้วยตัวเองได้ที่หอดนตรี โดยหอดนตรีจะไม่มีการล็อกกุญแจ สามารถไปเปิดนำเครื่องดนตรีออกมาซ้อมได้ตามต้องการ

การรับงานและรายได้

การรับงานของวงพิณพาทย์บ้านพระพิน จะรับงานโดยนายบุญเกิด พมมะสิง ซึ่งเป็นหัวหน้าและผู้ควบคุมดูแลวงพิณพาทย์ การรับงานส่วนใหญ่จะเป็นงานของสโมสרב้านพระพินเป็นหลัก ซึ่งการจะให้วงพิณพาทย์บ้านพระพินไปบรรเลงนั้น ต้องขึ้นอยู่กับว่างานนั้นตรงกับงานของสโมสรหรือไม่ หากตรงกับงานของสโมสร นักดนตรีก็ต้องยึดถืองานของสโมสรเป็นหลัก หากไม่ตรงจึงสามารถรับงานภายนอกได้ ซึ่งงานที่มีการว่าจ้างวงพิณพาทย์บ้านพระพินนั้น ได้แก่ งานบวช งานกฐิน และงานศพ ซึ่งรายละเอียดการว่าจ้าง ดังนี้

งานที่เกี่ยวกับหอเมือง สโมสรบ้านพระพิน และงานส่วนรวมของเมือง ไม่มีค่าใช้จ่าย เช่น งานเลี้ยง หอมเสกค์หลักเมือง งานกฐินหอเมือง งานขึ้นเจียงขึ้นห้อย งานผูกแขนปีใหม่ บุญสว่างเชื้อ และ บุญเพ็งธาตุ การเดินทางในงานดังกล่าวจะมีรถที่ แม่ล่อม และข้าวจ้ำ จัดเตรียมไว้ให้

ค่าตอบแทนในงานทั่วไปจะอยู่ในระหว่าง 2,000,000 กีบ หรือประมาณ 8,000 บาท

งานบวชหรืองานกฐินที่จ้างพิณพาทย์ในการแห่ 1,000,000 กีบ หรือประมาณ 4,000 บาท

การรับงานส่วนใหญ่จะมีการตกลงกันในระหว่างผู้จ้างและผู้รับงาน ซึ่งการว่าจ้างก็จะมีราคาที่แตกต่างกันออกไป การรับงานส่วนใหญ่จะเป็นในลักษณะเหมารวม ตัวอย่างเช่นงานผูกแขนปีใหม่ จะมีการเสพพิณพาทย์ในวันแรกที่เอาพระลง ประมาณ 2 ชั่วโมง แล้วมาเสพในเช้าวันถัดมาคือ หงายพาข้าวตอนเช้าอีก 2 ชั่วโมง ถ้าเป็นงานในลักษณะดังกล่าวจะอยู่ที่ 1,000,000 กีบ หรือประมาณ 4,000 บาท

ในลักษณะงานบางประเภทที่มีการจ้างติดต่อกันหลายวัน เช่น งานศพ ซึ่งจะมีการตั้งศพบำเพ็ญกุศลเป็นจำนวนหลายวัน ผู้จ้างก็จะมีการไปตกลงกับหัวหน้านักดนตรีในเรื่องค่าตอบแทน ซึ่งคิดรวมเหมาจ่ายแบบทั้งงาน (สัมภาษณ์ นายบุญมี นอละจัก 30 มกราคม 2557) จากงานศพเจ้าเฮือนหญิงพ่องใสสุดาจัน มากเทพารักษ์ ณ จำปาศักดิ์ มีการบำเพ็ญกุศลศพเป็นจำนวน 9 วัน มีการเสพพิณพาทย์ตั้งแต่วันแรก ไปจนถึงวันส่งสะการ รวม 9 วัน ค่าตอบแทนเหมาจ่ายทั้งหมดเป็นเงิน 6,000,000 กีบ หรือประมาณ 24,000 บาท ซึ่งค่าตอบแทนในแต่ละงานก็จะมีความแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับการตกลงของทั้งฝ่ายจ้างและหัวหน้านักดนตรี ถ้าหากเป็นงานที่ผู้จ้างเป็นเครือญาติกัน ค่าตอบแทนอาจต่อลงกันได้ แต่ถ้าหากเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับแม่ล่อม จะถือเป็นงานที่ไม่มีค่าตอบแทน แต่จะเรียกว่า กินเหล้ากินเบียร์ ซึ่งจะเป็นการให้เงินตอบแทนเล็กๆ น้อยๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทางแม่ล่อมเองว่าจะให้เท่าไร ถือเป็นธรรมเนียม

การสืบทอด

วงพิณพาทย์บ้านพระพิน มีการถ่ายทอดความรู้ทางด้านพิณพาทย์มาเป็นรุ่นๆ และยังสืบทอดและรักษาขนบธรรมเนียมต่างๆ รวมไปถึงบทเพลงที่คนรุ่นเก่าได้รับสืบทอดมาไว้ให้คงไว้โดยการแอบเด็กรุ่นใหม่ที่มีความสนใจในการเสพพิณพาทย์ ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยวิธีมุขปาฐะ จดจำปฏิบัติ และนำมาถ่ายทอด เพื่อคงไว้ซึ่งบทเพลงเก่าๆ ปัจจุบัน นายบุญมี นอละจัก เป็นผู้ถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ (สัมภาษณ์นายบุญเกิด พมมะสิง 15 มกราคม 2557) ในสมัยเสด็จเจ้ายุติธรรมธร (คำสุก) ได้รับพระราชทานเครื่องดนตรีพิณพาทย์และครูสอนพิณพาทย์มาในสมัยนั้น จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จึงทำให้บทเพลงส่วนหนึ่งมีความใกล้เคียงกับดนตรีพิณพาทย์ไทย ต่อมาในสมัย เสด็จเจ้าบุญอุ้ม วงพิณพาทย์บ้านพระพินได้รับการดูแลจากทางทหารของเมืองจำปาศักดิ์ ทางทหารจึงได้พาครูพิณพาทย์จากเขมร เข้ามาสอนนักดนตรีบ้านพระพิน ทำให้บทเพลงที่บรรเลงในวงพิณพาทย์บ้านพระพิน มีความคล้ายคลึงทั้งแบบพิณพาทย์เขมร และพิณพาทย์ไทย ผสมผสานกันจนเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง ซึ่งครูผู้ใหญ่ในหมู่บ้านก็แอบเด็กภายในหมู่บ้านที่มีความสนใจ จนสามารถบรรเลงออกงานได้สืบทอดกันมาแบบรุ่นสู่รุ่น

- วิธีการสอน

การถ่ายทอดความรู้ทางด้านปี่พาทย์ในวงพิณพาทย์ บ้านพระพินจะเป็นลักษณะแบบ พ่อสอนลูก พี่สอนน้อง เนื่องด้วยสังคมลาวยังรักษาระบบเครือญาติอย่างแนบแน่น ดังนั้นการถ่ายทอดจึงเป็นแบบเรียบง่าย การถ่ายทอดใช้วิธีแบบมุขปาฐะ หรือ อำเสียง “นอย” เป็นทำนองเพื่อให้ปฏิบัติตาม หรือถ้ามีเครื่องดนตรีอยู่ 2 ชิ้น ผู้สอนก็จะปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง แล้วให้ผู้แอบ ปฏิบัติตาม ถ้าไม่ได้ก็จับมือตีให้ตรงเสียง แล้วอำทำนองเพลง ให้ผู้แอบฟังหลายๆ รอบเพื่อให้คุ้นกับทำนองและสามารถบรรเลง เป็นทำนองตามนั้นได้ การแอบเพลงจะถือคน แอบเป็นสำคัญ เช่น ถ้าแอบเพลงนกเขาสินวล วันนี้ผู้แอบสามารถจำได้ 2 บรรทัด ผู้สอนก็จะพอไว้ก่อน เมื่อผู้แอบสามารถบรรเลงได้แล้ว ก็จะไปขอแอบเพิ่ม จนกว่าจะจบเพลง

- ลักษณะการสอน

การฝึกหัดในขั้นแรก จะให้คนที่ฝึกใหม่หัดตีเครื่องดนตรีด้วยตนเองไปก่อน โดยผู้สอนจะค่อยบอกแบบฝึกหัดเบื้องต้น สำหรับให้ผู้แอบใหม่ได้ฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดความชำนาญในเครื่องดนตรีนั้นๆ ก่อน เช่นถ้าฝึกหัดฆ้องวงใหญ่ก็จะให้ตีทีละลูก และหัดไล่ลูกฆ้อง ตีคู่แปดทีละมือ ระยะเวลาที่เช่นเดียวกัน หัดจนกว่าผู้แอบจะมีความชำนาญจึงจะมีการเริ่มแอบเพลง ส่วนระยะเวลาเอกผู้ฝึกจะให้หัดตีคู่ 8 บางครั้งก็เอาเชือกเอ็นมาผูกไม้ ระยะเวลาให้ตีตรงคู่ 8 พอผู้แอบมีความชำนาญในการตี จึงเริ่มแอบเพลงให้ เป็นลำดับ ส่วนเครื่องหนังผู้แอบต้องมาคอยนั่งฟังเวลาที่มีการบรรเลงปี่พาทย์ แล้วจดจำจังหวะ แล้วนำมาฝึกตีด้วยตัวเองโดยผู้สอนจะคอยบอกและอำเพลงเป็นทำนอง ให้ผู้แอบฝึกตีให้ถูกจังหวะ การแอบปี่พาทย์ผู้แอบต้องจดจำบทเพลงและทำนองด้วยตัวเอง โดยการฝึกแบบซ้ำๆ จนเกิดความชำนาญและสามารถจดจำได้อย่างขึ้นใจ เพราะไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้

- เวลาการฝึกหัดและซ้อม

การแอบและการซ้อม ส่วนใหญ่ผู้แอบจะต้องไปซ้อมด้วยตนเองในเวลากลางวัน หรือเวลาเย็นก็ได้ ส่วนผู้ถ่ายทอดจะมาสอนให้ในช่วงเวลาระหว่าง 18.00 – 19.00 น. ทั้งนี้การสอนขึ้นอยู่กับผู้ถ่ายทอด หากวันไหนผู้ถ่ายทอดเข้ามาที่หอดนตรี ผู้แอบก็สามารถขอแอบเพลงได้ทันที แต่หากผู้แอบยังไม่พร้อมก็ซ้อมด้วยตัวเองไปก่อน ผู้ถ่ายทอดจะเข้ามาเพียงบางวันเท่านั้น ส่วนใหญ่จะเข้ามาในวันสัปดาห์ 15 ค่ำ และวันที่มีธุระในสโมสร์ ดังนั้นผู้ที่แอบจะต้องตกลงเรื่องวัน กับผู้ถ่ายทอดด้วยตนเอง

- เพลงฝึกหัด

เพลงที่นิยมนสอนให้เป็นเพลงแรกคือ เพลงพัดชา เพราะเป็นเพลงที่มีลักษณะสั้น ทำให้ผู้ฝึกหัดสามารถจดจำบทเพลงได้อย่างเร็ว และสามารถบรรเลงวนหลายๆ รอบเพื่อให้เกิดสมาธิ ทำให้คุ้นเคยกับเครื่องดนตรีได้อย่างดี และสามารถเข้าใจวิธีการบรรเลงได้ดียิ่งขึ้น ส่วนเพลงที่นิยมนสอนให้ถัดจากเพลงพัดชาคือ เพลงนกเขาสินวล และเพลงลาวเสียงเทียน

เพลงพัดชา

- ช - -	ฟ - ร -	ฟ ฟ - -	ช ช - ล	- - - ล	- - ล ล	- ช - ฟ	- ช - ล
- - ฟ ร	- ค - ฟ	ช	- - - ล	- - - ล	- ล - -	- ช - ฟ	- ช - ล

- - - ร	- - - ล	- - - -	ช ล - ช	- ล - ช	- ล - ช	- ล - ช	- ฟ - ร
- ค - -	- ค - -	- ช - ฟ	- - - ช	- - ช -	- - ช -	- ล - ช	- ฟ - ล

- ร - ร	- ร - ร	- ร - ร	- ฟ - ช	- ล - ฟ	- ช - ล	- ค - ล	- ช - ฟ
- - ค -	- - ค -	- - ค -	- ฟ - ช	- ล - ฟ	- ช - ล	- ค - ล	- ช - ฟ

- ฟ ช	ล ล - ช	- ฟ - ร	- ร - ฟ	- - - ร	- - ฟ ฟ	- - - ช	- - ฟ ฟ
ล	ช		ค	- - - ล	- ฟ - -	- - - ช	- ฟ - -

เพลงนกเขาสีน้ำตาล

ท่อน 1

- - - ร	- - - ล	- ช - ล	- - ท ท	ล ช - ล	- ท - ร	- ม - ร	- ท - ล
- - - ร	- - - ล	- ช - ล	- ท - -	ล ช - ล	- ท - ร	- ม - ร	- ท - ล

ช ม - ช	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ช	- - ล -	ท ท - ล	- ช - ม	- - ม ช
- - ร -	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ช	- - ล ท	- - - ล	- ช - ท	- ร - ช

สร้อย

--- ด	-- ซซ	-- ซด	ท ด --	-- ม ม	- ร - ซ	--- ด	- ร - ท
--- ด	- ซ --	- ม --	-- ซ ม	- ท --	- ด - ซ	--- ด	- ร - ท

----	- ร - ร	- ม - ร	-- ท ท	----	-- ด ด	- ซ - ด	- ร - ท
----	- ร - ร	- ม - ร	- ท --	----	- ด --	- ซ - ด	- ร - ท

-- ด ท	- ด - ซ	- ร - ซ	- ด - ท	-- ด ท	- ด - ซ	-- ท ด	--- ซ
--- ท	- ด - ซ	- ด - ซ	- ด - ท	--- ท	- ด - ซ	- ด --	ซ ม - ร

ท่อน 2

----	-- ด ท	-- ด ท	- ด - ร	--- ด	-- ท ด	- ม - ร	- ด - ท
--- ซ	----	ด ซ --	- ด - ร	--- ด	-- ท ด	- ม - ร	- ด - ท

----	-- ด ด	- ซ - ด	- ร - ท	-- ด ท	- ด - ซ	- ร - ซ	- ด - ท
----	- ด --	- ซ - ด	- ร - ท	-- ด ท	- ด - ซ	- ด - ซ	- ด - ท

-- ด ท	- ด - ซ	- ด ท ด	--- ซ
--- ท	- ด - ซ	----	ซ ม - ร

ท่อน 3

----	--ลท	--ลท	-ด-ร	---ค	--ทค	-ม-ร	-ค-ท
---ช	----	ลช--	-ค-ร	---ค	--ทค	-ม-ร	-ค-ท

--ทท	--ลท	-ร-ท	-ล-ช	-ร-ม	-ฟ-ช	-ทรท	---ล
-ท--	-ช--	-ร-ท	-ม-ร	-ล-ท	-ฟ-ช	----	ลช-ม

----	-ร-ล	-ชลท	--ลล	----	-ฟ-ช	-ทรท	--ลท
----	-ร-ล	-ชลท	-ล--	-ร-ม	----	----	ลช--

----	----	-ร--	คค-ร	---ค	--ทค	-ม-ร	-ค-ท
----	----	-ร-ค	---ร	---ค	--ทค	-ม-ร	-ค-ท

----	--ลท	-ร-ท	-ล-ช	-ร-ม	-ฟ-ช	-ทรท	---ล
----	-ช--	-ร-ท	-ม-ร	-ล-ท	-ฟ-ช	----	ลช-ม

----	-ร-ล	-ชลท	--ลล
----	-ร-ล	-ชลท	-ล--

เพลงลาวเสียงเทียน

ท่อน 1

-- ม ม	- ฟ - ร	--- ค	- ท --	- ล - ร	--- ร	--- ม	-- ร ร
- ม --	- ฟ - ร	--- ค	- ท --	- ล - ร	- ร --	--- ม	- ร --

--- ท	-- ท ร	----	ท ล --	-- ช ม	-- ร ม	- ช ล ท	- ล - ช
----	- ล --	-- ช ล	-- ช ม	----	ร ท --	----	- ล - ช

- ท ล ช	- ล - ท	----	ท ล --	-- ช ม	-- ร ม	- ช ล ท	- ล - ช
- ท ล ช	- ล - ท	-- ช ล	-- ช ม	----	ร ท --	----	- ล - ช

- ท ล ช	- ล - ท	----	ท ล --	-- ช ม	-- ร ม	- ช ล ท	- ล - ช
- ท ล ช	- ล - ท	-- ช ล	-- ช ม	----	ร ท --	----	- ล - ช

ท่อน 2

ร ม --	ร - ท ร	(	)	ร ม --	--- ล	(	)
-- ร ท	- ล --	(	)	-- ร ท	ล ช - ล	(	)

ร ม --	ร - ท ร	(	)	ร ม --	--- ล	(	)
-- ร ท	- ล --	(	)	-- ร ท	ล ช - ล	(	)

- ท - ล	- ช ล ท	----	ท ล --	-- ช ม	-- ร ม	- ช ล ท	- ล - ช
- ท - ล	- ช ล ท	-- ช ล	-- ช ม	----	ร ท --	----	- ล - ช

- ท - ล	- ช ล ท	----	ท ล --	-- ช ม	-- ร ม	- ช ล ท	- ล - ช
- ท - ล	- ช ล ท	-- ช ล	-- ช ม	----	ร ท --	----	- ล - ช

- ผู้เฒ่าในปัจจุบัน

1. นายชะเหลิมไซ วงสิน ชื่อเล่น กิบโป๊ อายุ 22 ปี

ฝึกหัดมาแล้ว 2 ปี

ที่อยู่ เมืองจำปาศักดิ์ บ้านโพไซ บ้านเลขที่ 049 หน่วย 04

เครื่องมือที่เลือกเอา ระนาดเอก, ระนาดทุ้ม, พ้องวงใหญ่

บทเพลงแรกที่ได้เอา เพลงพัดชา

ปัจจุบัน สามารถบรรเลงออกงาน ร่วมกับวงพิณพาทย์บ้านพระพินได้แล้ว ตำแหน่ง ระนาดทุ้ม ระนาดเอกเหล็ก และ ฉิ่ง

2. เด็กชายอัฒสะดา นอละจัก (บุตรชายนายบุญมี นอละจัก) อายุ 12 ปี

ฝึกหัดมาแล้ว 11 เดือน

ที่อยู่ เมืองจำปาศักดิ์ บ้านวัดนะคอน บ้านเลขที่ 088 หน่วย 08

เครื่องมือที่เลือกเอา ระนาดเอก

เพลงแรกที่ได้เอา เพลงพัดชา

ปัจจุบัน สามารถบรรเลงได้หลายเพลงเช่น เพลงพัดชา เพลงลาวเลี้ยงเทียน เพลงนกเขาสินวน เพลงลาวดวงเดือน เพลงนาคเกี้ยว เพลงไอ้ดวงจำปา ฯลฯ หากได้ร่วมออกงานบรรเลงกับวงพิณพาทย์บ้านพระพินจะเป็นคนดียิ่ง

1.2. บทบาทของวงพิณพาทย์บ้านพระพิน

วงพิณพาทย์บ้านพระพิน เป็นวงดนตรีที่อยู่คู่กับชาวเมืองจำปาศักดิ์มาตั้งแต่สมัยมิกษัตริย์ปกครองเมือง เป็นวงดนตรีที่มีบทบาททั้งต่อพิธีกรรมความเชื่อของชาวจำปาศักดิ์ และในอดีตวงพิณพาทย์นี้ยังมีบทบาทเป็นดนตรีที่ใช้สำหรับเจ้าผู้ครองนคร (สัมภามณ์เจ้าเฮือนแพงพัน บุตตะโรบล (ณ จำปาศักดิ์) 24 พฤศจิกายน 2556) ในสมัยพระราชอาณาจักรลาว เครื่องพิณพาทย์บ้านพระพิน ถูกเก็บเอาไว้ในคุ้มเจ้าอำมม่อน ในสมัยนั้นวงพิณพาทย์จะถูกใช้เฉพาะงานขององค์มหาดเล็กหลักเมือง และงานที่เกี่ยวข้องกับเจ้าอำมม่อนเท่านั้น จะมีการเสพพิณพาทย์ในคุ้มทุกๆ วันสัปดาห์ 15 คำ ของทุกสัปดาห์ และในช่วงปีใหม่ลาว บุญสงกรานต์จะมีการสรงน้ำพระแก้วขาว และพิธีบายศรีผูกแขนในคุ้มเจ้าอำมม่อน โดยให้มีการเสพงานพิณพาทย์ตลอดทั้งงาน ในสมัยนั้นลูกหลานเชื้อพระวงศ์จำปาศักดิ์หลายคนจะถูกนำมาหัดฟ้อน เข้ากับวงพิณพาทย์ และเชื้อพระวงศ์หลายคนก็สามารถบรรเลงดนตรี

ได้ (สัมภามณเฑียรเจ้าเมืองหลวงจักร วงสาละวัน (ณ จำปาศักดิ์) 3 มกราคม 2557) วงพินพาทย์บ้านพระพิน ยังมีบทบาทในการแสดงรับแขกบ้านแขกเมืองของเจ้าข้าหม่อม เมืองจำปาศักดิ์อีกด้วย เครื่องดนตรีทั้งหมดจึงถูกเก็บรักษาไว้ภายในคุ้มเจ้าข้าหม่อม ในปี พ.ศ.2518 เกิดการปฏิวัติในพระราชอาณาจักรลาว กลายเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เครื่องดนตรีเหล่านี้จึงถูกทางการยึดเข้าไปเก็บไว้ในส่วนกลาง พอหลังจากการปลดปล่อยใน สปป.ลาว จึงได้มีการส่งมอบคืนเครื่องดนตรีชุดนี้ กลับคืนให้เมืองจำปาศักดิ์ แล้วได้นำมาเก็บไว้ที่สโมสรบ้านพระพิน โดยการนำของ แม่ล่อมพวงสี ทินนะกร (ณ จำปาศักดิ์) ได้สร้างหอดนตรีเพื่อใช้เป็นที่พักเก็บเครื่องเป่าพาทย์ชุดนี้ ดังที่เห็นในปัจจุบัน

บทบาทวงพินพาทย์ต่อชุมชน

วงพินพาทย์บ้านพระพิน เป็นวงดนตรีที่มีบทบาทในวิถีชีวิตของชาวเมืองจำปาศักดิ์ โดยเฉพาะชาวบ้านพระพิน และบ้านวัดทอง เพราะสองหมู่บ้านนี้มีความสำคัญเป็นอย่างมากในเมืองจำปาศักดิ์ คือบ้านพระพินเป็นหมู่บ้านที่ตั้งของสโมสรบ้านพระพิน หรือหอเทศน์หลักเมือง ดังนั้นดนตรีจึงมีบทบาทเป็นอย่างมากในหมู่บ้านพระพิน เพราะชาวเมืองจำปาศักดิ์ใช้ดนตรีเป่าพาทย์เป็นสื่อกลางในการติดต่อ กับองค์เทศน์หลัก จะมี การเสพเป่าพาทย์ในทุกๆ วันสัปดาห์ 15 ค่ำ ที่หอดนตรีสโมสรบ้านพระพิน และมีการเสพในงานประเพณีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสโมสร เช่น งานกฐินหอเมือง เลี้ยงหอเทศน์หลักเมือง ขึ้นเจียงขึ้นหีบ ส่วงเฮือ ซึ่งแต่ละประเพณีที่ใช่วงเป่าพาทย์ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับเทศน์หลักเมืองทั้งสิ้น

วงพินพาทย์บ้านพระพินจึงถือได้ว่าเป็นดนตรีที่ใช้สำหรับเทศกาล ศิษย์บ้านทรงเมือง ของชาวเมืองจำปาศักดิ์ การบรรเลงเป่าพาทย์ส่วนใหญ่จะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับองค์เทศน์หลักเมืองโดยตรง (สัมภามณเฑียร บัณฑิต พมมะสิง 30 มกราคม 2557) นักเสพเป่าพาทย์ในสมัยก่อนเป็นทหารอยู่ในวัง นักดนตรีเป่าพาทย์ทุกคนได้รับเงินเดือนจากทางทหาร ปัจจุบันนายบุญเกิด พมมะสิง เป็นผู้ดูแลและควบคุมวงเป่าพาทย์บ้านพระพิน อดีตเคยรับราชการเป็นทหารอยู่ในวังของเจ้าข้าหม่อมเมืองจำปาศักดิ์ พอเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2518 วงเป่าพาทย์จึงถูกยึดเข้าสู่ส่วนกลาง นักดนตรีส่วนใหญ่จึงต้องหันมาประกอบอาชีพอย่างอื่น พอถึงช่วงปลดปล่อย กลายเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จึงมีการส่งมอบคืนเครื่องเป่าพาทย์ชุดนี้ กลับคืนสู่เมืองจำปาศักดิ์เพื่อใช้ในประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของประชาชนชาวเมืองจำปาศักดิ์ ทำให้นักดนตรีหลายคนได้กลับมาเล่นเป่าพาทย์ ปัจจุบันวงพินพาทย์บ้านพระพินจึงถูกใช้ในกิจกรรมของหอเทศน์บ้านพระพิน และงานสำคัญของเมืองจำปาศักดิ์ บ้านพระพินจึงถูกยกให้เป็นหมู่บ้านวัฒนธรรม ประจำเมืองจำปาศักดิ์

ภาพประกอบ 54 ป้ายหมู่บ้านพระพิน

(ภาพโดยเฉลิมพล อะทาโส 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2556)

ภาพประกอบ 55 ภาพสโมสรบ้านพระพิน

(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2556)

บ้านวัดทุ่ง เมืองจำปาศักดิ์ ในอดีตหมู่บ้านดังกล่าวถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางการปกครองของเมืองจำปาศักดิ์ เพราะเป็นที่ตั้งของโฮงว่าการ กลุ่มเจ้าข้าหม่อม ถือได้ว่าเป็นหมู่บ้านที่มีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ ภายในหมู่บ้านวัดทุ่งจะมี กลุ่มของเจ้าข้าหม่อม และบรรดาเชื้อพระวงศ์ของเมืองจำปาศักดิ์อยู่หลายหลัง ซึ่งในปัจจุบัน ยังคงมีลูกหลานอาศัยอยู่ในกลุ่ม ดำเนินสถานะภาพแบบสามัญชนคนทั่วไป แต่ลูกหลานเชื้อพระวงศ์ที่ยังอาศัยอยู่ในกลุ่มยังรักษาจารีตประเพณีที่บรรพบุรุษ ได้พากระทำไว้เท่าที่สามารถจะทำได้ เพราะถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ ภายในราชตระกูล ซึ่งในปัจจุบันก็ยังสามารถพบเห็นได้

ภาพประกอบ 56 คู่มเจ้าราชคณั บ้านวัดทุ่ง เมืองจำปาศักดิ์ ภาพประกอบ 57 คู่มเจ้าบุญอ้อม บ้านวัดทุ่ง เมืองจำปาศักดิ์
(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2556) (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2556)

ภาพประกอบ 58 คู่มเจ้าอุปฮาดทองพูน บ้านวัดทุ่ง ภาพประกอบ 59 คู่มเสด็จเจ้าบุญอ้อม บ้านวัดทุ่ง
(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2556) (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2556)

ปัจจุบันบ้านวัดทุ่งก็ยังเป็นศูนย์กลางการปกครองของเมืองจำปาศักดิ์ เพราะเป็นที่ตั้งของหน่วยราชการเมือง และยังมีศูนย์ราชการอื่นๆ ทำให้บ้านวัดทุ่งเป็นหมู่บ้านแห่งประวัติศาสตร์ของเมืองจำปาศักดิ์ เหล่าบรรดาเชื้อพระวงศ์เจ้าข้าหม่อมเมืองจำปาศักดิ์ ที่ยังพำนักอาศัยอยู่ในคุ้ม ปัจจุบันก็ยังคงดำรงวิถีชีวิตแบบสามัญชนคนธรรมดา หากแต่ถ้ามีบุญหรือประเพณีที่เกี่ยวข้องกับราชตระกูล หรือมีการจัดงานภายในคุ้มก็ยังมี การนำ

พินพาทย์มาเสพ เพื่อรักษารัชมธรรมเนียมของราชตระกูลเอาไว้ เช่น งานบวช งานศพ งานกฐิน งานผูกแขนปีใหม่ งานทำบุญต่างๆ ที่จัดภายในคุ้ม ก็ยังรักษารัชมธรรมเนียมดั้งเดิมเอาไว้ คือมีการนำพินพาทย์มาเสพ วงพินพาทย์บ้านพระพินจึงมีบทบาทเป็นอย่างมากกับธรรมเนียมภายในคุ้ม งานศพของสมาชิกในราชตระกูล ณ จำปาศักดิ์ ก็ยังคงมีพินพาทย์เข้ามาเกี่ยวข้อง รวมไปถึงงานบุญกฐิน งานบวช ที่เป็นลูกหลานในราชตระกูล และงานผูกแขนปีใหม่ ก็ยังมีการนำพินพาทย์มาเสพ หรือการแห่ศพ แห่กองกฐิน ก็ใช้วงพินพาทย์ในการแห่

ภาพประกอบ 60 งานศพเจ้าเฮือนผ่องใสสุดาจัน ณ คุ้มเจ้าราช ภาพประกอบ 61 เสพดนตรีในงานศพเจ้าเฮือนผ่อง

คนัย บ้านวัดทุ่ง เมืองจำปาศักดิ์

สุดาจัน ณ คุ้มเจ้าราชคนัย บ้านวัดทุ่ง เมืองจำปาศักดิ์

ในงานบุญ หรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านพระพินและบ้านวัดทุ่ง ยังมีการใช้วงพินพาทย์ในการประเพณีกรรมต่างๆ ซึ่งพิธีกรรมส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับหอมเหศักดิ์หลักเมือง เกี่ยวข้องกับเชื้อพระวงศ์จำปาศักดิ์ และธรรมเนียมต่างๆ ราชตระกูลเมืองจำปาศักดิ์ ซึ่งวงพินพาทย์บ้านพระพินจะมีบทบาทเป็นดนตรีที่ใช้สำหรับเจ้า และทวดา ศิบ้านทรงเมือง และ แม่ล้าม ในปัจจุบันผู้ที่จะนำพินพาทย์บ้านพระพินไปบรรเลง ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับแม่ล้าม ลูกหลานเชื้อพระวงศ์ ณ จำปาศักดิ์ งานส่วนรวมของเมือง และงานของหอมเหศักดิ์บ้านพระพิน

บทบาทวงพินพาทย์ต่อประเพณี

วงพินพาทย์บ้านพระพิน เป็นวงดนตรีที่มีบทบาทในหลายๆ ประเพณีของชาวเมืองจำปาศักดิ์ ซึ่งประเพณีที่มีวงพินพาทย์บรรเลงล้วนแล้วแต่เป็นประเพณีที่มีความสำคัญของเมือง และเป็นประเพณีที่ชาวเมืองให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก บทบาทของวงพินพาทย์ที่มีต่อประเพณีต่างๆ นั้นเป็นการแสดงออกถึงความเคารพที่ชาวเมืองมีต่อประเพณี โดยใช้เสียงดนตรีเป็นสื่อกลาง เสียงพินพาทย์จึงเป็นสิ่งที่ชาวเมืองจำปาศักดิ์ ให้ความสำคัญ โดยจะมีการนำวงพินพาทย์บ้านพระพินมาบรรเลงในประเพณีที่สำคัญของเมือง ดังนี้

- บุญวัดพู งานนมัสการปราสาทหินวัดพูเมืองจำปาศักดิ์ จัดขึ้นในวันเพ็ญเดือน 3 ของชาวลาว หรือเดือนกุมภาพันธ์ ของทุกปี ซึ่งตรงกับวันมาฆบูชา บุญวัดพูถือได้ว่าเป็นบุญใหญ่ของแขวงจำปาศักดิ์ ศรัทธาญาติโยมจากทุกแขวงในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จะเดินทางมาเพื่อขึ้นกราบนมัสการปราสาทหินวัดพู เพื่อความเป็นสิริมงคล โดยจะมีการออกร้านขายของสินค้าพื้นเมืองของแม่คำ และห้างหุ้นส่วนทั้งภาครัฐและเอกชนมาออกร้านจำหน่ายสินค้า โดยบุญดังกล่าวจะจัดในวันเพ็ญเดือน 3 ซึ่งตรงกับวันมาฆบูชา ของทุกปี ในงานจะเริ่มมีการออกร้านก่อนวันตักบาตรหรือวันเพ็ญเดือน 3 เป็นเวลา 7 วัน โดยก่อนจะถึงวันทำบุญตักบาตร 3 วันจะเป็นการทำพิธีเปิดงาน เช่นตักบาตรวันที่ 15 วันที่ 13 จะมีพิธีเปิด เวลาประมาณ 15.00 น. จะมีการแห่รด

ภาพประกอบ 62 พญากำมะทา

(ภาพโดยเฉลิมพล อะทาโส 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2557)

ภาพประกอบ 63 พระประธานในปราสาทหินวัดพู

(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2557)

บุญชาติซึ่งเป็นการจำลองปราสาทหินวัดพู มาไว้บนรถและตกแต่งด้วยดอกไม้ หน่วยงานทางราชการ และหมู่บ้านต่างๆ จะมีการตกแต่งรถบุญชาติเพื่อเข้าร่วมขบวนแห่ในพิธีเปิด มีการเสพพิณพาทย์ที่พลับพลาของประธาน บทเพลงที่นิยมเสพในงานบุญวัดพูเป็นบทเพลงบรรเลงทั่วไป ไม่มีบทเพลงเฉพาะเนื่องจากไม่มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์มหัศจรรย์เช่น เพลงแขกโหม่ง เพลงเรื่องไพล เพลงนกเขาสีนวล เพลงโอดวงจำปา เป็นต้น พอดกเย็นจะเป็นการแสดงศิลปวัฒนธรรมจากประเทศต่างๆ เช่น ประเทศเวียดนาม ไทย จีน กัมพูชา และญี่ปุ่น เป็นต้น ซึ่งในแต่ละปีก็จะมีแสดงของแต่ละประเทศเข้าร่วมแตกต่างกันออกไป ในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ ศรัทธาญาติโยมจากทั่วสารทิศจะขึ้นนมัสการกราบไหว้ พญากำมะทา พระประธานบนปราสาทหินวัดพู สิ่งศักดิ์สิทธิ์บริเวณปราสาทหิน และทำบุญกองอัถฐา มีการจัดแข่งขันพายเรือบริเวณบารายหรือสระ

น้ำหน้าทางขึ้นวัดพุ พอดตอนเย็นก็จะเป็นการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นเมืองของเมืองจำปาศักดิ์ โดยนักเรียน นักศึกษาจากโรงเรียนในเมืองจำปาศักดิ์ มีการแสดงหมอลำ ปลอดภัย มหรสพต่างๆ ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ ช่วงเช้าจะเป็นการตักบาตร โดยจะมีครูบา และเจ้า เดินทางมาจากทั่วทั้งแขวงจำปาศักดิ์และแขวงใกล้เคียงเดินทางมารับบิณฑบาต ในช่วงเช้า ส่วนช่วงเย็นจะเป็นการเวียนเทียน เป็นการเดินเวียนเทียนขึ้นไปบนปราสาทหินวัดพู เป็นอันเสร็จพิธี

- บุญผูกแขนปีใหม่ เป็นประเพณีขึ้นปีใหม่ในแบบของชาวลาว จะมีขึ้นในเดือน 5 ของชาวลาว หรือเดือนเมษายน ของทุกปี ปีใหม่ลาวจะตรงกับวันที่ 13 – 15 เมษายน ซึ่งชาวลาวจะมีประเพณีสู่ขวัญและผูกแขน ในวันที่ 16 เมษายน ในช่วงเช้า ชาวเมืองจำปาศักดิ์ทุกคนจะไปร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญกันที่ สโมสรบ้านพระพิน โดยมีแม่ล่อม พ่อช่างเป็นประธาน จะมีการสู่ขวัญ ภายในหอฟ่อนของสโมสรบ้านพระพิน หลังจากสู่ขวัญเป็นที่เรียบร้อย ชาวเมืองจะนำฝ่ายผูกแขนเข้าไปหา แม่ล่อม พ่อช่าง เพื่อให้ท่านผูกแขนให้เพื่อความป็นสิริมงคล หลังจากนั้น ชาวเมืองก็จะผูกแขนให้กับพ่อช่างแม่ล่อม เพื่อแสดงความเคารพต่อทั้ง 2 คน ชาวเมืองที่ไปร่วมงาน จะมีการผูกแขนซึ่งกันและกัน วงพิณพาทย์จะบรรเลงเพลงมงคลประกอบพิธีกรรมเพื่อให้เสียงของคนตรีสื่อถึงความสุข ความสวัสดิมีชัย ในการเฉลิมฉลองปีใหม่ลาว บทเพลงที่นิยมบรรเลงได้แก่ เพลงสร้อยสนใหญ่ เพลงเขมรเกี่ยวข้าว เพลงลาวलोंน่าน เพลงลาวดวงเดือน ฯลฯ เป็นต้น ส่วนในช่วงบ่ายจะมีการสู่ขวัญผูกแขนในคุ้ม (คุ้มเจ้าราชคณัย เมืองจำปาศักดิ์) หลังจากเสร็จพิธีสู่ขวัญที่สโมสรบ้านพระพิน ชาวเมืองจะร่วมรับประทานอาหารเที่ยงร่วมกัน ส่วนในช่วงบ่ายพ่อช่าง แม่ล่อม เจ้าเข้าไปในคุ้ม เพื่อร่วมพิธีสู่ขวัญภายในคุ้ม พิธีสู่ขวัญภายในคุ้มจะมีเฉพาะเครือญาติในราชวงศ์เท่านั้นที่เข้าร่วมพิธี ในพิธีจะมีการเสพพิณพาทย์ประกอบ การสู่ขวัญ ในคุ้มจะเป็นการสู่ขวัญกันเฉพาะในกลุ่ม ที่เป็นเชื้อพระวงศ์ดั้งเดิมเท่านั้น วงพิณพาทย์จะมีบทบาทในการบรรเลงเพลงเพื่อความป็นสิริมงคลผ่านเสียงเพลงที่เกิดจากเครื่องพิณพาทย์ที่บรรเลง บทเพลงที่นิยมบรรเลงเช่น เพลงนกเขาสินวน เพลงสร้อยสนใหญ่ เพลงเขมรไทรโยค เพลงไอ้ดวงจำปา เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในพิธีกรรมดังกล่าวเพราะถือปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยพระราชอาณาจักรลาว พอเสร็จจากพิธีสู่ขวัญแล้ว จะเป็นการผูกแขนลูก ผูกแขนหลาน ภายใน เสร็จพิธีก็เป็นการร่วมรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน

- เลี้ยงหอพู ประเพณีเลี้ยงหอพูจะมีขึ้นในช่วง ออกใหม่ 3 ค่ำ เดือน 6 ของชาวลาว (เดือนพฤษภาคม) ประเพณีเลี้ยงหอพูมีอีกชื่อว่า เลี้ยงหอรักยา เป็นพิธีกรรมที่ชาวเมืองจำปาศักดิ์ให้ความเคารพมาก จะจัดขึ้นที่หอมหศักดิ์ที่อยู่ไม่ไกลจากปราสาทหินวัดพู เมืองจำปาศักดิ์ ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวจะจัดขึ้นเพียง 1 วัน และในทุก 3 ปีจะมีการงัน หรือจะจัดขึ้น 2 วัน กับ 1 คืน พิธีกรรมเลี้ยงหอพูจะเริ่มตั้งแต่เช้าตรู่ โดยจะมีการฆ่าวัว หรือควาย ในช่วงเช้าตรู่ หลังจากนั้นชาวเมืองก็จะเริ่มเข้าสู่หอฟ่อน พิณพาทย์ก็เริ่มบรรเลง โดยที่พ่อช่าง แม่ล่อม จะเดินทาง

ถึงหอฟ้อนในช่วงเช้า หลังจากนั้น ข้าวเจ้า นางเทียมก็จะมาช่วยเปลี่ยนเครื่องทรง เริ่มพิธีพินพาทย์บรรเลงเพลงตามแต่ แม่ล่อม พ่อช่างจะเรียก ส่วนใหญ่จะบรรเลง เพลงกลม เพลงกราวนอก และเพลงอรัญ เพราะเป็นเพลงประจำขององค์มหัศจรรย์ ในช่วงเช้าจะมีพิธีคดเหล่านิยมบรรเลงเพลงเขมรเกี่ยวข้าวหรือพดชา หลังจากนั้นเป็นการถวายพาหวน พาควา ชาวเมืองทุกคนจะนำเครื่องเช่นเข้าไปถวายองค์มหัศจรรย์ มีการพักรับประทานอาหารในช่วงเที่ยง ส่วนในช่วงบ่ายมีการเสพพินพาทย์ ให้แก่องค์มหัศจรรย์ มีเจ้าพระหรือพญานาค จะมีการบรรเลงเพลงเชิด ส่วนในช่วงเย็นก่อนเสร็จพิธีก็มีการตั้งแถวเป็นขบวน เดินไปทางทิศเหนือและทิศใต้ของหอมหัศจรรย์ (หอพู) มีการยิงปืนขับไล่สิ่งไม่ดีให้ออกไป เสร็จแล้วเป็นการบรรเลงเพลงส่งองค์มหัศจรรย์ เป็นอันเสร็จพิธี บทเพลงที่บรรเลงส่วนใหญ่จะเป็นบทเพลงมณฑลเช่น เพลงนางนาค เพลงสร้อยสนใหญ่ เพลงพดชา เป็นต้น

- บุญสว่างเอื้อพระพิน เป็นประเพณีแข่งเรือของชาวบ้านพระพิน เรียกว่าสว่างเอื้อปู่ตา จัดขึ้นในช่วงเดือน 11 เดือนพฤศจิกายน ออกใหม่ 3 ค่ำ ประเพณีสว่างเอื้อพระพินถือได้ว่าเป็นประเพณีที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในช่วงเดือน 11 แต่ละเมืองในแขวงจำปาศักดิ์จะมีการจัดประเพณีสว่างเอื้อ เพื่อเป็นการแข่งขันกันในแต่ละเมือง โดยบุญสว่างเอื้อจะต้องจัดขึ้นที่บ้านพระพินเป็นที่แรก จึงจะไปจัดที่อื่นๆ ต่อไป ถือได้ว่าเป็นการแสดงความเคารพต่อองค์มหัศจรรย์หลักเมืองและเป็นการเปิดฤดูกาลบุญสว่างเอื้อแขวงจำปาศักดิ์ บุญสว่างเอื้อพระพินจะจัดขึ้นเพียงวันเดียว คือ ออกใหม่ 3 ค่ำ เดือน 11 เดือนพฤศจิกายน ของทุกปี โดยในวันดังกล่าวจะมีพิธีอัญเชิญองค์มหัศจรรย์ลงมาชมการสว่างเอื้อ พิธีจะเริ่มขึ้นในตอนเช้าที่เรือนพ่อช่าง จะมีการเสพพินพาทย์ในบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับองค์มหัศจรรย์ เช่น เพลงเสมอ เพลงรว เพลงกลม และเพลงกราวนอก เพื่ออัญเชิญองค์มหัศจรรย์ลงมาเทียมแม่ล่อม พ้ององค์มหัศจรรย์ลงมาเทียมแล้ว ข้าวเจ้า นางแดง ก็จะอัญเชิญองค์แม่ล่อมเสด็จลงไปประทับนั่งชมการสว่างเอื้อที่แคมท่าแม่น้ำโขง บริเวณแคมท่าสโสรบ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์ หลังจากนั้นก็เป็นการสว่างเอื้อของแต่ละหมู่บ้านในเมืองจำปาศักดิ์ เช่น บ้านวัดธาตุ บ้านพระนอน บ้านโพไซ เป็นต้น พอแข่งขันกันเสร็จรู้แพ้รู้ชนะ ก็จะเป็นการอัญเชิญแม่ล่อมขึ้นประทับยังหอพ่อช่าง พินพาทย์เสพฉลองเพื่อส่งองค์มหัศจรรย์กลับคืนสู่เมืองเถน เป็นอันเสร็จพิธีการสว่างเอื้อปู่ตา

- บุญสว่างเอื้อเมืองจำปาศักดิ์ เป็นประเพณีแข่งเรือยาวของชาวเมืองจำปาศักดิ์ จัดขึ้นในช่วงเดือน 11 จัดหลังจากบุญสว่างเอื้อพระพิน บุญสว่างเอื้อเมืองจำปาศักดิ์ถือได้ว่าเป็นประเพณีแข่งเรือที่ใหญ่ โดยจะมีเรือจากเมืองต่างๆ ในแขวงจำปาศักดิ์มาร่วมแข่งขัน เช่น เมืองปะทุมพอน เมืองโขง เมืองสุขุม เมืองโพนทอง เป็นต้น เมืองต่างๆ เหล่านี้จะส่งเรือเข้าร่วมการแข่งขันในทุกๆ ปี โดยวันแรกจะเป็นวันเฮือโฮม เรือจากเมืองต่างๆ จะมาจอดเทียบท่าที่เมืองจำปาศักดิ์ ฝายทุกคนจะตรวจสอบและดูแลเรือของตัวเอง และพักผ่อน วันที่สอง ในช่วงเช้า

จะมีประชาชนมากล่าวเปิดงานบุญสว่างเอือเมืองจำปาศักดิ์ ที่ศาลาหอไช เมืองจำปาศักดิ์ มีการเสพพิณพาทย์ ต้อนรับที่ศาลาหอไช เพลงที่นิยมเสพส่วนใหญ่เป็นเพลงที่มีลักษณะสนุกสนานเช่น เพลงลาวล่องนำ เพลงอรทัย เพลงนาคเกี้ยว เพลงไอ้ดวงจำปา เพลงเขมรปากท่อ ฯลฯ เป็นต้น พอประชาชนกล่าวเสร็จมีการยิงปืนเปิดงาน เป็นการเริ่มแข่งเรือ โดยการแข่งเรือจะดำเนินไปเรื่อยๆ ทั้งวัน จนถึงช่วงเย็น มีการตัดสินผลการแข่งขันของเรือแต่ละเมืองที่ส่งเข้าแข่งขัน เมื่อรู้แพ้รู้ชนะกันเป็นที่เรียบร้อย เรือทุกราก็จะพายไปรวมกันที่จุดเริ่มต้น แล้วจะมีการ

ภาพประกอบ 64 ศาลาหอไช เมืองจำปาศักดิ์ (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 17 ธันวาคม พ.ศ.2557)

พายเรือมาเป็นขบวนแบบช้าๆ ภายในเรือจะมีการฟ้อนประกอบเสียงกลองและแซง เป็นจังหวะ เพื่อให้กรรมการชม และตัดสินความสวยงาม ความพร้อมเพียงของการฟ้อนภายในลำเรือ ชาวจำปาศักดิ์เรียกว่า “ตีช่างน้ำนอง” ส่วนบนศาลาหอไชก็จะมีการเสพพิณพาทย์รับ พอเรือทุกรำเข้าเทียบท่าก็จะเป็นการประกาศผลการแข่งขัน พร้อมกับพิธีมอบถ้วยรางวัล ประชาชนกล่าวปิดงาน เป็นอันเสร็จพิธี

- **บุญเพ็งธาตุ** เป็นงานบุญที่ชาวเมืองจำปาศักดิ์จะมานมัสการกราบไหว้พระธาตุของเจ้าราชครูหลวง พระยอดแก้วโพนสะเม็ก (ยาครูจู้หอม) วัดธาตุฝุ่น เมืองจำปาศักดิ์ มีขึ้นในในวันเพ็ญ เดือน 12 หรือเดือน พฤศจิกายน ของทุกปี ในวันดังกล่าวจะมีพ่อค้าแม่ค้า มาขายของภายในบริเวณวัดมีทั้งสินค้าพื้นเมือง และสินค้า

ต่างๆ มากมาย ในช่วงเช้าจะมีการทำบุญตักบาตร ส่วนในช่วงกลางวันจะเป็นการเตรียมงาน ชาวเมืองจะมารวมตัวกันที่วัด เพื่อฟังเทศน์ในศาลาหอแจกเป็นการเทศน์เรื่องพระเวสสันดรชาดก พอตอนบ่ายจะมีการแห่ปราสาทผึ้งในแบบของลาว มีการแห่ปราสาทผึ้งใหญ่ จากหน้าคຸ້ມของเสด็จบ้านวัดทุ่งมาถวายในช่วงบ่าย ชาวเมืองที่มีจิตศรัทธาจะมีการตกแต่งปราสาทผึ้ง พร้อมต้นเงิน เพื่อนำมาถวายต่อคณะภิกษุวัดธาตุฝุ่น

ภาพประกอบ 65 ธาตุพระครูยอดแก้วโพนสะเม็ก (ยาครูจี๋หอม) (ภาพ โดย เฉลิมพล อดิธาโส 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2556)

โดยนำปราสาทผึ้ง ใ้รถแห่มาตามถนนเพื่อให้ศรัทธาญาติโยมรวมอนุโมทนาทำบุญร่วม พอเข้าถึงวัด จะแห่ประสารทผึ้งรอบธาตุพระครูโพนสะเม็ก 3 รอบ แล้วจึงนำไปประเคนถวายให้พระภิกษุสงฆ์ เสร็จพิธีแห่ปราสาทผึ้งเป็นการประกอบพิธีทางสงฆ์ มีการสวดมนต์เย็นเจริญพระพุทธมนต์ ทั่วไป เสร็จแล้วจะเป็นการเวียนเทียนรอบธาตุของพระครูโพนสะเม็ก วงพิณพาทย์จะมีการเสฟเพลงโหมโรงในช่วงเย็นก่อนมีการเจริญพระพุทธมนต์เย็น และ บรรเลงในการแห่ปราสาทผึ้งจากหน้าคຸ້ມใหญ่ บ้านวัดทุ่ง โดยวงพิณพาทย์จะตั้งเครื่องบรรเลงบนรถแห่ไปตามถนน โดยวงพิณพาทย์จะบรรเลงบทเพลงที่มีความสนุกสนานมีจังหวะเร้าแรง เช่น เพลงอรทัย เพลงนาคเกี้ยว เพลงลาวलोंนนาน เพลงลาวเสียงเทียน ฯลฯ เป็นต้น ในช่วงเย็นจะมีการเสฟก่อนเจริญพระพุทธมนต์ในศาลาหอแจก

ภาพประกอบ 66 บรรยายศาสนพิธีชาติ ณ วัดราชบุรณ เมืองจำปาศักดิ์ (ภาพโดย เฉลิมพล อดิชาติ 6 พฤศจิกายน พ.ศ.2557)

- **กฐินหอเมือง** เป็นประเพณีที่มีขึ้นในเดือน 12 หรือเดือน พฤศจิกายน ของทุกปี บุญกฐินหอเมืองแม่ ล่ามจะเป็นผู้กำหนดวัน โดยประเพณีกฐินหอเมืองจะมี 2 วัน วันแรกเรียกว่าวันโฮมหรือวันรวม จะมีการตกแต่ง กองกฐินที่หอฟ่อน จัดอาสนะพระสงฆ์ ตั้งเครื่องพิณพาทย์ที่หอฟ่อน ชาวเมืองทุกคนต่างมาเตรียมงานที่สโมสร บ้านพระพิน ทำอาหารสำหรับเลี้ยงผู้ที่มาร่วมงาน เวลา 13.00 น. ชาวเมืองทุกคนต่างทยอยเข้าร่วมในงาน กฐินหอ ณ สโมสรบ้านพระพิน พิณพาทย์ก็เริ่มบรรเลงฉลองกองกฐินไปเรื่อยๆ เวลาประมาณ 17.00 น. พระสงฆ์เดินทางมาถึงญาติโยมพร้อม เริ่มพิธีทางสงฆ์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์สวดมนต์ฉลองกองกฐิน ให้ ศิลาให้พรประพรมน้ำพระพุทธมนต์ เสร็จพิธีทางสงฆ์ ปี่พาทย์เริ่มบรรเลงเพลงโหมโรง ตามด้วยเพลงบรรเลง ทั่วไป เช่น เพลงนางนาค เพลงเขมรปากท่อ เพลงเรือไฟ เป็นต้น ชาวเมืองร่วมรับประทานอาหารเย็น เวลา ประมาณ 20.00 น. เป็นการเริ่มเสพการแสดงมหรสพฉลองกองกฐิน เช่น หมอลำได้ ปลัดดื้อ เป็นต้น การละเล่น จะดำเนินไปตลอดทั้งคืน วันที่ 2 เป็นวันทอดกฐิน ในช่วงเช้าจะมีการดับบาตรและพระสงฆ์จะมานั่งจังหันต์

ภาพประกอบ 67 บรรยายการทอดกฐิน ณ ศาลาหอแจก วัดบ้านพัทธคาม เมืองจำปาศักดิ์
(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2556)

เช้า ที่งานพอเสร็จ ชาวเมืองก็รับประทานอาหารร่วมกัน รับประทานอาหารเสร็จก็เริ่มขนกองกฐินใส่รถยนต์ เพื่อจะนำไปทอดถวายที่วัด ในการแห่กองกฐินหอเมืองจะใช้วงพิณพาทย์ โดยจะนำเครื่องพิณพาทย์และนักดนตรีเสพบนหลังรถกระบะ แล้วให้รถพิณพาทย์วิ่งนำไปจนถึงวัด พอถึงวัดรถที่บรรทุกวงพิณพาทย์ ก็จะจอดใกล้ๆ บริเวณอุโบสถวัดเพื่อที่จะบรรเลง ให้ชาวเมืองเดินแห่กองกฐินรอบอุโบสถ แล้วจึงนำขึ้นบนหอแจก (ศาลาการเปรียญ) เป็นการทอดกฐิน

ภาพประกอบ 68 เสพพิณพาทย์ในการแห่กองกฐิน (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2556)

- **จีนเจียงขึ้นหยี่** เป็นพิธีกรรมที่มีขึ้นในเดือนเจียงของชาวลาว หรือเดือน ธันวาคม พิธีดังกล่าวจะเริ่มในวันออกใหม่ 3 ค่ำ จนถึง ออกใหม่ 10 ค่ำ นับเป็นเวลา 7 วัน โดยพิธีนี้จะมีขึ้นที่สโมสรบ้านพระพิน ชาวเมืองจำปาศักดิ์ที่มีความเคารพศรัทธาต่อองค์มหะศักดิ์ จะนำขันมาขึ้นของรักษาซึ่งประกอบไปด้วย เทียนชัน 5, ดอกไม้ 1 คู่, เหล้า 1 ขวด, บุหรี่ 1 ซอง, เงิน, ใส่ลงไปในขัน หรือบางคนอาจใส่ขนม ก็มี จัดเป็น 2 ชุดสำหรับพ่อช่างและแม่ล่ำ แล้วนำไปถวายพ่อช่าง ที่เรือนพ่อช่าง โดยเชื่อกันว่าในช่วงเวลาดังกล่าวองค์มหะศักดิ์จะลงมาเพื่อรับขัน ชาวเมืองจึงมีการแต่งขันเพื่อนำไปถวายต่อองค์มหะศักดิ์ โดยผ่านทางพ่อช่างและแม่ล่ำ จะมีการเสพพิณพาทย์รับองค์มหะศักดิ์ในช่วงเช้าของวันออกใหม่ 3 ค่ำ หลังจากนั้นชาวเมืองก็จะทยอยมาถวายขัน หรือขึ้นของรักษากัน เป็นเวลา 7 วัน จนถึงช่วงเย็นของวันออกใหม่ 10 ค่ำ จึงจะมีการเสพพิณพาทย์เพื่อส่งองค์มหะศักดิ์เป็นอันเสร็จพิธี ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวพ่อช่าง และแม่ล่ำจะมาประจำอยู่ที่เรือน ที่สโมสรบ้านพระพิน โดยชาวเมืองที่จะมาขึ้นเจียงขึ้นหยี่จะเตรียมขันใส่ของมา 2 ชุด แล้วนำไปถวายต่อพ่อช่างและแม่ล่ำ ตลอดทั้ง 7 วัน หากใครที่บ้า หรือบนอะไรไว้ ก็ต้องนำมาถวาย เช่น บ้า ไก่ 1 ตัว, น้ำส้ม หรือแม้แต่บ้าเสพพิณ เสพแคน ก็ต้องให้ข้าวเจ้า พ่อช่าง หลอมองค์มหะศักดิ์แล้วก็นำมาเสพถวาย ตามที่ได้บ้าไว้ ซึ่งคนลาวเรียกว่า “ปลงบ้า”

ประเพณีเลี้ยงหอมมหะศักดิ์หลักเมือง

ประเพณีเลี้ยงหอมมหะศักดิ์หลักเมือง เป็นประเพณีที่มีคู่กับชาวจำปาศักดิ์มาอย่างช้านาน ประเพณีเลี้ยงหอมมหะศักดิ์หลักเมืองของชาวเมืองจำปาศักดิ์ จะมีการจัดที่สโมสรบ้านพระพิน โดยใช้หอพ็อนเป็นสถานที่จัดงาน ประเพณีเลี้ยงหอมนี้จะจัดขึ้นในช่วง ออกใหม่ 3 ค่ำ เดือน 4 ของชาวลาว ในทุกๆ ปี เรียกสั้นๆ ว่า “เลี้ยงหอพระพิน” ชาวจำปาศักดิ์เชื่อว่าในช่วงเวลาดังกล่าว องค์มหะศักดิ์หรือผีบ้านทรงเมือง ที่ชาวจำปาศักดิ์ให้ความเคารพนับถือจะลงมาเพื่อรับเครื่องสักการะจากลูกหลานชาวเมือง โดยผ่านทางพ่อช่าง แม่ล่ำ ประเพณีเลี้ยงหอจึงมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อชาวเมืองจำปาศักดิ์ เพราะชาวเมืองจำปาศักดิ์และเมืองใกล้เคียง จะเดินทางมาเพื่อกราบขอพร และถวายเครื่องสักการะแด่องค์มหะศักดิ์ เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข เกิดสิริมงคล นับเป็นประเพณีที่ชาวเมืองจำปาศักดิ์และลูกหลานจำปาศักดิ์จะมารวมตัวกัน เพื่อถวายเครื่องสักการะและถามไถ่ปัญหา หรือข้อข้องใจต่อองค์มหะศักดิ์

ประเพณีเลี้ยงหอ เป็นประเพณีที่เกิดจากความเชื่อแบบดั้งเดิมของชาวลาวในแบบ พราหมณ์และผี โดยชาวเมืองจำปาศักดิ์จะมีการติดต่อกับผีแถนที่อยู่บนสวรรค์ โดยผ่านทางพ่อช่าง แม่ล่ำ โดยเชื่อว่า ในประเพณีเลี้ยงหอ องค์มหะศักดิ์ที่อยู่บนสวรรค์จะลงมาเยี่ยมพ่อช่าง แม่ล่ำ เพื่อให้ชาวเมืองได้มาไต่ถามปัญหาต่างๆ และเป็นการตอบแทนองค์มหะศักดิ์ที่ได้ปกป้องรักษาชาวเมืองให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข มาตลอดทั้งปี และบันดาลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ในประเพณีเลี้ยงหอจะมีการถวายเครื่องสังเวยต่างๆ เช่น เหล้า พากวน พากาว น้ำหวาน หมากพลู บุหรี่ ฯลฯ ในงานยังมีการเสพพิณพาทย์ถวาย เพื่อให้องค์มหะศักดิ์ที่ลงมาเยี่ยมเกิดความพอใจ และออกมาพ็อนให้ชาวเมืองได้เห็น เพื่อความเป็นสิริมงคล โดยลูกหลานชาวเมืองจำปาศักดิ์ที่มาจากต่างประเทศ

หรือต่างเมือง จะมารวมตัวกันที่สโมสรบ้านพระพินเพื่อมาร่วมงาน ประเพณีดังกล่าวจะจัดขึ้นเพียง 1 วัน โดยเริ่มงานในช่วงเช้าประมาณ 07.00 น. ไปจนถึง 19.00 น. ของวันออกใหม่ 3 ค่ำ เดือน 4 ของชาวลาว ในรอบ 3 ปี จะมี “การงัน” หรือ จะมีการลงหอ 2 วัน คือ วันออกใหม่ 2 ค่ำ เดือน 4 และ วันออกใหม่ 3 ค่ำ เดือน 4 โดยปีดังกล่าวจะต้องมีการเอาบุญบังไฟใน เดือน 6 ของชาวลาวด้วย การงันนี้จะมีการลงหอขององค์มหัศจรรย์ตลอดทั้งวันทั้งคืนเป็นจำนวน 5 ครั้ง ตามช่วงเวลาดังนี้

วันออกใหม่ 2 ค่ำ เดือน 4

เวลาประมาณ	14.00 น. – 18.00 น.	องค์มหัศจรรย์ลงเทียมรอบที่ 1
	20.00 น. – 22.00 น.	องค์มหัศจรรย์ลงเทียมรอบที่ 2
	03.00 น. – 06.00 น.	องค์มหัศจรรย์ลงเทียมรอบที่ 3

วันออกใหม่ 3 ค่ำ เดือน 4

เวลาประมาณ	08.00 น. - 11.00 น.	องค์มหัศจรรย์ลงเทียมรอบที่ 4
	14.00 น. – 19.00 น.	องค์มหัศจรรย์ลงเทียมรอบที่ 5

ในช่วงเวลาที่มีการลงหอ ลูกหลานชาวเมืองจำปาศักดิ์จะเอาเครื่องสักการะมาถวายต่อองค์มหัศจรรย์ เช่น เหล้า บุหรี่ น้ำหวาน น้ำหอม เบียร์ เทียนขี้ผึ้ง ดอกไม้ ฯลฯ โดยนำของดังกล่าวใส่ขัน หรือพานรวมกันแล้วนำไปให้ข้าวจ้า เพื่อให้เข้าจ้านำถวายพ่อช่าง หรือแม่ล่อม หลังจากนั้นพ่อช่าง หรือแม่ล่อมจะดื่ม เหล้า หรือน้ำหวาน ที่ลูกหลานนำมาถวาย แล้วเปิดโอกาสให้ลูกหลานได้ซักถาม ขอบปัญหาต่างๆ หรือขอพรจากพ่อช่าง แม่ล่อม หลังจากนั้นพ่อช่าง แม่ล่อมจะพรหมน้ำหอม แล้วผูกแขน ในระหว่างที่มีการเทียมขององค์มหัศจรรย์ ชาวเมืองจะเข้ามาถวายเครื่องสักการะ พอถึงช่วงที่พ่อช่าง หรือแม่ล่อม อยากจะพอนก็จะลุกขึ้น แล้วข้าวจ้าจะส่งดาบติดเทียนพร้อมจุดเทียนที่ปลายดาบ 2 คืบให้พ่อช่าง หรือแม่ล่อม แล้วพ่อช่าง หรือแม่ล่อมก็จะเดินออกมารำ ถูดาบรอบเสาหลักเมือง 3 รอบ แล้วจึงเข้าที่ประทับ โดยจะมีการสลับกันออกมา บางทีก็พ่อช่างออกมารำ พ่อช่างเข้าที่ประทับแม่ล่อมก็ออกมารำ ในช่วงที่พ่อช่าง หรือแม่ล่อมเข้าที่ประทับลูกหลานชาวเมืองจำปาศักดิ์ก็จะนำเครื่องสักการะเข้าไปถวาย พอใกล้ถึงช่วงที่จะพัก พ่อช่าง และแม่ล่อมจะออกมารำพร้อมกัน โดยพ่อช่างจะรำออกหน้า ตามด้วยแม่ล่อม รำรอบ เสาหลักเมือง 3 รอบ แล้วกลับเข้าที่ประทับ

ชาวเมืองจำปาศักดิ์มีความเชื่อว่า องค์มหัศจรรย์หลักเมืองที่เสด็จลงมาบนเป็นผีบ้านทรงเมืองที่คอยปกป้องรักษาชาวเมืองจำปาศักดิ์ทุกคน ให้อยู่เย็นเป็นสุขซึ่งแต่ละองค์ก็มีชื่อแตกต่างกัน คือ เสด็จเจ้าอินตรา เสด็จเจ้าคำแสนงอน และเสด็จเจ้าธรรมรังสี นอกจากนี้ ยังมีเทวดาอารักษ์ที่คอยปกป้องรักษาชาวเมืองจำปาศักดิ์อีก ถือว่าเป็นพระภูมิเจ้าที่ คอยดูแลรักษาลูกหลานชาวเมือง คือ พ่อเฒ่าล่อม พญากำมะทา และเจ้าพระหรือพญานาค ซึ่งเทวดาอารักษ์ทั้งหลายที่กล่าวมานี้ ชาวจำปาศักดิ์ถือว่าเป็นมหัศจรรย์ รักษาบ้านรักษาเมือง

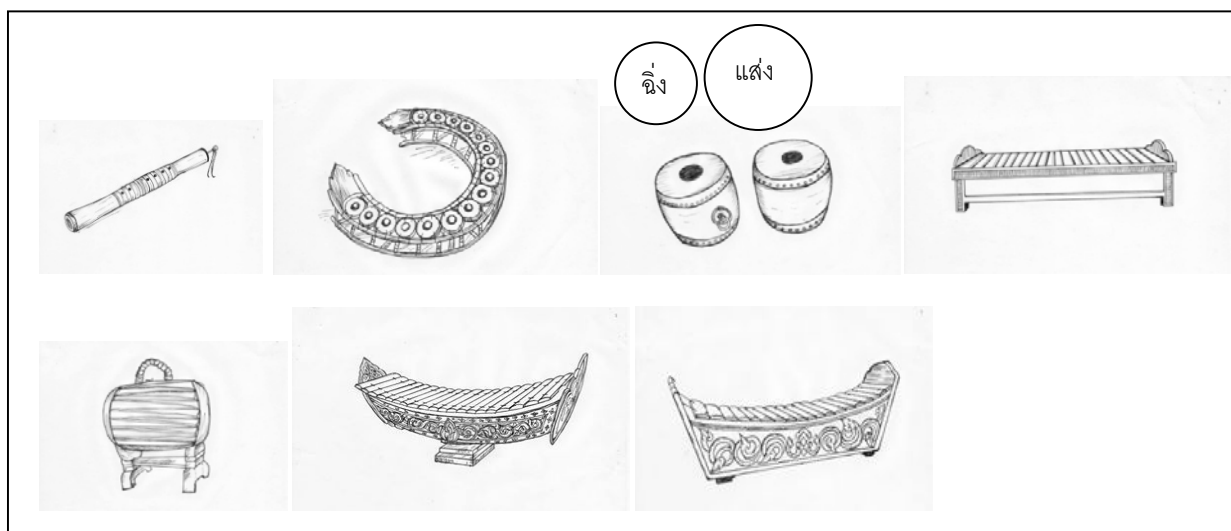
2.1.รูปแบบการบรรเลงในพิธีกรรม

วงพิณพาทย์นับว่ามีบทบาทสำคัญในพิธีกรรมเลื่องลือแห่งศักดิ์สิทธิ์หลักเมือง ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างชาวเมืองจำปาศักดิ์กับองค์แห่งศักดิ์ผ่านเสียงของดนตรี วงพิณพาทย์จึงมีหน้าที่อันสำคัญ ในการดำเนินพิธีกรรมเลื่องลือแห่งศักดิ์สิทธิ์หลักเมืองเพื่อให้พิธีกรรมมีความสมบูรณ์ สร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้พิธีและความสนุกสนาน ผ่านบทเพลงที่บรรเลงโดยวงพิณพาทย์

ในพิธีกรรมเลื่องลือแห่งศักดิ์สิทธิ์หลักเมือง มีการใช้วงพิณพาทย์ของสโมสรบ้านพระพินในการประกอบพิธีกรรมซึ่งวงพิณพาทย์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ประกอบด้วยเครื่องดนตรีที่พาทย์เป็นหลัก ดังนี้ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ระนาดเอกเหล็ก ฆ้องวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด ปี่ ฉิ่ง และแตร นักดนตรีที่บรรเลงในพิธีกรรมเลื่องลือแห่งศักดิ์สิทธิ์หลักเมือง มี 8 คน ซึ่งจะมีการผลัดเปลี่ยนหรือสลับการบรรเลงกันในแต่ละเครื่องมือ ส่วนฉิ่งและแตรนั้น คนที่ตีกลองทัดจะเป็นผู้ตี เนื่องจากบางบทเพลงไม่มีการตีกลองทัด

ภาพประกอบ 69 วงพิณพาทย์ประกอบพิธี (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

ภาพประกอบ 70 ผังวงพิณพาทย์ที่บรรเลงในพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง

วงพิณพาทย์ที่บรรเลงในพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง ประกอบไปด้วยเครื่องประเภทตีเป็นหลักและเครื่องเป่า ดังนี้ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ระนาดเอกเหล็ก ตะโพน กลองทัด ฆ้องวงใหญ่ ปี่ ฉิ่ง และแสง มีการตั้งเครื่องดนตรีเป็น 2 แถว แถวหน้าจากซ้ายมือของภาพจะเป็นตะโพน ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ส่วนแถวหลังจากซ้ายมือของภาพจะเป็น ปี่ ฆ้องวงใหญ่ กลองทัด ระนาดเอกเหล็ก ส่วนฉิ่ง และแสงนั้น ผู้บรรเลงกลองทัดจะเป็นผู้ตี บทเพลงที่มีไม่มีการบรรเลงกลองทัด ผู้ที่ตีกลองทัดจะตีฉิ่งหรือแสงแทน ซึ่งการจะตีฉิ่งหรือแสงก็ขึ้นอยู่กับบทเพลง ถ้าเป็นบทเพลงที่เรียบง่ายเช่น เพลงนางนาค เพลงพัสดา เพลงนกเขาสีนวล จะตีฉิ่งเพราะจังหวะต้องการความสง่างามสม่ำเสมอ แต่ถ้าเป็นเพลงอรรถ เพลงนาคเกี้ยว จะตีแสงเพราะทำนองเพลงมีความสนุกสนานร่าเริงจึงใช้เสียงแสงเสริมให้มีความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น ส่วนบทเพลงหน้าพาทย์เช่น เพลงกลม เพลงกราวนอก ซึ่งเป็นบทเพลงที่มีการบรรเลงกลองทัด จะไม่มีการตีฉิ่งหรือแสง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตำแหน่งของนักดนตรีด้วย หากนักดนตรีคนไหนไม่มีเครื่องบรรเลงก็จะตีฉิ่งประกอบ ส่วนการตั้งวงพิณพาทย์ในผามพิธิ จะตั้งทางด้านขวาของหอฟ้อนหรือบริเวณด้านขวาของอาสนะพุ่มข้าวบิณฑ์ แม่ลาม ในหอฟ้อนจะมีการต่อเรือออกมาทางด้านขวา สำหรับให้วงพิณพาทย์บรรเลงโดยเฉพาะ

พื้นที่สำหรับนั่งบรรเลงพิณพาทย์

ภาพประกอบ 71 หอฟ้อนสโมสรบ้านพระพิน (ภาพโดยเฉลิมพล อะทาโส 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2556)

การบรรเลงพิณพาทย์ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง จะมีการบรรเลงตลอดทั้งงาน การบรรเลงนั้นจะบรรเลงต่อเมืองมืองค์เหศักดิ์ออกฟ้อน โดยที่วงพิณพาทย์จะคอยสังเกตที่อาสนะพ่อช่าง แม่ล่อม หากพ่อช่าง หรือแม่ล่อมลุกขึ้นยืนที่อาสนะ วงพิณพาทย์จะต้องขึ้นเพลงทันที และจะมีการบรรเลงเพลงไปเรื่อยๆ ตั้งแต่ที่พ่อช่าง หรือแม่ล่อมเริ่มยืน รับดาบจากข้าวจ้าว ออกฟ้อนรอบเสาหลักเมือง 3 รอบ และกลับเข้าสู่อาสนะ โดยนักดนตรีพิณพาทย์ที่นั่งบรรเลงอยู่ต้องคอยชำเลื่องมององค์เหศักดิ์ (พ่อช่างหรือแม่ล่อม) ที่ออกฟ้อน แล้วให้สัญญาณกันภายในวง โดยการหันบอก หรือคนระนาดเอกต้องทอดเพลงให้ช้าลง เมื่อเห็นพ่อช่างหรือแม่ล่อมเข้าสู่อาสนะ และเมื่อพ่อช่างหรือแม่ล่อมนั่งลง วงพิณพาทย์ก็ค่อยๆ ทอดเพลงลงเพื่อหยุด จะเป็นในลักษณะดังกล่าวตลอดทั้งพิธีกรรม

ภาพประกอบ 72 วงพิณพาทย์กำลังบรรเลงประกอบการฟ้อน (ภาพโดยเฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

ในพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง สโมสรบ้านพระพิน วงพิณพาทย์จะมีบทบาทในการบรรเลงประกอบพิธีกรรมเป็นสำคัญ ในการบรรเลงประกอบการฟ้อนขององค์เหศักดิ์หลักเมือง เทวดาประจำเมือง และผีบ้านทรงเมือง ซึ่งในพิธีกรรมดังกล่าวจะมีความเกี่ยวเนื่องกับวงพิณพาทย์เป็นอย่างมาก วงพิณพาทย์ถือเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ร่วมพิธีกรรมกับองค์เหศักดิ์ และเหล่าบรรดาเทวดาประจำเมือง โดยผ่านบทเพลงที่สื่อถึงองค์เหศักดิ์ในแต่ละองค์ เพราะในการบรรเลงวงพิณพาทย์ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง จะมีบทเพลงที่ใช้ประจำสำหรับองค์เหศักดิ์ และเทวดาประจำเมืองทุกองค์ ดังนั้นบทเพลงที่ใช้ในพิธีกรรมจึงมีความสำคัญ สามารถสื่อถึงองค์เหศักดิ์ และเทวดาประจำเมืองได้ ซึ่งบทเพลงที่มีความสำคัญในพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมืองมีดังนี้

1. เพลงกลม ลักษณะของทำนองเพลงแสดงถึงความสง่างาม งามอาจ ทำนองเพลงมีความเรียบง่าย สม่่าเสมอ ใช้สำหรับพ่อช่างทรงองค์เหศักดิ์ได้แก่ เจ้าอินตรา เจ้าธรรมรังสี ในพิธีกรรมเมื่อวงพิณพาทย์เห็นพ่อช่างลุกขึ้นยืนที่อาสนะ จะมีการเริ่มเสพเพลงกลมโดยทันที หลังจากนั้นพ่อช่างเทียมจะรับดาบจากข้าวจ้า แล้วเดินออกฟ้อนดาบสู่กลางหอฟ้อน มีการฟ้อนดาบรอบเสาหลักเมืองที่อยู่กลางหอฟ้อน 3 รอบ ครบพ่อช่างจะฟ้อนดาบเข้าสู่อาสนะ หยัดฟ้อนดาบขึ้นที่อาสนะส่งดาบให้เข้าจ้า แล้วนั่งลง ในขณะที่วงพิณพาทย์ที่กำลังบรรเลงเมื่อเห็นพ่อช่างเทียมกำลังจะนั่งต้องเตรียมทอดลง เมื่อพ่อช่างเทียมนั่ง วงพิณพาทย์ต้องทอดบทเพลงลงให้พอดีกับที่พ่อช่างเทียมมององค์เหศักดิ์นั่ง ในการสังเกตเจ้าอินตราจะนุ่งผ้าสีแดง เจ้าธรรมรังสีจะนุ่งผ้าสีเขียว

ภาพประกอบ 73 วงพิณพาทย์บรรเลงเพลงกลมประกอบการฟ้อนดาบเจ้าอินตรา (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

2.เพลงกราวนอก ลักษณะของทำนองเพลงแสดงถึงความสง่างาม งามอาจ ทำนองเพลงมีความเรียบง่าย สม่่าเสมอ ใช้สำหรับแม่ล่ำมทรงองค์มหศักดิ์คือ เจ้าคำแสนงอน ในพิธีกรรมเลี้ยงหอมมหศักดิ์หลักเมือง เมื่อวง พิณพาทย์มองเห็นแม่ล่ำมลุกขึ้นยืนตรงอาสนะ จะเริ่มบรรเลงเพลงกราวนอกโดยทันที ผู้บรรเลงระนาดเอกจะ ขึ้นเพลงแล้วเครื่องอื่นๆ จะบรรเลงรับตาม มีการบรรเลงเพลงกราวนอกไปเรื่อยๆ ตั้งแต่มองเห็นแม่ล่ำมเทียม องค์มหศักดิ์ยืนตรงอาสนะ รับดาบจากข้าวจ้า แล้วฟ้อนดาบออกสู่กลางหอฟ้อนสโมสรบ้านพระพิน แม่ล่ำม ทรงจะออกฟ้อนรอบเสารหลักเมือง 3 รอบ เมื่อครบแม่ล่ำมทรงจะฟ้อนดาบกลับเข้าสู่อาสนะ ยืนตรงอาสนะแล้ว ส่งดาบคืนข้าวจ้า ขณะนั้นวงพิณพาทย์ต้องทอดเพลงกราวนอกลง เมื่อแม่ล่ำมทรงองค์มหศักดิ์นั่งลง วงพิณพาทย์ก็ บรรเลงทอดลงจบพร้อมกับแม่ล่ำมนั่งพอดี

ภาพประกอบ 74 วงพิณพาทย์บรรเลงเพลงกราวนอก
(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

ภาพประกอบ 75 เจ้าคำแสนงอนฟ้อนดาบเพลงกราวนอก
(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

3.เพลงเชิด ลักษณะทำนองเพลงแสดงถึงความคล่องแคล่ว ตื่นเต้น ทำนองเพลงมีความกระชับ รวดเร็ว ฟังดูอีกheim ใช้สำหรับพ่อช่างทรงเจ้าพระหรือพญานาค ในพิธีกรรมเลี้ยงหอมมหศักดิ์หลักเมือง เจ้าพระ (พญานาค) จะลงมาเทียมพ่อช่าง 1 ครั้งเท่านั้น จะมาในช่วงบ่ายของวันออกใหม่ 3 ค่ำ เดือน 4 ในพิธีเลี้ยงหอที่ สโมสรบ้านพระพิน ก่อนจะมีการลงเทียมของเจ้าพระ (พญานาค) ข้าวจ้า จะปูพรหมรอบเสารหลักเมืองเพื่อ รองรับ การเทียมของเจ้าพระ (พญานาค) ซึ่งจะเทียมพ่อช่างแล้วเลื้อยรอบเสารหลักเมือง 3 รอบ วงพิณพาทย์จะ เตรียมตัวเมื่อเห็นข้าวจ้าปูพรหม และเมื่อถึงเวลาจะมีข้าวจ้าคอยประคองพ่อช่าง เมื่อพ่อช่างล้มตัวลง (หงายหน้า ขึ้น) วงพิณพาทย์จะบรรเลงเพลงเชิดขึ้นโดยทันที บรรเลงไปเรื่อยๆ จนกว่าพ่อช่างจะกลับเข้าสู่อาสนะแล้วนั่งลง วงพิณพาทย์จึงทอดเพลงลงเพื่อจบการบรรเลงเพลงเชิด

ภาพประกอบ 76 วงพิณพาทย์เสฟเพลงเชิดประกอบพ่อช้างเทียมเจ้าพระ (พญานาค)
(ภาพโดย เฉลิมพล อดาทโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

4.เพลงอรัญญ์ ลักษณะทำนองเพลงสนุกสนาน ร่าเริง ทำนองเพลงมีความกระชับ เร้าใจ ใช้สำหรับแม่ ล่ามเทียมเจ้าคำแสนอน วงพิณพาทย์จะมีการบรรเลงเพลงนี้เมื่อเห็นแม่ล่ามนั่งที่อาสนะยกมือขวาขึ้น เพื่อให้ สัญญาณ วงพิณพาทย์จะเริ่มบรรเลงขึ้นเพลงอรัญญ์ทันที แม่ล่ามจะยืนตรงอาสนะแล้วฟ้อนด้วยมือเปล่าออกสู่ กลางหอฟ้อน โดยจะฟ้อนรอบเสาหลักเมือง 3 รอบ ในการออกฟ้อนเพลงอรัญญ์ของเจ้าคำแสนอน จะมีความ สนุกสนานเพราะบทเพลงอรัญญ์มีทำนองที่ร่าเริง ทำให้แม่ล่ามออกฟ้อนเกี่ยวกับสาวชาวเมือง ที่อยู่ในหอฟ้อน บางครั้งใช้เวลานาน วงพิณพาทย์จึงบรรเลงออกเพลงนาเกลือ ในการออกฟ้อนเพลงอรัญญ์แม่ล่ามจะฟ้อนด้วย มือเปล่า ขณะที่วงพิณพาทย์จะบรรเลงไปเรื่อยๆ จนกว่าแม่ล่ามจะฟ้อนเข้าสู่อาสนะ นักเสฟวงพิณพาทย์ต้องคอย สังเกตเมื่อเห็นแม่ล่ามฟ้อนเข้าไปสู่อาสนะ ต้องเริ่มทอดเพลงลงให้มีความพอดีในขณะที่แม่ล่ามนั่งอาสนะ วงพิณพาทย์ต้องทอดการบรรเลงเพลงอรัญญ์ลงจบ

ลำดับพิธีกรรม

ประเพณีเลี้ยงหอยเหศักดิ์หลักเมือง เป็นพิธีกรรมทางความเชื่อของชาวเมืองจำปาศักดิ์ ที่มีต่อผีเทวดา มเหศักดิ์หลักเมือง ผู้ปกป้องรักษาเมืองจำปาศักดิ์มาช้านาน โดยประเพณีดังกล่าวจะจัดขึ้นในทุกวัน ออกใหม่ 3 คำเดือน 4 ของชาวลาวทุกๆ ปี โดยจัดภายในวันเดียว ในทุก 3 ปี จะมีการงันหรือ จะมีการลงหอยเป็นจำนวน 2 วันกับ 1 คืน ซึ่งปีดังกล่าวจะตรงกับปีที่มีการเอาบุญบังไฟในเดือน 6 หรือเดือนพฤษภาคม ซึ่งจะมีการงันใน ทุก 3 ปี ซึ่งลำดับของประเพณีเลี้ยงหอยเหศักดิ์หลักเมืองบ้านพระพินมีดังนี้

วันที่ 2 มีนาคม ออกใหม่ 2 คำ เดือน 4 มีนาคม 2557

ในช่วงเช้าของวันออกใหม่ 2 คำ เดือน 4 หรือวันแรกในพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง ชาวเมืองที่ว่างเว้นจากงาน ผู้เฒ่าผู้แก่จะมารวมตัวกันที่สโมสรบ้านพระพิน เพื่อทำอุปกรณ์ต่างๆ สำหรับใช้ในพิธี เช่น การเย็บกระทงจากใบตอง ซววยใบตอง การสานฝาปิดไหเหล้าจากไม้ไผ่ การทำตาแหลว การจัดผามที่ประทับของแม่ลามพ่อซ่าง การตกแต่งหอฟ้อน แต่งกาย ฯลฯ โดยจะมีข้าวจ้ำเป็นผู้ดูแลความเหมาะสม และความถูกต้องของจารีตแบบโบราณ ส่วนนางแต่งก็จะมีหน้าที่จัดหาของสำหรับตกแต่งหอฟ้อน เครื่องคำของคุณ แต่งกายสำหรับแม่ลามและพ่อซ่าง โดยนางแต่งจะเป็นผู้คอยบอกสอนชาวบ้าน แบ่งหน้าที่กันทำ ส่วนข้าวจ้ำมีหน้าที่ยกของแต่งผามพิธี ตามจารีตโบราณ

ภาพประกอบ 77 งานเย็บกระทงใบตอง (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

การเย็บกระทงใบตองสำหรับใส่อาหารคาวหวาน การทำซววยใบตองสำหรับใส่เทียนและดอกไม้ และการเย็บใบตองสำหรับใช้เป็นฝาปิดไหเหล้า สำหรับใช้คัดเหล้า ในวันออกใหม่ 3 คำ เดือน 4

ภาพประกอบ 78 การจักตอก(ภาพโดยเฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

การจักตอกคือการเหลาไม้ไผ่ เพื่อให้ได้ไม้ไผ่ที่มีขนาดบางและแบนพอประมาณ สำหรับนำไปสานเป็นฝาปิดไหเหล้า และ ตาเหลว ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องประกอบพามพิธีที่มีความสำคัญ

ภาพประกอบ 79 การเตรียมเทียนขี้ผึ้ง(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

นางแตงจะต้องมีการเตรียมเทียนจี๊ฟั้ง สำหรับใช้ในพิธี โดยจะแบ่งเทียนจี๊ฟั้งสำหรับใช้ในส่วนต่างๆ ตลอดพิธี เช่น เทียนสำหรับคายแม่ล๋าม 32 คู่, เทียนสำหรับคายพ่อช่าง 32 คู่, เทียนสำหรับจุดที่เสาร์หลักเมือง ตลอดทั้งงาน, เทียนสำหรับจุดคายพ่อช่าง, เทียนสำหรับจัดคายแม่ล๋าม, และเทียนสำหรับจุดดาบของพ่อช่างแม่ล๋าม โดยนางแตงจะแยกเทียนแบ่งออกตามสมควร เพื่อให้สามารถใช้ได้ตลอดทั้งงาน จะมีการแบ่งเป็นกองๆ สำหรับนำไปใช้ ในส่วนต่างๆ ที่ได้กล่าวมา

ภาพประกอบ 80 การสานตาแหลว(ภาพโดยเฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

ตาแหลว มีลักษณะเป็นโครงไม้ไผ่ 6 เหลี่ยม ทำจากไม้ไผ่สานเป็น 6 เหลี่ยมหลายๆ อันทับกัน แล้วใช้ใบคูณและใบขอ นำมาผูกไว้ตรงกลางของไม้ไผ่ที่สานเป็น 6 เหลี่ยม ตาแหลวใช้ผูกติดไว้กับเสาร์ทุกต้นในผามพิธี หรือในหอฟ้อน เชื่อกันว่าใช้เป็นเครื่องป้องกันสิ่งไม่ดีที่จะเข้ามารบกวนภายในผามพิธี จะมีตาแหลวติดหันหน้าออกข้างนอกผามพิธีในเสาร์ทุกต้นๆ ที่อยู่หอฟ้อนเพื่อเป็นเครื่องป้องกันสิ่งไม่ดีที่จะเข้ามารบกวน

ภาพประกอบ 81 ตาเหลวที่ถูกติดไว้กับเสา (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

ภาพประกอบ 82 การจัดเครื่องประกอบเสาหลักเมือง (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ. 2557)

ข้าวเจ้าทุกคนจะมาเตรียมผ้ามพิธี มีการร้อยเงินปักเงินหาง 9 อัน กำไลเงิน 9 อัน ผูกเข้ากับไม้ไผ่แล้ว นำมอดใส่กับเส้าหลักเมือง เตรียมไหเหล้า 5 ใบ สำหรับนำมาตั้งบนถาดไม้รอบเส้าหลักเมือง 2 ข้าง ทั้ง 4 ทิศ เพื่อจะใช้ใส่เหล้าสำหรับให้พ่อช่างแม่ล่าม และลูกหลานที่อยู่ในคุ้มในวังมาดื่มเพื่อความเป็นสิริมงคล เรียนพิธีนี้ว่า “กัณฑ์เหล้า”

ภาพประกอบ 83 นางแต่งกำลังแต่งกายพ่อช่าง(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

ในพิธีเลี้ยงหอมเทศน์หลักเมืองสิ่งที่สำคัญคือ “กายพ่อช่าง” และ “กายแม่ล่าม” เพราะกายนี้ถือได้ว่าเป็นเครื่องสักการะเทวดามเหศักดิ์ ใช้เป็นสื่อกลางระหว่างผู้ประกอบพิธี กับเทวดามเหศักดิ์ ซึ่งในกายนี้มีรูปแบบการจัดแต่งเครื่องกายตามแบบโบราณ ที่ยึดถือสืบทอดกันมา เชื่อกันว่าถ้าจัดแต่งกายไม่ถูกหรือเครื่องกายไม่ครบถ้วนบริบูรณ์ เทวดามเหศักดิ์ก็จะไม่ลงมา หรือถ้าลงมาก็จะบอกให้นางแต่ง เพิ่มเติมในสิ่งที่ขาด เพื่อให้ถูกต้องสมบูรณ์ การแต่งกายที่ไม่ถูกต้องอาจส่งผลให้เทวดามเหศักดิ์เกิดความไม่พึงพอใจ เพราะถือว่าลูกหลานไม่ยึดถือจารีตประเพณีที่มีอยู่เดิม ซึ่งเครื่องกายของพ่อช่างและแม่ล่าม ก็จะถูกจัดเตรียมโดยนางแต่ง โดยนางแต่งที่จัดแต่งเครื่องกายนั้น เป็นผู้ที่ได้รับการสืบทอดวิธีการแต่งเครื่องกาย จากนางแต่งรุ่นก่อนๆ เครื่องกายนั้นประกอบไปด้วย

กายพ้อซ่าง

ภาพประกอบ 84 กายพ้อซ่าง(ภาพโดย เฉลิมพล อะหาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

กายพ้อซ่างถือเป็นเครื่องสักการะ ที่เป็นสื่อกลางระหว่างพ้อซ่างกับองค์มหัศจรรย์ เป็นสิ่งสำคัญที่นางแต่งจะต้องจัดเตรียมไว้เพราะถือเป็นสิ่งสำคัญในการเชิญองค์มหัศจรรย์ ให้ลงมาเยี่ยมพ้อซ่าง กายพ้อซ่างประกอบไปด้วย

1. ขวดยดอกไม้ 32 ขวดย ในขวดยประกอบด้วยดอกไม้ 1 คู่ และเทียน 1 คู่
2. ไข่ไก่ 2 ฟอง
3. ข้าวสาร 1 ถ้วย
4. ไหเหล้า 2 ไห
5. ผ้าขาว 1 ผืน ยาว 4 ศอก
6. กำหมาก 4 กำ
7. ยาสูบ 4 มวล

คายแม่ล๋าม

ภาพประกอบ 85 คายแม่ล๋าม (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

คายแม่ล๋ามถือเป็นเครื่องสักการะ ที่เป็นสื่อกลางระหว่างแม่ล๋ามกับองค์มหัศจรรย์ เป็นสิ่งสำคัญที่นางแต่งจะต้องจัดเตรียมไว้เพราะถือเป็นสิ่งสำคัญในการเชิญองค์มหัศจรรย์ ให้ลงมาเทียมแม่ล๋าม คายคายแม่ล๋ามประกอบไปด้วย

1. ขวดยดอกไม้ว 32 ขวดย ในขวดยประกอบไปด้วยดอกไม้ว 1 กู่ เทียน 1 กู่	
2. ไช้ไก่ 2 ฟอง	9. พลุ 4 ใบ
3. ข้าวเปลือก 1 กระบุง	10. คลั่ง
4. ข้าวสาค 1 กระตง	11. หมาก 6 คำ
5. ธนูปไม้วเล็ก 1 อัน	12. บุหรี่ 6 คำ
6. ดาบไม้วเล็ก 1 กู่	13. ไหเหล้า 2 ไห
7. กริชไม้วเล็ก 1 กู่	14. เทียนกิ่ง เทียนหง่า 1 กู่
8. ฟ้ายขาว 1 ม้วน	15. เงินฟัก เงินฮาง

ภาพประกอบ 86 การเตรียมผ้าห่มและพาหมาก
(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

ภาพประกอบ 87 การเตรียมพาหมากและพาเหล่าพาหา
(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

ในการจัดเตรียมเครื่องถวายเสด็จหรือพญากัมมาที่จะลงมาเทียมพ่อช่าง จะมีการจัดเตรียมพาเครื่องนุ่ง ซึ่งจะมีผ้าหลายผืนดังที่เห็นในภาพประกอบ 49 จะมาการจัดเตรียมพาหมากสำหรับพ่อช่าง แม่ล่อม และสำหรับนำขึ้นไปถวายบนหอนมหะศักดิ์หลักเมือง นอกจากนี้ยังมีพาเหล่าพาหา ซึ่งมีเหล่า 1 ขวด บุหรี่ 1 ซอง ดอกไม้ 1 คู่ และเทียนขี้ผึ้ง 1 คู่ ถือเป็นเครื่องรับองค์มหะศักดิ์ที่จะเสด็จลงมาเทียมพ่อช่าง และแม่ล่อม

ภาพประกอบ 88 การจัดอาสนะพ่อช่างและแม่ล่อม(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

ในการจัดอาสนะของพ่อช่าง จะมีการวางหมอนไว้ข้างหน้าสุด มีกายวางไว้ถัดจากหมอน ข้างเครื่องคาย ก็จะมีพาทมากพาเหล้าขา ข้าวสาน 1 ถ้วย มีการยกพื้นสูงจากพื้นธรรมดาปูด้วยพรหมสีแดง

อาสนะของแม่ล่ำม จะประกอบไปด้วยเครื่องคายของแม่ล่ำม พาทมากพาเหล้าขา น้ำเปล่า ปูด้วยพรหม สีน้ำเงินส่วนอาสนะปูสีแดง ทางด้านหน้าของอาสนะของพ่อช่างและแม่ล่ำม จะมีการผูกปิ่นไว้ 4 กระบอก และมี หอกดาบ 4 เล่ม มีการจุดเทียนใหญ่ตรงหน้าอาสนะหอมเทศักดี โดยอาสนะของพ่อช่างและแม่ล่ำมจะต้องหัน หน้าเข้าหาหอมเทศักดีหลักเมือง

ภาพประกอบ 89 อาสนะแม่ล่ำม

(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

ภาพประกอบ 90 อาสนะพ่อช่าง

(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

ออกใหม่ 2 คำ เดือน 4

14.17 น.

พ่อช่างเดินทางมาถึงพามพิธิ มีการจุดเทียน ถันนึ่ง 10 ครั้ง โดยใช้มือเปล่า แล้วมีการถันนึ่งและกลองหลักไปเรื่อยๆ ตลอดที่มีการประกอบพิธิ

การลั่นฆ้อง 10 ครั้งด้วยมือเปล่า หมายถึง การเป่าประกาศให้เทวดา ทั้ง 10 ทิศ ได้รับรู้และรับทราบว่ามีพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมืองได้เริ่มขึ้นแล้ว การลั่นฆ้องและกลองหลักตลอดพิธี ชาวเมืองเชื่อว่าเครื่องดนตรีประเภทโลหะหรือฆ้องให้เสียงที่กังวาน สามารถเป็นสื่อกลางระหว่างสิ่งที่ไม่เห็นกับชาวเมือง ดังนั้นในพิธีจะมีการตีฆ้องและกลองหลักตลอดพิธี เพื่อให้พิธีคู่ศักดิ์สิทธิ์

ภาพประกอบ 91 พ่อช่างเดินทางมาถึงผามพิธี(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

- 14.22 น. แม่ล่ำมเดินทางถึงผามพิธี
- 14.25 น. พ่อช่างและแม่ล่ำมจุดเทียนขี้ผึ้งแปะที่เครื่องคาย 1 เล่ม แล้วเปลี่ยนเครื่องทรงจากชุดลาล่องเป็นทรงเครื่องสีแดง
- บรรเลงเพลงเขมรปี่แก้ว

ภาพประกอบ 92 พ่อช่างจุดเทียนชี้ฝั่งแปะกาย
(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

ภาพประกอบ 93 พ่อช่างทรงเครื่องสีแดง
(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

การแต่งกายของพ่อช่างและแม่ล่อม จะมีข้าวเจ้าเป็นคนที่ช่วยในการแต่งกาย พ่อช่างจะมีการนุ่งโจงกระเบนมาแล้วถอดเสื้อโดยจะนุ่งผ้าถุงสีแดงทับโจงกระเบน แล้วห่มสไบสีแดง โผกผ้าสีเขียวสีแดง ส่วนแม่ล่อมจะนุ่งผ้าซิ่นแล้วใส่เสื้อสีน้ำเงิน ฟ้ายาว หรือ ขาว โดยจะนุ่งผ้าถุงสีแดงทับซิ่นลาลองที่ใส่มา แล้วห่มสไบทับเสื้อที่ใส่มา โผกผ้าสีเขียวที่สีเขียว โดยนางแต่งหรือญาติฝ่ายผู้หญิงจะเป็นคนคอยนุ่งให้

14.29 น.

บรรเลงเพลงเขมรพวง

ภาพประกอบ 94 ฆ้อง และกลองหลัก
(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

ภาพประกอบ 95 วงพินพาทย์ประกอบพิธีเลี้ยงหอ
(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

14.34 น. เจ้าอินตราทรงพ้อช่าง ปี่พาทย์บรรเลงเพลงกลม

เจ้าอินตราเข้าทรงพ้อช่าง จะมีการเคี้ยวหมาก คัมเกล้า ฐูปนุหรี โดยเข้าจ้จะเป็นผู้ถวายให้ตามคำสั่งของพ้อเทียมที่สั่งหลังจากนั้นพ้อเทียมจะออกไปพ้อนรอบเสาร์หลักเมือง โดยจะมีข้าวจ้เตรียมดาบให้ จะมีการแปะเทียนจี๊ฟั้งไว้ที่ดาบ 2 เล่ม ดาบ 1 เล่ม แปะเทียน 1 เล่ม แล้วจุด เทเหล้าลงใส่ปลายดาบ ทั้ง 2 เล่ม แล้วส่งดาบให้พ้อเทียม พ้อเทียมรับดาบจากข้าวจ้แล้วยกดาบ ขึ้นลง 3 ครั้งเป็นการคารวะต่อเครื่องคาย จะทำอย่างนี้ในทุกครั้งที่พ้อเทียมออกพ้อน ปี่พาทย์บรรเลงเพลงกลม แล้วพ้อเทียมก็ออกพ้อนรอบ เสาร์หลักเมืองเป็นจำนวน 3 รอบ

ภาพประกอบ 96 พ้อเทียมพ้อน(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

14.41 น. พ้อช่างเข้าที่ประทับ พิณพาทย์บรรเลงทอดลงจบเพลง

หลังจากพ้อเทียมพ้อนรอบเสาร์หลักเมืองครบ 3 รอบ จะเดินเข้าสู่อาสนะที่ประทับชาวเมืองที่มาร่วมงานก็จะนำเครื่องสังเวชไปถวายแด่พ้อเทียม ซึ่งเครื่องสังเวชได้แก่ เหล้า นุหรี น้ำหวาน น้ำอวดลม นำเข้าไปถวายพ้อเทียม โดยข้าวจ้จะเป็นคนบอกขึ้นตอนหรือเป็นคนบอกกล่าวแด่พ้อเทียม หลังจากนั้นพ้อเทียมจะดื่มเครื่องสังเวช ที่ชาวเมืองนำมาถวาย นิดหน่อย ส่วนที่เหลือข้าวจ้จะนำไปเทรวมกันในถัง หรือเก็บเป็นขวดไว้เพื่อนำแจกจ่ายแก่นักดนตรีพิณพาทย์ หรือคนที่มาช่วยงาน โดยชาวเมืองที่เดินทางมาถึงในช่วงดังกล่าวหากมีข้อสงสัยหรือมีปัญหาสุขทุกข์อย่างไร ก็จะทูลถามพ้อเทียม เสร็จแล้วพ้อเทียมจะพรหมน้ำหอมหรือ ผูกแขนให้ตามความเหมาะสม

14.46 น. เจ้าคำแสนงอนทรงแม่ล่ำม วงพินพาทย์เริ่มบรรเลงเพลงกราวนอก

เจ้าคำแสนงอนเข้าทรงแม่ล่ำม จะมีการเคียวหมาก คืมเหล้า สูบบุหรี โดยเข้าจ้จะเป็นผู้ถวายให้ตามคำสั่งของแม่นางเทียมที่สั่งหลังจากนั้นแม่นางเทียมจะออกไปฟ้อนรอบเสาหลักเมือง โดยจะมีข้าวจ้เตรียมดาบให้จะมีการแปะเทียนจีฟั้งไว้ที่ดาบ 2 เล่ม ดาบ 1 เล่ม แปะเทียน 1 เล่ม แล้วจุด เทเหล้าลงใส่ปลายดาบ ทั้ง 2 เล่ม แล้วส่งดาบให้แม่นางเทียม แม่นางเทียมรับดาบจากข้าวจ้แล้วยกดาบ ขึ้นลง 3 ครั้งเป็นการคารวะต่อเครื่องคาย จะทำอย่างนี้ทุกครั้งที่แม่นางเทียมออกมาฟ้อนดาบ ปี่พาทย์บรรเลงเพลงกราวนอก แล้วแม่นางเทียมก็ออกฟ้อนรอบ เสาหลักเมืองเป็นจำนวน 3 รอบ

ภาพประกอบ 97 แม่นางเทียมฟ้อน(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

14.48 น. แม่นางเทียมเข้าที่ประทับ

14.55 น. ชาวเมืองนำเครื่องสักการะเข้าไปกราบเจ้าอินตราและเจ้าคำแสนงอน (พ่อเทียมกับแม่นางเทียม) โดยชาวเมืองจะถือขันประกอบไปด้วย เงินกิบ ดอกไม้แดง น้ำหวาน ยาสูบ เหล้า เทียนจีฟั้ง นำเข้าไปถวายแด่องมเหศักดิ์ที่กำลังทรงพ่อช่างและแม่ล่ำม แล้วถามเรื่องที่ตัวเองอยากรู้ เกี่ยวกับการเพาะปลูก การทำมาหากิน อาการป่วยของคนในครอบครัว ฯลฯ หลังจากได้ถามแล้วองค์มเหศักดิ์ที่ทรงพ่อช่างแม่ล่ำมจะพรหมน้ำหอม หรือผูกแขนให้ เพื่อความเป็นสิริมงคล

ภาพประกอบ 98 ชาวเมืงนำเครื่องสักการะมาถวายของคัมหมะศักดิ์(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

14.56 น.

บรรเลงเพลงเรื่องไพร เพลงไก่แก้ว และเพลงนกเขาสินวล

15.23 น.

เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อนถือดาบ 2 มือ เพลงกราวนอก

ภาพประกอบ 99 แม่นางเทียมฟ้อนดาบ(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

การออกมาฟ้อนทุกครั้งจะมีชาวเมืองนั่งล้อมรอบทางที่พ่อช่าง แม่นางฟ้อนผ่านไป จะมีการปรบมือให้เข้ากับจังหวะเสียงพิณพาทย์เพื่อความสนุกสนาน บางครั้งอาจมีการส่งเสียงร้องเชียร์ เพื่อให้บรรยากาศน่าสนุกสนาน คลึกคลั่น

15.29 น.	เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) เข้าที่ประทับ ชาวเมืองเข้าถวายเครื่องสักการะ
15.30 น.	เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) ออกฟ้อนดาบ เพลงกลม
15.40 น.	เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) เข้าที่ประทับ เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อนดาบ เพลงกราวนอก
15.46 น.	เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) เข้าที่ประทับ
15.47 น.	เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อน เพลงอรัญ

ภาพประกอบ 100 เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ฟ้อนเพลงอรัญญิก (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) มีความชื่นชอบในบทเพลงอรัญญิกมาก พอท่านลงทรงแม่ลำนในทุปี จะต้องมีการออกมาฟ้อนในเพลงอรัญญิก ซึ่งตรงกับเพลงไทยชื่อเพลงคางคกปากสระ เพลงนี้มีจังหวะสนุกสนาน ชาวเมืองที่มาร่วมงานจะปรบมือพร้อมกับส่งเสียงร้องเชียร์ ให้บรรยากาศภายในงานเกิดความสนุกสนาน เจ้าคำแสนงอนพอได้ยินเสียงของพิณพาทย์ เสียงปรบมือ และเสียงเชียร์จากชาวเมืองแล้ว ก็จะทำให้เกิดความพอใจ จะมีการฟ้อนออกทำสวยมพร้อมทั้งพุดคุย แชวกับชาวเมือง ยิ่งทำให้ชาวเมืองมีความสุข และมีการร้องเสียงดังเพิ่มมากขึ้น

15.53 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) เข้าที่ประทับ

15.57 น. เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) ออกฟ้อนดาบ เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อนตามหลังเจ้าอินตรา เพลงกลม

ภาพประกอบ 101 เจ้าอินตราและเจ้าคำแสนงอนออกฟ้อน(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโศ 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

ในงานเลี้ยงหอยของแต่ละปี จะมีช่วงที่เจ้าอินตราและเจ้าคำแสนงอน ออกมาฟ้อนพร้อมกัน เพราะชาวจำปาศักดิ์ถือว่าเจ้าอินตราเป็นพี่ ส่วนเจ้าคำแสนงอนเป็นน้อง จึงมีการออกมาฟ้อนพร้อมกัน โดยเจ้าอินตรา (พ่อเทียม) จะฟ้อนดาบนำหน้า เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ซึ่งเป็นน้องจะฟ้อนตามหลัง รอบเสาร์มหัศจรรย์ 3 รอบแล้วเข้าที่ประทับ

16.05 น.	เจ้าอินตรา และ เจ้าคำแสนงอนเข้าที่ประทับ
16.07 น.	พ่อช่างเปลี่ยนเครื่องทรงจากสีแดงเป็นสีเขียว
(เครื่องทรงสีเขียวคือเจ้าธรรมรังสี)

ภาพประกอบ 102 เขียวคือเจ้าธรรมรังสี(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

เจ้าธรรมรังสี ชาวจำปาศักดิ์เชื่อว่าเป็นพระเจ้าปู่ของเจ้าอินตราและเจ้าคำแสนงอน ถ้าหากเจ้าธรรมรังสีลงมาทรงพ่อช่างจะมีการเปลี่ยนเครื่องนุ่งเป็นสีเขียว ซึ่งในงานเลี้ยงหอยของแต่ละปีเจ้าธรรมรังสีก็จะเสด็จลงทรงเช่นกัน บางปีอาจลงทรงหลายรอบ บางปีอาจลงทรงแค่รอบเดียวหรือ 2 รอบ ขึ้นอยู่กับท่านจะลงมา

16.16 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อน เพลงอรทัย

16.26 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) เข้าที่ประทับ

ในระหว่างที่องค์มหัศจรรย์ไม่ได้ออกมาฟ้อน ชาวเมืองที่เดินทางมาถึงผามพืชี จะเข้าไปกราบถวายเครื่องสักการะต่อองค์มหัศจรรย์อยู่ตลอดเวลาโดยมิได้ขาด และชาวเมืองจะถามในสิ่งที่ต้องการอยากรู้ เพื่อให้องค์มหัศจรรย์แนะนำชี้ทาง พรหมน้ำหอมและผูกแขน เพื่อความเป็นสิริมงคล

16.41 น. เจ้าธรรมรังสี (พ่อเทียม) ออกมาฟ้อนดาบ เพลงกลม

ภาพประกอบ 103 เจ้าธรรมรังสีออกฟ้อนดาบ(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

16.48 น. เจ้าธรรมรังสีเข้าที่ประทับ

ในการเข้าที่ประทับทุกครั้งขององค์มหัศจรรย์ จะมีการส่งดาบให้ข้าวจ้าก่อนที่จะนั่ง เพื่อที่ข้าวจ้าจะนำไปเก็บไว้ข้างๆ ที่ประทับ ส่วนคนทรงก็เข้าที่ประทับคืออาสนะ

16.49 น. พ่อช่างเปลี่ยนเครื่องแต่งกายจากสีเขียว เป็นสีแดง

การเปลี่ยนเครื่องจากสีเขียวเป็นสีแดง แสดงถึงเจ้าธรรมรังสี ที่ทรงเครื่องสีเขียวได้เสด็จกลับไปแล้ว เปลี่ยนเป็นสีแดงซึ่งหมายถึงเจ้าอินตราได้เสด็จลงมาประทับอีกครั้ง ในการเปลี่ยนเครื่องข้าวจ้าจะเป็นคนช่วยพ่อช่างในการเปลี่ยนเครื่อง โดยจะเปลี่ยนที่อาสนะหรือที่ประทับของพ่อเทียมเลย

17.00 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อน เพลงอรทัย

17.22 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) เข้าที่ประทับ

ในขณะเดียวกันเจ้าอินตรา (พ่อเทียม) ออกฟ้อนดาบ เพลงกลม

17.32 เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) เข้าที่ประทับ

ในช่วงที่พ่อเทียมเข้าที่ประทับชาวเมืองที่เดินทางมาถึง ก็จะเข้าคารวะพร้อมกับนำเครื่องสักการะมาถวายต่อองค์มหัศจรรย์

ภาพประกอบ 104 บรรยายภาพชาวเมืองนำเครื่องสักการะเข้าไปถวาย(ภาพโดย เฉลิมพล อดิชาติ 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

- 17.48 น. พ่อช่างเปลี่ยนเครื่องแต่งกายเป็นชุดลำลอง แล้วลงจากอาสนะของพ่อเทียม ในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงหอมมหัศจรรย์หลักเมือง พ่อช่างจะต้องนั่งพื้น จนกว่าจะมีการเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวเป็นชุดพ่อเทียม หรือองค์มหัศจรรย์เข้าเทียม จึงจะขึ้นไปนั่งบนอาสนะได้ เพราะพ่อช่างมาจากสามัญชน
- 17.51 น. พิณพาทย์บรรเลงเพลงสร้อยสนใหญ่ แม่ล่อมเปลี่ยนเครื่องทรงเป็นชุดลำลอง
- 17.56 น. พิณพาทย์บรรเลงเพลงลาวดวงเดือน
- 18.00 น. พักรับประทานอาหารเย็น

เป็นการเสร็จพิธีในการลงหอในรอบแรก หลังจากนั้นชาวเมืองที่มาร่วมงานทุกคน จะมาร่วมรับประทานอาหารบริเวณหน้าเรือนพ่อช่าง ส่วนแม่ล่ำมจะมาร่วมรับประทานอาหาร แล้วขึ้นไปพักผ่อนบนเรือนแม่ล่ำม ส่วนพ่อช่างหลังจากเดินออกจากผามพิธีแล้วก็ขึ้นรถกลับไปพักผ่อนที่บ้าน

สรุป พิธีกรรมในช่วงที่ 1 ตั้งแต่เวลา 14.17 น. – 18.00 น.

ในช่วงแรกของพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง วงพิณพาทย์มีการบรรเลงเพลงต่างๆ ดังนี้

- เพลงเขมรปี่แก้ว วงพิณพาทย์บรรเลงเพลงนี้ในช่วงที่พ่อช่าง เปลี่ยนชุดจากชุดลำลอง เป็นชุดมเหศักดิ์ (สีแดง)

- เพลงเขมรพวง วงพิณพาทย์บรรเลงเพลงนี้ในช่วงที่แม่ล่ำม เปลี่ยนชุดจากชุดลำลอง เป็นชุดมเหศักดิ์ (สีแดง)

- เพลงเรื่องไพร เพลงไก่อแก้ว และเพลงนกเขาสีนวล วงพิณพาทย์บรรเลงเพลงนี้ในช่วงที่ชาวเมือง นำเครื่องสักการะเข้าไปถวายองค์มเหศักดิ์หลักเมือง

- เพลงกลม วงพิณพาทย์บรรเลงเพลงนี้ประกอบกับการฟ้อนของเจ้าอินตรา เจ้าธรรมรังสี และการฟ้อนของเจ้าอินตรากับเจ้าคำแสนงอน ออกฟ้อนพร้อมกัน จะมีการบรรเลงเพลงกลม เพราะเพลงกลมเป็นเพลงที่ใช้สำหรับ องค์มเหศักดิ์ ใช้ในการประกอบพิธีกรรมการฟ้อนรอบเสาหลักเมือง และการเดินเข้าอาสนะของเจ้าอินตรา และเจ้าธรรมรังสี ในช่วงแรกมีการบรรเลงเพลงนี้ 3 ครั้ง

- เพลงกราวนอก วงพิณพาทย์บรรเลงเพลงนี้ประกอบการฟ้อนของเจ้าคำแสนงอน จะมีการบรรเลงเพลงกราวนอกเมื่อแม่ล่ำมที่ทรงเจ้าคำแสนงอน จะออกฟ้อน ใช้เพลงกราวนอกสำหรับประกอบการฟ้อน และการเดินเข้าอาสนะของเจ้าคำแสนงอน ในช่วงแรกมีการบรรเลงเพลงนี้ 2 ครั้ง

- เพลงอรัย เป็นเพลงที่มีจังหวะสนุกสนาน วงพิณพาทย์จะบรรเลงเพลงนี้เมื่อ เจ้าคำแสนงอนจะออกฟ้อน มือเปล่า โดยการออกฟ้อนจะมีการหยอกล้อกับชาวเมืองที่มาร่วมพิธี เพื่อความสนุกสนาน เป็นเพลงที่เจ้าคำแสนงอนใช้ฟ้อน ในช่วงที่ 1 มีการบรรเลงเพลงอรัย 3 ครั้ง

- เพลงลาวดวงเดือน วงพิณพาทย์บรรเลงในช่วงเสร็จพิธีในช่วงแรก ในช่วงที่พ่อช่าง แม่ล่ำมเปลี่ยนชุดเป็นชุดลำลอง และมีการพัก

ในช่วงแรก มีชาวเมืองเข้าร่วมพิธีจำนวนมาก มีการถวายเครื่องสักการะกันอยู่ตลอดเวลา ในช่วงที่พ่อเทียมออกฟ้อน ชาวเมืองก็จะเข้าไปถวายเครื่องสักการะแก่แม่เทียม และในช่วงที่แม่เทียมออกฟ้อน ชาวเมืองก็จะเข้าไปถวายเครื่องสักการะพ่อเทียม ในช่วงแรกนี้มีการเข้าถวายเครื่องสักการะตลอดเวลา

ช่วงที่ 2 ของพิธีกรรม เริ่มต้นตั้งแต่เวลา 20.00 - 22.10 น.

ภาพประกอบ 105 พ่อช่างเปลี่ยนเป็นชุดลำลอง(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

20.00 น. พ่อช่างและแม่ล่อม เข้าสู่ผามพิธี

20.04 น. พ่อช่างและแม่ล่อมเปลี่ยนเครื่องแต่งกายเป็นสีแดง

20.10 น. เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) ออกฟ้อนดาบ เพลงกลม

20.24 น. เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) เข้าที่ประทับ

ชาวเมืองที่เดินทางมาถึงในช่วงดังกล่าว เข้าไปสักการะและถวายเครื่องสักการะแด่องค์มหัศจรรย์
2 องค์ ชาวเมืองได้ถามเกี่ยวกับเรื่องที่ยากจะรู้ เสร็จองค์มหัศจรรย์จะผูกแขนและพรหมน้ำหอมให้

20.48 น. เจ้าคำแสนอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อนดาบ เพลงกราวนอก

20.53 น. เจ้าคำแสนอน (แม่นางเทียม) เข้าที่ประทับ

21.06 น. พิณพาทย์บรรเลงเพลงพัดชา

ภาพประกอบ 106 วงพิณพาทย์ขณะบรรเลง(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

- 21.07 น. เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) ออกฟ้อนดาบ บรรเลงเพลงกลม
- 21.16 น. เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) เข้าที่ประทับ
- 21.17 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อนดาบ เพลงกราวนอก
- 21.22 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) เข้าที่ประทับ
- 21.23 น. พิณพาทย์บรรเลงเพลงไก่อ่แก้ว
- 21.26 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อนดาบ เพลงกราวนอก
- 21.30 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) เข้าที่ประทับ
- 21.32 น. เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) และเจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อนพร้อมกัน
- เจ้าอินตราฟ้อนดาบนำหน้า เจ้าคำแสนงอนฟ้อนตามหลัง เพลงกลม
- 21.40 น. เจ้าอินตรา และเจ้าคำแสนงอนเข้าที่ประทับ
- 21.42 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อน เพลงอรัย
- 21.50 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) เข้าที่ประทับ

21.52 น.	เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) ออกฟ้อนดาบ เพลงกลม
22.01 น.	เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) เข้าที่ประทับ
22.05 น.	พ่อช่าง และ แม่ล่อมเปลี่ยนชุดลาลอง
22.10 น.	พัก

สรุป พิธีกรรมในช่วงที่ 2 ตั้งแต่เวลา 20.00 – 22.10 น.

ในช่วงที่ 2 มีการออกฟ้อนขององค์แม่ศักดิ์หลักเมือง และมีการบรรเลงเพลงดังนี้

- เพลงกลม มีการออกฟ้อนของเจ้าอินตรา 3 รอบ และเจ้าอินตราออกฟ้อนพร้อมกับเจ้าคำแสนงอน

1 รอบ มีการบรรเลงเพลงกลม 4 รอบ

- เพลงกราวนอก มีการออกฟ้อนของเจ้าคำแสนงอน 3 รอบ โดยใช้เพลงกราวนอกประกอบ

- เพลงพัดชา วงพินพาทย์บรรเลงในระหว่างช่วงที่ไม่มีองค์แม่ศักดิ์ออกฟ้อน

- เพลงอรัย เจ้าคำแสนงอนออกฟ้อนเพลงอรัย 1 รอบ

- เพลงไก่แก้ว วงพินพาทย์บรรเลงในช่วงที่ไม่มีองค์แม่ศักดิ์ออกฟ้อน

ในช่วงที่ 2 มีชาวเมืองเข้าร่วมพิธีค่อนข้างแน่น และมีการถวายเครื่องสักกระแด่องค์แม่ศักดิ์อยู่

เป็นระยะ ไม่ขาด

03.20 น. พ่อช่างเข้าสู่หอฟ้อน เปลี่ยนเครื่องแต่งกาย

03.30 น. แม่ล่อมเข้าสู่หอฟ้อน เปลี่ยนเครื่องแต่งกาย

03.33 น. เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) ออกฟ้อนดาบ เพลงกลม

ช่วงที่ 3 ของพิธีกรรมเริ่มต้นตั้งแต่เวลา 03.42 – 05.30 น.

ภาพประกอบ 107 เจ้าอินตราฟ่อนดาบ(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

- 03.42 น. เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) เข้าที่ประทับ
- 03.45 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ่อนดาบ บรรเลงเพลงกราวนอก
- 03.50 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) เข้าที่ประทับ
- 03.55 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ่อนดาบ บรรเลงเพลงกราวนอก
- 04.01 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) เข้าที่ประทับ
- 04.02 น. เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) ออกฟ่อนดาบ บรรเลงเพลงกลม
- 04.10 น. เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) เข้าที่ประทับ
- 04.11 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ่อนดาบ บรรเลงเพลงกราวนอก
- 04.18 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) เข้าที่ประทับ

ภาพประกอบ 108 เจ้าคำแสนงอนฟ้อนดาบ(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

04.23 น.	เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อน บรรเลงเพลงอรัญ
04.31 น.	เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) เข้าที่ประทับ
04.33 น.	เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) ออกฟ้อนดาบ บรรเลงเพลงกลม
04.43 น.	เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) เข้าที่ประทับ
04.44 น.	เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อน บรรเลงเพลงอรัญ
04.52 น.	เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) เข้าที่ประทับ
04.53 น.	เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) ออกฟ้อนดาบ บรรเลงเพลงกลม
05.02 น.	เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) เข้าที่ประทับ
05.05 น.	เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อน เพลงอรัญออกเพลงนาคเกี้ยว

ภาพประกอบ 109 เจ้าคำแสนงอนฟ้อนเพลงอรัญ (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 2 มีนาคม พ.ศ.2557)

05.15 น.	เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) เข้าที่ประทับ
05.15 น.	เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) ออกฟ้อนดาบ บรรเลงเพลงกลม
05.24 น.	เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) เข้าที่ประทับ
05.26 น.	พ่อช่างและแม่ล้าม เปลี่ยนชุดจำลอง
05.30 น.	พัก

สรุป พิธีกรรมในช่วงที่ 3 ตั้งแต่เวลา 03.20 – 05.30 น.

ในช่วงที่ 3 ของพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง เป็นช่วงที่มีชาวเมืองเข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็น นักดนตรี ชาวเจ้า ชาวเมืองที่อยู่ในหอฟ้อนมีประมาณ 8 – 10 คน ในช่วงนี้มีการบรรเลงเพลงดังนี้

- เพลงกลม เจ้าอินตราออกฟ้อน 5 ครั้ง วงพิณพาทยบรรเลงเพลงกลมประกอบการฟ้อน

- เพลงกราวนอก เจ้าคำแสนงอนออกฟ้อนดาบ 3 ครั้ง วงพิณพาทย์บรรเลงเพลงกราวนอกประกอบการฟ้อน
- เพลงอรัญญี เจ้าคำแสนงอนออกฟ้อนเพลงอรัญญี 2 ครั้ง และเจ้าคำแสนงอนออกฟ้อน เพลงอรัญญีออกเพลงนาถเกี้ยว 1 ครั้ง

วันที่ 2 ของพิธีกรรมตรงกับวัน ออกใหม่ 3 ค่ำ เดือน 4 (เดือนมีนาคม)

ช่วงที่ 4 ของพิธีกรรมเริ่มต้นตั้งแต่เวลา 07.42 – 11.20 น.

- 07.42 น. พ่อช่วงเดินทางเข้าสู่หอฟ้อน
- 07.46 น. พ่อช่วงเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย นุ่งเครื่องสีม่วง เริ่มประโคมฆ้องและกลองหลัก
- 07.50 น. แม่ล่อมเดินทางเข้าสู่หอฟ้อนพร้อมนางแต่ง

ภาพประกอบ 110 แม่ล่อมเดินทางเข้าสู่หอฟ้อน(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

- 07.52 น. ข้าวจ้ำเทเบียร์ลงในไหเหล้า ตั้งอยู่ข้างเสาธรมเหล็กดี
- ข้าวจ้ำจะเทเบียร์ลงในไหเหล้า ที่ตั้งอยู่ข้างเสาหลักเมือง เพื่อให้เบียร์ที่เทลงไปกลายเป็นเหล้ามงคล
สำหรับใช้ในพิธีคัดเหล้า ของพ่อช่วง แม่ล่อม และเหล้าบรรดาลูกหลานในคุ้มในวัง

- 07.53 น. แม่ล่อมเปลี่ยนเครื่องนุ่ง
- 07.53 น. บรรเลงเพลงเขมรปี่แก้ว
- 08.05 น. บรรเลงเพลงเขมรพวง ชาวบ้านถวายเหล้า และบุหรี

- 08.09 น. บรรเลงเพลงเขมรไทรโยค
- 08.12 น. เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) ออกฟ้อนดาบ บรรเลงเพลงกลม
- 08.14 น. นางแต่งเชิญพาหวานส่งให้ข้าวเจ้าขึ้นถวายเป็นหอมเสกดี และหน้าหอมเสกดี
- 08.19 น. หยาขพาข้าวบริเวณกำแพงสโสรบ้านพระพินทั้ง 2 ทาง เพื่อเป็นการเผื่อแผ่
อาหารให้แก่บริเวณที่อยู่บริเวณสโสรบ้านพระพิน
- 08.22 น. เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) เข้าที่ประทับ
- 08.33 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อนดาบ บรรเลงเพลงกราวนอก
- 08.39 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) เข้าที่ประทับ
- 08.54 น. บรรเลงเพลงแขกโหม่ง
- 08.58 น. ข้าวเจ้าเติมน้ำใส่ไหเหล้า วางข้างเสาร่มเสกดี เพื่อให้ข้าไปทำพิธีกรียกับ
สิ่งของที่ถูกล้างไปในไหไว้ก่อน เพื่อให้กลายเป็นเหล้าสำหรับพิธี คัดเหล้า
- 09.02 น. บรรเลงเพลงแขกมอญบางขุนพรหม
- 09.05 น. พ่อช่าง แม่ล่อม เริ่มพิธีคัดเหล้า พอหลังจากพ่อช่าง แม่ล่อมคัดเหล้าเสร็จแล้ว
ก็จะเป็นเหล้าบรรดาเชื้อพระวงศ์ หรือลูกหลานในคุ้มในวังของเจ้านครจำปา
ศักดิ์ คัดเหล้า พิณพาทย์บรรเลงเพลงเขมรเกี่ยวข้าว

พิธีคัดเหล้า เป็นพิธีที่จะมีขึ้นในช่วงเช้าของงานเลี้ยงหอมเสกดีหลักเมือง โดยที่พ่อช่าง แม่ล่อมจะคัด
เหล้าก่อน (คุดเหล้า) จากไห เพื่อความเป็นสิริมงคล แสดงถึงการเฉลิมฉลอง หลังจากนั้นเหล้าบรรดาเชื้อพระ
วงศ์จะ คัดเหล้าต่อจากพ่อช่าง แม่ล่อม เพราะถือว่าเป็นลูกหลานเจ้าเมือง จึงให้เกียรติในการคัดเหล้าเพื่อความ
เจริญสุข โดยมีพ่อช่าง แม่ล่อมเป็นประธานในการ คัดเหล้าก่อน

ภาพประกอบ 111 พ่อช่างและแม่ล้าม คัดเหล้า(ภาพโดย เฉลิมพล อะหาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

ภาพประกอบ 112 ลูกหลานในคุ้มในวัง คัดเหล่า(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโศ 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

- 09.10 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อนดาบ บรรเลงเพลงกราวนอก
- 09.12 น. พ่อช่างเปลี่ยนเครื่องทรงจากสีม่วงเป็นสีแดง
- 09.13 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) เข้าที่ประทับ
- 09.16 น. บรรเลงเพลงนางนาค
- 09.21 น. ลาพาหวานออกจากหน้าหอมหะศักดิ์ และในหอมหะศักดิ์
- 09.28 น. เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) ออกฟ้อนดาบ บรรเลงเพลงกลม
- 09.35 น. เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) เข้าที่ประทับ
- 09.36 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อนดาบ บรรเลงเพลงกราวนอก
- 09.41 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) เข้าที่ประทับ
- 09.47 น. นางแต่งเชษฐาควา ส่งให้ข้าวจ้าในเข้าไปวางในหอมหะศักดิ์หลักเมือง และ
วางหน้าหอมหะศักดิ์หลักเมือง
- 09.49 น. นางแต่งหยายพาข้าวบริเวณกำแพงสโสรบ้านพระพิน

ภาพประกอบ 113 นางแตงเชิญพาคาว(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

- 09.50 น. บรรเลงเพลงสร้อยสนใหญ่
- 09.53 น. เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) ออกฟ้อนดาบ บรรเลงเพลงกลม
- 10.04 น. เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) เข้าที่ประทับ
- 10.15 น. พ่อช่าง แม่ลำม คัดเหล้า ตามด้วยลูกหลานในคุ้มในวัง คัดเหล้า บรรเลงเพลง
เขมรปี่แก้ว

ภาพประกอบ 114 พ่อช่าง แม่ล่อม คัดเหล้า(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

- 10.21 น. พ่อช่าง แม่ล่อม เข้าที่ประทับ
- 10.29 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อน บรรเลงเพลงอรัญ
- 10.42 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) เข้าที่ประทับ
- 11.03 น. เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอน (พ่อเทียม และแม่นางเทียม) ออกฟ้อนเจ้า
อินตราฟ้อนดาบ เจ้าคำแสนงอนฟ้อนมือเปล่า
- 11.12 น. เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอน เข้าที่ประทับ
- 11.14 น. พ่อช่าง เปลี่ยนชุด เป็นชุดลำลอง
- 11.16 น. แม่ล่อมเปลี่ยนชุดลำลอง
- 11.18 น. นางแต่งลาพาควาลงจากหอมเหล็กดีและพาควาหน้าหอมเหล็กดี
- 11.20 น. พัก รับประทานอาหารเที่ยง

สรุป พิธีกรรมในช่วงที่ 4 ตั้งแต่เวลา 07.42 – 11.20 น.

ในช่วงที่ 4 ของพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหล็กดีหลักเมือง มีชาวเมืองเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก โดยชาวเมืองเริ่มทยอยเข้างานเรื่อยๆ และมีการถวายเครื่องสักการะแด่องค์เหล็กดี ตลอดเวลา ในช่วงพิธีกรรมนี้มีการบรรเลงเพลงดังนี้

- เพลงเขมรปี่แก้ว บรรเลงเพลงนี้ในช่วงที่ไม่มีองค์เหล็กดีออกฟ่อน ในช่วงที่ 4 นี้มีการบรรเลงเพลงนี้ 2 ครั้ง โดยครั้งที่ 2 บรรเลงในช่วงพิธีกรรมคัดเหล่า

- เพลงเขมรพวง บรรเลง 1 ครั้ง ในช่วงที่ไม่มีองค์เหล็กดีออกฟ่อน

- เพลงเขมรไพรโยก ในช่วงที่ไม่มีองค์เหล็กดีออกฟ่อน

- เพลงกลม มีการบรรเลงเพลงกลมในช่วงเวลาดังกล่าว 4 ครั้ง สำหรับเจ้าอินตราออกฟ่อน 3 ครั้ง และอีก 1 รอบสำหรับ เจ้าอินตราออกฟ่อนพร้อมกันกับเจ้าคำแสนงอน

- เพลงกราวนอก มีการบรรเลงเพลงกราวนอก 3 ครั้ง สำหรับประกอบการฟ้อนของเจ้าคำแสนงอน

- เพลงแขกโหม่ง บรรเลงในช่วงระหว่างที่ไม่มีการออกฟ่อนขององค์เหล็กดี

- เพลงแขกมอญบางขุนพรหม บรรเลงในช่วงระหว่างที่ไม่มีการออกฟ่อนขององค์เหล็กดี

- เพลงเขมรเกี่ยวข้าว ใช้บรรเลงในช่วงพิธีคัดเหล่าในรอบแรก

- เพลงนางนาค บรรเลงในช่วงระหว่างที่ไม่มีการออกฟ่อนขององค์เหล็กดี

- เพลงสร้อยสนใหญ่ บรรเลงในช่วงระหว่างที่ไม่มีการออกฟ่อนขององค์เหล็กดี

- เพลงอรัย บรรเลงประกอบการฟ้อนของเจ้าคำแสนงอน (แม่ล่อม) 1 ครั้ง

ช่วงที่ 5 ของพิธีกรรมเริ่มตั้งแต่เวลา 13.58 – 16.27 น.

13.58 น. พ่อช่างเดินทางถึงหอฟ่อน

14.01 น. พ่อช่างเปลี่ยนเครื่องทรงสีเขียว (เจ้าธรรมรังสี)

14.04 น. แม่ล่อมเดินทางถึงหอฟ่อน

14.06 น. แม่ล่อมเปลี่ยนเครื่องทรง

14.09 น. บรรเลงเพลงไอ้ดวงจำปา

14.15 น. บรรเลงเพลงแป๊ะ

14.20 น. เจ้าธรรมรังสี (พ่อเทียม) ออกฟ่อนดาบ บรรเลงเพลงกลม

ภาพประกอบ 115 เจ้าธรรมรังสี ออกฟ้อนดาบ(ภาพโดย เนติมล อะทาโศ 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

- 14.29 น. เจ้าธรรมรังสี (พ่อช่วง) เข้าที่ประทับ
- 14.38 น. บรรเลงเพลงสร้อยสนใหญ่
- 14.40 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อนดาบ บรรเลงเพลงกราวนอก
- 14.45 น. เจ้าคำแสนงอน เข้าที่ประทับ
- 14.46 น. เจ้าธรรมรังสี (พ่อเทียม) ออกฟ้อนดาบ บรรเลงเพลงกลม
- 14.53 น. เจ้าธรรมรังสีเข้าที่ประทับ
- 14.54 น. พ่อช่วงเปลี่ยนเครื่องแต่งกายจากสีเขียวเป็นสีเทา

ภาพประกอบ 116 พ่อช่างเปลี่ยนเครื่องแต่งกายสีเทา(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโตะ 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

14.58 น.

พ่อล่าน (พ่อเทียม) ออกฟ้อน บรรเลงเพลงพัดชา

พ่อล่าน เป็นทวดาคที่คอยปกป้องรักษา เมืองจำปาศักดิ์ทางเหนือ

หรือบริเวณหมู่บ้านพระพิน ลักษณะการออกฟ้อนคือเดินถือไม้เท้า

และมีคนคอยประคองสองข้างในระหว่าง ออกฟ้อน

15.02 น.

พ่อล่านเข้าที่ประทับ

ภาพประกอบ 117 พ่ออ่านออกฟ้อน(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

- 15.03 น. พ่อช่างเปลี่ยนเครื่องทรงจากสีเทา เป็นสีแดง
เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อนดาบเพลงกราวนอก
- 15.08 น. เจ้าคำแสนงอนเข้าที่ประทับ
- 15.09 น. เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) ออกฟ้อนดาบ บรรเลงเพลงกลม
- 15.17 น. เจ้าอินตราเข้าที่ประทับ
- 15.23 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ฟ้อนดาบเพลงกราวนอก
- 15.28 น. เจ้าคำแสนงอน เข้าที่ประทับ
- 15.33 น. เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) ออกฟ้อนดาบ บรรเลงเพลงกลม
- 15.40 น. เจ้าอินตราเข้าที่ประทับ
- 15.41 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อน บรรเลงเพลงอรัญ
- 15.51 น. เจ้าคำแสนงอนเข้าที่ประทับ

- 15.52 น. เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) ออกฟ้อนดาบ บรรเลงเพลงกลม
- 16.01 น. เจ้าอินตรา เข้าที่ประทับ
- 16.10 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อน บรรเลงเพลงอรัญ
- 16.20 น. เจ้าคำแสนงอนเข้าที่ประทับ
- 16.23 น. เจ้าพระ (พญานาค) เข้าเทียมพ่อช่าง บรรเลงเพลงเชิด
 พ่อเทียมจะนอนหงายหน้า แล้วเลื้อยรอบเสาไม้หลักดี เป็นจำนวน 3
 รอบ โดยข้าวจีจะปูพรมไว้รองรับรอบเสา และจะมีคนคอยประ
 คองอยู่ 2 ข้างขณะเลื้อยรอบเสาไม้หลักดี

ภาพประกอบ 118 พญานาคเทียมพ่อช่าง (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

- 16.27 น. พญานาคออก พ่อช่างกลับที่ประทับ

สรุป พิธีกรรมในช่วงที่ 5 ตั้งแต่เวลา 13.58 – 16.27 น.

ในช่วงที่ 5 ของพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหล็กดีหลักเมือง มีชาวเมืองเข้าร่วมพิธีกรรมเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้นกว่าช่วงเช้า ชาวเมืองเริ่มทยอยเข้ามา และทยอยกันเข้าไปถวายเครื่องสักการะแด่องค์เหล็กดี ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการบรรเลงเพลงประกอบพิธีกรรมดังนี้

- เพลงโธ่ดวงจำปา บรรเลงในช่วงที่ไม่มีการออกพ็อนขององค์เหล็กดี
- เพลงแป๊ะ บรรเลงในช่วงที่ไม่มีการออกพ็อนขององค์เหล็กดี
- เพลงกลม ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการบรรเลงเพลงกลม 5 ครั้ง บรรเลงประกอบการพ็อนเจ้าอินตรา 3 รอบ และบรรเลงประกอบการพ็อนเจ้าธรรมรังสี 2 ครั้ง
- เพลงสร้อยสนใหญ่ บรรเลงในช่วงที่ไม่มีการออกพ็อนขององค์เหล็กดี
- เพลงกราวนอก มีการบรรเลงเพลงกราวนอกในช่วงเวลาดังกล่าว 3 ครั้ง ใช้ประกอบการพ็อนของเจ้าคำแสนงอน
- เพลงพัตชา มีการบรรเลงเพลงพัตชาในช่วงเวลาดังกล่าว 1 รอบ เพื่อใช้ประกอบการพ็อนของพ่อล้าน
- เพลงอรทัย มีการบรรเลงในช่วงเวลาดังกล่าวจำนวน 2 ครั้ง เพื่อใช้ประกอบการพ็อน เจ้าคำแสนงอน
- เพลงเชิด มีการบรรเลงในช่วงเวลาดังกล่าว 1 ครั้ง เพื่อใช้ประกอบการพ็อนของเจ้าพระ (พญานาค)

ช่วงที่ 6 ของพิธีกรรม เริ่มตั้งแต่เวลา 16.28 – 19.05 น.

16.28 น.	พ่อช่างเปลี่ยนเครื่องทรง สีแดง
16.33 น.	บรรเลงเพลงไก่แก้ว
16.40 น.	บรรเลงเพลงลาวดวงเดือน
16.44 น.	เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอน (พ่อเทียม และแม่นางเทียม) ออกพ็อน
เจ้าอินตราพ็อนดาบ เจ้าคำแสนงอนพ็อนมือเปล่า เพลงกลม
16.53 น.	เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอนเข้าที่ประทับ
16.58 น.	บริวารณ ถือดาบ เข้ามานั่งตั้งแถวรอภายในหอพ็อน

ภาพประกอบ 119 บริวณถือดาบ (ภาพโดย เถลิ้มพล อะทาโศ 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

- 17.01 น. พญากัมมะทาเทียมพ่อช่าง พญากัมมะทาเป็นทวารบาลหรือผู้ปกป้องรักษาปราสาทหินวัดพู เมืองจำปาศักดิ์ เมืองพญากัมมะทาเสด็จมาจึงมีการจำลองการถือนดาบ และแท่นสำหรับให้พระยาภิรมย์ทาบธรรม จะเสวยหมาก เมี่ยง กล้วยไข่ เหล้า
- 17.14 น. บรรเลงเพลงนกเขาสินวล

ภาพประกอบ 120 พญากัมมะทาเทียมพ่อช่าง(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

- 17.15 น. พญากัมมะทาออก พ่อช่างกลับนั่งประทับปกติ
- 17.18 น. เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อน บรรเลงเพลงอรัญ
- 17.26 น. เจ้าคำแสนงอนเข้าที่ประทับ
- 17.27 น. ทหารถือดาบ ถือหอก แบกปืน ตั้งแถวรออยู่ข้างหอฟ้อน
ชาวเมืองจำปาศักดิ์ที่เป็นผู้ชายจะมีการถือดาบ ถือหอก และถือปืนตั้งแถว
เป็น 2 แถว รออยู่ข้างหอฟ้อน
- 17.29 น. บรรเลงเพลงพัดชา

ภาพประกอบ 121 ทหารถือหอกดาบ และปืน (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

17.30 น.

เจ้าอินตรา (พ่อช่าง), เจ้าคำแสนงอน (แม่ล้าม) เดินออกจากหอฟ่อน ผ่านกองทหารที่ตั้งแถวรอเพื่อจะเดินนำไปยังทำน้ำหลังสโมสรบ้านพระพิน ที่มีแม่น้ำโขงไหลผ่าน พร้อมมีชาวเมืองที่เดินตามเป็นขบวนไปยังทำน้ำ

ภาพประกอบ 122 เจ้าอินตรา และเจ้าคำแสนงอนเดินออกจากหอฟ่อน(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

ภาพประกอบ 123 เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอนเดินนำขบวนไปยังทำนน้ำพระพิน
(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

17.32 น.

เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอนพร้อมทั้งบริวารเดินทางถึงทำนน้ำพระพิน

ภาพประกอบ 124 ข้าราชการส่งดาบให้เจ้าคำแสนงอนพร้อมทั้งจุดเทียน(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

ชาวเมืองที่มาร่วมงานทุกคนจะเดินตาม เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอนพร้อมทั้งข้าวจ้ำ ทหารถือหอกถือดาบ ตามไปยังริมฝั่งแม่น้ำโขง หลังสโมสรบ้านพระพิน พอเดินทางไปถึงท่าน้ำแล้วข้าวจ้ำ ส่งดาบให้เจ้าอินตรา และเจ้าคำแสนงอนพร้อมทั้งแปะเทียน ใส่ดาบทั้ง 2 ข้าง พอส่งให้เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอนแล้ว จะมีการยกดาบสวด 3 ครั้ง เพื่อเป็นการขับไล่สิ่งไม่ดีให้ออกไป ชาวเมืองที่ติดตามจะถือข้าวเหนียวไปคนละปิ่น แล้วนำข้าวเหนียวจับตามตัว คล้ายๆ กับให้ข้าวเหนียวอุดสิ่งไม่ดีโรกภัยไข้เจ็บ แล้วโยนลงไปในแม่น้ำโขง หรือโยนทิ้งไปข้างหน้าของตัวเองเพื่อขับไล่สิ่งไม่ดีให้ออกไป มีการยิงปืนของทหารชาวเมือง แสดงถึงการขับไล่สิ่งไม่ดีให้ออกไป

ภาพประกอบ 125 เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอนกำลังรับดาบจากข้าวจ้ำ(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

17.35 น. เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอนพร้อมทั้งบริวาร เดินไปยังทางทิศตะวันตกของ สโมสรบ้านพระพิน (ทางเข้าสโมสรบ้านพระพิน ด้านหน้า)

ภาพประกอบ 126 เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอน กำลังเดินไปหน้าสโมสรพระพิน(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

17.39 น.

ชาวเมืองทุกคนเดินทางมาถึงทางทิศตะวันตกของสโมสรบ้านพระพิน

ภาพประกอบ 127 เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอน พร้อมทั้งบริวารทางด้านทิศตะวันตกของสโมสรพระพิน (ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

ชาวเมืองที่มาร่วมงานทุกคนจะเดินตาม เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอนพร้อมทั้งข้าวจ้า ทหารถือหอกถือดาบ ตามไปยังทิศตะวันตกของสโมสรบ้านพระพิน หน้าสโมสรบ้านพระพิน พอเดินทางไปถึงบริเวณดังกล่าวแล้ว ข้าวจ้า ส่งดาบให้เจ้าอินตรา และเจ้าคำแสนงอนพร้อมทั้งแปะเทียน ไล่ดาบทั้ง 2 ข้าง พอส่งให้เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอนแล้ว จะมีการยกดาบสวด 3 ครั้ง เพื่อเป็นการขับไล่สิ่งไม่ดีให้ออกไป ชาวเมืองที่ติดตามจะถือข้าวเหนียวไปคนละปิ่น แล้วนำข้าวเหนียวจับตามตัว คล้ายๆ กับให้ข้าวเหนียวอุดสิ่งไม่ดีโรกภัยไข้เจ็บ แล้วโยนทิ้งไปข้างหน้าของตัวเองเพื่อขับไล่สิ่งไม่ดีให้ออกไป มีการยิงปืนของทหารชาวเมือง แสดงถึงการขับไล่สิ่งไม่ดีให้ออกไป

ภาพประกอบ 128 เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอน พร้อมทั้งบริวารเดินกลับสู่หอฟ้อน(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

17.40 น.	เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอน เดินกลับสู่หอฟ้อน
17.42 น.	เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอน เดินทางเข้าสู่หอฟ้อนเข้าที่ประทับ บรรเลงเพลงกราวนอก
17.44 น.	เจ้าอินตรา (พ่อเทียม) ออกฟ้อนดาบ บรรเลงเพลงกลม
17.52 น.	เจ้าอินตราเข้าที่ประทับ
17.53 น.	เจ้าคำแสนงอน (แม่นางเทียม) ออกฟ้อน บรรเลงเพลงอรัญ
17.58 น.	เจ้าคำแสนงอนเข้าที่ประทับ
	ข้าวจ้าเปิดไหเหล้าที่ตั้งอยู่ข้างเสารั้วเหล็กดี เทใส่ขัน

18.00 น.

บรรเลงเพลงสร้อยสนใหญ่ ข้าวเจ้าถือขันเหล้าตามเจ้าอินตรา 1 คน และตาม
คำแสนงอน 1 คน โดยที่เจ้าอินตรา และเจ้าคำแสนงอนจะตักเหล้าใส่จอกเล็ก
แล้วเดินไปส่งให้ลูกหลานที่มาร่วมงานได้ดื่มทุกคน เรียกว่า “ขายเหล้า” เชื่อกันว่าเหล้านี้เป็นเรามางคล ทุกคนที่มาร่วมงานจะได้ดื่ม เพื่อความเป็นสิริมงคล
แก่ตัวเอง

ภาพประกอบ 129 เจ้าคำแสนงอนขายเหล้าแก่ผู้มาร่วมงาน(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

18.14 น.

บรรเลงเพลงลาวล่องน่าน

ภาพประกอบ 130 เจ้าอินทราขายเหล้าให้แก่ผู้ที่มาร่วมงาน(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโศ 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

- 18.18 น. เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอนกลับเข้าที่ประทับ
- 18.21 น. ชาวบ้านยกบายศรีเข้ามาสู่หอฟ่อน
- 18.26 น. เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอนเดินเข้ามานั่งหน้าบายศรี (พาขวัญ)
- ชาวเมืองทุกคนนั่งล้อมรอบพาขวัญ ชาวเจ้าจุคเทียนชัยยอดพาขวัญ
- 18.28 น. เริ่มพิธีสูตรขวัญ

ภาพประกอบ 131 บรรยายกาศการสูตรขวัญ(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

18.36 น.

พิธีสูตรขวัญเสร็จเรียบร้อย ชาวเมืองต่างเดินเข้าเข้าไป เพื่อจะเข้าไป
ผูกแขนเจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอน เพื่อความเป็นสิริมงคล พอเสร็จ
ก็เป็นการผูกแขนให้กันและกัน ในระหว่างเครือญาติพี่น้องชาวจำปา
ศักดิ์ที่มาร่วมงาน

ภาพประกอบ 132 บรรยายการผูกแขน(ภาพโดย เฉลิมพล อะทาโส 3 มีนาคม พ.ศ.2557)

19.00 น. พ่อช่างเปลี่ยนชุด เป็นชุดลำลอง

19.03 น. แม่ลำเปลี่ยนชุดเป็นชุดลำลอง

19.05 น. เก็บบายศรี (พาขวัญ) เสร็จพิธี

สรุป พิธีกรรมในช่วงที่ 6 ตั้งแต่เวลา 16.28 – 19.05 น.

ในช่วงเวลานี้ของพิธีกรรมมีประชาชนเข้าร่วม พิธีกรรมเป็นจำนวนมากจนล้นหอฟ้อน และบริเวณ สโมสรบ้านพระพิน เพราะถือเป็นช่วงเวลาที่สำคัญ เนื่องด้วยช่วงเวลาดังกล่าวจะมีพิธีการ ขับไล่สิ่งไม่ดี ขยาย เหล้ามงคล และพิธีสู่ขวัญ ผูกแขน เป็นช่วงเวลาที่ดีถือว่าเป็นสิริมงคลแก่ผู้ร่วมงาน ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการ บรรเลงเพลงดังนี้

- เพลงไก่แก้ว เพลงลาวดวงเดือน บรรเลงในช่วงพิธีกรรมที่ไม่มีการฟ้อนขององค์แม่ศักดิ์
- เพลงกลม มีการบรรเลงเพลงกลม ในช่วงเวลาดังกล่าว 2 ครั้ง ประกอบการฟ้อนของเจ้าอินตรา
- เพลงนกเขาสินวล ใช้บรรเลงในช่วงที่พญากามะทาเข้าทรง มีการเสวยหมาก เมี่ยง กล้วยไข่ และ เหล้า
- เพลงอรทัย ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการบรรเลงเพลงนี้ 2 ครั้ง ประกอบการฟ้อนของเจ้าคำแสนงอน
- เพลงพัดชา บรรเลงในช่วงที่ไม่มีการออกฟ้อนขององค์แม่ศักดิ์
- เพลงกราวนอก ใช้บรรเลงประกอบการเดินเข้าสู่หอฟ้อน ของเจ้าอินตรา และ เจ้าคำแสนงอน

หลังจากออกไปขับไล่สิ่งไม่ดีนอก สโมสรบ้านพระพิน

- เพลงสร้อยสนใหญ่ เพลงลาวต๋องนาน ใช้บรรเลงในช่วงที่มีการ ขยายเหล้า ให้ชาวเมืองทุกคนเพื่อ ความเป็นสิริมงคล

2.2.ศึกษารวบรวมบทเพลงที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมและบันทึกเป็นโน้ตไทย

ในการศึกษารวบรวมบทเพลงที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง สโมสรับ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์ แขวงจำปาศักดิ์ สปป.ลาว ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้บันทึกโน้ตเป็นทำนองฆ้องวงใหญ่และบันทึกเป็นโน้ตไทย โดยการบันทึกโน้ตมีข้อตกลงเบื้องต้นในการอ่านโน้ต ดังนี้

1.การบันทึกโน้ตทำนองฆ้องวงใหญ่มี 2 บรรทัด ให้บรรทัดบนเป็นการบรรเลงด้วยมือขวา และบรรทัดล่างเป็นการบรรเลงด้วยมือซ้าย ดังนี้

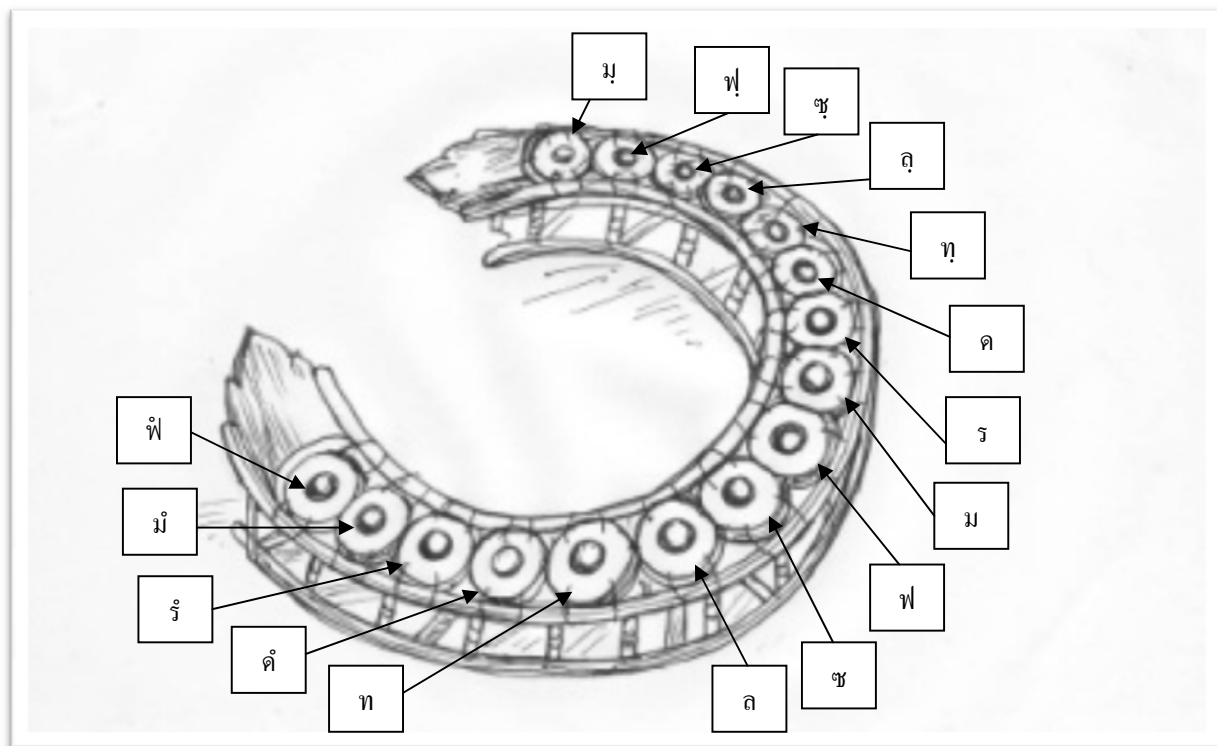
มือขวา	-- x x	x x x x	x x x x	x x x x	x x x x	x x x x	x x x x
มือซ้าย	-- x x	x x x x	x x x x	x x x x	x x x x	x x x x	x x x x

2.การบันทึกโน้ตทำนองฆ้องวงใหญ่ เป็นการใช้อักษรไทยแทนสัญลักษณ์ของเสียงของตัวโน้ต 7 เสียง ดังนี้

ค	ร	ม	ฟ	ซ	ล	ท
โด	เร	มี	ฟา	ซอล	ลา	ที

3.การบันทึกโน้ตทำนองฆ้องวงใหญ่ มีการกำหนดจุดของโน้ตเสียงต่ำและเสียงสูง ดังนี้

ม	ฟ	ซ	ล	ท	ค	ร	ม	ฟ	ซ	ล	ท	ค	ร	ม	ฟ
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

ภาพประกอบ 133 แสดงการกำหนดจุดเสียงต่ำและเสียงสูงของโน้ต

เพลงไก่แก้ว ลักษณะบทเพลงมีความไพเราะอ่อนหวาน สำเนียงลาว พบการบรรเลงในช่วงพักของพิธีกรรม หรือในช่วงที่ไม่มีองค์มหัศจรรย์ออกฟ้อน

----	ล ท ร	ร - ร -	---ล	----	ล ท ร -	ท ล - ล	- ท - ร
---ซ	- - - ล	- ล - ล	- ซ - -	---ซ	---ล	- - ซ -	- ฟ - ร

---ท	ร ม ร	---ท	--ล ท	----	- ซ - ล	ท ล - -	- ม ซ -
---ทุ	ร ม ซ ร		ล ซ - -	--ร ม	----	- - ซ ม	ร - - ร

---ม	ร - ร ร	--ร -	ร ม ซ -		- ร - ม	- ซ - -	- ท ม -
	- ล - -	- ทุ - ทุ	---ม	--ร ทุ		---ม	ร - - ร

--- ม	รี - รี รี	-- ท ท	-- ล ท	-- ท ท	-- ซ ล	ท - รี -	- ล - ซ
	- ล --	- ทุ --	ล ซ --	- ทุ --	ร ม --	- ล - ท	--- ทุ

เพลงกราวนอก เป็นเพลงที่มีความสำคัญมากในพิธีกรรม ใช้เป็นเพลงสำหรับองค์มหัศจรรย์หลักเมือง เจ้าคำแสนงอนพื่อนดาบ จะบรรเลงเพลงนี้ก็ต่อเมื่อแม่ล่ำทรงเจ้าคำแสนงอน ถีอดาบออกพื่อน พิณพาทย์จะบรรเลงเพลงกราวนอกประกอบการพื่อนของเจ้าคำแสนงอน ไปเรื่อยๆ จนกว่าแม่ล่ำทรงเจ้าคำแสนงอน จะพื่อนรอบเสาร์หลักเมือง 3 รอบแล้วกลับเข้าที่ประทับ จึงสิ้นสุดการบรรเลง เพลงกราวนอกมีลักษณะสม่ำเสมอ สง่างาม เหมาะแก่การใช้ในการประกอบพิธีการพื่อนดาบของเจ้าคำแสนงอน เป็นการพื่อนที่เป็นจังหวะทั้งการก้าวเท้า การเอียงตัว และการสะบัดดาบ เคลื่อนไปอย่างช้าๆ สง่างาม

----	--- ท	- ท ท ท	- ท - ท	- รี - ท	- ล - ท	รี ท --	- ซ ล ท
----	--- ทุ	- ทุ ทุ ทุ	- ทุ - ทุ	- ร - ทุ	----	-- ล ซ	ร ---

- ท --	ซ ม - ท	- ท ล ซ	- ซ ล ท	-- รี ม	- ม รี -	รี ท --	- ซ ล ท
ล - ร ม	-- ร -	ทุ ---	ร ---	ล ท --	ท -- ท	-- ล ซ	ร ---

- ท ล ซ	- ซ ล ท	รี ท --	- ซ ล ท	- ล - ท	- ล - ท	- ล - ท	-- ท ล
ทุ ---	ร ---	-- ล ซ	ร ---	ซ - ซ -	ซ - ซ -	ซ - ซ -	ซ ล --

ม - ร ม	-- ซ ล	-- รี รี	-- ซ ล	- ท --	ล ท - ล	-- ล ล	--- ล
- ทุ --	ร ม --	- ร --	- ม --	-- ล ซ	--- ล	-- ล ล	--- ล

- ท --	ล - ล -	- ท --	----	-- ล ล	- ซ - ล	--- ซ	ล ท - ล
-- ล ซ	- ม - ซ	-- ล ซ	- ม - ร	- ล --	- ทุ - ล	- ทุ --	ล ทุ - ล

- - ឆ ឆ	- ឆ - ឆ	- ព ឆ ឆ	- ឆ - រ	- - ឆ ឆ	- ឆ - -	- - ឆ ឆ	- ឆ - -
- ឆ - -	- ឆ - ឆ	- ព ឆ ឆ	- ព - ឆ	ព ឆ - -	- - ឆ ឆ	ព ឆ - -	- - ឆ ឆ

- ឆ - ឆ	ឆ ឆ - -	- ឆ - ឆ	ឆ ឆ - -	- - ឆ ឆ	- - ឆ -	- ឆ ឆ -	ឆ ឆ - -
- - ឆ -	- - ឆ ឆ	- - ឆ -	- - ឆ ឆ	- ព - -	ឆ ឆ - ឆ	- - - ឆ	- - ឆ ឆ

- - ឆ ឆ	- - ឆ -	- ឆ ឆ -	ឆ ឆ - -	- - ឆ ឆ	- - ឆ -	- - ឆ ឆ	- - ឆ -
- ព - -	ឆ ឆ - ឆ	- - - ឆ	- - ឆ ឆ	- ព - -	ឆ ឆ - ឆ	- ព - -	ឆ ឆ - ឆ

- - ឆ ឆ	- - ឆ -	ឆ ឆ - -	ឆ ឆ - -	ឆ ឆ - -	ឆ ឆ - -	- - ឆ ឆ	- - ឆ -
- ព - -	ឆ ឆ - ឆ	- - ឆ ឆ	- - ឆ ឆ	- - ឆ ឆ	- - ឆ ឆ	- ព - -	ឆ ឆ - ឆ

ព ឆ - -	- - ឆ ឆ	- ឆ - ឆ	- - ឆ ឆ	- ព - ឆ	ព ឆ - -	- ឆ - ឆ	ព - ឆ ឆ
- - ឆ ឆ	- ព - -	- - - -	- ឆ - -	- - - -	- - ឆ ឆ	- - - -	- ឆ - -

ត្រឡប់ទៅក្នុង

- ឆ - ឆ	- - ឆ ឆ	- - ឆ ឆ	- - ឆ ឆ	- ព - ឆ	- ឆ - ព	- ឆ - ព	- ឆ - ឆ
- - - ឆ	- - ឆ ឆ	- - ឆ ឆ	- - ឆ ឆ	- ព - ឆ	- ឆ - ព	- ឆ - ព	- ឆ - ឆ

- - ឆ -	- - ឆ ឆ	ព ឆ - -	- ព ឆ -	- - ឆ -	- - ឆ ឆ	ព ឆ - -	- ព ឆ -
- ឆ - ឆ	ឆ ឆ - -	- - ឆ ឆ	ឆ - - ឆ	- ឆ - ឆ	ឆ ឆ - -	- - ឆ ឆ	ឆ - - ឆ

- ព ឆ -	- - ឆ ឆ	- ព ឆ -	- - ឆ ឆ	- ព ឆ -	- - ឆ ឆ	- ព ឆ -	- - ឆ ឆ
- - - ឆ	ឆ ឆ - -	- - - ឆ	ឆ ឆ - -	- - - ឆ	ឆ ឆ - -	- - - ឆ	ឆ ឆ - -

- ล ช -	ช - ม ช	- ล ช -	ช ม - ม	-- ช ม	ช ล - -	-- ช ม	ช ล - -
- - - ม	- ร - -	- - - ม	- - ร -	- - - -	- - ช ม	- - - -	- - ช ม

- - ช -	ช ล - -	- - ช -	ช ล - -	- - ช -	ช ล - คํ	- - รํ คํ	ท ล - -
- - - ม	- - ช ม	- - - ม	- - ช ม	- - - ม	- - ช -	ท ล - -	- - ช ม

- - ช -	ช ล - คํ	- - รํ คํ	ท ล - -	- - ช -	ช ล - -	- - ช -	ช ล - -
- - - ม	- - ช -	ท ล - -	- - ช ม	- - - - ม	- - ช ม	- - - - ม	- - ช ม

- - ท ท	- ช - ล	- ท - ช	- ล - ท	- - ท ท	- ช - ล	- ท - ช	- ล - ท
- ท - -	- ช - ล	- ท - ช	- ล - ท	- ท - -	- ช - ล	- ท - ช	- ล - ท

เพลงกลม เป็นเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง ในการฟ้อนดาบของพ่อช่าง วงพิณพาทย์จะบรรเลงเพลงนี้ต่อเมื่อ เจ้าอินตราทรงพอช่าง หรือเจ้าธรรมรังสีทรงพอช่าง ออกฟ้อนดาบ จะใช้เพลงกลมในการประกอบการฟ้อน วงพิณพาทย์จะบรรเลงเพลงกลมไปเรื่อยๆ จนกว่าพ่อช่างจะฟ้อนเข้าที่ประทับ ในอดีตเพลงกลมยังใช้ประกอบในการเสด็จของเจ้าย่าหม่อม วงพิณพาทย์จะบรรเลงเพลงกลมเพื่อต้อนรับในการเสด็จของเจ้าย่าหม่อม ทุกครั้ง เพลงกลมมีลักษณะทำนองที่สม่ำเสมอ สง่างาม จังหวะกลองทัดที่หนักแน่น เข้ากับการเคลื่อนที่ของเจ้าอินตรา ทั้งการก้าวเท้า การสะบัดดาบ เป็นท่าทางที่หนักแน่นตามเสียงกลองทัด และสง่างาม

เสียงที่ 1

- ร - ช	- ล - ท	- - - ท	- - - ท	- รํ - ท	- ล - ท	- - ช ช	- ล - ท
- ล - ช	- ล - ท	- - - ท	- - - ท	- ร - ท	- ล - ท	- ช - -	- ล - ท

- รํ - ท	- ล - ท	- - ช ช	- ล - ท	- ร - ม	- ร - ท	- - ช ช	- ล - ท
- ร - ท	- ล - ท	- ช - -	- ล - ท	- ล - ท	- ล - ท	- ช - -	- ล - ท

- รื - มี่	- รื - ท	- - ซ ซ	- ล - ท	- รื - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- ล - ฟ
- ร - ม	- ร - ท	- ซ - -	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ค	- - - ท	- ล - ค

- ซ - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- ล - ฟ	- - - ซ	- - - ซ	- - - ซ	- ล - ค
- ซ - ท	- ล - ค	- - - ท	- ล - ค	- ม - -	- ม - -	- ม - -	- - - -

- ซ - ล	- ซ - มี่	- รื - ค	- มี่ - รื	- - มี่ มี่	- ซ - รื	- ค - ล	- ซ - ค
- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ค	- ม - ร	- ม - -	- ซ - ร	- ค - ม	- ร - ค

- ซ - ล	- ซ - มี่	- รื - ค	- มี่ - รื	- - มี่ มี่	- ซ - รื	- ค - ล	- ซ - ค
- ร - ม	- ร - ม	- ร - ค	- ม - ร	- ม - -	- ร - ร	- ค - ม	- ร - ค

- - ค ค	- รื - ค	- ม - ร	- - - ท	- - ท -	ล ล - -	ม ม - -	ร ร - ค
- ล - -	- ล - ซ	- - - -	- ค - ท	- - - ล	- - - ท	- - - ล	- - - ซ

- ค - ร	- ม - ซ	- ล - ซ	- ม - ร	- ซ - ล	- ท - ม	- ซ - ม	- ร - ค
- ซ - ล	- ท - ซ	- ล - ซ	- ท - ล	- ซ - ล	- ท - ท	- ซ - ท	- ล - ซ

- ม - ร	- - - -	- - - -	- ค - ร	- ม - ร	- - - -	- - - -	- ค - ร
- - - -	- ค - ล	- ซ - ล	- - - -	- - - -	- ค - ล	- ซ - ล	- - - -

- - ม ม	- ซ - ม	- ร - ค	- ม - ร
- ท - -	- - - ท	- ล - ซ	- ท - ล

เสียงที่ 2

- - รื รื	- - - คื	- คื - คื	- ร - ม	- ช - ม	- - - -	- คื - คื	- ร - ม
- ร - -	- ช - -	- - ช -	- - - -	- - - -	- ร - ค	- - ช -	- - - -

- ช - ม	- ร - ทุ	- ทุ - -	- ร - -	- - - ร	- ม ร -	- ทุ - -	- ร - -
- ช - ทุ	- ล - ม	- - - ล	- - - ทุ	- ล - -	- - - ทุ	- - - ล	- - - ทุ

- ทุ - ร	- ทุ - ร	- ทุ - ร	- ม - ช	- ช - ม	- ร - ท	- ล - ช	- ท - ล
ล - ล -	ล - ล -	ล - ล -	- ทุ - ช	- ช - ทุ	- ล - ทุ	- ล - ช	- ทุ - ล

- - ท ท	- รื - ล	- ช - ม	- ล - ช	- ช - ม	- ร - ท	- ล - ช	- ท - ล
- ทุ - -	- ร - ล	- ช - ทุ	- ล - ช	- ช - ทุ	- ล - ทุ	- ล - ช	- ทุ - ล

- - ท ท	- รื - ล	- ช - ม	- ล - ช	ช - ช ช	- ล - ช	- ท - ล	- ช - ม
- ทุ - -	- ร - ล	- ช - ทุ	- ล - ช	- ช - -	- ล - ช	- ทุ - ล	- ช - ทุ

รื - รื รื	- - ท ท	- - ล ล	- - ช ช	- ช - ล	- ท - รื	- ม - รื	- ท - ล
- ร - -	- ทุ - -	- ล - -	- ช - -	- ช - ล	- ทุ - ร	- ม - ร	- ทุ - ล

- ท - รื	- ม รื ท	- รื - ท	- ล - ช	- ท - ล	- ช - ม	- ท - -	- ช - ล
- ทุ - ร	- ม ร ทุ	- ร - ทุ	- ล - ช	- ทุ - ล	- ช - ทุ	- - ร ม	- ช - ล

- ท - ล	- ช - ม	- ท - -	- ช - ล	- - ท ท	- รื - ท	- ล - ช	- ท - ล
- ทุ - ล	- ช - ทุ	- - ร ม	- ช - ล	- ทุ - -	- ร - ทุ	- ล - ช	- ทุ - ล

- ท - ถ	- ช - ม	- ท - -	- ช - ถ	- - ท ท	- ร - ท	- ถ - ช	- ท - ถ
- ท - ถ	- ช - ท	- - ร ม	- ช - ถ	- ท - -	- ร - ท	- ถ - ช	- ท - ถ

เสียงที่ 3

- ถ - ถ	- ช - ฟ	- ร - ฟ	- ช - ถ	- ถ - ถ	- ช - ฟ	- ร - ฟ	- ช - ถ
- ถ - -	- ช - ฟ	- - ถ -	- ช - ถ	- ถ - ถ	- ช - ฟ	- - ถ -	- ช - ถ

- ถ - ถ	- ช - ฟ	- ร - ฟ	- ช - ถ	- ถ - ถ	- ช - ม	- ม - -	- ช - ช
- ถ - ถ	- ช - ฟ	- - ถ -	- ช - ถ	- ถ - ถ	- ช - ท	- - ร	- - ม

- ถ - ถ	- ช - ม	- ม - -	- ช - ช	- ม - ช	- ม - ช	- ม - ช	- - ถ
- ถ - -	- ช - ท	- - ร	- - ม	- ร - ร	- ร - ร	- ร - ร	- ถ - -

- ร ถ -	- - - ม	- ร - ถ	- ม - ร	- - ม ม	- ช - ร	- ถ - -	- ร - ถ
- - - ถ	- ช - -	- ถ - ช	- ท - ถ	- ท - -	- - - ถ	- - - ถ	- - - ช

- ร ถ -	- - - ม	- ร - ถ	- ม - ร	- - ม ม	- ช - ร	- ถ - -	- ร - ถ
- - - ถ	- ช - -	- ถ - ช	- ท - ถ	- ท - -	- - - ถ	- - - ถ	- - - ช

- ถ - ถ	- ร - -	- ม - ร	- - -	- ถ - -	- ช - ม	- - - ร	- - - ถ
- - -	- - - ถ	- - -	- ถ - ถ	- - - ช	- - - ท	- - - ถ	- - - ช

- ถ - ร	- ม - ช	- ถ - ช	- ม - ร	- ม - ช	- ถ - ม	- ช - ม	- ร - ถ
- ช - ถ	- ท - ช	- ถ - ช	- ท - ถ	- ท - ช	- ถ - ท	- ช - ท	- ถ - ช

- ม - ร	- ด - -	- - ช - ล	- ด - ร	- ม - ร	- ด - -	- - ช - ล	- ด - ร
- ฤ - ล	- ช - ล	- ม - -	- ช - ล	- ฤ - ล	- ช - ล	- ม - -	- ช - ล

- - ม - ม	- ช - ม	- - - -	- ม - ร
- ฤ - -	- - - -	- ร - ด	- ฤ - ล

เสียงที่ 4

- ช - ม	- ร - -	ช ช - -	ล ล - ท	- ร - ท	- ล - ช	- ช - ช	- ล - ท
- ร - ฤ	- ล - ช	- - - ล	- - - ฤ	- ร - ฤ	- ล - ช	- - - ร	- ล - ฤ

- ร - ท	- ล - ฟ	- ฟ - ล	- ล - ฟ	- ม - ท	- ล - ฟ	- ฟ - ม	- ล - ฟ
- ร - ฤ	- ล - ด	- - - -	- ล - ด	- - - ฤ	- ล - ด	- - - -	- ล - ด

- ฟ - ล	- ฟ - ล	- ฟ - ล	- ท - ร	- ม - ร	- - - ฟ	- ม - ร	- ฟ - ม
ม - ม -	ม - ม -	ม - ม -	- ฤ - ร	- - - ฤ	- ล - ฟ	- ฤ - ล	- ด - ฤ

- - ฟ ฟ	- ล - -	- - - -	- ม - ร	- ด - ฤ	- - - ฟ	- - - -	- ฟ - ม
- ด - -	- - - ม	- ร - ฤ	- - - ล	- - - -	- ล - -	- ม - ร	- - - ฤ

- - ฟ ฟ	- ล - -	- - - -	- ม - ร	- - ร - ร	- ม - ร	- ฟ - ม	- ร - ท
- ด - -	- - - ม	- ร - ฤ	- - - ล	- ล - -	- - - -	- ด - ฤ	- ล - ฤ

- - - -	ล ล - ม	- - - -	ร - ร - ด	- - - ร	- ม - ช	- ล - ช	- ม - ร
- - - ล	- - - ฤ	- - - ล	- - - ช	- - - ล	- ฤ - ช	- ล - ช	- ฤ - ล

- ม - ช	- ถ ช ม	- ช - ม	- ร - ด	- ม - ร	----	----	- ด - ร
- ทุ - ช	--- ทุ	- ช - ทุ	- ถ - ช	----	- ด - ถ	- ช - ถ	----

- ม - ร	----	----	- ด - ร	-- ม ม	- ช - ม	- ร - ด	- ม - ร
----	- ด - ถ	- ช - ถ	----	- ทุ --	--- ทุ	- ถ - ช	- ทุ - ถ

- ม - ร	----	----	- ด - ร	-- ม ม	- ช - ม	- ร - ด	- ม - ร
----	- ด - ถ	- ช - ถ	----	- ทุ --	--- ทุ	- ถ - ช	- ทุ - ถ

เพลงแขกมอญบางขุนพรหม ลักษณะของบทเพลงมีความอ่อนหวานไพเราะ สำเนียงแขกปนมอญ มี 2 ท่อน พบการบรรเลงในพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมืองในช่วงที่ไม่มีองค์หลักคือออกฟ่อน และในช่วงของการถวายเครื่องสักการะต่อองค์หลัก

ท่อน 1

--- ร	- ร ร ร	- ร ร ร	- ร - ม	-- ร ม	- ฟ - ช	- ถ - ร	- ค - ถ
--- ร	- ร ร ร	- ร ร ร	- ร - ม	- ด --	----	- ถ - ร	- ด - ถ

----	-- ค ร	-- ถ ค	----	-- ร ม	- ฟ - ช	- ช --	ฟ ช - ฟ
----	ช ถ --	----	- ถ - ช	- ด --	----	-- ร ม	--- ด

- ช --	ฟ ช --	- ช --	ถ ท --	- ช --	ฟ ช --	- ช --	ถ ท --
-- ร ม	-- ร ร	-- ร ม	-- ถ ช	-- ร ม	-- ร ร	-- ร ม	-- ถ ช

-- ร ม	--- ถ	----	ถ ทุ --	-- ร ม	----	ถ ท --	----
- ด --	ร ด - ถ	--- ช	--- ถ	- ด --	- ร ร ร	-- ถ ช	- ร ร ร

ช ม --	-- ร ม	-- ร ม	- ฟ - ช	- ล - ด	- ล - ช	- ล - ช	- ท ล ช
-- ร ด	ล ด --	- ด --	- ฟ - ช	- ล - ด	- ล - ช	-- ช -	- ท ล ช

- ม - ม	----	- ร - ร	----	-- ล ด	----	- ล - ล	----
-- ร -	ร ด - ด	-- ด -	ด ล - ล	- ช - -	ล ช - ช	-- ช -	ช ฟ - ฟ

ท่อน 2

--- ร	--- ม	----	ม ร --	-- ด -	-- ด ร	ม ร --	ด ล --
----	-- ด -	-- ด ร	-- ด ร	- ล - ล	ช ล --	-- ด ล	-- ช ล

-- ท ท	- ล - ช	ล ช - ช	- ล - ค	-- ม -	ม - ร -	ค - ร -	ร - ค -
- ท --	----	-- ม -	----	-- ร -	- ค - ล	- ล - ค	- ล - ช

-- ร ม	- ฟ - ช	----	- ฟ - ช	-- ล ล	- ค - ช	ล ช --	ฟ ล --
- ด --	----	- ฟ - ม	----	- ล --	- ด - ช	-- ฟ ม	-- ช ฟ

- ม - ม	----	- ร - ร	----	-- ล ค	----	- ล - ล	----
-- ร -	ร ค - ค	-- ค -	ค ล - ล	- ช - -	ล ช - ช	-- ช -	ช ฟ - ฟ

- ล - ล	- ช - ล	ค ร ค ล	- ช - ฟ	-- ร ม	-- ร ร	ม ร --	--- ร
- ล - ล	- ช - ล	ด ร ด ล	- ช - ฟ	- ด --	- ล --	-- ด ล	- ด - ล

เพลงแขกโหม่ง ลักษณะบทเพลงมีความเรียบง่ายอ่อนหวาน สำเนียงแขก มี 3 ท่อน พบในการบรรเลง ประกอบพิธีเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมืองในช่วงที่ไม่มีการออกฟ้อนขององค์มเหศักดิ์ หรือในช่วงที่ชาวเมืองเข้าไปถวายเครื่องสักการะต่อองค์มเหศักดิ์

ท่อน 1

--- ม	-- ร ร	ม ร - ร	- ม - ฅ	--- ม	- ร - ท	- รี้ - ท	ล ฅ - ล
--- ทุ	- ลุ --	-- ทุ -	--- ฅ	--- ทุ	- ลุ - ทุ	- ร - ทุ	ลุ ฅ - ลุ

--- ท	-- ล ล	- ท ล ฅ	- ล - ท	- รี้ - ม	- รี้ - ท	ล ฅ --	- ฅ - ล
--- ทุ	- ลุ --	- ทุ ล ฅ	- ลุ - ทุ	- ร - ม	- ร - ทุ	--- ม	- ฅ - ลุ

--- ท	-- ล ล	-- ท ล	-- ฅ ล	-- ท ล	-- ฅ ล	- ท ล ฅ	- ม - ร
--- ทุ	- ลุ --	---	ฅ ม --	---	ฅ ม --	- ทุ ล ฅ	- ทุ - ลุ

ท่อน 2

ท ล - ท	ท รี้ - ท	- รี้ - ท	- ล - ฅ	- ร - ฅ	- ล - ท	-- ล ท	- รี้ - ม
-- ท -	-- ท -	- ร - ทุ	- ลุ - ฅ	- ลุ - ฅ	- ลุ - ทุ	ล ฅ --	- ร - ม

- ม - ม	- รี้ - ท	-- รี้ ท	--- ล	--- ท	-- ล ล	- ท ล ฅ	- ล - ท
- ฅ - ม	- ร - ทุ	ล ท --	ล ฅ --	--- ท	- ลุ --	- ทุ ล ฅ	- ลุ - ทุ

- รี้ - ม	- รี้ - ท	- ล ฅ -	-- ม ฅ
- ร - ม	- ร - ทุ	--- ม	- ร --

ท่อน 3

--- ม	ร -- ฅ	-- ร ม	ฅ ม --	- รี้ - ทุ	ล ฅ - ล	--- ท	-- ล ล
- ทุ --	- ทุ --	- ทุ --	-- ร ทุ	----	----	----	- ลุ --

- ท --	- ล - ท	- รี่ - มี่	- รี่ - ท	- ล ช -	- ร - ช	--- ล	-- ช ช
-- ล ช	----	- ร - ม	- ร - ทุ	--- ม	----	----	- ชุ - -

ท - ท ล	-- ช ล	ท - ท ล	-- ช ล	- ท ล ช	- มี่ - รี่
----	ช ม - -	----	ช ม - -	----	- ม - ร

เพลงเขมรเกี่ยวข้าว ใช้บรรเลงในพิธีกรรมเลี้ยงหอยเหตักดีหลักเมือง ช่วงที่มีการคัดเหล่า เป็นช่วงที่ พ่อช่าง แม่ลำ และลูกหลานในคุ้ม ในวัง จะออกมาคัดเหล่า(ดูเหล่าจากไผ่ผ่านหลอด) ในไผ่ข้างเสาหลัก เมือง พิณพาทย์จะบรรเลงเพลงเขมรเกี่ยวข้าว เพื่อแสดงถึงสุข การเฉลิมฉลอง และความอุดมสมบูรณ์

- ล ช -	----	----	ท - รี่ -	--- รี่	-- ท ท	-- ร ม	- ช - ล
--- ม	- ร - ช	--- ล	- ล - ท	--- ร	- ทุ - -	- ค - -	- ชุ - ลุ

--- ท	-- รี่ -	--- ช	- ล ช -	- ช - ม	-- ม ม	- ช - รี่	-- รี่ รี่
- ช - -	--- ล	----	ม - - ม	- ชุ - มุ	- มุ - -	- ชุ - ร	- ร - -

- ม ช ม	--- ร	- ม ช ม	-- ม ม	-- ล ล	-- ท ท	-- ร ร	-- ม ม
----	ร ทุ - -	----	- มุ - -	- ลุ - -	- ทุ - -	- รุ - -	- มุ - -

- ฟ - ม	- ร - ช	----	ท - รี่ -	--- ล	-- ท ท	- ล - ร	-- ท ท
----	----	--- ล	- ล - ท	--- ลุ	- ทุ - -	- ลุ - รุ	- ทุ - -

- ล ช -	----	----	ท - รี่ -	--- รี่	-- ท ท	-- ร ม	- ช - ล
--- ม	- ร - ช	--- ล	- ล - ท	--- ร	- ทุ - -	- ค - -	- ชุ - ลุ

--- ท	-- รื -	--- ซ	- ล ซ -	- ซ - ม	-- ม ม	- ซ - รื	-- รื รื
- ซ --	--- ล	----	ม -- ม	- ซ - มุ	- มุ --	- ซ - ร	- ร --

- ม ซ ม	--- ร	- ม ซ ม	-- ม ม	-- ล ล	-- ท ท	-- ร ร	-- ม ม
----	ร ทุ --	----	- มุ --	- ลุ --	- ทุ --	- รุ --	- มุ --

- ฟ - ม	- ร - ซ	----	ท - รื -
----	----	--- ล	- ล - ท

เพลงเขมรไทรโยค ลักษณะบทเพลงมีความไพเราะอ่อนหวาน สำเนียงเขมร มีท่อนเดียว พบในการบรรเลงประกอบพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง ในช่วงพักของพิธี หรือในช่วงที่ไม่มีองค์มเหศักดิ์ออกฟ้อน

----	- รื - ท	-- รื ท	--- ล	-- ท ล	--- ซ	- ม - ล	-- ซ ซ
----	- ร - ท	----	ล ซ --	----	ซ ม --	- ทุ - ลุ	- ซุ --

มริ - ร ม	- ร --	ซ ซ --	ล ล - ท	- รื - ท	- ล - ซ	- ร - ซ	- ล - ท
- ทุ --	- ลุ - ซ	--- ลุ	--- ทุ	- ร - ทุ	- ลุ - ซ	- ลุ - ซ	- ลุ - ทุ

----	ซ ล ท รื	----	- มื รื ท	-- ร ท	--- ล	----	- ซ - ล
----	ซ ลุ ทุ ร	----	- ม ร ทุ	----	ล ซ - ลุ	-- ร ม	- ซ - ลุ

- ซ - ท	-- ล ล	- ซ ล ท	- รื - มื	- รื - มื	-- มื มื	--- ซ	-- มื มื
- ซุ - ทุ	- ลุ --	- ซ ลุ ทุ	- ร - ม	- ร - ซ	- ม --	--- ร	- ม --

- รื - ซ	-- มื มื	- รื - ท	- ล --	ซ ซ --	ล ล - ท	----	- ซ - ล
- ร - ร	- ม --	- ร - ทุ	- ลุ - ซ	--- ลุ	--- ทุ	----	- ซุ - ลุ

- ท - ล	- ช - ม	----	-- ช ล	- ท รี่ -	ท ล --	----	-- ช ล
- ทู - ลู	- ชู - มู	----	ร ม --	--- ล	-- ช ม	----	ร ม --

- ท รี่ -	ท ล --	----	-- ท รี่	- มี่ - รี่	ท ล --	----	-- ท รี่
--- ล	-- ช ม	----	ช ล --	ท - ท -	-- ช ม	----	ช ล --

- มี่ - รี่	ท ล --	----	- ท ล รี่	----	- ท ล ช	----	- ท ล รี่
ท - ท -	-- ช ม	----	- ทู ลู ร	----	- ทู ลู ช	----	- ทู ลู ร

----	- ท ล ช	-- ท ล	--- ช	-- ท ล	--- ช	----	- ม - ช
----	- ทู ลู ช	----	ช ม - ร	----	ช ม - ร	----	- ทู - ช

-- ท ล	----	ช ม --	ช ล - ช
----	ช ม - ม	-- ร ม	--- ร

ลูกจบ

----	- รี่ - ท	-- รี่ ท	--- ล	-- ท ล	--- ช	-- ร ม	-- ร ร
----	- ร - ท	----	ล ช - ม	----	ช ม - ร	- ค --	- ลู --

เพลงเขมรปี่แก้ว ใช้บรรเลงระหว่างพักของพิธี หรือในช่วงที่ไม่มีพิธีกรรมสำคัญ เช่น ในช่วงที่แม่ล่ำม พ่อช่างนั่งอยู่อาสนะไม่ได้ออกพ้อน เพลงเขมรปี่แก้วมี 5 ท่อน สำเนียงเขมรมีท่วงทำนองค่อนข้างเศร้า นิยมบรรเลงในงานศพและงานทั่วไปยกเว้นงานมงคล

ท่อน 1

----	- ท - รี่	ม่ ม่ ม่ ม่	- รี่ - ท	-- ล ล	-- ท ท	-- รี่ รี่	-- ม่ ม่
----	- ทุ - ร	ช ล ช ม	- ร - ทุ	- ลุ --	- ทุ --	- ร --	- ม --

--- ช	-- ม ม	ช ล --	--- ท	-- ล ล	-- ท ท	-- รี่ รี่	-- ม่ ม่
----	- ทุ --	-- ช ม	- ร - ทุ	- ลุ --	- ทุ --	- ร --	- ม --

-- รี่ รี่	- ม่ - ช	--- ล	ท ล --	--- ท	- ท --	- ช --	- ม --
- ร --	- ม - ร	----	-- ช ม	- ทุ --	--- ม	--- ร	-- ร ทุ

--- ล	-- ท ท	- ล - ท	-- ท ท	-- ท ท	- ท - ล	- ช - ล	- ท - รี่
----	- ม --	--- ทุ	- ทุ --	- ทุ --	- ทุ - ล	- ช - ล	- ทุ - ร

- ม่ รี่ ท	- ล - ช	ม่ รี่ - ร ช	- ล - ท	ลท - รี่ ม่	- รี่ - ท	- ล ช -	--- ช
- ม ร ทุ	- ลุ - ช	-- ท - ช	- ลุ - ทุ	ช ----	ร - ทุ -	--- ม	- ร - ช

-- ร ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	----	- ท - ล	- ช - ล	- ท - รี่
- ทุ --	- ช - ล	- ทุ - ล	- ช - ทุ	----	- ทุ - ล	- ช - ล	- ท - ร

----	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ช	- ล - ท	- รี่ - ท	- ล - ช
----	- ช - ล	- ทุ - ล	--- ทุ	- ล - ช	- ล - ทุ	- ร - ทุ	- ล - ช

--- ม	-- ช ช	--- ท	--- ช	-- ร ม	- ช - ล	- ช --	ล ล - ช
----	- ช --	----	- ช - ช	- ทุ --	- ช - ล	--- ล	--- ช

-- ล ท	- รี่ - ม่	ม่ ม่ ม่ ม่	- รี่ - ท
- ช --	- ร - ม	ช ล ช ม	- ร - ทุ

ត້ອន 2

--- ឃ	-- ឆ ឆ	- ឃ - ត	-- ឆ ឆ	ឃ រ - រ ឃ	- ឆ - ត	- រី - ត	- ត - ឆ
--- ត	- ឆ --	- ត - ត	- ឆ --	-- ត --	- ឆ - ត	- រ - ត	- ត - ឆ

- ឆ - ត	- ត - ត	- ត - ត	- ឆ - ឃ	-- រ រ	-- ឃ ឃ	-- ឆ ឆ	-- ត ត
-- ត -	-- ត -	- ត - ត	- ឆ - ត	- ត --	- ត --	- ឆ --	- ត --

- ឆ - ត	- ត - ត	- ត - ត	- ឆ - ឃ	-- រ រ	-- ឃ ឃ	-- ឆ ឆ	-- ត ត
- ឆ - ត	- ត - ត	- ត - ត	- ឆ - ត	- ត --	- ត --	- ឆ --	- ត --

- ត ត ឆ	- ត - ត	- រី - រី	- ត - ត	- ត - ត	- ឆ - ឃ	-- រ ឃ	- ឆ - ឃ
- ត ត ឆ	- ត - ត	- ឃ - រ	- ត - ត	- ត - ត	- ឆ - ត	- ត --	- ឆ - ត

----	ឆ ត --	----	ឆ ត --	-- ឃ ឃ	- ឆ - ត	- ត - ត	- ឆ - ឃ
-- រ ឃ	-- ឆ ឃ	-- រ ឃ	-- ឆ រ	- ត --	- ឆ - ត	- ត - ត	- ឆ - ត

-- ត ត	-- ត ត	-- ឆ ឆ	-- ឃ ឃ	-- រ រ	-- ឃ ឃ	-- ឆ ឆ	-- ត ត
- ត --	- ត --	- ឆ --	- ត --	- ត --	- ត --	- ឆ --	- ត --

-- ត ត	-- ត ត	-- ឆ ឆ	-- ឃ ឃ	-- ត រ	-- ត រ	---	ត រ --
- ត --	- ត --	- ឆ --	- ត --	- ត --	- ត --	ត ត ឆ -	---

ທ້ອນ 3

--- ມ	-- ຫ ຫ	- ມ - ດ	-- ຫ ຫ	-- ຣ ມ	- ຫ - ດ	- ຣິ - ທ	- ດ - ຫ
--- ທຸ	- ຫ --	- ທຸ - ດຸ	- ຫ --	- ທຸ --	- ຫ - ດຸ	- ຣ - ທ	- ດຸ - ຫ

- ຫ - ດ	- ທ - ດ	- ທ - ດ	- ຫ - ມ	-- ຣ ຣ	-- ມ ມ	-- ຫ ຫ	-- ດ ດ
-- ດ -	-- ດ -	- ທຸ - ດຸ	- ຫ - ທຸ	- ດ --	- ທຸ --	- ຫ --	- ດ --

- ຫ - ດ	- ທ - ດ	- ທ - ດ	- ຫ - ມ	-- ຣ ຣ	-- ມ ມ	-- ຫ ຫ	-- ດ ດ
- ຫ - ດຸ	- ທຸ - ດຸ	- ທຸ - ດຸ	- ຫ - ມຸ	- ດ --	- ທຸ --	- ຫ --	- ດ --

- ທ ດ ຫ	- ດ - ທ	- ມິ - ຣິ	- ທ - ດ	-- ມ ມ	- ຫ - ດ	- ທ - ດ	- ຫ - ມ
- ທຸ ດ ຫ	- ດ - ທຸ	- ມ - ຣ	- ທຸ - ດຸ	- ທຸ --	- ຫ - ດຸ	- ທຸ - ດຸ	- ຫ - ທຸ

----	ຫ ດ --	----	ຫ ດ --	-- ຫ ຫ	- ມ - ຣ	---- ຣ	- ມ - ຫ
-- ຣ ມ	-- ຫ ມ	-- ຣ ມ	-- ຫ ຣ	- ຫ --	- ທຸ - ດຸ	- ທຸ - ດຸ	- ທຸ - ຫ

- ມ ຣ ຫ	- ດ - ທ	- ມິ - ຣິ	- ທ - ດ	- ທ - ດ	- ຫ - ມ	- ດ - ຫ	- ມ - ຣ
--- ຫ	- ດຸ - ທຸ	- ມ - ຣ	- ທຸ - ດຸ	- ທຸ - ດຸ	- ຫ - ມຸ	- ດຸ - ຫ	- ທຸ - ດຸ

-- ຣ ມ	- ຫ - ດ	- ທ - ດ	- ຫ - ມ	----	- ທ - ດ	- ຫ - ດ	- ທ - ຣິ
- ທຸ --	- ຫ - ດຸ	- ທຸ - ດຸ	--- ທຸ	----	- ທຸ - ດຸ	- ຫ - ດຸ	- ທຸ - ຣ

-- ຣິ ຣິ	- ຫ - ດ	- ທ - ດ	- ຫ - ມ	- ຣ - ຫ	- ດ - ທ	- ຣິ - ທ	- ດ - ຫ
- ຣ --	- ຫ - ດຸ	- ທຸ - ດຸ	--- ທຸ	- ດ - ຫ	- ດ - ທຸ	- ຣ - ທຸ	- ດ - ຫ

ท่อน 4

--- ม	-- ซซ	- ม - ล	-- ซซ	-- ร ม	- ซ - ล	- ร็ - ท	- ล - ซ
--- ทุ	- ซุ --	- ทุ - ลุ	- ซุ --	- ทุ --	- ซุ - ลุ	- ร - ทุ	- ลุ - ซุ

-- ล ท	- ร็ - มั	มั มั มั มั	- ร็ - ท	-- ล ล	-- ท ท	-- ร็ ร็	-- มั มั
- ซ --	- ร - ม	ซ ล ซ ม	- ร - ทุ	- ลุ --	- ทุ --	- ร --	- ม --

-- ร -	ร ม ซ -	-- ร -	ร ม ซ -	-- ร -	ร ม ซ -	-- ร -	ร ม ซ -
--- ทุ	--- ม	--- ทุ	--- ม	--- ทุ	--- ม	--- ทุ	--- ม

-- ร -	ร - ซ -	-- ล ล	-- ท ท	-- ร็ ร็	-- มั มั	--- ซ	-- ม ม
--- ม	- ม - ร	- ลุ --	- ทุ --	- ร --	- ม --	--- ฬ	- มุ --

--- ร็	-- ท ท	--- ล	-- ท ท	- ล - ร็	-- ท ท	-- ท ท	- ท - ล
--- ร	- ทุ --	--- ลุ	- ทุ --	- ลุ - ร	- ทุ --	- ทุ --	- ทุ - ลุ

- ซ - ล	- ท - ร็	- มั ร็ ท	- ล - ซ	- ร - ซ	- ล - ท	ลท ร็ มั	- ร็ - ท
- ซุ - ลุ	- ทุ - ร	- ม ร ทุ	- ลุ - ซุ	- ลุ - ซุ	- ลุ - ทุ	ซ ----	ร - ทุ -

- ล ซ ม	--- ซ	-- ท ท	-- ล ล	-- ซซ	-- ม ม	-- ร ร	-- ม ม
--- ทุ	- ซุ --	- ทุ --	- ลุ --	- ซุ --	- ทุ --	- ลุ --	- ทุ --

-- ซซ	-- ล ล	-- ท ท	-- ล ล	-- ซซ	-- ม ม	-- ท ร	-- ท ร
- ซุ --	- ลุ --	- ทุ --	- ลุ --	- ซุ --	- ทุ --	- ลุ --	- ลุ --

- ล --	ท ร็ - ซ
-- ซ ล	--- ซุ

ត្រង់ 5

--- ឃ	-- ឆ ឆ	- ឃ - ត	-- ឆ ឆ	-- រ រ	- ឆ - ត	- រី - ត	- ត - ឆ
--- ត	- ឆ --	- ត - ត	- ឆ --	- ត --	- ឆ - ត	- រ - ត	- ត - ឆ

- ឆ - ត	- ត - ត	- ត - ត	- ឆ - ឃ	-- រ រ	-- ឃ ឃ	-- ឆ ឆ	-- ត ត
-- ត -	-- ត -	- ត - ត	--- ត	- ត --	- ត --	- ឆ --	- ត --

- ឆ - ត	- ត - ត	- ត - ត	- ឆ - ឃ	-- រ រ	-- ឃ ឃ	-- ឆ ឆ	-- ត ត
- ឆ - ត	- ត - ត	- ត - ត	- ឆ - ឃ	- ត --	- ត --	- ឆ --	- ត --

- ត ត ឆ	- ត - ត	- រី - រី	- ត - ត	-- ឃ ឃ	- ឆ - ត	- ត - ត	- ឆ - ឃ
- ត ត ឆ	- ត - ត	- រ - រ	- ត - ត	- ត --	- ឆ - ត	- ត - ត	- ឆ - ឃ

----	ឆ ត --	----	ឆ ត --	-- ឃ ឃ	- ឆ - ត	- ត - ត	- ឆ - ឃ
-- រ រ	-- ឆ ឃ	-- រ រ	-- ឆ រ	- ត --	- ឆ - ត	- ត - ត	- ឆ - ឃ

-- ត ត	-- ត ត	-- ឆ ឆ	-- ឃ ឃ	-- រ រ	-- ឃ ឃ	-- ឆ ឆ	-- ត ត
- ត --	- ត --	- ឆ --	- ត --	- ត --	- ត --	- ឆ --	- ត --

-- ត ត	-- ត ត	-- ឆ ឆ	-- ឃ ឃ	-- រ រ	-- ឃ ឃ	-- ឆ ឆ	-- ត ត
- ត --	- ត --	- ឆ --	- ត --	- ត --	- ត --	- ឆ --	- ត --

----	ត ត - ត	----	ឆ ត - ត	----	ឃ ឆ - ឆ	----	រ ឃ ឆ -
--- ឆ	-- ត -	--- ឃ	-- ឆ -	--- រ	-- ឃ -	--- ត	--- ឃ

----	ร ม ช -	----	ร ม ช -	----	ร ม ช -	-- ร -	ร ม ช -
--- ทุ	--- ม	--- ทุ	--- ม	--- ทุ	--- ม	--- ทุ	--- ร

--- รั	ท ล ช -	--- ช	ล ท ค รั	-- ม รั	- ท - รั	--- ม	- รั ม รั
-- ร -	--- ร	--- ร	----	--- ร	- ทุ - ร	--- ม	--- ช

----	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	-- ม ม	- ท - ล	- ช - ล	- ท - รั
----	- ช - ล	- ทุ - ล	--- ทุ	- ทุ --	- ทุ - ล	- ช - ล	- ทุ - ร

-- รั รั	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ช	- ล - ท	- รั - ท	- ล - ช
- ร --	- ช - ล	- ทุ - ล	--- ทุ	- ล - ช	- ล - ทุ	- ร - ทุ	- ล - ช

ย้อนท่อน 1

ลงจบ

--- ม	-- ช ช	--- ล	-- ช ช	-- ร ม	- ช - ล	- รั - ท	- ล - ช
--- ทุ	- ช --	--- ล	- ช --	- ทุ --	- ช - ล	- ร - ทุ	- ล - ช

เพลงเขมรพวง ลักษณะทำนองเป็นเพลงบรรเลงเรียบง่ายมีความไพเราะอ่อนหวาน สำเนียงเขมร มี 2 ท่อน ในท่อนที่ 2 มีทำนองเพลงอ่อนหวานเสียงลดหลั่นฟังดูกลมกลืน พบการบรรเลงในพิธีกรรมเลี้ยงหอมเสกค้ำหลักเมืองในช่วงที่ไม่มีองค์เสกค้ำออกพ้อ เช่น ขณะที่แม่ล่ำเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย เป็นต้น

ท่อน 1

- - ล ท	- รื - มํ	มํ มํ มํ มํ	- รื - ท	- ล - ล	- - - ท	- - - ร	- - ม ม
- ช - -	- ร - ม	ช ล ช ม	- ร - ทุ	- ล - ล	- - - ทุ	- - - ล	- ทุ - -

- - - ช	- - ม ม	- ช - ช	- - - ล	- ช - ท	- ล ช ม	- - - ช	- - ม ม
- - - ช	- ทุ - -	- ช - ช	- - - ล	- ช - ทุ	- ล ช ทุ	- - - ช	- ทุ - -

- ช - ช	- - - ม	ร - - ร	- ม - ช	- - - ล	- - ช ช	- - ร ม	ช - ม ช
- ช - ช	- - - ทุ	- ทุ - -	- - - ช	- - - ล	- ช - -	- ทุ - -	- ร - -

- - ช ม	- ช - -	- - - -	ม ช - ม	- - - ช	- - ม ม	- - รื รื	- มํ รื ท
- - ช ทุ	- ช - -	- ทุ - ร	- - - ทุ	- - - ช	- ทุ - -	- ร - -	- ม ร ทุ

- - - -	- - - -	ท - รื -	- - - -
- - - -	- ช - ล	- ล - ท	- ล - ช

ท่อน 2

- - ช ช	- ม - ช	- - ช ล	ช - ช ช	- - ร ม	- ช - ล	ท - รื -	- - - -
- ช - -	ร - ร -	- ม - -	- ร - -	- ทุ - -	- ร - ม	- ล - ท	- ล - ช

- - รื รื	- - ท ท	- - ล ล	- - ช ช	- ท ล ช	- รื - ช	- ช - ล	- รื - ท
- ร - -	- ทุ - -	- ล - -	- ช - -	- ทุ ล ช	- ร - ช	- ช - ล	- ร - ทุ

- - - รื	- - ท ท	- - ล ล	- - - ท	- - รื ท	- - ล ท	- - ม ฟ	- - - ม
- - - ร	- ทุ - -	- ล - -	- - - ทุ	- - - -	ล ช - -	- ร - -	ม ร - ทุ

--- ซ	-- ม ม	ซ ม --	-- ร ม	-- ซ -	-- ร ม	-- ร ม	- ซ - ล
--- ซุ	- ทุ --	-- ร ทุ	ล ทุ --	ร ม - ทุ	ล ทุ --	ร ทุ --	- ซุ - ล

--- ท	-- ล ล	- ท ล ซ	- ล - ท	-- ร ร	- ซ - ล	- ท - ล	- ซ - ม
--- ทุ	- ล --	- ทุ ล ซ	- ล - ทุ	- ร --	- ซุ - ล	- ทุ - ล	- ซุ - ทุ

-- ซ ซ	-- ม ม	-- ร ร	-- ท ท	-- ล ท	- ร - ม	--- ซ	-- ม ม
- ซ --	- ทุ --	- ล --	- ซ --	ล ซ --	- ล - ท	--- ซุ	- ทุ --

-- ล ซ	-- ล ซ	-- ท ล	-- ท ล	-- ล ซ	-- ล ซ	-- ซ ม	-- ซ ม
- ซ --	ม ซ --	- ล --	ซ ล --	- ซ --	ม ซ --	- ม --	ร ม --

-- ซ ซ	-- ม ม	-- ร ร	-- ท ท	-- ล ท	- ร - ม	- ซ ล ท	- ล - ซ
- ซ --	- ทุ --	- ล --	- ซ --	- ซ --	- ล - ท	- ซ ล ทุ	- ล - ซ

--- ล	-- ซ ซ	-- ร ร	- ม ร ท	-- ล ซ	- ล --	ซ ม - ซ	-- ร ม
--- ล	- ซ --	- ร --	- ม ร ทุ	-- ล ซ	- ล --	ซ ทุ - ซ	- ทุ --

--- ซ	-- ม ม	-- ร ร	- ม ร ท	-- ท ท	- ซ - ล	- ร - ท	- ล - ซ
--- ซุ	- ทุ --	- ร --	- ม ร ทุ	- ทุ --	- ซุ - ล	- ร - ทุ	- ล - ซ

เพลงเชิด เป็นเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง ในช่วงที่ เจ้าพระ (พญานาค) เข้าทรงพ่อช่าง ก่อนมีการออกฟ้อนของเจ้าพระ จะมีการปูพรหมเพื่อรองรับเจ้าพระที่ทรงพ่อช่าง เมื่อพ่อช่างล้มตัวลงบนพรหม วงพิณพาทย์บรรเลงเพลงเชิดขึ้นทันทีและบรรเลงเพลงเชิด ไปเรื่อยๆ จนกว่าพ่อช่างเทียมจะเรือรอบเสาหลักเมืองครบ 3 รอบ แล้วค่อยกลับเข้าสู่อาสนะวงพิณพาทย์ถึงจะทอดลงเพื่อจบ เพลงเชิดเป็นเพลงที่ใช้ประกอบการเคลื่อนที่ของเจ้าพระ (พญานาค) เพราะมีจังหวะที่ครึกครื้นสนุกสนาน เร้าใจ มี 5 ตัว

หัว

----	----	---ท	--ท ี	--- ี	---ม	--ร ม	-ช ล ช
----	----	----	-ล--	----	-ทุ--	-ทุ--	----

--ช ล	ท ล--	--ช ม	-ม--	ล ทุ ม ร	---ร	--ร ม	-ช ล ช
-ม--	--ช ม	ร ม--	ร--ช	----	ค ทุ ล-	ล ทุ--	----

ท้าย***

--ช ล	ท-ล ท	- ี--	- ี--	-ล-ล	-ช--	-ช ล ท	--ล-
-ม--	-ช--	---ท	--ท ล	----	---ม	----	-ช-ช

ท ล--	--ช ล	ท ล--	--ช-	-ช ล ช	ท ล--	--ช ล	-ล ท ล
--ช ม	ร ม--	--ช ม	ร ม-ม	----	--ช ม	ร ม--	----

-ล--	--ช ล	ท-ล ท	- ี--	- ี--	-ล-ล	-ล-ล	--ล-
--ช ม	ร ม--	-ช--	---ท	--ท ล	----	----	-ช-ช

ตัว 2

-ล ท ล	--ช ล	ท-ท ล	----	ช ล ท ล	---ม	ช--	-ล-ช
----	ช ม--	----	ช ม ร ม	----	ช ม ร-	-ม--	----

ท- ี-	ท ล--	-ล ท-	ท ล--
-ล-ล	--ช ม	ช--ช	--ช ม

บรรเลง ท้าย*** ต่อ

ตัว 3

- ล - ล	----	- ท รี่ มี่	- ี่ - ี่	----	----	- ท รี่ มี่	- ี่ - ี่
----	- ช - ล	----	- ท - ล	- ล - ล	- ช - ล	----	- ท - ล

- ท - -	ท ล - -	- - ช ล	ท ล - -	- - ช ล	- - ล -	- ท - -	- ล - ท
- - ช ล	- - ช ม	ร ม - -	- - ช ม	ร ม - -	- ช - ช	- - - ช	----

รี่ มี่ - -	รี่ ท - ท	- ท - -	- ล - ท	รี่ มี่ - -	รี่ ท - ท	- ล ท -	ท ล - -
- - ร ท	- - ล -	- - - ช	----	- - ร ท	- - ล -	ช - - ช	- - ช ม

บรรเลง ทำย*** ต่อ

ตัว 4

- ท - ช	- ล - ท	- ท - -	ท - ล ท	- ล ท -	ท ล - -	- - ช ล	ท ล - -
- ท - ช	- ล - ท	- - ล ช	- ช - -	ช - - ช	- - ช ม	ร ม - -	- - ช ม

- - ช ล	- ช ล ช	- ท - ช	- ล - ท	- ท - -	ท - ล ท	- ล ท -	ท ล - -
ร ม - ม	----	- ท - ช	- ล - ท	- - ล ช	- ช - -	ช - - ช	- - ช ม

บรรเลง ทำย*** ต่อ

ตัว 5

- มี่ - ท	- - ล ท	รี่ มี่ - -	รี่ ท - ท	- มี่ - ท	- - ล ท	รี่ มี่ - -	รี่ ท - ท
รี่ - ี่ -	ล ช - -	- - รี่ ท	- - ล -	รี่ - ี่ -	ล ช - -	- - รี่ ท	- - ล -

- ล ท -	ท ล - -	- - ช ล	ท ล - -	- - ช ล	- ช ล ช
ช - - ช	- - ช ม	↓ ร ม - -	- - ช ม	ร ม - ม	----

รอบที่ 2 ให้บรรเลง ทำย*** ต่อ จากช่องที่มีลูกศร

เพลงนกเขาสินวล ลักษณะบทเพลงเป็นเพลงอ่อนหวานไพเราะ เพลงนกเขาสินวลมี 3 ท่อน ในพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมืองใช้เพลงนกเขาสินวล สำหรับพญากำมะทา ทรงพ้อช่าง เมื่อพญากำมะทาเข้าทรงพ้อช่าง จะมาในลักษณะนอนตะแคง เสวยหมาก กล้วย เมี่ยง บุหรี่ และ เหล้า วงพิณพาทย์จะบรรเลงเพลงนกเขาสินวลหลังจากที่พญากำมะทาทรงเสวยเครื่องเช่นเป็นที่เรียบร้อย ทำนองเพลงมีลักษณะอ่อนหวาน เรียบง่าย ฟังสบาย เข้ากับกิริยาที่พญากำมะทาทรงนอน และยังมีขมบรรเลงในช่วงที่ไม่มีองค์เหศักดิ์ออกฟ้อน หรือในช่วงพักของพิธีกรรม

ท่อน 1

--- รี้	--- ล	- ซ - ล	- - ท ท	ล ซ - ล	- ท - รี้	- ม - รี้	- ท - ล
--- ร	--- ลุ	- ซ - ลุ	- ทุ - -	ล ซ - ลุ	- ทุ - ร	- ม - ร	- ทุ - ลุ

ซ ม - ซ	- ล - ท	- รี้ - ท	- ล - ซ	- - ล -	ท ท - ล	- ซ - ม	- - ม ซ
- - ร -	- ล - ทุ	- ร - ทุ	- ล - ซ	- - ล ทุ	- - - ลุ	- ซ - ท	- ร - ซ

สร้อย

--- ล	- - ซ ซ	- - ซ ล	ท ล - -	- - ม ม	- ร - ซ	- - - ล	- รี้ - ท
--- ลุ	- ซ - -	- ม - -	- - ซ ม	- ทุ - -	- ล - ซ	- - - ลุ	- ร - ทุ

----	- รี้ - รี้	- ม - รี้	- - ท ท	----	- - ล ล	- ซ - ล	- รี้ - ท
----	- ร - ร	- ม - ร	- ทุ - -	----	- ล - -	- ซ - ลุ	- ร - ทุ

- - ล ท	- ล - ซ	- ร - ซ	- ล - ท	- - ล ท	- ล - ซ	- - ท ล	- - - ซ
- - - ทุ	- ลุ - ซ	- ลุ - ซ	- ลุ - ทุ	- - - ทุ	- ลุ - ซ	- ล - -	ซ ม - ร

ท่อน 2

----	-- ล ท	-- ล ท	- คํ- รื	--- คํ	-- ท คํ	- มื- รื	- คํ- ท
--- ซ	----	ล ซ--	- ค- ร	--- ค	-- ท ค	- ม- ร	- ค- ทุ

----	-- ล ล	- ซ- ล	- รื- ท	-- ล ท	- ล- ซ	- ร- ซ	- ล- ท
----	- ล--	- ซ- ล	- ร- ทุ	-- ล ทุ	- ล- ซ	- ล- ซ	- ล- ทุ

-- ล ท	- ล- ซ	- ล ท ล	--- ซ
--- ทุ	- ล- ซ	----	ซ ม- ร

ท่อน 3

----	-- ล ท	-- ล ท	- คํ- รื	--- คํ	-- ท คํ	- มื- รื	- คํ- ท
--- ซ	----	ล ซ--	- ค- ร	--- ค	-- ทุ ค	- ม- ร	- ค- ทุ

-- ท ท	-- ล ท	- รื- ท	- ล- ซ	- ร- ม	- ฟ- ซ	- ท รื ท	--- ล
- ทุ--	- ซ--	- ร- ทุ	- ม- ร	- ล- ทุ	- ฟ- ซ	----	ล ซ- ม

----	- รื- ล	- ซ ล ท	-- ล ล	----	- ฟ- ซ	- ท รื ท	-- ล ท
----	- ร- ล	- ซ ล ทุ	- ล--	- ร- ม	----	----	ล ซ--

----	----	- รื--	คํ คํ- รื	--- คํ	-- ท คํ	- มื- รื	- คํ- ท
----	----	- ร- ค	--- ร	--- ค	-- ทุ ค	- ม- ร	- ค- ทุ

----	-- ล ท	- รื- ท	- ล- ซ	- ร- ม	- ฟ- ซ	- ท รื ท	--- ล
----	- ซ--	- ร- ท	- ม- ร	- ล- ทุ	- ฟ- ซ	----	ล ซ- ม

----	- รื- ล	- ซ ล ท	-- ล ล
----	- ร- ล	- ซ ล ท	- ล--

เพลงนาคเกี้ยว ลักษณะทำนองมีความสว่างสนุกสนาน ใช้บรรเลงต่อท้ายจากเพลงอรัญญะ วงพิณพาทย์ จะบรรเลงเพลงอรัญญะออกเพลงนาคเกี้ยว ต่อเมื่อเจ้าคำแสนงอนออกฟ้อนมือเปล่า (แม่ล่ำม) ในการฟ้อนของ เจ้าคำแสนงอนจะมีการฟ้อนหยอกล้อกับสาวชาวเมืองที่อยู่ในผามพิธิ (หอฟ้อน) จึงทำให้เวลาการออกฟ้อนค่อนข้างใช้เวลานาน วงพิณพาทย์จึงมีการบรรเลงเพลงนาคเกี้ยวต่อท้ายเพลงอรัญญะ เพราะบทเพลงนาคเกี้ยวมีทำนองที่สนุกสนานคล้ายกับเพลงอรัญญะ

----	-- ล ล	--- คํ	- รํ คํ ล	- รํ - ล	- คํ --	-- ซ ล	- คํ - ล
----	- ล --	--- ค	- ร ค ล	- ร --	--- ล	- ฟ --	----

--- ล	- คํ --	-- ซ ล	- คํ - รํ	-- รํ รํ	-- คํ รํ	----	รํ ฟ - รํ
- ร --	--- ล	ซ ฟ --	- ค - ร	- ร --	- ล --	--- คํ	----

-- รํ รํ	-- คํ รํ	----	รํ คํ - ล	-- ล ล	--- คํ	-- รํ คํ	- ล - ซ
- ร --	- ล --	--- คํ	--- ล	- ล --	- ซ ล -	----	- ล - ซ

-- ล ซ	----	ล - ล -	- ซ - ล
----	- ฟ - ซ	- ซ - ฟ	- ซ - ล

กลับต้น

-- ล ล	ซ ฟ --	--- รํ	-- รํ รํ	-- ล ล	ซ - ซ ล	--- ล	-- ล ล
- ล --	-- ม ร	--- ร	- ร --	- ล --	- ฟ --	--- ล	- ล --

คํ รํ --	--- ซ	-- ล ซ	--- ฟ	-- ซ ฟ	--- ม	----	- ค - ร
-- คํ ล	ซ ฟ --	ฟ ซ --	ฟ ร --	----	ม ร - ทุ	----	- ซ - ล

--- มํ	-- รํ รํ	----	-- คํ รํ	- คํ - ล	- ซ - ฟ	----	- ซ - ร
--- ม	- ร --	----	ล ท --	- ค - ล	- ซ - ฟ	----	- ซ - ล

- ช - ร	- ม - ฟ	- ช - ร	- ม - ฟ	ช ล - -	- ม - ร	- - ล ล	ช ฟ - -
- ช - ล	- ม - ฟ	- ช - ล	- ม - ฟ	- - ช ฟ	- ท - ล	- ล - -	- - ม ร

- - ล ล	ช ฟ - -
- ล - -	- - ม ร

เพลงนางนาค ลักษณะทำนองเรียบง่าย การดำเนินทำนองสม่ำเสมอ มี 2 ท่อน นิยมบรรเลงในงานมงคล เพราะเนื้อเพลงมีความอ่อนหวาน พบการบรรเลงในพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมืองในช่วงพิธีที่สื่อถึงความมงคล เช่น ช่วงพิธีบายเหล้า และพิธีผูกแขน เป็นต้น

ท่อน 1

- ม - ช	- ล - ช	- ช - ล	ช - ช -	ช ล - -	ช ม - -	- - ค ร	ม - ร ม
- - ช -	- - ช -	- ช - ล	- ม - ม	- - ช ม	- - ร ค	- ล - -	- ค - -

- - - -	- ช - ร	- ค - ร	- - - -	- ค - ล	- ช - -	ฟ ฟ - -	ช ช - ล
- - - -	- ช - ร	- ค - ร	- ม - ช	- - - -	- - - ฟ	- - - ช	- - - ล

- - - ค	ล - ล ล	- ช - ม	- ช - ล	- ค - ร	- ค - -	ล ล - -	ช ช - ม
- - - -	- ล - -	- ช - ท	- ช - ล	- ค - ร	- - - ล	- - - ช	- - - ท

- - ม ม	- - ม ช	- ล ค -	ล ช - -	- ม ช -	ม ร - -	- - - ค	ร - ค ร
- ท - -	ค ร - -	- - - ช	- - ม ร	- - ร -	- - ค ล	- - - -	- ล - -

ท่อน 2

- ม - ซ	- ถ - ซ	- ซ - ถ	ซ - ซ -	ซ ถ - -	ซ ม - -	- - ค ร	ม - ร ม
- - ซ -	- - ซ -	- ซ - ถ	- ม - ม	- - ซ ม	- - ร ค	- ถ - -	- ค - -

- - ม ม	- ซ - -	- ถ - ซ	- ม - ร	- - ถ ถ	- ค - ร	- ม - ร	- ค - ถ
- ร - -	- - ม ม	- ถ - ซ	- ร - ซ	- ถ - -	- ค - ร	- ม - ร	- ค - ถ

- - ค ค	- ถ - ซ	- - - ซ	- ถ - ค	- - - ถ	- - ถ -	ค ค - -	ร ร - ม
- ค - -	- ม - ร	- ม - ร	- ม - ค	- - ซ -	- ซ - ค	- - - ร	- - - ม

- - - -	- - ม ซ	- ถ - ซ	- ม - ร	- ม ซ -	ม ร - -	- - - ค	ร - ค ร
- - - -	ค ร - -	- ถ - ซ	- ม - ร	- - - ร	- - ค ถ	- - - -	- ถ - -

เพลงแป๊ะ ลักษณะทำนองเพลงร่ำเริงสไตมี 2 ท่อน ทำนองเพลงมีการไล่เสียง กลอนเพลงมีความสัมผัสและสอดคล้องกัน ในท่อนที่ 2 เป็นการล้อกันในการทำนองเพลงระหว่างเครื่องนำและเครื่องตาม พบการบรรเลงเพลงแป๊ะในพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมืองในช่วงแม่ล่ำเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย เป็นต้น

หัว

- - ร ร	- ม - -	ซ - ซ ซ	ซ ถ - -	ถ ร - -	ท ถ - -	- - ซ ถ	- - ซ -
- ร - -	- - ร ร	- ม - -	- - ซ ซ	- - - ถ	- - ซ ม	ร ม - -	ซ ม - ร

หาง

ซ ถ - -	ซ ม - -	ร - ถ ร	- - ร ม	ซ ถ - -	ซ ม - ท	- ร - ท	- ถ - ซ
- - ซ ร	- - ร ร	- ซ - -	ถ ร - -	- - ซ ร	- - ร ร	- ร - ร	- ถ - ซ

ท่อน 1

ท ล - ท	ท รี่ - ท	ท ล - ท	ท รี่ - ท	-- ฟ ช	ล ช --	- ช ล ท	ล - ท ท
-- ทุ -	-- ทุ -	-- ทุ -	-- ทุ -	ร ม --	-- ฟ ช	ร ---	- ทุ --

-- ฟ ช	ล ช --	- ช ล ท	ล - ท ท	-- ล ล	-- ท ท	-- ร ร	-- ม ม
ร ม --	-- ฟ ช	ร ---	- ทุ --	- ลุ --	- ทุ --	- ลุ --	- ทุ --

-- ช ช	-- ล ล	รี่ - รี่ -	ท ล --	-- ช ล	ช ฟ --
- ช --	- ลุ --	- ท - ล	-- ช ม	ร ม --	-- ม ร

ต่อดัวยหาง แล้วเล่นซ้ำอีกรอบหนึ่ง

ท่อน 2

-- ล ท	- รุ - ท	-- ล ท	- ท ท ท	(			)
- ช --	ล - ล -	ล ช --	ร ---				

-- ช -	-- ช ล	ท ล --	ช ท --	(			)
- ม - ม	ร ม --	-- ช ม	-- ล ช				

-- ช -	-- ช ม	(		-- ม ร	-- ม ร	(	
- ม - ม	ร ม --		)	- ร --	ทุ ร --		)

-- รี่ ท	-- รี่ ท	(		-- ล ล	-- ท ท	-- ร ร	-- ม ม
- ท --	ล ท --		)	- ลุ --	- ทุ --	- ลุ --	- ทุ --

-- ซ ซ	-- ล ล	รื - รื -	ท ล - -	-- ซ ล	ซ ฟ - -
- ซ - -	- ล - -	- ท - ล	-- ซ ม	ร ม - -	- - ม ร

ต่อด้วยหาง แล้วเล่นซ้ำอีกรอบหนึ่ง

-- ท ล	-- ซ ล	-- ท ล	-- ซ ล	- ท - -	- ล - -	- ซ - -	- ม - -
----	ซ ม - -	----	ซ ม - -	ซ - ล ซ	ม - ซ ม	ร - ม ร	ทุ - ร ทุ

-- ร -	ทุ ร - ร	----	ร ม - ม	-- ซ -	ม ซ - ซ	----	ซ ล - -
--- ล	-- ทุ -	-- ล ทุ	-- ร -	---- ร	-- ม -	-- ร ม	-- ซ ล

เพลงพัฒนา ลักษณะเรียบง่ายเป็นบทเพลงดำเนินกลอน พบในการบรรเลงประกอบในพิธีกรรมเลี้ยงหอ
มเหศักดิ์หลักเมือง ในช่วงที่พ่อล้านเข้าทรงพ่อช่าง วงพิณพาทย์จะบรรเลงเพลงพัฒนาเมื่อเห็นพ่อช่างเปลี่ยน
เครื่องทรงเป็นสีเทา แล้วออกพ่อนจะมีการบรรเลงเพลงพัฒนาไปเรื่อยๆ จนกว่า พ่อล้านทรง (พ่อช่าง) จะกลับเข้า
อาสนะที่ประทับ

- ซ - -	ฟ - ร -	ฟ ฟ - -	ซ ซ - ล	--- ล	-- ล ล	- ซ - ฟ	- ซ - ล
-- ฟ ร	- ด - ฟ	- - - ซ	--- ล	--- ล	- ล - -	- ซ - ฟ	- ซ - ล

--- รื	--- ล	----	ซ ล - ซ	- ล - ซ	- ล - ซ	- ล - ซ	- ฟ - ร
- คื - -	- คื - -	- ซ - ฟ	--- ซ	-- ซ -	-- ซ -	- ล - ซ	- ฟ - ล

- ร - ร	- ร - ร	- ร - ร	- ฟ - ซ	- ล - ฟ	- ซ - ล	- คื - ล	- ซ - ฟ
-- ค -	-- ค -	-- ค -	- ฟ - ซ	- ล - ฟ	- ซ - ล	- ค - ล	- ซ - ฟ

- ฟ ซ -	ล ล - ซ	- ฟ - ร	- ร - ฟ	--- ร	-- ฟ ฟ	--- ซ	-- ฟ ฟ
--- ล	--- ซ	- ฟ - -	ค - - -	--- ล	- ฟ - -	--- ซ	- ฟ - -

เพลงเรือไฟ ลักษณะทำนองเพลงมีความไพเราะ ทำนองเป็นการสลับเสียง พบการบรรเลงโดยวงพิณพาทย์ในพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง ในช่วงที่พ่อช่างเดินทางถึงหอฟ้อน และใช้บรรเลงโดยทั่วไปในพิธีกรรม

----	- คํ - คํ	- ล - ช	-- ล คํ	- คํ --	ช ล --	-- ช ฟ	- ฟ - ร
----	ค - ล ค	----	ฟ ช --	--- ฟ	-- ช ฟ	ร ฟ --	ร - ค -

- คํ --	ช ล - ล	----	ฟ ช - ช	---- คํ	- ฟ - ฟ	-- ช ค	- ร - ร
--- ฟ	-- ช -	- ค - ร	-- ฟ -	- ค --	ร - ร -	ร ฟ --	ค - ค -

เพลงลาวล่อนน่าน เป็นบทเพลงสำเนียงลาว ลักษณะทำนองไหลลื่น ฟังสบาย ทำนองเชื้อช้าอ่อนหวาน พบการบรรเลงในพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง ใช้บรรเลงเพื่อสร้างความบันเทิงและผ่อนคลายในพิธี

----	- ท --	-- ม ร	-- ม ช	-- ม -	ช ล --	ช ม --	- ร ม ช
----	-- ล ช	----	ทุ ร --	- ร - ร	-- ช ม	-- ร ทุ	ทุ -- ช

----	-- ล ท	-- ร -	-- ล ท	-- ล ท	- ร - ม	- ม - ร	- ร ม ม
----	- ช --	--- ท	ล ช --	- ช --	- ล - ท	- ช - ล	ท -- ช

เพลงลาวเสียงเทียน มี 2 ท่อนลักษณะทำนองเพลงมีความอ่อนหวาน สื่อถึงความรักและความเป็นสิริมงคล ในท่อนที่ 2 มีการบรรเลงสลับกันระหว่างเครื่องนำและเครื่องตามในวงพิณพาทย์ นิยมบรรเลงสำหรับบรรยากาศสบายๆ ในช่วงของพิธีกรรมที่ไม่มีการออกฟ้อนขององค์มหัศจรรย์ หรือในช่วงพักของพิธีกรรม

ท่อน 1

- - มํ ม	- ฟ - ร	--- ค	- ท - -	- ล - ร	--- ร	--- ม	- - ร ร
- ม - -	- ฟ - ร	--- ค	- ท - -	- ล - ร	- ร - -	--- ม	- ร - -

--- ท	- - ท ร	----	ท ล - -	- - ช ม	- - ร ม	- ช ล ท	- ล - ช
----	- ล - -	- - ช ล	- - ช ม	----	ร ท - -	----	- ล - ช

- ท ล ช	- ล - ท	----	ท ล - -	- - ช ม	- - ร ม	- ช ล ท	- ล - ช
- ท ล ช	- ล - ท	- - ช ล	- - ช ม	----	ร ท - -	----	- ล - ช

- ท ล ช	- ล - ท	----	ท ล - -	- - ช ม	- - ร ม	- ช ล ท	- ล - ช
- ท ล ช	- ล - ท	- - ช ล	- - ช ม	----	ร ท - -	----	- ล - ช

ท่อน 2

ร ม - -	ร - ท ร	(	)	ร ม - -	--- ล	(	)
- - ร ท	- ล - -	(	)	- - ร ท	ล ช - ล	(	)

ร ม - -	ร - ท ร	(	)	ร ม - -	--- ล	(	)
- - ร ท	- ล - -	(	)	- - ร ท	ล ช - ล	(	)

- ท - ล	- ช ล ท	----	ท ล - -	- - ช ม	- - ร ม	- ช ล ท	- ล - ช
- ท - ล	- ช ล ท	- - ช ล	- - ช ม	----	ร ท - -	----	- ล - ช

- ท - ล	- ช ล ท	----	ท ล - -	- - ช ม	- - ร ม	- ช ล ท	- ล - ช
- ท - ล	- ช ล ท	- - ช ล	- - ช ม	----	ร ท - -	----	- ล - ช

เพลงลาวดวงเดือน ลักษณะทำนองเพลงมีความอ่อนหวานสื่อถึงความรักและความห่วงหา มี 3 ท่อน ในท่อนที่ 3 จะมีทำนองสลับกัน ระหว่างเครื่องนำและเครื่องตามในวงพิณพาทย์ ซึ่งเป็นการบรรเลงที่สอดคล้องกันของกลอนเพลง พบการบรรเลงในพิธีกรรมเลี้ยงหมเหศักดิ์หลักเมืองในช่วงที่ชาวเมืองนำเครื่องสักการะเข้าไปถวายในห้องค์หมเหศักดิ์หลักเมือง

ท่อน 1

- ซ ล ท	- รี่ - ซ	--- ล	-- ซ ซ	-- ซ ม	-- ม ร	--- ม	-- รี่ รี่
----	- ร - ซ	----	- ซ --	ร ม --	ร ทุ --	--- ทุ	- ร --

- ท - ท	-- ซ ม	-- ซ ม	- รี่ - ท	- รี่ - ท	ล ซ - ล	--- ท	-- ล ล
- ทุ - ทุ	ร ม --	-- ซ ม	- ร - ทุ	- ร - ทุ	ล ซ - ล	--- ทุ	- ล --

- ร - ซ	- ล - ท	----	- ซ - ล	- ท - ล	- ซ - ม	----	ซ ม --
- ล - ซ	- ล - ทุ	----	- ซ - ล	- ทุ - ล	- ซ - ม	----	-- ร ทุ

-- ล ทุ	- ร - ม	-- ซ ม	-- ร ม	- ซ - ม	-- รี่ รี่	--- ม	-- รี่ รี่
- ซ --	----	----	ร ทุ --	----	- ร --	--- ทุ	- ร --

รอบที่ 2 บรรเลง 2 ห้องล่าง

- ซ ล ท	- ล - ซ
----	- ล - ซ

ท่อน 2

--- ล	-- ซ ซ	- ท - ล	- ซ - ม	-- ซ ม	-- ร ม	- ซ - ล	- ท - รี่
--- ล	- ซ --	- ทุ - ล	- ซ - ทุ	----	ร ทุ --	- ซ - ล	- ทุ - ร

----	--ซซ	-ท-ด	-ซ-ม	----	-รฺ-ซ	---ด	-ท-รฺ
----	-ซุ--	----	-ซุ-ม	----	-ร-ซุ	---ด	-ท-ร

---ม	--ร ม	ซ ม--	ร-ม-	---ม	--ร ม	ซด--	--ม ร
----	ร ทุ--	--ร ทุ	-ท-ร	----	ร ทุ--	--ซ ม	ร ทุ--

-ท-รฺ	-มฺ-รฺ	ซ ม-ท	-ด-ซ	----	-ม-ซ	-ด-ท	-รฺ-ด
--ร-	--ร-	--ร ทุ	-ด-ซุ	----	ร-ร-	-ด-ทุ	-ร-ด

----	ซด ทรฺ	-มฺ-รฺ	-ท-ด	--ทท	-ม-ซ	ดซ--	-ร มซ
----	ซด ทุ	-ม-ร	-ท-ด	-ท--	-ท-ซุ	--ม ร	ทุ--ซ

ท่อน 3

-ซ--	ร ม-ซ	(	)	-ม-ซ	-ม ร-	(	)
---ท	--ร-	(	)	--ร-	---ท	(	)

-ซ--	ร ม-ซ	(	)	-ม-ซ	-ม ร-	(	)
---ท	--ร-	(	)	--ร-	---ท	(	)

----	ร ม--	----	ร มซ-	----	-ซ-ม	-รฺ-ท	ดซ-ด
--ด ท	--ร ท	--ด ท	---ร	----	-ซ-ท	-ด-ท	ดซ-ด

----	-ทด ร	----	-ทดซ	--ซด	--ซ-	ม ร-ร	-ม-ซ
----	-ทด ร	----	-ทดซ	-ม--	ซ ม-ร	--ท-	-ม-ซ

เพลงสร้อยสนใหญ่ เป็นบทเพลงที่มีลักษณะอ่อนหวาน จังหวะสม่ำเสมอ มีท่วงทำนองเรียบง่ายสง่างาม บทเพลงมี 3 ท่อน พบการบรรเลงในพิธีกรรมเลี้ยงหอมเสกค้ำหลักเมืองในช่วงที่มีพิธีอันเป็นมงคล เช่น ขยายเหล่า ผูกแขน เพราะพื้ดังกล่าวถือได้ว่าเป็นพิธีอันเป็นมงคล บทเพลงสร้อยสนใหญ่สื่อถึงความมงคลจากทำนองเพลง และยังนิยมใช้บรรเลงในงานมงคลทั่วไป

- ท - -	- ล - -	ล - คํ -	- ช - ล	- คํ - รํ	- คํ - -	ค ล - -	ช ช - ม
- - ล ช	- - - ช	- ช - ม	- - - ม	- ค - ร	- ค - ล	- - - ช	- - - ทุ

- - - -	- ร ม ช	- ล - ช	- ม - ร	- - ร ม	- ช - ล	- รํ - คํ	- ล - ช
- - - -	ค - - ช	- ล - ช	- ทุ - ล	- ค - -	- ช - ล	- ร - ค	- ม - ช

- - - -	- ม - -	ม ร - ร	- ม - ช	- - ล ช	- ม - -	ช ช - -	ล ล - คํ
- - - -	- - - ร	- - ค -	- - - ช	- - ล ช	- ม - ช	- - - ล	- - - ค

- - - -	- รํ คํ ล	- ช - ล	- คํ - รํ	- มํ มํ มํ	- - รํ รํ	- รํ มํ รํ	- - - คํ
- - - -	- ร ค ล	- ช - ล	- ค - ร	- - ช -	- ร - -	- - - -	ค ล - ช

- - - รํ	- มํ - คํ	- รํ - มํ	- รํ - มํ	- ช - ล	- คํ - รํ	- มํ - รํ	- คํ - ล
- - - ร	- ม - ค	- ร - ม	- ร - ม	- ช - ล	- ค - ร	- ม - ร	- ค - ล

- - - -	- ช ล คํ	- - รํ คํ	- ล - ช	- - ช ล	- คํ - รํ	- คํ รํ มํ	- รํ - คํ
- - - -	- ช ล ค	- - ร ค	- ล - ช	- - ช ล	- ค - ร	- ค ร ม	- ร - ค

- - - -	- ล - ช	- ม - ช	- ล - คํ	- รํ - คํ	- ล - คํ	- ล - รํ	คํ ล - ช
- - - -	- ล - ช	- ทุ - -	- ล - ค	- ร - ค	- ม - -	- ม - -	- ม - ช

- - - ล	- - ช ช	- ม - ช	- ล - คํ	- - รํ คํ	- ล - ช	- ม - ช	- - ช ช
- - - ล	- ช - -	- ทุ - ช	- ล - ค	- - ร ค	- ม - ร	- ทุ - ช	- ช - -

- ล - -	ช - ม -	- - ค ร	ม - ร ม	- - - ช	- - ม ม	- ช - ค	- ร - ม
- - ช ม	- ร - ค	- ล - -	- ค - -	- - - ช	- ทุ - -	- ช - ช	- ล - ทุ

ท่อน 2

- ช - ม	- - ร ร	- - ม ี ี	- - - ค ี	- - - ี	- ม ี - ค ี	- ี - ม ี	- ี - ม ี
- ช - ุ	- ุ - -	- - - -	ค ี ุ - ช	- - - ร	- ม - ุ	- ร - ม	- ร - ม

- ช - ุ	- ค ี - ี	- ม ี - ี	- ค ี - ุ	- - - -	- ช ุ ค ี	- - ี ค ี	- ุ - ช
- ช - ุ	- ุ - ร	- ม - ร	- ุ - ุ	- - - -	- ช ุ ุ	- - ร ุ	- ุ - ช

- - ช ุ	- ค ี - ี	- ค ี - ม ี	- ี - ค ี	- - - -	- ุ - ช	- ม - ช	- ุ - ค ี
- ม - -	- ุ - ร	- ุ - ม	- ร - ุ	- - - -	- ุ - ช	- ุ - -	- ุ - ุ

- ี - ค ี	- ุ - ค ี	- ุ - ี	ค ี ุ - ช	- - - ุ	- - ช ช	- ม - ช	- ุ - ค ี
- ร - ุ	- ม - -	- ม - -	- ม - ร	- - - ุ	- ช - -	- ุ - ช	- ุ - ุ

- - ี ค ี	- ุ - ช	- ม - ช	- - ช ช	- ุ - -	ช - ม -	- - ุ ร	ม - ร ม
- - ร ุ	- ม - ร	- ุ - ช	- ช - -	- - ช ม	- ร - ุ	- ุ - -	- ุ - -

- - - ช	- - ม ม	- ช - ค ี	- ี - ม ี	- ช - ม	- - ร ร	- - ม ร	- - - ุ
- - - ช	- ุ - -	- ช - ช	- ุ - ุ	- ช - ุ	- ุ - -	- - - -	ุ ุ - ช

ท่อน 3

- - - ค ี	- - ค ี ค ี	- - ค ี ค ี	- ี - ค ี	- ุ - ค ี	- - ค ี ี	- - ค ี -	- - - -
- - - ุ	- ุ - -	- ุ - -	- ร - ุ	- ม - ุ	- ุ - -	ค ี ุ - ช	- - - -

- - ค ี ค ี	- - ค ี ค ี	- ี - ค ี	- ุ - ค ี	- - ุ ช	- ม - ช	- - - -	- ร - ม
- ุ - -	- ุ - -	- ร - ุ	- ุ - ุ	- - ุ ช	- ุ - ช	- - - -	- ุ - ุ

- - ร ม	- ช - ล	- คํ - ล	- ช - ล	- - - -	- คํ - ฟ	- - ฟ ฟ	- - ฟ ฟ
ร ค - -	- ช - ล	- ค - ล	- ช - ล	- - - -	- ช - ค	- ค - -	- ค - -

- - ช ล	- ช - ฟ	- - - ม	- - ม ม	- - - ม	- - ม ม	- - ช ล	- ช - ร
- - ช ล	- ช - ฟ	- - - ม	- ม - -	- - - ม	- - - -	- - ช ล	- ช - ล

ม ร - ร	- ม - ช	- ล - ช	- ม - -	ช ช - -	ล ล - คํ	- - คํ คํ	- ร คํ ล
- - ค -	- ม - ช	- ล - ช	- - - ช	- - - ล	- - - ค	- ค - -	- ร ค ล

- ช - ล	- คํ - ร	- ม ม ม	- - ร ร	- ร ม ร	คํ ล - คํ
- ช - ล	- ค - ร	- - - -	- - - -	- - - -	ค ม - ค

ย้อน ท่อน 3

เพลงไอ้ดวงจำปา เป็นเพลงที่นิยมบรรเลงเป็นอย่างมากในประเศลาว ถือได้ว่าเป็นเพลงที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของลาว ลักษณะทำนองเพลงค่อนข้างเรียบง่ายเชื่องช้า ฟังสบายและอ่อนหวาน เพลงไอ้ดวงจำปายังใช้ประกอบในการฟ้อนดอกจำปาของลาวอีกด้วย พบการบรรเลงในวงพิณพาทย์ ประกอบพิธีเลี้ยงหมเหศักดิ์หลักเมือง ในช่วงที่ชาวเมืองถวายเครื่องสักการะต่อองค์เหศักดิ์ หรือช่วงที่ไม่มีองค์เหศักดิ์ออกฟ้อน

- คํ - ล	- คํ ร ร	- - - ช	- - ฟ ฟ	- - - ร	- คํ - ช	- - - ล	- - ช ช
- ค - ม	- - - ฟ	- - - ช	- - - -	- - - ล	- ค - ร	- - - ล	- - - -

- ล - ช	- - - ล	- - - คํ	- - ล ล	- - - ร	- ล - คํ	- - - ร	- - คํ ร
- ล - ช	- - - ล	- - - ค	- - - -	- - - ร	- - - ล	- - - ล	- - - -

ฟ ช - -	คํ ล - คํ	- - - ร	- - คํ คํ	- คํ - คํ	- คํ - คํ	- - - ล	- - - คํ
- - ฟ ร	- - - ค	- - - ร	- - - -	- - - ค	- - - ค	- - - ล	- - - ค

- - - คํ	- - - ล	- - - คํ	- - - ล	- - - ช	- - - ร	- - - ล	- - - ร
- - - ค	- - - ล	- - - ค	- - - -	- - - ช	- - - ร	- - - ล	- - - ค

-- ล ช	ฟ ร - ฟ	--- ช	-- ฟ ฟ	- ฟ - ร์	- ฟ - ช	- ล - ค	-- ช ล
-- ล ช	ฟ ล - ฟ	--- ช	- ฟ - -	- ฟ - ร์	- ฟ - ช	- ล - ค	-- ช ล

ค ร - ล	- ช - ฟ	- ช - ช	-- ฟ ฟ
-- ค ล	- ช - ฟ	- ช - ช	- ฟ - -

เพลงอรัญ เป็นบทเพลงที่ใช้ในพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหล็กดีหลักเมือง วงพิณพาทย์จะบรรเลงเพลงนี้เมื่อแม่ล่ำมทรง (เจ้าคำแสนงอน) ออกฟ้อนมือเปล่า แม่ล่ำมลุกขึ้นยืนตรงที่อาสนะมือเปล่า วงพิณพาทย์ขึ้นเพลงอรัญทันที และจะเริ่มบรรเลงเพลงอรัญไปเรื่อยๆ เพลงอรัญเป็นเพลงที่มีจังหวะสนุกสนาน ร่าเริง แจ่มใส ในการออกฟ้อนเพลงอรัญของเจ้าคำแสนงอน จะใช้เวลาค่อนข้างนาน เพราะเมื่อเจ้าคำแสนงอนออกฟ้อนเพลงนี้แล้วชาวเมืองที่อยู่ในหอฟ้อน จะพากันหยอกล้อ ส่งเสียงเชียร์ ประทับมือเป็นจังหวะเกิดความสุขสนุกสนาน ทำให้เจ้าคำแสนงอนหยอกล้อกับสาว ๆ ชาวเมือง บางทีก็ฟ้อนวนบริเวณที่มีสาว ๆ เชียร์เสียงดัง เกิดเป็นความสุขสนุกสนาน ใช้เวลานานจนบางครั้ง วงพิณพาทย์จะบรรเลงออกเพลงนาคเกี้ยว เพราะทำนองและจังหวะเพลงที่มีความสนุกสนาน ร่าเริงคล้ายคลึงกัน โดยจะบรรเลงไปเรื่อยๆ จนกว่าเจ้าคำแสนงอนเจ้าฟ้อนกลับเข้าที่อาสนะ วงพิณพาทย์จึงทอดลงเพื่อจบเพลง พร้อมกับแม่ล่ำมนั่งลงบนอาสนะพอดี

----	-- ล ล	- ช - ช	- ล - ร์	----	-- ล ล	- ร์ - ค	- ฟ ช ล
----	- ล - -	-- ฟ -	- ล - ล	----	- ล - -	- ร์ - ค	----

----	-- ร์ ร์	- ช ล ท	- ค - ร์	- ม - ร์	- ค - ท	- ช ล ท	-- ล ล
----	- ร์ - -	- ช ล ท	- ค - ร์	- ม - ร์	- ค - ท	- ช ล ท	- ล - -

- ช - ฟ	- ฟ - ฟ	- ม - ม	- ร์ - ร์	----	-- ช ช	-- ร ม	- ฟ - ช
-- ฟ -	-- ม -	-- ร์ -	-- ค -	----	- ช - -	- ค - -	- ฟ - ช

- ล - ช	- ฟ - ม	-- ร ม	-- ร์ ร์
- ล - ช	- ฟ - ม	- ค - -	- ร์ - -

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาวงพิณพาทย์เมืองจำปาศักดิ์ สปป.ลาว: กรณีศึกษาย่านพระพิน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ตามกระบวนการมานุษยดุริยางควิทยา (Ethnomusicology) ผู้วิจัยมีการศึกษาข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามในเขตพื้นที่ เมืองจำปาศักดิ์ แขวงจำปาศักดิ์ สปป.ลาว มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาวัฒนธรรมดนตรีพิณพาทย์บ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์ ผลของการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผลการสรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและบทบาทของวงพิณพาทย์ บ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์ สปป.ลาว
2. เพื่อศึกษาการบรรเลงวงดนตรีพิณพาทย์ที่ใช้ประกอบพิธีเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง ของชาวเมืองจำปาศักดิ์

ความสำคัญของการวิจัย

วงพิณพาทย์บ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นวงดนตรีที่เคยบรรเลงประจำอยู่ในราชสำนักของเจ้าข้าหม่อมเมืองจำปาศักดิ์ นับเป็นวงพิณพาทย์ที่มีความเก่าแก่มาพร้อมกันกับราชวงศ์เจ้านครจำปาศักดิ์ แต่ภายหลังการปฏิวัติภายในประเทศลาว ปี พ.ศ.2518 ได้มีการลดบทบาทของวงพิณพาทย์นี้ลง ด้วยเหตุว่าเป็นดนตรีแห่งศักดิ์นาไมไซเพื่อมวลชนชาวลาว วงพิณพาทย์บ้านพระพินจึงถูกลดบทบาทลงในฐานะดนตรีแห่งศักดิ์นา ด้วยเหตุนี้วงพิณพาทย์บ้านพระพินจึงมีบทบาทเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความเป็นดนตรีราชสำนักของเมืองจำปาศักดิ์ที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน และนับวันก็จะสูญหายไป ในการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการบันทึกและเผยแพร่บทเพลงและบทบาทของวงพิณพาทย์บ้านพระพิน รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์ วงพิณพาทย์บ้านพระพิน ให้เป็นองค์ความรู้ทางด้านดนตรีให้กับผู้ที่สนใจศึกษาวงพิณพาทย์ในแบบของลาว เพื่อนำมาเปรียบเทียบและเป็นแนวทางในการศึกษาและสืบทอด ในวัฒนธรรมทางด้านดนตรี ของประเทศเพื่อนบ้านให้คงอยู่ และเป็นองค์ความรู้ให้กับผู้ที่สนใจ

วิธีดำเนินงานวิจัย

การศึกษาวงพิณพาทย์บ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์ สปป.ลาว ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง และได้ลงพื้นที่ชุมชนเพื่อเก็บข้อมูล โดยสำรวจพื้นที่ทั่วไป วัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น ดนตรี เมื่อได้ข้อมูลที่ต้องการแล้ว จึงนำมาวิเคราะห์เรียบเรียงโดยใช้รูปแบบของการวิจัย มาเป็นแนวทางการศึกษาและได้ดำเนินงานวิจัยตามลำดับรวมทั้งสรุปการดำเนินงานวิจัยดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและบทบาทวงพิณพาทย์บ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์ สปป.ลาว

1.1.สภาพปัจจุบันของวงพิณพาทย์บ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์

วงพิณพาทย์บ้านพระพิน เป็นวงดนตรีที่ใช้ประกอบประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชาวเมืองจำปาศักดิ์ทั้งในด้านพิธีกรรมทางความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา และความเชื่อดั้งเดิมของชาวจำปาศักดิ์ คือ การถือผี มเหศักดิ์ ดังนั้นวงพิณพาทย์บ้านพระพินจึงมีบทบาทเป็นสื่อกลางระหว่างชาวเมือง กับองค์มเหศักดิ์ และพิธีกรรม ปัจจุบันเครื่องดนตรีพิณพาทย์ถูกเก็บไว้ในหอดนตรี สโมสรบ้านพระพินเมืองจำปาศักดิ์ โดยมีนายบุญเกิด พมมะสิง เป็นหัวหน้าควบคุมดูแลวงพิณพาทย์ มีการบรรเลงพิณพาทย์ในทุกวันสัปดาห์ 15 คำ

สภาพวงดนตรี

ปัจจุบันวงพิณพาทย์ได้รับการดูแลจากคณะกรรมการสโมสรบ้านพระพิน โดยการนำของแม่ล้าม ฟ่อซ่าง ข้าวจ้ำ และนางแตง การรับงานจะถืองานของสโมสรเป็นหลัก สภาพวงดนตรีที่รับงานในปัจจุบันเป็นวงปีพาทย์ที่ประกอบไปด้วยเครื่องดีเป็นหลักดังนี้ ระนาดเอก 1, ระนาดทุ้ม 1, ม้องวงใหญ่ 1, ตะโพน, กลองทัด, ฉิ่ง และ ปี่ การบรรเลงส่วนใหญ่จะมี 7 เครื่องดังกล่าวเป็นส่วนใหญ่

นักดนตรี

มีนักดนตรีประวงพิณพาทย์บ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์ในปัจจุบัน 8 คน ซึ่งนักดนตรีแต่ละคนมีภูมิลำเนาอยู่ในเมืองจำปาศักดิ์ และเมืองประทุมพร ประกอบอาชีพแตกต่างกันออกไป โดยมีนายบุญเกิด พมมะสิง เป็นผู้ดูแลวงพิณพาทย์ และมีลูกวงดังนี้

นายอินแปง แก้วพอนไซ

นายหลอดใหม่ ไชยะสิด

นายบุญมี นอละจัก

นายพวงเพ็ด วงปะจัน

นายกอรกัน พมมะลือไซ

นายแก้ว คำบุบผา

นายชะเหลิมไซ วงสิน

เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีที่ยังคงอยู่ในหอดนตรี สโมสรบ้านพระพิน มีทั้งเครื่องที่สมบูรณ์สามารถนำมาบรรเลงได้ และเครื่องที่ผุพังไม่สามารถนำมาบรรเลงได้ ปัจจุบันเครื่องดนตรีที่สามารถบรรเลงได้มีเพียงไม่กี่ชิ้น ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้อย่างงานได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ม้องวงใหญ่ ระนาด เอกเหล็ก ตะโพน กลองทัด ฉิ่ง ฉาบ และปี่

พิธีกรรมก่อนการบรรเลง

ในการออกงานหรือรับงานทุกครั้ง หัวหน้าวงพิณพาทย์จะต้องมีการนำขันธ 5 ไปไหว้ต้องคัมหมะศักดิ์ หรือเสด็จ ก่อนทุกครั้งเพราะถือว่า วงพิณพาทย์บ้านพระพินวงนี้เป็นสมบัติและเป็นลูกเป็นหลานของท่ าน ก่อนการเริ่มบรรเลงทุกครั้งจะต้องมีการตั้ง คาย เพื่อเคารพต่อครูบาอาจารย์ที่ได้ประสิทธิประสาทวิชา ตามประเพณี ซึ่ง คาย ในการไหว้ก่อนการบรรเลงนั้นก็จะแบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ

1. คายงานมงคล ประกอบไปด้วย

- ขวดยดอกไม้ 4 ขวดย ในแต่ละขวดยจะต้องมี เทียน 1 คู่ และดอกไม้ 1 คู่
- เหล้า 1 ขวด
- ยาสูบ 1 ซอง
- ธนบัตร 20,000 หรือ 50,000 กีบ ตามแต่เจ้าภาพจะใส่
- เทียนจี๊ผึ้ง 2 เล่ม

2. คายงานอวมงคล ประกอบไปด้วย

- ขัน 5, ขัน 8
- น้ำหอม 1 ขวด
- พาช้าว 4 พา (ยกเว้นอาหารที่ทำจากเส้น)
- กล้วย 4 หวี
- ผ้าแพรขาว 4 ผืน
- บายศรี 1 คู่
- กระติบข้าวเหนียว 4 กระติบ
- หัวหมูสุก 1 หัว

ฝ่ายเจ้าภาพจะต้องเป็นคนจัดเตรียม คาย ดังกล่าวตามคำบอกของผู้ควบคุมวงดนตรีเป็นผู้บอกไป หากเป็นงานของสโมสรบ้านพระพิน นางแต่งและข้าวจ้า จะเป็นผู้จัดเตรียม คาย สำหรับไหว้ครู ส่วนคายในการเสพในวันศีล 15 คำ หัวหน้าวงดนตรีจะเป็นต้องเป็นคนจัดเตรียมมา ประกอบด้วย ดอกไม้ 4 คู่, เทียนจี๊ผึ้ง 3 คู่ ยกขึ้นไหว้ครูภายในหอดนตรี สโมสรบ้านพระพิน ก่อนการเสพในวันศีล 15 คำ

การฝึกซ้อม

การฝึกซ้อมของวงพิณพาทย์บ้านพระพิน อาศัยการบรรเลงเสพในวันศีล 15 คำ ของทุกเดือน เป็นการรวมตัวฝึกซ้อม เพราะนักดนตรีแต่ละคนต่างมีอาชีพเป็นของตัวเอง ดังนั้นเวลาการซ้อมรวมกันส่วนใหญ่จึงไม่ค่อยมี ถือการออกงานเป็นการซ้อมไปในตัวเลย หากมีงานใหญ่จึงจะมีการนัดซ้อมกัน ก่อนไปงานประมาณ 3-4 วัน เวลาที่นิยมนัดซ้อมส่วนใหญ่เป็นช่วงเย็น หลังจากกลับจากทำงาน

การรับงานและรายได้

การรับงานส่วนใหญ่จะมีการตกลงราคากันก่อน ระหว่างหัวหน้าวง นายบุญเกิด พมมะสิง กับผู้ว่าจ้าง ซึ่งการตกลงราคา ก็ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของผู้ว่าจ้างกับนักดนตรี หรือ งานที่ไปนั้นเป็นงานที่มีความสำคัญ ต่อเมือง หรือสโมสรบ้านพระพิน โดยผู้ว่าจ้างจะต้องเป็นฝ่ายจัดการมารับส่งและขนเครื่องดนตรีพิณพาทย์ด้วย ซึ่งเกณฑ์ในค่าตอบแทนก็จะขึ้นอยู่กับวัน เวลา ในการบรรเลงด้วย ดังนี้

ค่าตอบแทนในงานทั่วไป เช่น บรรเลงทั้งวัน อยู่ระหว่าง 2,000,000 กีบ ประมาณ 8,000 บาท

ค่าตอบแทนในงานทั่วไป บรรเลงในช่วงเช้า หรือช่วงเย็น อยู่ในระหว่าง 1,000,000 กีบ ประมาณ 4,000 บาท

ค่าตอบแทนในงานศพ หรืองานที่จะต้องมีการบรรเลงติดต่อกันหลายๆ วัน เจ้าภาพที่ตกลงกับทาง หัวหน้าวงพิณพาทย์ อีกครั้ง เพราะราคาอาจไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับผู้ว่าจ้าง เงื่อนไข ส่วนใหญ่จะเหมาจ่ายรอบเดียว ส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับสโมสรบ้านพระพิน ถือเป็นงานขององค์มหัศจรรย์ ไม่มีค่าตอบแทน

การสืบทอด

นักดนตรีพิณพาทย์บ้านพระพิน มีการสืบทอดการบรรเลงบทเพลงกัน แบบรุ่นสู่รุ่น โดยวิธีการแบบ มุขปาฐะ เป็นการสอนแบบปฏิบัติให้ดู จดจำแล้วทำตาม นำไปถ่ายทอดต่อไป เพื่ อคงไว้ซึ่งบทเพลงเก่าๆ โดย วิธีการสอนจะเป็นการอำเสียง นอย ให้ผู้ที่ฝึกได้ทำตามเสียง หรือถ้าเครื่องไหนมีหลายชิ้น เช่นระนาด ผู้สอนก็จะดีให้ดูแล้วอำเสียงนอยตาม เพื่อให้ผู้ที่ฝึกสามารถตีเป็นทำนองตามได้ ไม่มีการจดเป็นลายลักษณ์อักษร

สำหรับผู้ฝึกหัดใหม่ จะต้องมาซ้อมทุกวันเพื่อทำให้เกิดความคุ้นเคยกับเครื่องดนตรี ให้เร็วที่สุด โดย ผู้สอนจะมาสอนในทุกวันสัปดาห์ 15 คำ แล้วผู้ฝึกใหม่จะได้เรียนหลังจากมีการเสพเสร็จ หลังจากนั้นก็ต้องหาเวลามา ซ้อมเองที่ หอดนตรี สโมสรบ้านพระพิน สามารถมาได้ทุกเวลา หากจะนัดกับผู้สอนนอกเหนือจากนี้ ก็ขึ้นอยู่กับ การตกลงกันเองระหว่างผู้สอนกับผู้ฝึก เพลงที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติ ได้แก่ เพลงพัสดา นกเขาสินวน ลาวเสียงเทียน เป็นต้น

1.2.บทบาทของวง

วงพิณพาทย์บ้านพระพิน เป็นวงดนตรีที่มีความสำคัญต่อเมืองจำปาศักดิ์ ทั้งในแง่ของการเมือง และ ประวัติศาสตร์ เพราะวงพิณพาทย์บ้านพระพินเป็นวงดนตรีที่อยู่คู่เมืองจำปาศักดิ์มาช้านาน โดยมีการสืบทอด ของนักดนตรีแบบรุ่นสู่รุ่น ถึงแม้บทบาทของวงพิณพาทย์บ้านพระพินที่เป็นดนตรีในราชสำนักจำปาศักดิ์มา ก่อนจะเปลี่ยนไป วงพิณพาทย์บ้านพระพินก็ยังมิบทบาทในพิธีกรรมต่างๆ ของชา วจำปาศักดิ์ทั้งในด้านความ เชื่อดั้งเดิม และในด้านศาสนา จะเห็นได้ว่าในงานบุญหรือพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชาวเมืองจำปาศักดิ์ จะมี การเสพพิณพาทย์เกือบทุกงาน โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวข้องกับองค์มหัศจรรย์หลักเมือง

บทบาททางพิณพาทย์ต่อชุมชน

วงพิณพาทย์บ้านพระพิน เป็นวงดนตรีที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในพิธีกรรมต่างๆ ของชาวเมืองจำปาศักดิ์ ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในพิธีกรรมต่างๆ ของชาวเมืองจำปาศักดิ์ โดยเฉพาะพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับ องค์มหะศักดิ์หลักเมือง ชาวเมืองเชื่อกันว่ามหะศักดิ์หลักเมืองชอบเสียงดนตรี ชอบการเสพการฟ้อน ชาวเมืองจึงใช้ดนตรีหรือวงพิณพาทย์เป็นสื่อกลาง ในการติดต่อกับบรรดาเทวดาประจำเมือง จะเห็นในพิธีกรรมหอยมหะศักดิ์บ้านพระพิน จะมีการเสพวงพิณพาทย์ การร้องหรือปรบมือ ของชาวเมืองที่เปี่ยมไปด้วยศรัทธา ถือได้ว่าเสียงพิณพาทย์เป็นตัวแทน ในการแสดงความเคารพต่อมหะศักดิ์หลักเมือง นอกจากนี้ในพิธีกรรมทางศาสนา ยังใช้พิณพาทย์ในการเสพวงดังจะเห็นในทุกวันสัปดาห์ 15 ค่ำ ของทุกสัปดาห์ ซึ่งใน 1 เดือนจะมี 2 ครั้ง คือขึ้น 15 ค่ำ กับแรม 15 ค่ำ ซึ่งคนลาวถือว่าเป็นวันสัปดาห์ใหญ่ จะมีการเสพพิณพาทย์ถวายเป็นเครื่องพุทธบูชา ที่หอดนตรี สโมสรบ้านพระพิน เป็นเวลา 1-2 ชั่วโมง ในช่วงเย็นประมาณ 18.00 น. เป็นต้นไป

ในพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับ เหล่าบรรดาลูกหลานเชื้อสายเจ้านครจำปาศักดิ์ ที่ยังอยู่ในคุ้ม บ้านวัดทุ่งก็ยังมีวงพิณพาทย์บ้านพระพิน เพราะถือได้ว่าเป็นจารีตประเพณีที่ถือปฏิบัติ ของลูกหลานเจ้าข้าหม่อม เช่น งานผูกแขนปีใหม่ในคุ้ม งานศพของลูกหลานเจ้าข้าหม่อม บุญบ้านหรือบุญคุ้ม กลืนเจ้าเฮือน เป็นต้น ยังมีการใช้วงพิณพาทย์ เพราะถือได้ว่าเป็นการแสดงความเคารพ หรือถวายพระเกียรติ ต่อเจ้าข้าหม่อม และยังเป็นการรักษาจารีตประเพณีในคุ้มในวัง เพราะพิณพาทย์บ้านพระพินคือดนตรีในคุ้มในวัง จึงมีบทบาทเป็นอย่างมากในวิถีชีวิตของเหล่าบรรดาเชื้อสายเจ้าข้าหม่อม ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ที่บ้านวัดทุ่ง

บทบาททางพิณพาทย์ต่อประเพณี

งานบุญประเพณี พิธีกรรมของชาวเมืองจำปาศักดิ์ เป็นกิจกรรมที่ชาวเมืองจำปาศักดิ์มาร่วมตัวกันเพื่อจัดกิจกรรมร่วมกัน บางประเพณีก็ถือได้ว่าเป็นงานบุญประเพณีใหญ่ มีหน่วยงานราชการ หรือหน่วยงานเจ้าแขวงมาร่วมด้วย เช่น บุญส่วงเฮือเมืองจำปาศักดิ์ บุญวัดพู ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานบุญประเพณีประจำเมือง ซึ่งหน่วยงานทางราชการให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในแต่ละงานบุญ จะมีวงพิณพาทย์บ้านพระพินเข้าไปเกี่ยวข้อง เพราะถือได้ว่าเป็นวงดนตรีประจำเมือง และแสดงถึงเอกลักษณ์ที่สื่อถึงของเมืองซึ่งงานบุญต่างๆ ที่มีวงพิณพาทย์เข้าไปเกี่ยวข้อง มีดังนี้

- บุญวัดพู การบรรเลงวงพิณพาทย์ในประเพณีบุญวัดพู เป็นการบรรเลงสำหรับต้อนรับประทานพิธีเปิด ซึ่งในช่วงพิธีเปิดของประเพณีบุญวัดพูจะมีการบรรเลงวงพิณพาทย์ บทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงเป็นบทเพลงที่มีลักษณะฟังง่ายและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เช่น เพลงโอดวงจำปา เพลงลาวเสียงเทียน เพลงลาวดวงเดือน เป็นต้น ลักษณะงานบุญวัดพู เป็นงานนมัสการปราสาทหินวัดพูจะมีขึ้นในช่วง วันเพ็ญเดือน 3 ของลาว งานบุญวัดพูถือได้ว่าเป็นงานบุญใหญ่ระดับแขวงจำปาศักดิ์ เป็นงานบุญที่หน่วยงานทางราชการเข้ามามีส่วนร่วม เพราะประชาชนชาวลาวจากหลายเมือง หลายแขวง ต่างเดินทางมาเที่ยวและนมัสการปราสาทหินวัดพูในสังเวียงดังกล่าวเป็นจำนวนมาก มีการออกรื้อนขายของ การตั้งกองบุญ การออกร้านจากหน่วยงานรัฐวิสาหกิจของลาว และการออกร้านของหน่วยงานทางราชการต่างๆ ของลาว

- บุญผูกแขนปีใหม่ การบรรเลงวงพิณพาทย์ในพิธีกรรมผูกแขนปีใหม่ เป็นการบรรเลงพิณพาทย์เพื่อแสดงออกถึงความเป็นสิริมงคลของพิธีกรรม บทเพลงที่ใช้ในพิธีกรรมผูกแขนปีใหม่ส่วนใหญ่จะเป็นบทเพลงที่มีความหมายอันเป็นมงคล เช่น เพลงนางนาค เพลงสร้อยสนใหญ่ เพลงพัสดา เพลงลาวเสียดเทียน เพลงเขมรปากท่อ เป็นต้น ซึ่งบทเพลงส่วนใหญ่สื่อถึงความเป็นมงคลผ่านเสียงดนตรีของวงพิณพาทย์ พิธีกรรมผูกแขนปีใหม่เป็นบุญที่ชาวเมืองจำปาศักดิ์จะมาร่วมกันสูตรขวัญที่หอพ่อน สโมสรบ้านพระพิน และรับการผูกแขนจากองค์มหาดเล็กหลักเมือง (พ่อช่าง, แม่ล่อม) ในช่วงเช้าของวันที่ 16 เดือนเมษายนจะมีการสูตรขวัญเสร็จแล้วเป็นการผูกแขนกันของชาวเมือง ผูกความเป็นสิริมงคล ส่วนในช่วงบ่ายพ่อช่าง แม่ล่อมเจ้าเข้าไปในคุ้มใหญ่ บ้านวัดทุ่ง เพื่อเข้าร่วมพิธีสูตรขวัญผูกแขนภายในคุ้ม การผูกแขนในคุ้มนี้จะมีเฉพาะลูกหลาน เชื้อสายเจ้านครจำปาศักดิ์เท่านั้น ในพิธีผูกแขนปีใหม่นี้จะมีการเสพพิณพาทย์ทั้งในช่วงเช้าที่สโมสรบ้านพระพิน และในช่วงบ่าย ก็จะมีการเข้าไปเสพน้คุ้ม ในพิธีกรรมการผูกแขนในคุ้มมีการเอาพระลง เพื่อทรงน้ำพระพุทธรูปภายในคุ้ม โดยลูกหลานเชื้อสายเจ้านครจำปาศักดิ์ และมีการเสพพิณพาทย์ประกอบพิธีเพื่อความเป็นสิริมงคลของงาน
- เลี้ยงหอพู การบรรเลงพิณพาทย์ในพิธีกรรมเลี้ยงหอพู หรือหอรักษา เป็ นการใช้เสียงดนตรีจากวงพิณพาทย์เพื่อสื่อถึงองค์มหาดเล็กหลักเมือง โดยผ่านบทเพลงที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับองค์มหาดเล็ก เช่น เพลงกลม เพลงกราวนอก เพลงเชิด และเพลงอรัญญ์ นอกจากนี้ยังพบบทเพลงที่ใช้ในพิธีกรรมอีก เช่น เพลงพัสดา เพลงเขมรเกี่ยวข้าว เพลงนาคเกี้ยว ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งบทเพลงดังกล่าวใช้บรรเลงในพิธีกรรมในช่วงที่ไม่มีการออกพ่อนขององค์มหาดเล็ก ในพิธีกรรมเลี้ยงหอพูองค์มหาดเล็กหลักเมือง หอรักษา หรือหอพู เป็นพิธีกรรมที่จะมีขึ้นในช่วงออกใหม่เดือน 6 ของทุกปี เป็นประเพณีที่ชาวเมืองจำปาศักดิ์และเมืองใกล้เคียงจะมาร่วม พิธีกรรมเพื่อความเป็นสิริมงคล อุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง ในพิธีกรรมเลี้ยงหอพูในช่วงเช้าจะมีการนำ วัว หรือ ควาย ก่อนจะมีการลงทรง การพ่อน และคัดเหล่าของพิธีกรรม โดยพ่อช่าง แม่ล่อมจะเป็นผู้นำพาชาวเมืองในการประกอบพิธี ในพิธีชาวเมืองจะนำเครื่องสักการะไปถวาย แด่องค์มหาดเล็ก ผ่านทางพ่อช่าง แม่ล่อม เพราะองค์มหาดเล็กจะลงมาเยี่ยม พ่อช่าง แม่ล่อม ในพิธีกรรมจะมีการออกพ่อนขององค์มหาดเล็ก
- บุญสว่างเอือพระพิน การบรรเลงพิณพาทย์ ในพิธีกรรมบุญสว่างเอือพระพิน เป็นการใช้วงพิณพาทย์บรรเลง เพื่ออัญเชิญองค์มหาดเล็กหลักเมืองให้ลงมาเยี่ยมพ่อช่าง แม่ล่อม ในการชมการสว่างเอือของแต่ละหมู่บ้าน วงพิณพาทย์จะบรรเลงเพลงที่ใช้แสดงถึงการมาขององค์มหาดเล็ก เช่น เพลงกลม ของเจ้าอินตรา เพลงกราวนอก ของเจ้าคำแสนอน เป็นต้น ในพิธีกรรมยังมีการบรรเลงเพลงที่องค์มหาดเล็กทรงชอบอีก เช่น เพลง อรัญญ์ เพลงลาวล่องน่าน เพลงนาคเกี้ยว ซึ่งบทเพลงที่ใช้บรรเลงจะแสดงออกถึงความสนุกสนาน ลักษณะของพิธีกรรมเป็นการจัดประเพณีแข่งเรือของชาวบ้านพระพินเพื่อถวายให้แก่องค์มหาดเล็กหลักเมือง จัดขึ้นในช่วง ออกใหม่ 3 ค่ำ เดือน 12 หรือเดือนพฤศจิกายน ของทุกปี ในประเพณีนี้จะมีกา รเชิญองค์มหาดเล็กมาประทับทรงเพื่อชมการแข่งขันเรือของแต่ละคุ้มหมู่บ้านที่อยู่ในเมืองจำปาศักดิ์ เช่น บ้านพระพิน บ้านโพไซ บ้านเมืองแสน บ้านวัดทุ่ง บ้านวัดอำมาต บ้านวัดนาคอน บ้านวัดธาตุฝุ่น

- บุญสว่างเฮืองเมืองจำปาศักดิ์ การบรรเลงพิณพาทย์ในประเพณีสว่างเฮืองเมืองจำปาศักดิ์ วงพิณพาทย์มีบทบาทในการบรรเลงต้อนรับประธานในพิธีเปิด ซึ่งวงพิณพาทย์จะตั้งวงประจำอยู่ที่ศาลาหอไชเพื่อบรรเลง บทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงส่วนใหญ่เป็นบทเพลงที่รู้จักกันทั่วไป เช่น เพลง ลาวเลียงเหียน เพลงโอดวงจำปา เพลงอรทัย เพลงลาวलोंน่าน เป็นต้น ลักษณะของประเพณีเป็นงานบุญแข่งเรือประจำเมืองจำปาศักดิ์ จะจัดขึ้นในช่วงเดือน พฤษภาคม หลังจากงานบุญสว่างเฮืองพระพิน โดยงานบุญสว่างเฮืองเมืองจำปาศักดิ์จะมีการแข่งเรือจากหลายเมือง เช่น เมืองปะทุมพอน เมืองสุขมา เมืองปากเซ เมืองจำปาศักดิ์ เป็นต้น เป็นการแข่งเรือชิงถ้วยรางวัลของเมืองจำปาศักดิ์ โดยมีเจ้าเมืองจำปาศักดิ์ และหน่วยงานทางราชการจากเมืองปากเซ

- บุญเพ็งธาตุ การบรรเลงพิณพาทย์ในบุญเพ็งธาตุ เป็นการบรรเลงดนตรีเพื่อเป็นเครื่องพุทธบูชา บทบาทของวงพิณพาทย์ต่อประเพณีบุญเพ็งธาตุคือใช้ในการแห่ปราสาทผึ้ง จากหน้าคุ้มใหญ่ บ้านวัดทุ่ง โดยให้วงพิณพาทย์บรรเลงบนรถนำขบวนเพื่อไปถวายต้นปราสาทผึ้งที่วัดธาตุฟูน และในช่วงเย็นจะมีการบรรเลงเพลงโหมโรง ก่อนการเจริญพุทธมนต์เย็น ลักษณะของประเพณีเป็นงานบุญนมัสการธาตุของเจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก (ยาครูจีหอม) ในช่วงวันเพ็ญ เดือน 12 จัดขึ้นที่วัดธาตุฟูน บุญเพ็งธาตุเป็นงานบุญที่ชาวเมืองจำปาศักดิ์จะไปนมัสการธาตุของเจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก (ยาครูจีหอม) ในงานจะมีชาวนำดอกเทียนติดต้นกล้วย เรียกว่าต้นดอกผึ้งไปถวายธาตุยาครูจี หอม ส่วนในศาลาหอแจกของวัด จะมีการตั้งกองบุญ มีการเทศน์ จากพระภิกษุเกี่ยวกับพระเวสสันดรชาดก ตลอดทั้งวัน ในช่วงบ่ายจะมีการแห่ปราสาทผึ้งจากหน้าคุ้มใหญ่ บ้านวัดทุ่งไปถวาย ที่วัดธาตุฟูน ส่วนในบริเวณวัดจะมีการออกร้านขายของ มากมาย ในช่วงเย็นมีมหรสพ รำวง ตลอดทั้งคืน

- กฐินหอเมือง การบรรเลงพิณพาทย์ในประเพณีกฐินหอเมืองมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะประเพณีดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับสโมสรับ้านพระพินและต้องกัมหมะศักดิ์หลักเมือง ในวันแรกของพิธีวงพิณพาทย์จะบรรเลงฉลององค์กฐินตั้งแต่ช่วงบ่าย บทเพลงที่ใช้บรรเลงเป็นเพลงทั่วไป เช่น เพลงเขมรไพรโยค เพลงเรื่องไพล เพลงเขมรปากท่อ เพลงแขกโหม่ง ฯลฯ ในช่วงเย็นก่อนมีการละเล่นมหรสพสมโภช วงพิณพาทย์จะเสพเพลงโหมโรงก่อน ในวันที่ 2 หรือวันทอดกฐิน วงพิณพาทย์จะบรรเลงช่วงเช้าก่อนการใส่บาตร และบรรเลงในการแห่กองกฐินไปทอดที่วัด โดยให้วงพิณพาทย์บรรเลงบนรถนำขบวนแห่ไปยังวัด ลักษณะของประเพณีเป็นการตั้งกองบุญองค์มหาบุญของสโมสรับ้านพระพิน จัดขึ้นในช่วง เดือน พฤษภาคม ของทุกปี งานบุญกฐินหอจัดขึ้น 2 วัน วันแรกมีการตั้งกองบุญในหอพ็อน มีการเจริญพุทธมนต์สมโภช องค์กฐินในช่วงเย็น มีมหรสพตลอดทั้งคืน ส่วนในช่วงเช้าเป็นการตักบาตรภายในบริเวณสโมสรับ้านพระพิน ถวายภัตตาหารเช้า แล้วก็แห่องค์กฐินไปถวายยังวัด

- ขึ้นเจียงขึ้นหยี่ การบรรเลงพิณพาทย์ในพิธีกรรมขึ้นเจียงขึ้นหยี่ เป็นการใช้วงพิณพาทย์เพื่อเป่าสื่อกลางในการอัญเชิญ และความเป็นสิริมงคลของพิธี โดยจะมีการเสพพิณพาทย์เพื่ออัญเชิญองค์มหาศักดิ์สู่พิธีเพื่อรับเครื่องสักการะจากชาวเมือง บทเพลงที่ใช้ในพิธีเช่น เพลงเสมอ เพลงรว เพลงกลม เพลงกราวนอก และยัง

พบบทเพลงบรรเลงทั่วไป เช่น เพลงนางนาค เพลงอรัญญิก เพลงพัสพา เพลงนกเขาสีนวน ฯลฯ เป็นต้น ลักษณะของพิธีกรรม จัดขึ้นในช่วง ออกใหม่ 3 ค่ำ เดือนเจียง หรือประมาณปลายเดือนพฤศจิกายน – ต้นเดือนธันวาคม พิธีกรรมนี้จัดขึ้นที่สโมสรบ้านพระพิน โดยชาวเมืองจะนำเครื่องสักการะ มาถวายแด่องค์แม่เหล็กหลักเมืองโดยผ่านพ่อช่าง แม่ล่อม เชื่อกันว่าองค์แม่เหล็กนี้จะลงมารับทราบความต้องการของชาวบ้าน แล้วนำกลับไปบอกพญาแถน หรือเทวดาบนสวรรค์ แล้วจะลงมาบอกในช่วงออกใหม่ 3 ค่ำ เดือน 4 เดือนมีนาคม (พิธีกรรมเลี้ยงหอมเหล็กหลักเมือง) เรียกว่าขึ้นเจียง ลงหอ ในพิธีกรรมนี้วงพิณพาทย์จะมีบทบาทในการเสกเพื่ออัญเชิญ และต้อนรับองค์แม่เหล็กที่จะลงมาเยี่ยม พ่อช่าง แม่ล่อม ในวันแรกของการขึ้นเจียงขึ้นห้อย และบรรเลงในวันสุดท้าย เพื่อเป็นการส่งองค์แม่เหล็ก

2. ศึกษาการบรรเลงวงดนตรีพิณพาทย์ที่ใช้ประกอบพิธีเลี้ยงหอมเหล็กหลักเมืองของชาวเมืองจำปาศักดิ์

2.1.รูปแบบการบรรเลงในพิธีกรรม

การบรรเลงวงพิณพาทย์ในพิธีเลี้ยงหอมเหล็กหลักเมือง มีความสำคัญต่อพิธีกรรมเป็นอย่างมาก วงพิณพาทย์ประกอบพิธีกรรมใช้เป็นสื่อกลางเพื่อให้องค์แม่เหล็กเกิดความพอใจ และออกมาฟ้อน ผ่านเสียงของบทเพลง ที่บรรเลงด้วยวงพิณพาทย์บ้านพระพิน วงพิณพาทย์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหล็กหลักเมือง ประกอบด้วย ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฉ่องวงใหญ่ ระนาดเอกเหล็ก ตะโพน กลองทัด ปี่ ฉิ่งและแส้ ในพิธีกรรมพบบทเพลงที่มีความสำคัญดังนี้ เพลงกลมใช้ประกอบการฟ้อนของเจ้าอินตรา และเจ้าธรรมรังสี เพลงกราวนอกและเพลงอรัญญิกใช้ประกอบการฟ้อนของเจ้าคำแสนงอน เพลงเจดีย์ใช้ประกอบการฟ้อนของเจ้าพระ (พญานาค) ซึ่งบทเพลงดังกล่าวถือได้ว่าเป็นสื่อกลางในการอัญเชิญองค์แม่เหล็ก ให้ลงมาฟ้อนในบทเพลงดังกล่าว ผ่านเสียงดนตรีที่วงพิณพาทย์ได้บรรเลง ในพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหล็กหลักเมืองวงพิณพาทย์จะนั่งประจำตำแหน่งบริเวณขวามือของหอฟ้อน หรือด้านขวาของอาสนะพ่อช่าง มีการบรรเลงประกอบการฟ้อนขององค์แม่เหล็กตลอดทั้งวัน บทเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบการฟ้อนขององค์แม่เหล็ก ขึ้นอยู่กับช่วงของพิธีกรรม โดยนักพิณพาทย์จะคอยสังเกตจากสามพิธี เพื่อให้ทราบเช่น เมื่อเห็นแม่ล่อมยืนขึ้นตรงอาสนะ วงพิณพาทย์ต้องขึ้นเพลงกราวนอกทันที และบรรเลงไปเรื่อยๆ จนกว่าแม่ล่อมจะฟ้อนเข้าสู่อาสนะ ลักษณะของการบรรเลงจะเป็นเช่นนี้ตลอดทั้งวัน บทเพลงที่บรรเลงจะขึ้นอยู่กับองค์พ่อช่าง แม่ล่อม ว่าองค์แม่เหล็กต้องการจะออกฟ้อน และนักพิณพาทย์ต้องคอยสังเกต และเริ่มบรรเลงและทอดลงให้เหมาะสมกับการออกฟ้อน

พิธีกรรมเลี้ยงหอมเหล็กหลักเมือง เป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญอย่างมากต่อชาวเมืองจำปาศักดิ์ เป็นพิธีกรรมที่ชาวเมืองจำปาศักดิ์แสดงออกถึงความเคารพที่มีต่อผีบ้านทรงเมือง องค์แม่เหล็กหลักเมือง พิธีกรรมนี้จะมีขึ้นในช่วงออกใหม่ 3 ค่ำ เดือน 4 หรือเดือนมีนาคมของทุกปี ในทุก 3 ปี จะมีการงัน คือมีการจัด 2 วันกับอีก 1 คืน และจะมีการจัดประเพณีบุญบั้งไฟในเดือน 6 พิธีกรรมเลี้ยงหอมเหล็กหลักเมืองเป็นพิธีกรรมที่

ชาวเมืองให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ในพิธีกรรมดังกล่าวจะมี แม่ล่ำม พ่อช่าง เป็นประธานในพิธี โดยสื่อกลางระหว่างองค์มหัศจรรย์กับชาวเมือง โดยใช้เสียงดนตรีพิณพาทย์เป็นสื่อในการติดต่อสื่อสาร เพื่ออัญเชิญองค์มหัศจรรย์ให้ลงมาทรง พ่อช่าง แม่ล่ำม พิธีกรรมนี้ถูกจัดขึ้นเพื่อให้บ้านเมืองมีความอุดมสมบูรณ์ อยู่เย็นเป็นสุข และส่งเสริมกำลังใจให้กับลูกหลานชาวเมือง

พิธีกรรมเลี้ยงหอมมหัศจรรย์หลักเมือง เป็นพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาวเมืองจำปาศักดิ์อย่างมาก จัดขึ้นที่สโมสรบ้านพระพินใช้หอฟ้อนเป็นผามพิธี ก่อนวันงาน 1 วันชาวบ้านพระพินโดยการนำของข้าวจ้าง นางแต่งจะพาชาวบ้านพระพิน มาจัดผามพิธี เตรียมอุปกรณ์ที่จะใช้ในพิธีกรรม เช่น ไหเหล้า หอก ดาบ ปืน เทียน ตาเหลว ใบตอง หมากเบ็ง เงินฟักเงินฮาง ฯลฯ จะมีข้าวจ้างเป็นผู้นำพาในการจัดสถานที่ตามแบบโบราณ ส่วนนางแต่งจะมีหน้าที่จัดแต่งเครื่อง “ลาย” ของพ่อช่าง แม่ล่ำม พาคาว พาหวานเพื่อใช้ในพิธี เครื่องแต่งกายของพ่อช่าง แม่ล่ำม จัดเตรียมอาสนะ แล้วข้าวจ้างจะนำของที่นางแต่งจัดเตรียมไว้ไปวางในบริเวณที่จะใช้จริง ในช่วงเช้าของวันงานจะมีการเสพพิณพาทย์ประโคม ซึ่งพิธีกรรมจะเริ่มเมื่อพ่อช่าง แม่ล่ำมเดินทางเข้าสู่หอฟ้อน แล้วเปลี่ยนเครื่องนุ่งเป็นชุดมหัศจรรย์ ข้าวจ้างจุดเทียน มี การลั่นฆ้อง 10 ครั้ง พิณพาทย์เริ่มเสพเพลง จากนั้นองค์มหัศจรรย์ก็เริ่มเข้าเทียม โดยเจ้าอินตราจะออกฟ้อนก่อน หลังจากนั้นเป็นเจ้าคำแสนงอนออกฟ้อนสลับกัน ในช่วงที่องค์มหัศจรรย์ไม่ได้ออกฟ้อน ชาวเมืองก็จะเข้าไปถวายเครื่องสักการะ เพื่อถามความตามสิ่งที่ยากรู้ และรับการประพรมน้ำหอมจากองค์มหัศจรรย์ตลอดทั้งวัน พิธีกรรมในช่วงเช้าจะมีการคัดเหล่าเพื่อความเป็นสิริมงคล เป็นการแสดงถึงการเฉลิมฉลอง โดยจะมีการคัดเหล่า 2 รอบในช่วงเช้า โดยองค์มหัศจรรย์ที่ลงมาวันนี้จะมี เจ้าอินตรา เจ้าคำแสนงอน เจ้าธรรมรังสี ส่วนในช่วงบ่าย ก็จะมีทวดอาวรักษ์ลงมาเทียมบ้างก็มีเช่น พ่อล่าน พญาท่ามะทา เจ้าพระ (พญาผาก) ซึ่งจะลงมาเทียมพ่อช่าง พิธีกรรมที่สำคัญในช่วงบ่ายคือการปิดเป่าสิ่งไม่ดี คือเจ้าอินตรา และเจ้าคำแสนงอน พร้อมด้วยพลทหาร ที่แบกปืน ถีอหอก ถีอดาบ จะเดินออกไปทางทิศเบื้องหลังของสโมสรบ้านพระพิน มีการยิงปืน สะบัดดาบขององค์มหัศจรรย์ ส่วนชาวเมืองที่ตามไปจะเอาข้าวเหนียวแปะตามที่แขนขา ร่างกาย แล้วโยนทิ้งออกไปข้างหน้าให้ไกล แสดงถึงการไล่โรคภัยไข้เจ็บให้หนีไป หลังจากนั้นก็จะเดินทางไปทางเบื้องหน้าสโมสรบ้านพระพิน แล้วทำอย่างเดิมเพื่อเป็นการขับไล่สิ่งไม่ดีให้ ออกไป หลังจากนั้นพ่อช่างแม่ล่ำม จะนำพาทหารและชาวเมืองเข้าสู่หอฟ้อน เริ่มฟ้อนอีกรอบ หลังจากนั้นเป็นการขยี้เหล่าโดยพ่อช่าง แม่ล่ำม จะเดินแจกเหล่ามรดก โดยมีข้าวจ้างเป็นคนถือขันเหล่าเพื่อส่งให้พ่อช่าง แม่ล่ำมแจกจ่าย ให้กับลูกหลานทุกคนที่เข้าร่วมงาน เสร็จแล้วเป็นพิธีสูตรขวัญ และผูกแขน เป็นอันเสร็จพิธี

2.2.ศึกษารวบรวมบทเพลงที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมและบันทึกเป็นโน้ตไทย

จากการศึกษาบทเพลงที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงหอมมหัศจรรย์หลักเมือง พบบทเพลงที่ใช้ในพิธีกรรมหลายบทเพลง มีทั้งบทเพลงที่ใช้เฉพาะ และบทเพลงที่บรรเลงทั่วไป ดังนี้

- บทเพลงที่ใช้เฉพาะ ได้แก่ เพลงกล่อม เพลงกราวนอก เพลงอรทัย เพลงเชิด เพลงพัดชา เพลงนกเขาสีนวน เพลงเขมรเกี่ยวข้าว ซึ่งบทเพลงดังกล่าวต่างก็ใช้สำหรับองค์มหัศจรรย์ และภูมิเจ้าที่ ผีบ้านทรงเมืองแตกต่างกันออกไป

เพลง กลม เป็นเพลงที่ใช้สำหรับการออกพ็อนของเจ้าอินตรา และเจ้าธรรมรังสี วงพิณพาทย์จะบรรเลงเพลงกลมเมื่อเห็นพ่อช่างลูกขึ้น เตรียมออกพ็อนดาบ หากพ่อช่างนุ่งเครื่องแต่งกายสีแดง หมายถึงเจ้าอินตรากำลังทรงออกพ็อน หากนุ่งเครื่องสีเขียว หมายถึงเจ้า ธรรมรังสีกำลังทรงออกพ็อน โดยการออกพ็อนนั้นจะถือดาบ 2 มือ ออกพ็อนรอบเสารัหลักเมืองที่อยู่กลางหอพ็อน พ็อนครบ 3 รอบ จะกลับเข้าอาสนะเป็นการสิ้นสุดการบรรเลงเพลงกลม ในอดีตเพลงกลมยังใช้ในเสด็จของเจ้าย่าขม่อม

เพลงกราวนอก เป็นเพลงที่ใช้สำหรับการออกพ็อนของเจ้าคำแสนงอน วงพิณพาทย์จะบรรเลงเพลงกราวนอกเมื่อเห็นแม่ล่ำลูกขึ้น เตรียมออกพ็อนดาบ เจ้าคำแสนงอนจะนุ่งเครื่องสีแดงมือถือดาบ 2 ข้าง ออกพ็อนรอบเสารัหลักเมือง 3 รอบ แล้วกลับเข้าอาสนะที่นั่ง เป็นการสิ้นสุดการบรรเลงเพลงกราวนอกในช่วงนั้น

เพลงอรทัย เป็นเพลงที่ใช้สำหรับการออกพ็อนของเจ้าคำแสนงอน วงพิณพาทย์จะบรรเลงเพลงอรทัยเมื่อเห็นแม่ล่ำลูกขึ้นมือเปล่าเตรียมออกพ็อน เพลงอรทัยเป็นเพลงที่มีจังหวะและทำนองสนุกสนาน ร่าเริง ทำให้ชาวเมืองต่างชอบ มีการปรบมือเป็นจังหวะตามเพลง และหยอกล้อ เจ้าคำแสนงอนจึงใช้เวลาออกพ็อนค่อนข้างนาน บางครั้งวงพิณพาทย์จึงบรรเลงออกเพลงนาคเกี้ยว

เพลงเชิด เป็นเพลงที่ใช้สำหรับการออกพ็อนของเจ้าพระ (พญานาค) วงพิณพาทย์จะมีการบรรเลงเพลงเชิด เมื่อเห็นพ่อช่างล่ลงเพื่อเตรียมจะเลื้อย พ่อช่างจะนุ่งเครื่องถึงเลื้อยไปตามแนวพรหมที่ได้ไปเตรียมไว้

เพลงพัดชา เป็นเพลงที่ใช้สำหรับการออกพ็อนของพ่อล้าน วงพิณพาทย์จะบรรเลงเพลงพัดชาเมื่อเห็นพ่อช่างนุ่งเครื่องสีเทาลูกขึ้น แล้วออกเดินรอบเสารัหลักเมือง 3 รอบ แล้วกลับเข้าอาสนะ พินพาทย์จึงบรรเลงทอดลงจบ

เพลงนกเขาสีนวน เป็นเพลงที่ใช้สำหรับพญากำมะทา วงพิณพาทย์จะบรรเลงเพลงนี้เมื่อเห็นพ่อช่างนอนตะแคนบนอาสนะ จะเริ่มบรรเลงเพลงนกเขาสีนวน

เพลงเขมรเกี้ยวข้าว ใช้บรรเลงประกอบการคัดเหล่าในช่วงแรก โดยพ่อช่าง แม่ล่ำ จะเป็นคนคัดเหล่าก่อน แล้วตามด้วยลูกหลานในกลุ่ม ในวัง มาร่วมงาน

- บทเพลงที่ใช้บรรเลงทั่วไป คือ บทเพลงที่วงพิณพาทย์บรรเลงในช่วงไม่มีการออกพ็อนขององค์มเหศักดิ์หลักเมือง หรือไม่ได้สื่อความหมายอะไรในพิธีกรรม เช่น บรรเลงช่วงที่พ่อช่าง แม่ล่ำเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย หรือบรรเลงในช่วงพักของพิธี เป็นการบรรเลงเพื่อความต่อเนื่องของพิธี มิได้มีความหมายใดในพิธี บทเพลงที่พบ มีดังนี้

เพลงไก่แก้ว

เพลงนางนาค

เพลงลาวล่องน่าน

เพลงเขมรอุยบายขุนพรหม

เพลงแป๊ะ

เพลงเขมรพวง

เพลงเขมรไทรโยค

เพลงลาวเสียงเทียน

เพลงนาคเกี้ยว

เพลงเรื่องไฟล

เพลงเขมรปีแก้ว	เพลงโธ่ดวงจำปา
เพลงสร้อยสนใหญ่	เพลงแขกโหม่ง
เพลงลาวดวงเดือน	

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาวงพิณพาทย์บ้านพิน เมืองจำปาศักดิ์ แขวงจำปาศักดิ์ สปป.ลาว ทำให้ทราบถึงสภาพปัจจุบันของวงพิณพาทย์บ้านพระพิน ที่มีบทบาท ต่อสังคมชาวเมืองจำปาศักดิ์ ทราบถึงประเพณีพิธีกรรม ที่วงพิณพาทย์เข้าไปเกี่ยวข้อง ยังมีการศึกษารวบรวมบทเพลงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะในแบบของวงพิณพาทย์จำปาศักดิ์ ทำให้สามารถเข้าใจถึงวิถีชีวิตของชาวเมืองจำปาศักดิ์ได้เป็นอย่างดี วงพิณพาทย์บ้านพระพินเปรียบเสมือนสะพานที่เชื่อมกาลเวลาตั้งแต่ยุคพระราชอาณาจักรลาว ถึงยุคปัจจุบันผ่านทางบทเพลง สอดคล้องกับ เถลิงศักดิ์ พิภูลศรี (2551: 47,48,70) ที่กล่าวว่าดนตรีที่เคยบรรเลงในราชสำนักลาวในอดีต มีพัฒนาการท่ามกลางบริบททาง การเมืองการปกครองที่เปลี่ยนแปลง ตั้งแต่ยุคพระราชอาณาจักรลาว สู่ยุคสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ขอมส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของดนตรีพิณพาทย์ลาวในปัจจุบัน ซึ่งมีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง จะได้ฟังในพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสโมสรบ้านพระพิน บทเพลงที่บรรเลงในวงพิณพาทย์บ้านพระพินถูกจดจำโดยนักดนตรีผู้บรรเลง ถ้า ขทอดแบบมูขปาฐะ ไม่มีการจดเป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้บางบทเพลงอาจสูญหาย และลบเลือน นอกจากนี้ยังพบอีกว่าบทเพลงที่ใช้ในวงพิณพาทย์เมืองจำปาศักดิ์ มีชื่อตรงกับบทเพลงไทยเดิม มีลักษณะทำนองคล้ายคลึงกัน เช่น เพลงลาวดวงเดือน เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เพลงลาวलोंน่าน เพลงเขมร ไทรโยค ฯลฯ สอดคล้องกับ ธวัชชัย ไพไธล (2534: 96,103) ได้กล่าวไว้ว่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีนโยบายของพระมหากษัตริย์ไทยในการนำบุตรหลานเชื้อพระวงศ์ ของกษัตริย์ราชอาณาจักรลาวทั้งสามได้แก่ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาศักดิ์ มาชุบเลี้ยงให้หา ารศึกษา อบรมที่กรุงเทพ บุตรหลานเหล่านี้จึงนำเอาศิลปวัฒนธรรมค่านิยมของลาวเข้ามาเผยแพร่ในราชสำนัก และเมื่อกลับไปบ้านเมืองตน ก็จะนำเอาวัฒนธรรมประเพณีไทยกลับไปเผยแพร่ที่บ้านเมืองตน มีบางบทเพลงที่มีลักษณะเหมือนกันกับบทเพลงไทยเดิม แต่มีชื่อเรียกต่างกัน เช่น เพลงอรทัยตรงกับเพลงคางคกปากสระ เป็นต้น

จากการศึกษายังพบอีกว่าพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง มีความใกล้เคียงกับ พิธีกรรมลำผีฟ้าของชาวอีสานในแถบจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด พิธีเหยาของเผ่าภูไทในภาคอีสาน ในแถบจังหวัดกาฬสินธุ์ สกลนคร มุกดาหาร และ นครพนม และยังพบพิธีกรรมในลักษณะนี้ตามจังหวัดลุ่มแม่น้ำโขง และส่วนอื่นๆ ของภาคอีสาน ซึ่งรูปแบบของพิธีกรรมมีความคล้ายคลึงกัน สอดคล้องกับ ปัญญา รุ่งเรือง (2546: 36-38) ที่กล่าวไว้ว่า บริเวณที่เป็นประเทศลาวในปัจจุบัน ซึ่งมีวัฒนธรรมเดียวกันกับภูมิภาคทางตะวันออกเฉียงเหนือของไทย แสดงถึงความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชนในภูมิภาคแถบนี้ ทั้งในด้านการจัดผามพิธี เครื่องคาย การแต่งกายของคนทรง รูปแบบของพิธีกรรม และการใช้ดนตรีเป็นสื่อกลางระหว่างคนกับสิ่งที่มองไม่เห็น

ข้อเสนอแนะ

- 1.ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ และเก็บบันทึกบทเพลงทั้งหมด ที่บรรเลงโดยวงพิณพาทย์บ้านพระพิน เมืองจำปาศักดิ์ ในรูปแบบของผลงานทางวิชาการ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป
- 3.ควรมีการศึกษานบทเพลงที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ที่มีความสำคัญ กับสโมสร บ้านพระพิน และมีความสำคัญต่อประเพณีของชาวเมืองจำปาศักดิ์

บรรณานุกรม

กฤษฎางค์ ไวยนันท์. (2548). การสืบทอดปีพาทย์ในลุ่มน้ำลพบุรี. ปรินูญานิพนธ์ ศป.ม. กรุงเทพฯ:

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2551). ดนตรีลาวเดิม. ศูนย์วิจัยพหุลักษณ์สังคมลุ่มน้ำโขง : มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ม.ป.พ.

ชวลิต พิมพาทอง. (2553). การสืบทอดปีพาทย์ในอำเภอกระทุ้งแบน จังหวัดสมุทรสาคร. ปรินูญานิพนธ์ ศป.ม.

กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ณัฐพงศ์ ปันทองตอง. (2553). ดนตรีประกอบพิธีกรรมฟ้อนผีมด ผีเม้ง : กรณีศึกษาวงปี่ดเมืองคณะวัดเชียงยืน

อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. ปรินูญานิพนธ์ ศป.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ดวงจำปี วุฒิสุข. (2551). การพัฒนาและการปรับตัวดนตรีเผ่ากัมมู สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว :

กรณีศึกษาวงเก็ง บ้านนา เมืองฮุน แขวงอุดมชัย. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. (วัฒนธรรมศาสตร์).

มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

เดิม วิภาคย์พจนกิจ. (2546). ประวัติศาสตร์อีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธวัชชัย ไพไธล. (2534). ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอาณาจักรหลวงพระบาง เวียงจันทน์และจำปาศักดิ์

ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2323 – 2446). ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม กรุงเทพฯ:

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

บุญโชค ไชยชาติ. (2551). การสืบทอดปีพาทย์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ปรินูญานิพนธ์ ศป.ม. กรุงเทพฯ:

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

บุญมี เทบสีเมือง แปลโดย ไพฑูรย์ ภูธา. (2554). ความเป็นมาของชนชาติลาว เล่ม 2 อาณาจักรล้านช้างตอนต้น.

กรุงเทพฯ: สุภาพใจ.

บำรุง พาทย์กุล. (2555). ระนาดเอก : คุณค่าของภูมิปัญญาที่ส่งผลต่อดนตรีไทย. ปรินูญานิพนธ์ ปร.ด.

(ศิลปศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ปัญญา รุ่งเรือง. (2546). ประวัติการดนตรีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช. จำกัด

พิชชาณัฐ ตู้อินดา. (2553). การถ่ายทอดความรู้ของวงปีพาทย์บ้านใหม่ทางกระเบน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

วิทยานิพนธ์ ศป.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

เพ็ญพิชา สว่างวาริสกุล. (2555). การศึกษาเพลงหน้าพาทย์ประจำองค์เทพเจ้าฝ่ายหญิง. ปรินูญานิพนธ์ ศป.ม.

กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

พูนพิศ อมาตย์กุล. (2552). เพลงดนตรี : จากสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศฯ ถึงพระยาอนุমানราชชน.

กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

- มนตรี ตราโมท. (2540). **ดุริยางคศาสตร์ไทย** ภาควิชาการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มติชน.
- วัชร แดงเทศ. (2550). **วงปี่พาทย์เมืองจังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์; และคณะ. (ม.ป.ป.). **โครงการสารคดีลาวตอนล่าง สหวันนะเขต สาสะวัน เซกอง จำปาศักดิ์ และอัตตะปือ : ห้าแขวงลาวตอนล่าง**. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริกาญจน์ ดูจานุทัศน์. (2553). **ราชวงศ์จำปาศักดิ์ ประวัติศาสตร์ในราชสำนัก**. กรุงเทพฯ: ทริปเพิล เอ็ดดูเคชั่น.
- สุกัญญา รัตนประทุม. (2554). **การศึกษาดนตรีไทยคอนสาร์ท ตำบลคอนสาร์ท อำเภอคอนสาร จ.ชัยภูมิ**. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สังัด ภูเขาทอง. (2532). **การดนตรีไทยและทางเข้าสู่ดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2532). **ร้องรำทำเพลง ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม**. กรุงเทพฯ: พินนศ.
- สุกัลกษณ์ สุขเกษม. (2548). **การสืบทอดปี่พาทย์ในจังหวัดสมุทรสงคราม**. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมบัติ จำปาเงิน,สำเนียง มณีกาญจน์. (2539). **ปักษีการดนตรีและเพลงไทย**. กรุงเทพฯ: คอมฟอร์ม.
- สุวิทย์ ชีรสอวต. (2543). **ประวัติศาสตร์ลาว 1779 – 1975**. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- สุรศักดิ์ ศรีสำอาง. (2545). **ลำดับกษัตริย์ลาว**. นครราชสีมา: โจเซฟปริ้นติ้ง.
- ลีลา วีระวงส์ แปลโดย สมหมาย เปรมจิตต์. (2535). **ประวัติศาสตร์ลาว**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อนุชาต อินทร์สุวรรณ. (2555). **วงปี่พาทย์พื้นบ้านล้านนา : กรณีศึกษาคณะเชิงผาล้านศิลป์ ตำบลกลางดง อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย**. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อานันท์ นาคคง. (2550). **ดนตรีไทยเดิม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานอุทยานการเรียนรู้.
- อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระยอธกั้ว พุทธชินรสกลมหาสังฆปาโมกข์ สมเด็จพระสังฆราชแห่งราชอาณาจักรลาว**. (2528). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- MARTIN STUART - FOX แปลโดย จิราภรณ์ วิญญรัตน์. (2556). **ประวัติศาสตร์ลาว**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อ้างอิงภาพ : (<http://www.bloggang.com/data/mychildwithhivpicture127825107.jpg> 2 ธันวาคม 2557)

ภาคผนวก ก

รูปภาพการลงเก็บข้อมูลภาคสนาม

ร่วมงานกฐินหอเมือง สโมสรบ้านพระพิน

วงพิณพาทย์เสพในงานกฐินหอเมือง

มหรสพในงานกฐินหอ หมอลำได้

ทำบุญตักบาตรช่วงเช้างานกฐินหอ

การแห่กองหุ่นไปทอดที่วัด ใช้วงพิณพาทย์บรรเลงบรรณ

การซ้อมหนังปลัดต่อ (หนังตลุง)

วงพิณพาทย์ประกอบหนังปลัดต่อ

เสพพิณพาทย์วันศีล 15 ค่ำ ณ หอดนตรี

ผู้วิจัยร่วมเสพในวันศีล 15 ค่ำ

ทำต้นเงินไปถวายวัด บุญเผวด

ตลาดในตอนเช้าเมืองจำปาศักดิ์

งานพระศพเจ้าเอือนหญิงผ่องใสสุดาจัน ณ คุ่มเจ้าราชดน้อย

วงพิณพาทย์เสพในงานพระศพ

พิธีทอดผ้าไตร งานพระศพเจ้าเอือนหญิงผ่องใสสุดาจัน

พระญาติ ณ จำปาศักดิ์

บรรยากาสงานบุญปราสาทหินวัดพู

กองบุญงาน บุญวัดพู

ปราสาทหินวัดพู เมืองจำปาศักดิ์ แขวงจำปาศักดิ์ สปป.ลาว

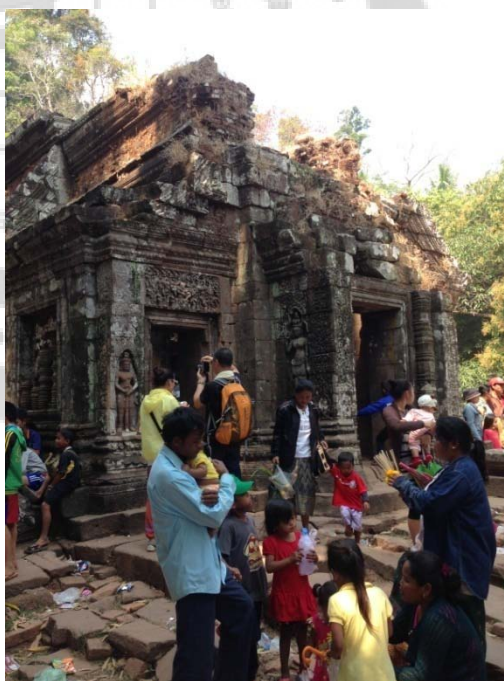
ตักบาตรข้างคู่มเจ้าราชคณัษ บณูวัดพู

ผู้วิจัยกับยายพวงลี (แม่ล้ำ เมืองจำปาศักดิ์)

หมากเบ็งใช้สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์

บรรยาการการเข้าสักการะพระพุทธรูปในปราสาทหิน

ผู้วิจัยร่วมเสกพินพาทย์งานเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง

วงพินพาทย์ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงหอมเหศักดิ์หลักเมือง

ชาวเมืองกำลังปรบมือ รับการมาของเจ้าพระ (พญานาค)

แห่ต้นเงินไปถวาย บุญเพ็งชาด วัดธาตุฝุ่น

ตั้งกองบุญ ณ วัดธาตุฝุ่น บุญเพ็งธาตุ

การออกร้านขายของในวัด บุญเพ็งธาตุ

ชาวเมืองทำต้นดอกผึ้งมาถวายธาตุเจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก

มหรสพในช่วงกลางคืนของบุญวัดพู

เพลงเสมอ

-- ล ล	- ท - ร	ม ร - ร	- ม - ช	--- ล	- ท - ร	ม ร - ร	- ม - ฟ
- ล --	- ท - ล	-- ท -	--- ช	--- ล	- ท - ล	-- ท -	----

-- ม ฟ	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ฟ	--- ม	- ท - ล	--- ร	--- ม
- ร --	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ด	--- ท	- ท - ล	--- ล	--- ท

-- ฟ ฟ	- ล - ม	- ฟ - ม	- ร - ท	----	- ท - ท	-- ช ช	- ล - ท
- ฟ --	- ล - ท	- ด - ท	- ล - ท	--- ท	----	- ช --	- ล - ท

--- ร	- ม - ฟ	- ล - ฟ	- ม - ร	- ฟ - ม	----	-- ล ท	- ร - ม
--- ล	- ท - ด	- ล - ด	- ท - ล	----	- ร - ท	- ช --	- ล - ท

-- ร ม	- ช - ล	- ช - ฟ	- ม - ร
- ท --	- ช - ล	- ช - ฟ	- ม - ล

เพลงร้าว

---ด	---ด	---ท	---ม	----	----	--รม	ฟม--
---ด	---ด	---ท	---ท	----	----	ดท--	--รท

--รม	ฟ--ม	---ม	----	---ด	--ดล	ดล--	----
ดท--	---ท	---ท	----	---ด	--ดล	ดล--	----

--ชด	ทล--	-ชดท	---ด	-ด-ด	--ดล	----	----
รม--	--ชม	-ชดท	---ด	-ด-ด	--ดล	----	----

--รํม	รํทลช	-ด-ด	--ดล	----	--ชด	ทล--	-ชดท
--รม	รทลช	-ด-ด	--ดล	----	รม--	--ชม	-ชดท

---ด	-ด-ด	--ดล	----	--ท-	ท-ท-	---ท	-ท-ท
---ด	-ด-ด	--ดล	----	---ด	-ด-ด	---ท	-ท-ท

---ร	----	---ช	---ช
---ร	----	-รม-	-ม--

ขับทุ้มหลวงพระบาง

สร้อย เสียงแรก

----	----	----	----	ซซซซ	--ทล	ซมซร	ซมรท
ลซลท	--รม	ซลซม	ซมรม	ซลซซ	--ทล	ซมซร	ซมรท
ลซลท	--รม	ซลซม	ซมรม	ซลซซ	--ทล	ซมซร	----

เนื้อเพลง เสียงแรก

-ท-ร	----	-มรท	--ซล	-ท-ร	----	----	-ทรม
-รทล	--รล	ทลซม	--ซท	-ล-ซ	----	----	---ท
-ร-ซ	---ม	ร--ท	--ลซ	ลทซล	----	----	---ม
--รล	----	-ซ-ท	--ซล	--ทร	----	----	----
-ม-ล	----	--ซม	--รม	--ซล	----	----	--ทม
--รล	----	-ซ-ท	--ซล	--ทร	----	----	-ทรม
รท-ล	--รล	ทลซม	-ซ-ท	-ล-ซ	----	----	-ท-ซ
---ล	----	----	-ท-ซ	ซ--ร	----	-มรด	--รด
-ท-ล	-ร--	-ล-ซ	-ล-ซ-	-ลลล	---ซ	-ท-ร	--มร
--ทล	--รล	ทลซม	--ซท	-ล-ซ	----	----	-มซล
ซมรม	----	-ร-ซ	--ลท	--ซล	----	----	-ทรม
รท-ล	--รล	ทลซม	-ซ-ท	-ล-ซ	---ล	ซซซซ	----

สร้อย เสียงที่สอง

----	----	----	----	คคคค	--มร	คคคซ	คคซม
รครม	--ซล	ครคค	คคซล	ครคค	--มร	คคคซ	คคซม
รครม	--ซล	ครคค	คคซล	ครคค	--มร	คคคซ	----

เนื้อเพลง เสียงที่สอง

- ม - ช	----	- ถ ช ม	-- ค ร	- ม - ช	----	----	- ม ช ถ
- ช ม ร	-- ช ร	ม ร ค ถ	-- ค ม	- ร - ค	----	----	--- ม
- ช - ค	--- ถ	ช -- ม	-- ร ค	ร ม ค ร	----	----	--- ถ
-- ช ม	----	- ค - ม	-- ค ร	-- ม ช	----	----	----
- ถ - ร	----	-- ค ถ	-- ช ถ	-- ค ร	----	----	-- ม ถ
-- ช ร	----	- ค - ม	-- ค ร	- ม - ช	----	----	- ม ช ถ
ช ม - ร	-- ช ร	ม ร ค ถ	- ค - ม	- ร - ค	----	----	- ม - ค
--- ร	----	----	- ม - ค	ค -- ช	----	- ถ ช ฟ	-- ช ฟ
- ม - ร	- ช --	- ร - ค	- ร - ค	- ร ร ร	--- ค	- ม - ช	-- ถ ช
-- ม ร	-- ช ร	ม ร ค ถ	-- ค ม	- ร - ค	----	----	- ถ ค ร
ค ถ ช ถ	----	- ช - ค	-- ร ม	-- ค ร	----	----	- ม ช ถ
ช ม - ร	-- ช ร	ม ร ค ถ	- ค - ม	- ร - ค	--- ร	ค ค ค ค	----

ลูกหมด

ช ช ช ช	- ถ - ถ	ท ท ท ท	- ร - ร	- ร ม ร	ค ถ ค ร	ค ร ม ร	ค ถ ค ร
ม ร ค ถ	ร ค ถ ช	ค ถ ช ม	ถ ช ม ร	ค ร ม ช	- ช - ช	ร ม ช ถ	- ถ - ถ
ค ช ถ ค	- ค - ค	ช ถ ค ร	- ค ม ร	----	----	----	----

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การศึกษาวงพัฒนาศาสตร์เมืองจำปาศักดิ์ สปป.ลาว : กรณีศึกษานานพระพิน

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ก. แบบสัมภาษณ์สำหรับชาวเมืองทั่วไป

- 1.ชื่อ.....นามสกุล.....
- 2.สถานภาพ () โสด () สมรส () หย่า () อื่นๆ ระบุ.....
- 3.วัน/เดือน/ปีเกิด.....อายุ.....ปี
- 4.สัญชาติ.....เชื้อชาติ.....ศาสนา.....อาชีพ.....
- 5.ที่อยู่ปัจจุบัน.....
.....
- 6.เบอร์โทรศัพท์.....
- 7.ประเพณีเมืองจำปาศักดิ์.....
.....
- 8.วงพัฒนาศาสตร์บ้านพระพินใช้ในประเพณี.....
.....
- 9.บทเพลงที่รู้จัก และเกี่ยวข้องกับประเพณี.....
.....
.....

(.....)

ผู้สัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การศึกษาวงพัฒนาศาสตร์เมืองจำปาศักดิ์ สปป.ลาว : กรณีศึกษานักดนตรี

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข. แบบสัมภาษณ์สำหรับนักดนตรี

- 1.ชื่อ.....นามสกุล.....
- 2.สถานภาพ () โสด () สมรส () หย่า () อื่นๆ ระบุ.....
- 3.วัน/เดือน/ปีเกิด.....อายุ.....ปี
- 4.สัญชาติ.....เชื้อชาติ.....ศาสนา.....อาชีพ.....
- 5.ที่อยู่ปัจจุบัน.....
.....
- 6.เบอร์โทรศัพท์.....
- 7.เครื่องดนตรีที่สามารถบรรเลงได้.....
- 8.ตำแหน่งในวงพัฒนาศาสตร์.....
- 9.เพลงที่ใช้ฝึกเป็นเพลงแรก.....
- 10.ครูผู้ฝึกสอน.....
- 11.ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึก.....
- 12.ประสบการณ์ในการบรรเลง.....
.....
- 13.โอกาสในการบรรเลง.....
.....

14.เพลงที่บรรเลงในประเพณี/ความหมาย

.....

.....

.....

.....

.....

15.ก่อนการบรรเลงมีการเตรียมตัวอย่างไร

.....

.....

16.เครื่องดนตรีรับงาน ได้แก่

.....

17.พิธีกรรมก่อนการบรรเลง

.....

.....

18.การรับงาน

.....

.....

19.ความรู้สึกต่อสโมสรบ้านพระพิน

.....

.....

.....

(.....)

ผู้สัมภาษณ์

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายเฉลิมพล อะทาโศ
วันเดือนปีเกิด	วันที่ 11 เมษายน พ.ศ.2533
สถานที่เกิด	ร้อยเอ็ด
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 18 หมู่ 18 บ้านหนองขาม ตำบลวังหลวง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 45120
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2544	สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา จากโรงเรียนศรีอรุณวิทย์เสลภูมิ
พ.ศ.2547	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม
พ.ศ.2550	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม
พ.ศ.2555	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต (ศป.บ.) สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พ.ศ.2557	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท (ศป.ม.) สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ